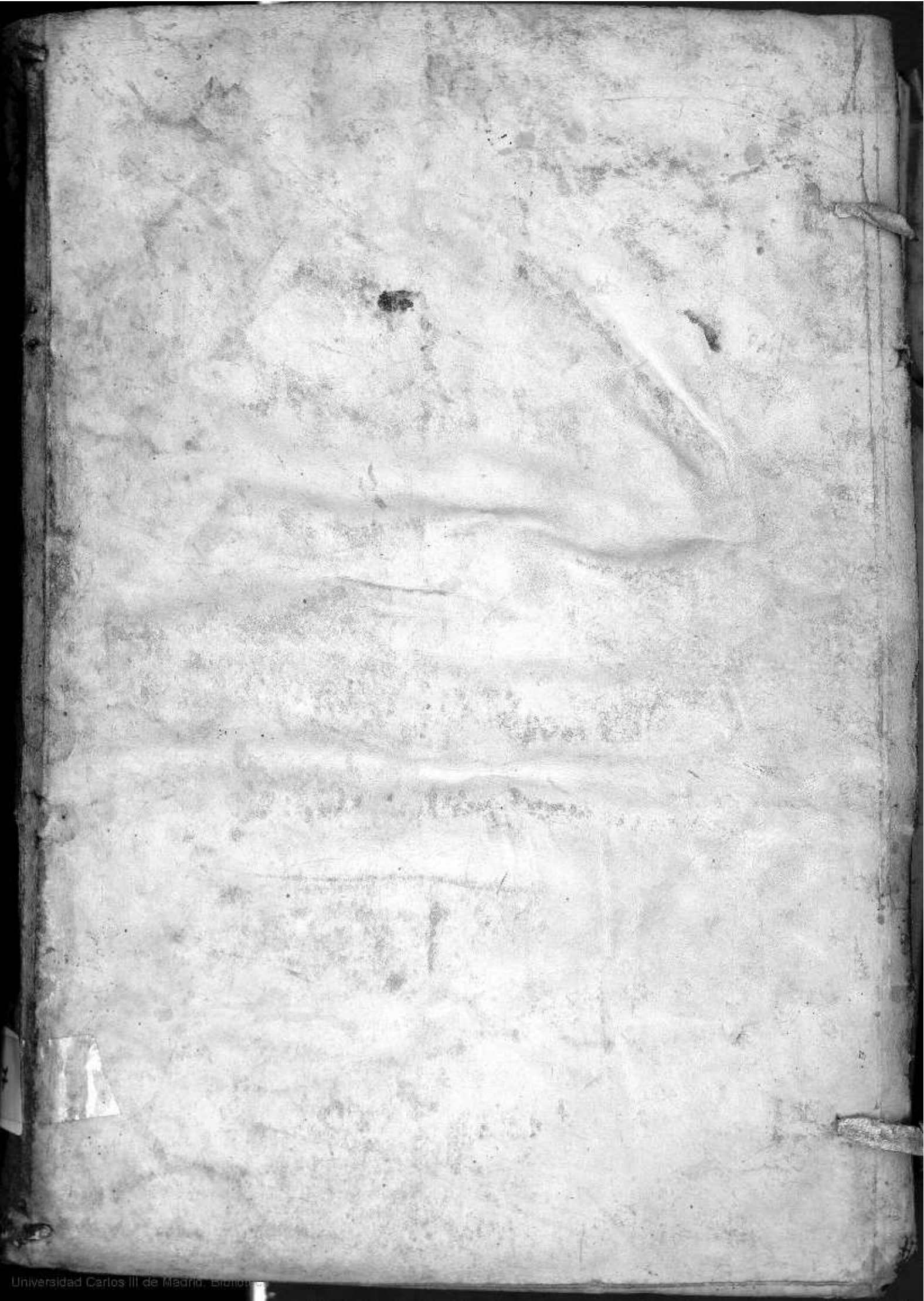

Iuramento de los que se huuieren de hazer Licenciados, en qualquiera facultad. Constitucion 64.

Vrais à Dios, y à su santa Cruz, y à sus Santos Evangelios, en que poneis la mano de vuestra voluntad, de guardar, y cumplir todas las cosas, y cada vna de ellas que se figuen. Responda el Licenciado. Si juro:

2 Lo primero, jurais que donde quiera que estuviereis, y os hallaredes, favorecereis, y ayudareis, y conservareis los derechos, Privilegios, y la honra, y autoridad del Estudio desta Vniuersidad, y que en sus negocios dareis consejo, favor, y ayuda. Si juro:

3 Jurais que tendreis reverencia, y cortesia à todos los Doctores, y Maestros de vuestro Colegio ausentes, y presentes, en palabras, y escribiendoles, y en assiento, y en dexarles lugar, así en esta Escuela, como fuera, y que no solamente en los Actos de Escuelas, sino en otros qualesquiera, donde sea cosa decente, y oportuna, reuerenciarlos, y honrarlos, les honrareis, y tendreis reuerencia. Si juro.

4 Jurais que mirareis por el Estado de los Doctores, y Maestros, desta Vniuersidad, y de qualquiera dellos, y se le guardareis, y no hareis molestia, ni ofensa, ni injuria, ni de palabra, ni de hecho, contra ellos, ni contra sus Familiares continuos, ni domesticos, y que les dareis consejo, fauor, y ayuda, y que no cometereis contra ellos ningun dolo, ni fraude, y que en sus causas si hos fuere pedido favor patrocinio, ò ayuda, se lo impartireis, y dareis en las cosas licitas, y honestas, y q̄ no descubrireis los secretos de los Doctores, y Maestros desta Vniuersidad. Si jurò.

5 Jurais que si supieredes que se trata alguna cosa que rediende en detrimento graue de los Maestros, y Doctores desta Vniuersidad, ò de alguno dellos, que auisareis aquel, ò aquellos a quien tocare el negocio, si estuviere, ò estuvieren en la Ciudad, ò en su comarca, y les dareis noticia dello: para que puedan librarfe del tal detrimento, ò daño. Si juro.

6 Jurais que no os hallareis presẽte al tal tratado, ò Junta en daño de los tales Maestros, y Doctores, ni de alguno dellos, ni dareis consejo, fauor ni socorro en alguna manera contra ellos, ni ninguno dellos, y que antes resistireis lo mas q̄ pudieredes por palabras, y por hecho: para que se les evite el daño, y se conserue la fama, y honra, y autoridad dellos, y de qualquiera dellos. Si juro.

7 Jurais, que por razõ del Grado de Licenciado desta Vniuersidad,

fidad, no tomareis en otra Vniuersidad el Grado de Maestro, ni Doctor. Si juro. Ansi lo quiero.

8 Juraís la pura, y limpia Concepcion de la Virgen Maria nuestra Señora, sin pecado original. Si juro.

9 Ansi Dios os ayude, y sus santos Evangelios. Amen

De la solemnidad, y pompa conque se ha de dar el Grado de Magisterio en Artes, y Dotoramiento en qualquiera facultad. Constitucion 65.

LA pompa, y solemnidad conque se ha de dar el Grado de Magisterio en Artes, Dotoramiento en Teologia, y en Canones, y Leyes, sea desta manera.

Que el dia señalado por el Claustro, en que se huviere de dar el Grado, à la vna despues de medio dia, se han de juntar, y juntar en las Escuelas el Retor de la Vniuersidad, y el Padrino, y Graduando, y todos los Graduados de Maestros, y Doctores en todas las facultades, y de alli salgan acuallo con sus insignias, conforme à la facultad de cada vno, y el Secretario, y el Maestro de Ceremonias con vna bara de plata, que en el remate tenga las armas de la Vniuersidad vayan delante, saluo quando el Maestro de Ceremonias huviere de discurrir por el passeio, ordenandole, y haziendo su officio, y el Bedel con su Maça vaya delante el Retor de la Vniuersidad, el qual ha de ir en medio del Padrino, y del Graduando, que irá puesto el Capirote, y descubierta la cabeça, y à la mano izquierda del Retor, desta manera por su orden vayan por la plaça del Hospital Real, à recibir al Cancelario à las casas Arçobispaes, y alli el Padrino, y el Graduando vayan juntos adelante, y dexten al Cancelario, y al Retor, que vayan por si, y en primer lugar el Cancelario, y delante dellos el Bedel con su Maça.

Y si el Grado fuere de Magisterio en Artes, aya no mas que medio passeio, y sea, que suban por la Azabacheria arriba, y por la plaça del Campo, y bajen por el Cequelo, y se entren en la Iglesia de Santiago, y en la Capilla de Don Lope, ò donde se aya de dar el Grado, y se sienten por el orden que iva, y se pida, y dé el Grado en la forma que se dirà en su lugar, y acabado el Acto se salgà por la puerta de la Iglesia que sale à la plateria, y por la misma orden que auian venido, vayan por la Rua del Villar, y buelva por la Rua del Franco, y por la plaça del Hospital, y dexten en la casa Arçobispal al Cancelario, y de alli tomado en medio el Padrino, y Graduado

C. 65.

6
45
30

24

27

duado al Retor se buelva por la misma plaça, à las Escuelas, y alli se deshaga el passeio, y à la buelta en recibiendo el Grado el nuevo Maestro, ha de llevar cubierta la cabeça con Bonete, y Borla.

4 Pero si fuere el Grado de Dotor en Teologia, ò en Canones, ò Leyes, sea el passeio enteros y cumplido, y el Dotorando lleue puesto el Capirote, y descubierta la cabeça, y el Padrino, y el lleue en medio al Retor de la Vniuersidad, desde las Escuelas, hasta las Casas Arçobispales, y recibido el Cancelario, paslen adelante, y le dexten con el Retor de la Vniuersidad, y desde la plaça del Campo, vayan por las cinco calles, à la plaça de Maçarelas, y baxé à la Rua Nueva, y por ella se vengá à dar el Grado por la Rua de la Moneda, y se entren en la Iglesia de Santiago, en el lugar donde se ha de dar, y se pida, y dé el Grado en la forma que se dirá en sus lugares, y dado, se salgan por la misma orden. Y el nuevo Dotor lleue cubierta su cabeça, y puestas sus insignias, y saliendo por la puerta à la platerias, vayan por la Rua del Villar, y buelvan por la Rua del Franco, y por la plaça del Hospital Real, y buelvan al Cancelario à las casas Arçobispales, y alli le dexten, y despues por la misma plaça se buelvan à las Escuelas en la forma que auian ido, lleuando el Padrino, y el nuevo Dotor al Retor en medio, y alli se acabe, y deshaga el passeio, y cada qual se vaya para su casa.

5 Desde que se comiença el Passeo en las Escuelas, hasta que se acabe en ellas, y en el dar de los Grados de Maestro, ò Dotor, ha de aver Musica de chirimias, y trompetas, y atabales, conforme al orden que el Claustro diere, y para ello se tomará assiento en los Musicos de vna vez.

6 En todos los Grados de Magisterio, ò Dotoramiento de qualquiera facultad, despues q̄ el Cancelario huviere dado el Grado, remite el dar las insignias al Padrino, el qual se ha de levantar, y hazer vna Oraciõ, y dar las insignias, que son vn Bonete, ò Gorra con Borla, conforme à la facultad; q̄ es Morada en Artes, Blanca en Teologia, Verde en Canones, Colorada en Leyes, y le ha de dar vn libro, y vn anillo, y se le ha de poner en el dedo del coracon, que es cabo el menique de la mano izquierda, y en cada vna destas insignias le dirá las palabras que le pareciere, y hecho esto le assienta en su lugar, cubierta la cabeça con sus insignias, cabe el Cancelario, y luego le levanta, y le lleva descubierta la cabeça, a q̄ abraçe al Cancelario, y al Retor, y a todos los mas Graduados, y le dexa assentado, y cubierta la cabeça, en el vltimo lugar de su facultad, y alli va vn Dotor, ò Maestro de su facultad, de los mas

12 Y aya vn libro grande, comprado de los dineros de la Vniuersidad, donde se pongan los Colegiales, y Capellanes, que se probeen, y quando, y a que Obispado, ò Arçobispado pertenecen, y si fue por defeto de no aver Opositor legitimo de la parte, y cuya era, y en fin tan claro, y de tal manera se asienten las Vacaturas, y Prouisiones en el dicho libro, que luego sin confusion se pueda ver cada Colegial, y Capellan en cuya Prebenda està probeydo, y qual Diocesi tiene las fuyas llenas, y qual no, y si en ellas estan de otros Obispados, y quienes son, y como: y este libro este numerado por letra, y no por suma.

Resulta de la Constitucion 1. del Colegio mayor

Cerca de la Constitucion 1. capit. 1. y 3. del Colegio que dispone, que todos los diez y ocho Colegiales, y dos Capellanes ayan oïdo los tres Cursos de Artes, y ayan de oïr Teologia: Nos fue suplicado mandassemos que los seis Colegiales de los nueuamente añadidos, sean Iuristas passantes, ò alomenos quatro dellos: porque avrá muy buenos supuestos, y en la Vniuersidad se leen Derechos, y se de orden en que aya aposentos para ellos, y se manden hazer. Mandamos que los quatro de los dichos Colegiales nueuamente añadidos, ayan de ser, y sean Iuristas passantes, y para los dichos Colegiales añadidos se hagã aposentos.

2. Item, cerca de la Constitucion 1. capit. 1. en que se añadieron nueuamente siete Colegiales: para hazer numero de veinte, cõ los Capellanes: Nos fue suplicado se suspendiessse la eleccion de los dichos Colegiales, nueuamente añadidos, hasta que se ayan hecho aposentos para ellos, y que el Claustro le parezca aver renta suficiente, la qual parece no ay: pues los Padres de la Compania no han querido leer sin salario la Gramatica, y que puedan ser Opositores los Estudiantes todo el tiempo que fueren oyentes, por que de restringirles a solos dos años de Teologia, y ser preferido el de menos tiempo, redunde en gran diminucion del dicho Colegio, y a los que ganaren Beneficios despues de estar en el dicho Colegio, no les sea impedimento, si tuvieran licencia de sus Ordinarios, y se les den Becas grandes, como antes, conforme a la intencion del Fundador. Mandamos que por tiempo de quatro años contados desde el dia de la data desta nuestra carta, no se elijan los nueuamente añadidos, y que no tengan mas de los dos años de Teologia los Opositores.

Hh

Otra

T. 144851

C. 1207905

Otra resulta de la Constitucion 1.

1667(2)

T. 145878

C. 1207906

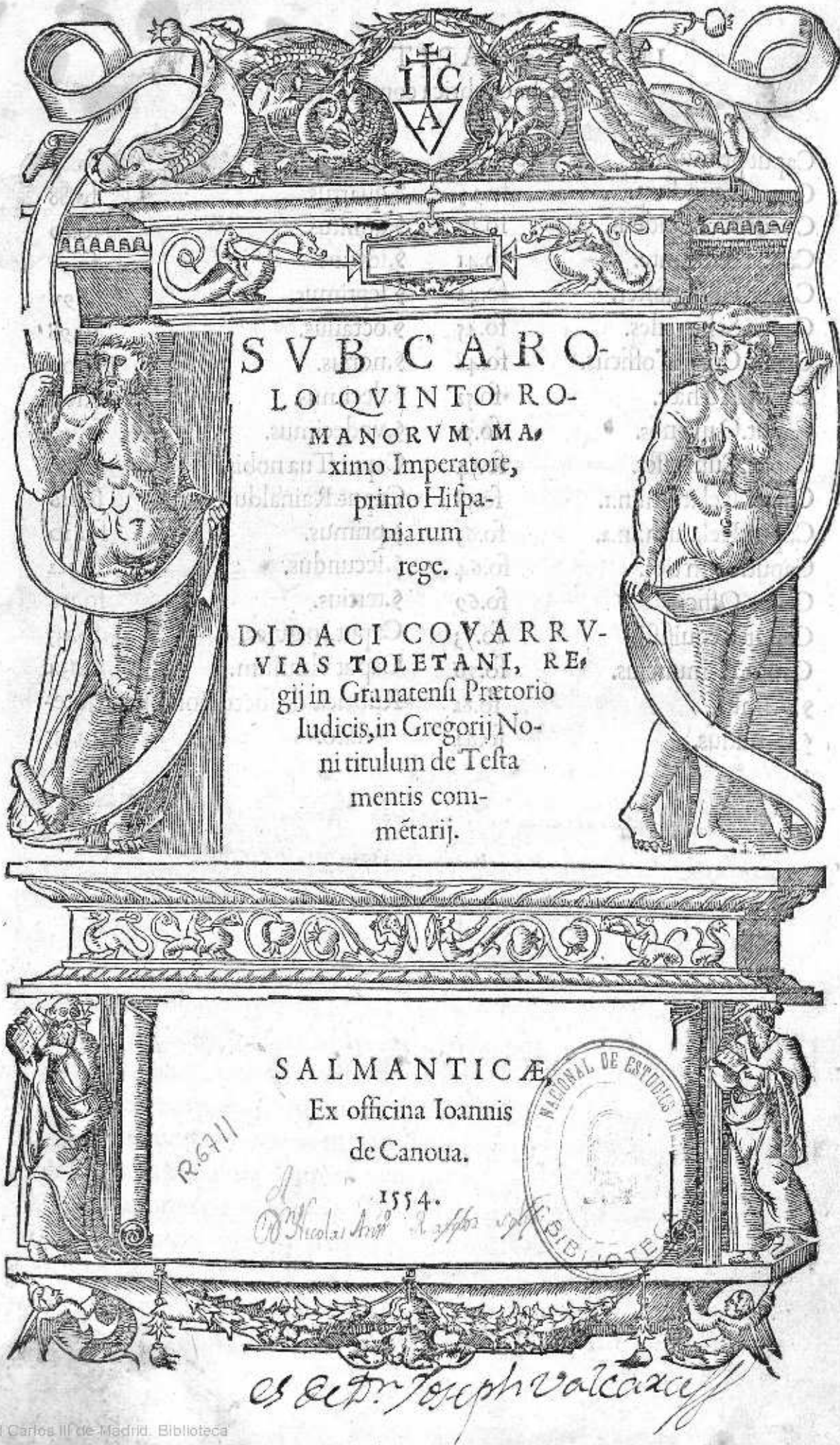
POr quanto en la Constitucion 1. del Colegio mayor, se ordena, y manda que no sea tenido por legitimo Opositor para el dicho Colegio, el que tuviere mas de dos Cursos en Teologia, y assi mesmo que (*ceteris paribus*) sea preferido el que tuviere menos Cursos. Y que en fraude de la dicha Constitucion muchos tienen los Cursos por prouar, aunque ayan oido tres, y quatro años de Teologia, lo qual es de muy grande inconveniente por el mucho daño q̄ desto redunda a los pobres q̄ no tienen posibilidad para oir la Teologia. Demas de que despues de aver entrado en el Colegio, à titulo de oyentes pruevan los Cursos, y no oyē: diziendo son Passantes, contraviniedo à la intencion del Fundador, que instituyò el dicho Colegio, para que en el se oyese Teologia. Por tanto mandamos, que de aqui adelante no sea tenido, ni admitido por legitimo Opositor el que se huviere Matriculado, mas de dos años en la dicha facultad, y aviendose cumplido el Curso de la Matricula del tercero año. Y mandamos al Secretario de la dicha Vniversidad, fopena de diez ducados para el Arca della, que quando se huviere de proveer alguna Prebenda del dicho Colegio, antes que se provea lleve al Claustro el libro de las Matriculas, y sea en el la de los Opositores con dia, mes, y año, y facultad en que assi estan Matriculados. Y hallando los Eletores tener alguno de los Opositores mas de dos Matriculas, no le elijan en la tal Prebenda; y si lo hizieren sea la Eleccion en si nula; atento que es contra la dicha Constitucion del Fundador, y lo mismo se entienda con los que hubieren ganado los Cursos en qualquiera otra Vniversidad de las aprobadas; y si por ventura alguno de los Opositores se ofriere a probar tener tres Cursos, qualquiera de sus contrarios sea admitida su peticion, y se le dé competente termino, segun la distancia del lugar para la probaça, conque si no probare los dichos tres Cursos que se prefirió a probar, pague de pena diez Ducados para la Arca dela Vniversidad.

Que orden ha de tener el Capellan, y que propo-

sto, e intencion es obligado à tener el que entra a ser

Colegial Constitucion 2.

ITem, ordenamos, y mandamos que qualquiera que en este Colegio principal de Santiago Alfeo, entrare por Capellā, este orde-

SVB CARO-
LO QVINTO RO-
MANORVM MA-
ximo Imperatore,
primo Hispa-
niarum
rege.

DIDACI COVARRV-
VIAS TOLETANI, RE-
gij in Granatenſi Pratorio
Iudicis, in Gregorij No-
ni titulum de Teſta
mentis com-
mētarij.

SALMANTICÆ
Ex officina Ioannis
de Canoua.

1554.

es de Dr. Joseph Valcarlos

2.883 B.16
INDEX CAPITVM, QVÆ
sub hac rubrica continentur.

Caput primum.	folio.27	§.tertius.	fo.86
Caput secundum.	fo.34	§.quartus.	fo.88
Caput. Nos quidem.	fo.37	§.quintus.	fo.89
Caput. Indicante.	fo.41	§.sextus.	fo.95
Caput. Filius noster.	fo.42	§.septimus.	fo.97
Caput. Si hæredes.	fo.45	§.octauus.	fo.98
Caput. Cum in officiis.	fo.48	§.nonus.	fo.100
Caput. Ad hæc.	fo.52	§.decimus.	fo.107
Caput. Quia nos.	fo.52	§.vndecimus.	fo.110
Caput. Cum esses.	fo.54	Caput. Tua nobis.	fo.114
Caput. Relatum. in. 1.	fo.58	Caput. Rainaldus.	fo.116
Caput. Relatum. in. 2.	fo.63	§.primus.	fo.120
Caput. Cum tibi.	fo.64	§.secundus.	fo.122
Caput. Officij.	fo.69	§.tertius.	fo.126
Caput. Requisisti.	fo.73	Caput. Ioannes.	fo.133
Caput Rainuncius.	fo.76	Caput vltimum.	fo.134
§.primus.	fo.82	Rubrica de successione ab inte-	
§.secundus.	fo.84	stato.	fo.135

b Post commentarium de testamentis inuenies epitomen de Successione
ab intestato; post quem tractatum sequitur comentarij in leg. Alma Ma-
ter. de sentent. excomun.

Causapra folio 116. b. n. 7. folio 135. v.

AD ILLVSTRISSIMVM
AC REVERENDISSIMVM DOMINVM. D.

Fernandum Valdesium, Hispalensem Archiepiscopum, summum
in Caroli Cæsaris hæreditariis prouinciis de fidei Catholica ne-
gociis cognitorem, cenforemq; diligentissimum, Didaci
Couarruias Toletani, Regij in Granatenfi preto-
rio Iudicis, in Commentarios de Testamentis

P R Æ F A T I O.

VANQVAM MAXIME SCIREM,
Præful amplissime, illustrissime Princeps, magniste, & his
grauissimis Reipublicæ nostræ curis, atq; negociis impedi-
tum esse, non sum veritus tibi Magistratum omnium an-
tistiti laborum meorum primitias, de sponalibus & matri-
monij Epitomen, summo, certoq; animi iudicio dicare.
Is enim es, qui studiosos omnes, honestas, ac publico regimini admodum
vtilis disciplinas magno fauore prosequeris, qui prudentissimum, explora-
tissimumq; consilium, & in rebus gerendis dexteritatem nactus, propensis-
simo affectu, iuris vtriusq; cōsultissimos viros maximo in honore habueris,
eosq; ad publica mūnera ingenti omnium applausu euexeris, benigneq; su-
sceperis, si quid ex priuatis vigiliis tuo nomini cōsecratum fuerit. Fit etenim
exortatione, vti facilius acti labores, & hi in re literaria, nostraq; iuris Pontificij
& Cæsarei professione omnino indefessi obliuioni tradantur: nec otio indul-
gere commodè possit is, cui hæc scribendi alea feceliciter cesserit. Expertus
equidem ipse sum, postquam iam ante annum opus illud exacto diuturno
iuris studio, & continuæ lectionis exercitio, tuo nomini altissimo nuncupa-
tum emisi, plausibilius quàm per meis studiis fuerit, tui nominis ergo ab o-
mnibus susceptū fuisse. Quam ob rem periculum priuati studij industriæq;
facturus, nec laboribus frangor, nec assiduis meditationibus cedo: quin He-
roicas virtutes tuas eodem animi iudicio considerans, in Gregorij Noni tra-
ctatum de Testamentis breuem quandam interpretationem concinnare,
eamque amplissimæ tuæ dignitati nuncupare constitui, non ignarus quan-
tum hinc decoris & ornamenti eisdem lucubrationibus sit accessurum. Nec
tamen ab institutis animum auertam, obseruatissime Præful, quòd magno
Christianæ Reipublicæ commodo Hispalensis Archipræfulis dignitate Ca-
roli Cæsaris nutu insignitus, eodem iudicio omnibus ipsius Cæsaris regnis,
ac prouinciis, Summus de rebus fidei Cenfor à Pontifice Maximo electus,

nullum otium habiturus esse videaris, quo possis quoadq; hosce nostros commentarios legere. Scio etenim ea re praeditum benignitate, eoq; animo erga me affectum esse, ut plane inter tot, ac tanta negotiorum undiq; confluentium examina his nostris, vel tantillum temporis sis praestiturus. Quod si id minime contigerit, nec tamen hoc coniectari possum, quae tua humanitas est, illud tandem consequar, eritque mihi pro impari munere satis iustum premium, quod liber hic candido animo à viris, & doctis, & acerrimo ingenio praeditis, manibus versabitur, beneuolusq; iudicio eam, quam opto, censuram accipiet: unde mihi illud nec praeter spem obueniet, ut cauere possim, ne ad eundem lapidem offendens, iterum corruam. Huius sane audaciae eo liberiùs timorem excussi, quod certò sciam tibi molestum esse, quenquam à tuo praclarissimo conspectu timore auerti. Nostrum enim est excelsam tuam dignitatem reuerenter adire: tuum verò alacri, atque iucundo vultu nos ipsos admittere. Ea namq; comitate Augustum Caesarem imitans, qui libellum ipsi trepidè porrigenti, qui manum nunc proferret, nunc retraheret. Quid, inquit, an putast te dare assem elephantò: quasi molestum esset optimo Principi, quod timeretur. Eoq; magis venia dignus sum, Praesul Reuerendissime, quod hos qualescunque labores tibi obtulerim, cum ob meam erga te plurimam, ac perpetuam obseruantiam, meumque tibi deditissimum animum: tum ob tuam clementiam, benignitatem, atque animi candorem: quibus virtutibus ita emines, ut iure, ac meritò tota Hispania te ipsum suspiciat, ac veneretur. Verum, si hac quoque in parte Catonum aliquis, & is regidus in me censor insurgat, meumque conatum accuset, satius esse, inquiens, culpa vacare, quam deprecari: grauitè, ac moleste ferat, me nondum senem, sed in ipsa iuuenili aetate ausum esse interpretis officium assumere, quem potius iure optimo deceret ex aliorum scriptis, vel mediocrem eruditionem adquirere: ea excusatione me tueri nitar, pro viribus, & facultate fecisse, quo magnis laboribus, non absq; propriae valetudinis graui periculo, continuis viginti annis in hac iuris vtriusq; disciplina absoluerim ea, quae alioqui si consuetis otiiis vacandum esset, perpensa humani ingenij imbecillitate, atque prolixa, perplexaq; interpretum traditione, triginta annis minime confecissem. Hoc vero studiorum compendio paulò diligentius uti eo propensius deliberavi, quod vita brevis, ars verò longa sit: caq; ratione oporteat hac nostra studia ita disponere, ut summo labore quanto breuior esse possit, hac ipsa legalis professio efficiatur. Si verò & hac excusatione minime satisfecerim, hi certè mihi veniam dabunt, qui sciunt quod hominis est errare: atque hi praecipuè, qui & ipsis hisce scribendi, edendiq; scripta fluctibus fuerint aliquando agitati. Ingenui siquidem

dem animi est vulneribus, atque ipsa plarunq; morte velle Reipublicæ li-
terariæ prodesse. Atque histan- dem rationibus, quibus me ipsum tu-
tari conabor, veluti tutissimum asy- lum constanter adiciam
tuum amplissimum nomen, cui hæc ipsa meritis- sime di-
caui. Accipe igitur, Illustrissime Princeps, hæc no-
stra quali- acunq; tuo nomini consecrata, quæ
tuis auspiciis tuta ab obrectatorum ca-
lamniis fore speramus.

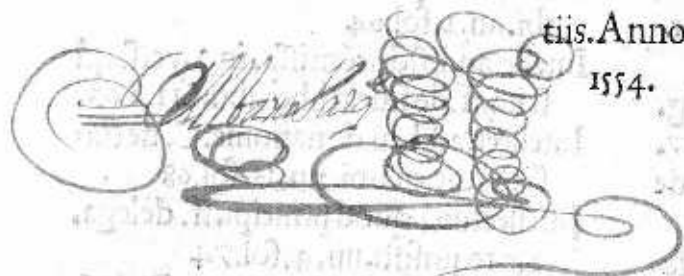
V A L E.

E X G R A N A T E N S I

Prætorio Idibus Mar-

tiis. Anno.

1554.

A 3

REPERTORIUM. INDEX LOCORVM ALIQVOT

vtriusque iuris, qui obiter in hisce com-
mentariis explicantur.

Intellectus ad. l. vbi ita donatur. ff. de donati. caus. mort. 2. part. rub. nu. 11. fol. 6. & nu. 13. fol. 7.

Intellectus ad. l. vlti. C. de non nume. pecu. 2. part. rub. nu. 12. fol. 6

Intellectus ad. l. quæro. §. inter locato- rem. ff. locati. ibidem.

Intellectus ad. l. cum pater. §. filius ma- trem. ff. de legat. 2. in. c. Rainaldus. §. 3. nu. 10. fol. 129

Intellectus ad. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. 2. par. rub. nu. 16. fol. 9

Intellectus ad. l. Titia. ff. de verb. oblig. & ad. c. Gema. de spõs. ibidẽ. nu. 17.

Intellect. authẽ. hoc inter liberos. C. de testa. 2. par. rub. fol. 13. col. 2. & 4.

Intellectus ad. l. sancimus. C. de testa- men. 2. part. rub. fol. 14. col. 3.

Intellectus ad. l. diuus. §. licet. ff. de iure codicil. fol. 15. col. 3.

Intellectus. l. tamis. §. vlti. ff. de donat. caus. mort. 3. part. rub. nu. 6. fol. 19.

Intellectus ad. l. Marcellus. in princi. ff. de donat. caus. mort. 3. part. rub. nu- me. 21. fol. 24.

Intellec. ad. l. i. ff. qui sine manu mis. ad libert. perue. 3. par. rub. nu. 24. fo. 24

Intellect. l. i. §. an bona. ff. de iure fisci. c. l. nu. 14. fol. 31

Intellect. authẽ. si qua mulier. C. de sa- cro. eccles. c. 2. nu. 7. fol. 36

Intellec. l. Titia. §. Seia. ff. de auro & ar- gen. leg. c. indicante. nu. 5. fol. 42

Intellec. auth. hoc amplius. C. de fidei- com. c. si hæredes. nu. 7. & 8. fol. 46.

Intellectus ad. l. si adulterium. §. idem Pollioni. ff. de adult. in. c. Rainun- cius. §. 11. num. 1. & sequenti. fo. 110

Intellec. l. viuis libert. ff. si qd in frau. patro. c. cum in officiis. nu. 11. fo. 52.

Intellect. auth. presbyteros. C. de epis.

& cleri. c. quia nos. nu. 1. & seq. fo. 52

Intellec. l. precibus. C. de impube. & l. Centurio. ff. de vulg. tractatur in. c. Rainuncius. §. 9. fol. 100

Intellect. l. i. ff. de lega. 1. c. Rainuncius §. 10. nu. 3. fol. 107

Intellect. ad. l. Senatus. §. legatũ. ff. de lega. 1. c. cum tibi. nu. 8. fol. 66

Intellec. ad. l. fideicommissa. §. sic fideico- missum. ff. de lega. 3. ibi nu. 9. fol. 66

Intellect. l. captatorias. C. de testa. mili. ibi. nu. 2. fol. 64

Intelle. ad. l. fideicommissa. in. 2. vers. qd si ita. ff. de fideic. liber. ibi. n. 12. f. 67.

Intellect. ad. l. cũ donationis. C. de trá- fact. eo. c. cũ tibi. nu. 13. fol. 68

Intellectus. l. quod principi. ff. de lega. 2. c. requisisti. nu. 4. fol. 74

Intellect. l. 3. C. de liber. præc. c. Rainũ- cius. in princi. nu. 2. fol. 76

Intellect. ad. l. hac cõsultissima. §. ex im- perfecto. C. de testament. eodem. c. §. 1. nu. 3. fol. 82

Intellect. ad. l. si frater. C. de fideicõ. eo. c. §. 3. nu. 4. fol. 87

Intellect. ad. l. Gallus. in prin. eo. c. §. 3. nume. 9. fol. 88

Intellec. ad. l. 2. §. sed et si extraneum. ff. de vulgari. ibi §. 5. nu. 3. fol. 90

Intellect. ad. l. Titius. ff. de hæredi. inst. eo. c. §. 7. nu. 2. fol. 97

Intellect. l. Titia Seio. §. Seia. ff. de leg. 2. & l. vel singulis. ff. de vulga. eo. c. §. 8. per totum. fol. 98

Intellec. l. fideicommissa. §. quoties. ff. de lega. 3. c. relatum. in. 1. nume. 9. & se- quentibus. fol. 60

Intellect. l. si mihi. ff. de legat. 1. c. Rai- naldus. §. 3. nu. 12. fol. 131

Intellect. l. liberto octuaginta. ff. de bo- nis libert. ibidem fol. 131

Intellect. l. qd scitis. C. de bonis quæ li- ber. in

REPERTORIUM.

ber, in Epitome de success. ab intest. nume. 2. fol. 136
Intellectus. l. fundus quē. ff. de an. leg. c. Rainuncius. §. 10. nu. 7. fol. 108

EX IVRE

Canonico.

CAp. manifesta. 12. q. 1. cuius antoris sit. c. 1. nu. 1. fol. 27
Cap. episcopus qui filios. 12. q. 2. & ibi eius litera restituitur. c. 1. nu. 4. fo. 28
Intellectus. c. licet de voto. c. si hæredes. nu. 9. & 10. fol. 46
Cap. 1. 12. q. 5. ex Gregorio eius antore restituitur. c. 1. nu. 8. fol. 29
Intellectus capitis primi. 18. q. 1. cap. 1. numero. 18. fol. 33
Intellectus. c. cum simus. de regul. c. 2. nume. 7. fol. 36
Intellectus. c. cū ad monasterium. in fi

ne. de stat. regul. cap. 2. nu. 10. fol. 37
Intellectus. c. si pater. de testa. in. 6. di-
scutitur in. c. Rainuncius. §. 9. & ma-
xime nu. 19. fol. 106

Intellectus capitis vltimi. 19. q. 3. & de-
fenditur Gratianus ab Alciati cen-
sura. cap. Rainuncius. in princi. nu-
me. 20. fol. 80

Intellectus ad cap. Gemma. de spons. 2. part. rub. nu. 17. fol. 10

Intellectus ad. c. quanquā. de vsur. in. 6. 3. part. rub. nu. 11. fol. 20

Cap. quia alij. 13. q. 2. iuxta verā literā refertur in. c. vltimo. nu. 1. fol. 134

Cap. non oportet. 42. dist. in eius vul-
gata litera defenditur aduersus Al-
tia. in. c. vlti. nu. 2. fol. 134

Cap. primum de pact. in. c. cum in offi-
ciis. num. 10. fol. 51. col. 3.

Intellectus. c. cum dilecti. de empt. in. c. Rainuncius. §. 11. nu. 1. fol. 114

EX IVRE REGIO HAE DECISIONES

explicantur in hoc opere præter plures alias, quas passim
citamus in comprobationem iuris communis.

Regia. l. 5. & 6. titulo. 8. partita. 5. 2. parte rubricæ. numero. 12. folio sex-
to & septimo.

Regia. l. 10. titu. 14. part. 3. c. Rainun-
cius. §. 11. nu. 2. fol. 111

Regia. l. 4. & vltima. titulo. 11. partita
sexta. cap. Rainuncius. §. 11. nume-
ro. 5. fol. 112

Regia. l. 12. titu. 5. parti. 6. ad verū sen-
sum, & literam restituitur. eodem. c.
§. 9. nu. 7. & sequen. fol. 103. & iterū
nume. 16. fol. 106

Regia. l. 19. titulo. 5. part. 3. in cap. tua.
nume. 4. fol. 115

Regia. l. 4. titu. 15. part. 6. explicatur in
cap. Rainaldus. §. 2. nu. 6. fol. 124

Regia. l. 1. titu. 10. part. 6. cap. Ioannes.
nume. 4. fol. 134

Regia. l. 4. tit. 13. par. 6. in Epitome de
succes. ab intest. nu. 2. fol. 136

Regia. l. 5. titulo. 15. partita. 6. ibi. nu-
mero. 8. fol. 126

Regia. l. tit. 5. part. 3. in cap. tua. nume.
4. fol. 115

Regia. l. 1. tit. de arris lib. 3. fori. c. offi-
cij. nume. 4. fol. 70

Regiæ leges, quæ de melioratione in
quinta & tertia bonorum partibus
loquuntur, explicantur in. c. cum in
officiis. nu. 11. fol. 51

Regia pragmatica sanctio. c. relatum.
in. l. nu. 11. fol. 61

Regia. l. 1. ti. 2. lib. 5. ord. expenditur in
3. part. rub. nume. 21. fol. 24. & in. c.
cum esses. nu. 2. fol. 54. & in. c. Rai-
nuncius. §. 6. nu. 4. fol. 95. & in. c. Rai-
naldus. §. 3. nu. 12. fol. 131. & in eodē
cap. §. 1. nu. 6. fol. 121. & in. §. 3. eius-
dem cap. nu. 8. fol. 128

Regia. l. 3. titu. 8. lib. 5. ordi. in cap. cum
A 4 in officiis

REPERTORIUM.

in officiis, numero, 10. fol. 51. col. 3.
Regia. l. 4. ti. 4. lib. 5. ordi. in. c. cum in
officiis, nu. 11. ad finem. fo. 52. 2. col.
Regia. l. 44. Tauri. 2. part. rub. nume-
ro. 7. fol. 6
Regia. l. 55. Tauri. 3. part. rub. numero
12. fol. 20
Regia. l. 4. Tauri. 3. part. rub. nume. 27
fol. 26
Regia. l. 24. Tauri. in. c. Rainuncius.
§. 6. nu. 4. fol. 95
Regia. l. 52. Tauri. in capite. cum tibi.

numero, 10. folio. 67. columna. 1.
Regia. l. 16. Tauri. in cap. officij, num.
5. fol. 71.
Regia. l. 49. Tauri. in. c. Rainuncius.
in princi. nume. 21. fol. 81. col. 1
Regia. l. 27. Tauri. in. c. Rainaldus. §.
2. nu. 4. fol. 125
Regiæ leges. 26. & 29. inter Taurinas
constitutiones explicantur in. c. Rai-
naldus. §. 2. nu. 8. fol. 125
Regia. l. 19. Tauri intelligitur in capit.
Rainaldus. §. 2. nu. 5. fol. 124

INDEX EORVM, QVAE PRAECIPVE

in his commentariis continentur.

A

Absenti an possit fieri donatio inter
vivos vt statim valeat, & quid de
donatione causa mortis, 3. part. ru-
bri. nume. 13. fol. 20
Abdicatio quid sit. c. Rainuncius. nu-
me. 22. fol. 80
Absens constitutus executor vltimarũ
voluntatũ, qualiter id officiũ accipe-
re videatur. c. Ioannes. nu. 4. fo. 133.
Actione reali an condēnetur qui non
possidet, suscepit tamen litē. in cap.
Rainaldus. §. 3. nu. 4. fol. 126
Actio quæ oriatur ex donatiōe cā mor-
tis. 3. part. rub. num. 17. & 18. fol. 22.
Actio aduersus ingratos iure cōi Ro-
manorũ nō datur, tamen cōstituta
fuerit apud Macedonas, & Atheniē-
ses. c. cum in officiis. num. 10. fol. 51.
Actio ex pacto nudo cur iure civili nō
detur: & tamen a iure Pōtificio con-
cessa fuerit. ibidem.
Actio quæ cōpetat legatario pro re lega-
ta. in. c. Rainūcius. §. 10. nu. 2. f. 107.
Actio quæ cōpetat fideicommissario.
ibi. numero. 4.
Actus humani principibus subiiciun-
tur. c. 2. nu. 12. fol. 37
Aditio hæreditatis an sit necessaria ad

executionem vltimarũ voluntatum
in. c. 3. nu. 3. fol. 38
Aditio hereditatis an sit necessaria quo
ad legata pia. in. c. Rainaldus. §. 3.
nu. 11. fol. 130
Agape quid sit. in. c. vlt. num. 2. fo. 154.
Alienare phibitus an possit in hæredē
legitimũ, aut extraneũ, rē prohibitā
alienari, trāsferre. in. c. Rainald⁹. in
prin. late nu. 4. fol. 117. cū sequētib⁹
Alienatio facta per parētes in fraudē le-
gitimæ filiorũ: an possit renocari. in
c. Rainūcius. §. 10. nu. 9. fo. 109. co. 2
Amicitia consanguinitati comparatur
in. c. requisisti. nu. 7. fol. 75
Annus datus hæredibus, aut executor-
ibus ad construendā ecclesiā, vel
monasterium, an currat a die moni-
tionis. c. 3. nu. 6. fol. 38
Annus datus executorib⁹ vltimarũ vo-
luntatũ quo pacto currat eis impedi-
tis. in. c. 3. nu. 2. & sequētib⁹. fol. 38.
Annus quo pacto nepoti intestato succe-
dat. in Epitome de success. ab intest.
nu. 1. & seq. fol. 136

B

Bart. egregia sentētia discutitur in. l. &
iurisiuradi. §. si liberti, ff. de ope. libe.
in. c.

REPERTORIUM.

in capit. officij, numero. 8. folio. 71.
 Bar. opinio in. l. Lucius. in. 1. ff. de leg.
 2. examinatur ibi. nu. 9. & 10.
 Barto. verba in. l. Centurio. col. 1. ff. de
 vulgari. intelliguntur in. c. Rainun-
 cius. §. 9. nu. 2. fol. 101.
 Beneficia secularia non sunt conferen-
 da clericis regularib⁹, nec monachis
 in. c. 2. nu. 3. fol. 35.
 Beneficia regularia secularibus clericis
 non sunt conferenda. ibidem nu. 2.
 Bona aduēticia an cōmittant testamē-
 to vel donationi filiis familias, si eorū
 vsusfructus patri nō cōpetat. 3. part.
 rub. nu. 8. fol. 19. & nume. 28. fol. 26.
 Bona clerici filiis familias, & in minori-
 bus constituti quocunq; iure acqui-
 sita post ordinem assumptū, censen-
 tur castrensia, vel quasi castrensia. c.
 quia nos. nu. 3. fol. 53.
 Bona per prælatum adquisita, an præ-
 sumantur ex redditibus ecclesiæ habi-
 ta. in. c. 1. nu. 6. fol. 24.
 Bona relicta a prælato tempore mortis
 an cēseantur ab eo quæ sita post ade-
 ptam dignitatē. ibidē nu. 7. fol. 24.
 Bona adquisita per vxorē matrimonio
 cōstante, an præsumantur mariti, vel
 vxoris esse. c. 1. num. 6. fol. 29.
 Bonorum appellatione an veniant ius-
 ra & actiones. in. c. Relatum. 2. nu-
 me. 1. fol. 63.
 Bona adquisita per clericum habentem
 beneficiū ecclesiasticū, an sint reser-
 uanda futuro successorī. ibi. nu. 2.
 Bona occasione ecclesiæ p episcopū ad-
 q̃sita, an canonicorū collegio, an suc-
 cessori in dignitate cōpetāt. ibi nu. 3.
 Bona adquisita p Archidiaconū ex di-
 gnitatis redditibus, an cōpetāt succes-
 sori, an canonicorū collegio. ibidē,

C

Capitulū vacante sede pōt exequi testa-
 mēta, sicut eps. in. c. pe. nu. 2. fo. 133.

Captatoria voluntas quid sit, & vnde
 deducatur secundū communē. in. c.
 cum tibi. nu. 1. fo. 64. & quid sit, con-
 tra communem. ibi. nu. 2. fol. 64.
 Captatoria volūtas an permittatur pie-
 tatis causa, & an possit statuto, vel
 consuetudine approbari. in. eo. c. nu-
 me. 13. fol. 68.
 Causa pia operatur, vt primū testamen-
 tum habens clausulā derogatoriam
 specialē, tollatur per secūdu simpliciter
 factum. 2. part. rub. fol. 14. col. 2.
 Causa priorū legatorū etiā tractari pōt
 apud iudicem secularem. in. c. Rela-
 tum. in. 1. nu. 1. fol. 58.
 Causa pietatis quid in iure specialiter
 permittatur. ibi. in prin. & in dictio-
 ne, legata pia.
 Causæ ingratitudinis priores octo ex-
 plicātur in. c. Rainūcius. nu. 9. fo. 78
 Clausulæ consuetæ an possint apponi
 absq; speciali cōsensu contrahentiū,
 & an appositæ habeant effectum. 2.
 parte rub. nu. 14. fol. 7.
 Clausula derogatoria in testamentis
 qualiter est intelligēda. late in. 2. par.
 rub. nu. 19. fol. 10. cum sequentibus.
 Clausula, quorū tenores habeātur pro
 expressis, quem effectum habeat. 2.
 parte rub. fol. 12. col. 2.
 Clausula codicillaris adiecta in secūdo
 testamento, an operetur reuocatio-
 nem primi habentis clausulam deroga-
 toriam. ibi. fol. 15. col. 1.
 Clausula codicillaris an cēseatur appo-
 sita inter liberos. c. Rainūcius. §. 1.
 nume. 4. fol. 82.
 Clausula derogatoria collecta p argu-
 mentū a cōtrario sensu, an operet ali-
 quē effectū. 2. part. rub. fol. 15. col. 3.
 Clerici testamentū an subiaceat quere-
 læ. c. quia nos. nu. 7. fol. 49.
 Clerici in minoribus degradantur. in.
 c. quia nos. nu. 4. fol. 53.
 Clericus quoad beneficiū ecclesiasti-
 cum nec vere vsuarius est, nec vere
 A 5 vsufru

REPERTORIUM.

usufructuarius. in. c. cum in officiis.
 nume. 1. fol. 48.
 Clericus in beneficiorū redditibus quā
 potestatem habeat. ibi. nu. 2. fo. 49.
 Clerici fructus beneficiorū male expē-
 dentes peccant mortaliter: nō tamen
 tenentur ad restitutionem. ibi. nu. 4.
 Clerici beneficium ecclesiasticū habē-
 tes proprio testamento non possunt
 disponere de bonis occasiōe ecclesiæ
 acquisitis, etiā si illa bona ex rediti-
 bus ipsius beneficij adquisierint. in
 c. cū in officiis. nu. 5. fol. 49. & ibi in
 eodē. c. tractatur, an clerici testari de
 his bonis aliquo casu libere possint.
 Cleric⁹ solo iure humano prohibetur
 testari de adquisitis ex redditibus be-
 neficij. ibi. nu. 7. fol. 50.
 Cleric⁹ habēs patrimoniū potest illud
 cōseruare, & redditus beneficii in pro-
 prios vsus cōuertere. c. 1. nu. 2. fo. 27.
 Clerici peccant non subueniendo pau-
 peribus egentibus necessitate extre-
 ma. fol. 28. col. 1.
 Clerici an possint testari de redditibus
 ecclesiarum, & beneficiorū ex dispē-
 satione Romani Pontificis. in cap.
 cum in officiis. nu. 7. fol. 50.
 Cōpendiosa substitutionis materia in
 feri⁹ apponitur dictiōe. substitutio.
 Cōpensatio quando fiat ex volūtate le-
 gantis. in. c. officij. nu. 11. fol. 72. &
 in tota ipsius cap. interpretatione.
 Cōpromissum factum a prælato in re
 ecclesiæ. an transeat in successorem.
 in cap. requisisti. nu. 5. fol. 74.
 Conditioni appositi, an censeantur in
 dispositione contenti. cap. Rainun-
 dius. §. 3. per totum. fol. 86.
 Consuetudo introducta circa testamē-
 ta clericorum habentiū ecclesiastica
 beneficia: & circa eorū successiōe
 passiuam an valeat. in. c. cum in offi-
 ciis. nu. 9. fo. 50.
 Cōsuetudo, quā inducitur, vt fructus
 beneficii, vacantis per aliquod tēpus

ad defunctum pertineant, valet, ca-
 cum in officiis. nu. 9. fol. 50.
 Cōsuetudine induci potest, vt liceat cle-
 ricis de redditibus beneficiorum ita
 in vltima voluntate disponere: sicut
 ti poterant de iure in actu inter vi-
 uos. in ca. relatiū. in. 2. nu. 4. fol. 65.
 Contractus validus, an tollatur per se-
 cundum contractum inualidum. 2.
 part. rub. nu. 21. fol. 17. col. 1.

D

Damnatus ad mortē an possit testari:
 item damnatus ad perpetuos carce-
 res. 3. par. rub. nu. 27. fol. 26.
 Defunctorū exequijs sol. nitaribus
 celebrantur nunc, & antiquis tēpo-
 ribus in cap. vltim. nume. 1. fol. 134.
 Dictio, Præcise, quid significet. 2. par-
 te. rub. fol. 14. col. 4.
 Dictio, Omnino, ibidem.
 Dictio, Penitus. fol. 15. col. 2.
 Dominium rei legata, quo pacto trans-
 feat in legatarium, in. c. Rainaldus.
 §. 1. nu. 1. fol. 120.
 Dominium qualiter transeat in fidei-
 cōmissarium ex verbali restitutione.
 in. c. Rainuncius. §. 10. nu. 5. fo. 107.
 Donatio facta filio familias an impute-
 tur in legitimam, & ibi quid de do-
 natione facta filio ad assumēdos sa-
 cros ordines. in cap. Rainaldus. §. 2.
 nu. 6. & 7. fo. 124.
 Donatio omniū bonorū facta cū iura-
 mento, an teneat. 2. parte rub. nu. 4.
 & nu. 5. fol. 5.
 Donatio omniū bonorū facta ecclesiæ
 valet. 2. part. rub. nu. 6. fol. 4. colū. 1.
 Donatio quare dicatur: quasi doni da-
 tio. 1. part. rub. nu. 2. fol. 1.
 Donatio inter vir. & vxor. iuramento
 facta valet. 2. part. rub. nu. 10. fo. 5.
 Donatio inter virum, & vxorē quare
 fuerit prohibita. ibidem.
 Donatio causa mortis iuramento fir-
 mata,

REPERTORIUM.

mata, an renocari possit poenitentia.
 2. par. ru. nu. 11. fo. 6. & nu. 14. fo. 8.
 Donatio causa mortis transit in dona-
 tionem inter vivos, si donator pro-
 mittat eam nō renocare. ibi. nu. 11.
 fo. 6. & nu. 13. fol. 7. col. 2.
 Donatio inter patrē, & filiū nō admit-
 tit illam cōditionem: si donator
 prēmoriatur: quando iuramēto fir-
 mata fuit. 2. part. rub. nu. 10. fol. 6.
 Donatio causa mortis, an contractui,
 an ultimæ volūtatī sit similis. 3. part.
 rubri. fol. 18. col. 3. latissime.
 Donatio causa mortis an permittatur
 inter virū, & vxorē. ibi. nu. 2. fol. 18.
 Donatio facta inter virū, & vxorem an
 exigat traditionem. ibi. nu. 3. fol. 19.
 Donatio causa mortis a viro vxori fa-
 cta an extinguatur deportatione vi-
 ri. ibi. nu. 4.
 Donatio inter virū, & vxorē morte cō-
 firmata, an retro trahatur. ibi. nu. 5.
 Donatio causa mortis an fieri possit a
 filio familias absq; consensu patris,
 3. part. rub. nume. 6. fol. 19.
 Donatio causa mortis an possit fieri ab
 vīsurario manifesto. ibi. nu. 11. fo. 20.
 Donare non potest causa mortis, qui
 non potest testari. ibi. nu. 12. fol. 20.
 Donatio an possit absēti fieri ita, vt sta-
 tim valeat. ibi. nu. 13.
 Donatio causa mortis pacto nudo fie-
 ri potest. ea. 3. part. ru. nu. 14. fol. 22.
 Donatio causa mortis, quā actionē pro-
 ducat. 3. part. ru. nu. 17. & seq. fo. 22.
 Donatio causa mortis an renocet p alie-
 nationē rei donatę. ibi. nu. 19. fo. 22.
 Donatio causa mortis falcidiam patit-
 tur. 3. part. rub. nu. 20. fol. 23.
 Donatio causa mortis, quā solenni-
 tatē requirat. ibi. nu. 12. fol. 20.
 Donatio causa mortis an exigat aditio-
 nē hēreditatis ad eius confirmatio-
 nem. 3. part. rub. num. 22. fol. 24.
 Donatio causa mortis qualiter renoces-
 tur. ibi. num. 23. & sequentibus.

Donatio causa mortis quando censea-
 tur facte, & ex quibus verbis. 3. part.
 rubri. nu. 25. fol. 25.
 Donatio inter vivos nō imputatur in
 debitū legale. in ca. officij. nu. 9. 72.
 Donatio remuneratoria, an imputetur
 in his regnis in tertiam & quintam
 bonorum partem. in cap. cū in offi-
 ciis. nume. 11. fol. 51.
 Donatio remuneratoria, quem effectū
 habeat. ibidem. numero. 10.

E

Ecclesia instituta hēres a prælato an te-
 neatur alienationem factā per præ-
 latū adprobare. in. c. 1. nu. 13. fol. 31.
 Ecclesia an teneatur facere inuentariū.
 ibi. nu. 14. fol. 31.
 Ecclesia necessario non est instituenda
 hēres a prælato in bonis patrimonia-
 libus. in cap. 1. nu. 3. fol. 28.
 Electio an sit hēredis, vel legatarij in
 legatis alternatiuis, & similibus. in.
 c. indicante. nu. 3. fol. 41.
 Electio hēredis incerti ex certis potest
 alteri cōmitti. i. c. cū tibi. n. 11. fo. 67.
 Emancipationis, & suūtatīs differētia,
 an hodie duret facto testamento. in
 ca. Rainuncius. nu. 5. fol. 77.
 Emācipare filiū cogitur pater aliquot
 casib⁹. in. c. Rainūcius. nu. 21. fo. 81.
 Emphyteusis a patre pro se, & filiis ac-
 cepta: an mortuo patre filiis cōpetat
 ex mortis causa capione: an ex vero
 contractu emphyteusis. 3. par. rub.
 nu. 26. f. 25.
 Emphyteusis a patre pro se, et filiis ac-
 cepta an ad fēminas pertineat. in. c.
 Rainūcius. §. 2. nu. 2. fol. 85.
 Episcopo incūbit cura, vt testamēta exe-
 cutioni tradantur, etiā si legata non
 sint pia. in. c. si hēredes. nu. 3. fo. 45.
 Episcopus potest propria cōstitutione
 excōicationis sententiā ferre in negli-
 gentes exequi testamēta. ibi. nu. 4.
 Episcopo quādo cōpetat ius restituē-
 di ma-

REPERTORIUM.

di male ablata per testatorem, c. 3. nu. me. 8. fol. 39.
Episcopus ita pōt cogere testamētarios executores ad exequendū, vt contra-
 ria in hoc testantis voluntas non sit
 admittenda, in. c. tua. nu. 6. foli. 116.
Episcopus non potest excludi a cura ec-
 clesiæ alicuius, etiā si patronus tem-
 pore constructionis hoc expressim
 disposuerit, ibidē nu. 8. fol. 116.
Episcopus habens patrimonium, po-
 test in eo quem voluerit hæredē in-
 stituere, in. c. 1. nu. 3. fol. 128.
Episcopus an teneat facere inuentariū
 de rebus ecclesiæ, in. c. 1. nu. 9. fo. 29.
Excommunicatus testari potest, 2. par,
 rub. nu. 18. fol. 10.
Exemplaris substitutionis materia, in-
 ferius dictione, substitutio.
Executor testamētarius monitus solo
 pcepto iudicis, incurrit poenā negli-
 gētiæ, in. c. si hæredes. nu. 6. foli. 45.
Executor testamētarius quā poenā pa-
 tiatur, si semel monitus nō tradide-
 rit executioni vltimā voluntatē, ibi.
Executio legati pii potest fieri officio
 iudicis, in eo, c. nu. 1. fo. 45.
Executio testamēti impeditur ante adi-
 tam hæreditatē, etiā si testator inte-
 status decesserit, cap. 3. nu. 3. fo. 38. &
 quid in legatis piis, in. c. Rainaldus
 §. 3. nume. 11. fol. 130.
Executio vltimarū voluntatū pertinet
 non tantū ad Episcopū, sed etiā ad
 quēcūq; habentē Episcopālē iuris-
 dictionem in. c. pe. nu. 1. fo. 133.
Executor an sit cogendus id officium
 assumere, ibi. nu. 3. fol. 133.
Executor an possit agere, & viderē res
 hæreditarias ibi nu. 5. & fol. 134.
Executor testamētarius pōt compellere
 hæredē iudicis pcepto, ad aduen-
 dam hæreditatē, in. c. 3. nu. 3. fol. 38.
Executor testamētarius quam etatē ha-
 bere debeat, in. c. tua. nu. 4. fol. 115.
Executor testamētarius an possit con-

stitui is, qui monachus est, ibi. nu. 1.
 fo. 114. & quod si executio ab eo de
 facto fiat, ibidem nu. 2. fol. 115.
Executio testamentorū an possit com-
 mitti foeminis, ibi. nu. 3. fol. 115.
Executioni testamētorum quis termin-
 nus a iure sit cōstitutus, in. c. 3. nu. 1.
 & sequentibus, fol. 37. & ibi quādo
 is terminus incipiat currere, nu. 3.
Exhæredatio iustis ex causis fieri pōt.
 in. c. Rainuncius. nu. 8. fol. 78.
Exhæredato filio quod remediū cōpe-
 tat, in eodem, c. nu. 6. fol. 77.
Exhæredatio iusta causa facta an tollat
 ex amicitia post modū inter patrē &
 filium contracta, ibi nu. 17. fol. 80.
Exhæredato an possit fieri pupillaris
 substitutio, itē & exemplaris, in. ca.
 Rainuncius, §. 6. nu. 2. fol. 95.

F

Fabrica quid sit, in. c. vlti. nu. 4. fo. 135.
Falcidia deducit de legatis poenalibus.
 in. c. Rainaldus, §. 3. nu. 5. fol. 127.
Falcidia an deducatur contra volunta-
 tem testatoris, ibi. nu. 6.
Feudi successio ad quē gradū extenda-
 tur in Epitome de succes, ab intesta.
 nume. 12. fol. 139.
Fideicommissario quæ actiones com-
 petant in. c. Rainuncius, §. 10. nu. 4.
 fo. 107. & nu. 5.
Fideicommissum relictum ab his, qui in
 conditione nominatur, an valeat, in
 eo, c. §. 3. nume. 4. fol. 87.
Filius familias an possit donare causa
 mortis, & quæ bona, 3. part. rub. nu.
 6. & sequentibus late fol. 19.
Filius familias an possit testari, 3. part.
 rub. nume. 28. fol. 126.
Filius familias quāvis per Episcopatū,
 Cardinalatū, & religionis professio-
 nem, liberatur a patria potestate, nō
 tamen per sacerdotium, c. quia nos,
 nume. 5. fol. 53.

Filio

REPERTORIUM

Filio an sit danda portio legitima in vi
ta patris ingredientis religionē. c. 2.
nume. 7. fol. 36

Filius primogenitus hæres institutus
a patre vltra legitimam, & rogatus
secundo genito tradere aliquā rem,
quæ ipsi primogenito erat restituē
da post mortē patris, debet eam rem
dare, vel eius æstimationem filio se
cundo genito. in ca. filius, nume. 3.
fol. 43.

Filius non exequēs votum parētis, pri
uatur legitima, et tota hæreditate. in
c. si hæredes, nu. 9. fol. 47. col. 2.

Filius non conficiens inuētarium por
tionem legitimam non amittit. ibi.
nume. 9. fol. 47. col. 3.

Filius institutus hæres a patre tenetur
approbare alienationē rei propriæ a
patre factā. in. c. 1. nu. 13. fol. 31.

Filius non exequēs legata pia intra an
num, etiā præmissa monitione, non
perdit legitimā. in. c. si hæredes, nu
me. 9. fol. 46.

Filius rogatus post diem hæreditatem
restituere duas portiones deducit in
c. Rainuncius, §. 11. nu. 5. fol. 112.

Filius non potest repudiare hæredita
tem patris, retenta sibi legitima. ibi.
nume. 11. fo. 114.

Filius suus præteritus etiā inserta cau
sa habet ius dicendi nullū testamen
tum patris. in. c. Rainuncius, num.
1. fol. 76.

Filius emancipatus præteritus nulla in
serta causa, habet ius dicendi nullū.
eo. c. nu. 4. fol. 77.

Filius exhæredatus nulla causa inserta
habet ius dicendi nullū testamentū
patris. ibidem. nu. 6. fol. 77.

Filio præterito si inserta causa probe
tur, vires accipit testamentum. ibi.
nume. 8. fol. 78.

Filius patriā defendens potest violētis
manus patri inferre. ibi. nume. 9.

Filius uxorem patris percutiens, an pos

sit exhæredari. in. c. Rainuncius, nu
me. 10. fol. 79

Filius accusans patrem publico iudicio,
exhæredari potest. ibi. nu. 11.

Filius exhæredari potest ex causis simi
libus his, quæ sunt expressæ in iure.
ibi. nume. 16. fol. 79.

Filius est titulo hæredis honorandus,
etiam iure canonico. in. c. Rainun
cius, §. 1. nu. 1. fol. 82.

Filius an sit hæres necessario instituē
dus in testamēto facto inter liberos.
eo. §. nu. 2. fol. 82.

Fiscus non conficiens inuentarium, an
teneatur vltra vires hæreditarias. c.
1. nu. 14. fol. 31.

Fœminæ an iuste excludantur a succes
sione parentum in regnis, & primos
genitis. in. c. Rainuncius, numero.
24. fol. 81.

Fœmina olim iure Romano hæres in
stitui non poterat. in. c. Rainuncius,
nu. 23. fol. 81.

Fœmina an excludat extante masculo
ab emphyteusi simpliciter accepta a
patre pro se & filiis. in. c. Rainuncius,
§. 2. nu. 2. fol. 85.

Fœmina etiam iure canonico non pos
test esse testis in testamēto. in. c. cum
esses, nu. 14. fol. 58.

Fœminæ testimonium non distingui
tur iure gētiū a testimonio viri. ibi.

Fœmina potest esse testis in testamēto
facto causa pietatis. ca. relatum, in. 1.
nu. 5. fol. 59.

Fœmina an possit esse executrix testa
mētorum. in. c. tua. nu. 3. fol. 115.

Fratres quo pacto fratri intestato succes
dat in Epitome de succes. ab intest.
nume. 5. fol. 137.

Fructus ab hærede filio percepti ante
diem fideicommissi, an imputentur
in Trebellianicam, etiam testatore in
bente. in capi. Rainuncius, §. 11. nu
mero. 4. folio. 101. & numero. 8. &
seq. fol. 112.

Hæres

REPERTORIUM.

Hæres an teneatur omnino inuentarium facere, in cap. l. nu. 14. fo. 31.
Hæres non conficiens inuentarium, an teneatur in foro cōscientiæ ultra vires hæreditarias, ibi. nu. 16. fol. 31.
Hæres, qui non exequitur volūtatē defuncti, quam poenā patiatur: & quo pacto eam effugere possit, in. c. si hæredes, nu. 7. fo. 46.
Hæredes episcopi probare debent bona ab episcopo relicta alio quā ecclesiæ titulo obuenisse, in capitu. l. nu. 6. fol. 59.
Hæredis institutio q̄liter tollatur seu renocetur per testamētū sequēs, vel codicillos, 2. parte. rub. fol. 17. col. 2.
Hæredis institutio an possit nutu fieri, in cap. cum tibi, nu. 4. fol. 65.
Hæredis incerti ex certis electio potest alteri committi, ibi. nu. 11. fol. 67.
Hæredis institutio pietatis causa facta potest in volūtatē alterius cōferri, in cap. cum tibi, nu. 12. fo. 67. & seq.
Hæreditatis aditio quando sit necessaria supra verbo: additio.
Hæres quo pacto: seu qua ratiōe agit petitione hæreditatis: non rei vendicatione, in cap. Rainūcius, §. 10. nu. 6. fol. 108.
Hypotheca pro legatis a iure inducta an tollatur per sp̄ciale hominis testantis Hypothecam, in ca. Rainūcius, §. 10. nume. 7. fol. 108.
Hypotheca an censeatur constituta ex eo quod quis legat, vel promittit solvere centū ex fundo Semproniano, ibi nume. 8. fol. 108.
Impedito an currat tempus datum ad exequendā vltimā volūtatē, & quid de ignorante, in. c. 3. nu. 3. fol. 38.
Ingratitudo est quandoq; mortale peccatū in ca. cū in offi. nūme. 10. fo. 51.

Ingratitudinis causa an detur aduersus ingratos actio, ibidem.
Ingratitudinis causæ ex quibus filius potest ex hæredari explicantur in ca. Rainūcius, nu. 9. fol. 78.
Ingratitudinis causa non repellit filiū a successione patris intestati, & ibi quid de fratre, ibidē nu. 7. fol. 78.
Ingratitudo an remittatur poenitentia filij, in. c. Rainūcius, nu. 18. fol. 80.
Ingratitudo an cēseat remissa per religionis p̄fessionē ibi. nu. 20. fo. 80.
Innimicitia post testamētū cōtracta inter testantē, & hæredem seu legatariū non operatur reuocationem testamenti, 2. part. rub. fo. 12. col. 2.
Institutus in recerta, an sit verus hæres & an deducat Trebellianicā, in cap. Rainūcius, §. 1. nu. 9. fo. 84.
Institutio patris, & filij concepta per copulam & quem intellectum habeat, in eodem cap. §. 2. nu. 1. fo. 85.
Institutio plurium nihil refert, an fiat per dictionem, & an per dictionem: cum, ibi nu. 3. fol. 85.
Institutio Sépronij, & eius filij hæredis ita accipienda est, vt non admittantur simul, ibidem nu. 5. fol. 80.
Institutio vnius, & plurium nomine collectiuo, facta, quem intellectum habeat ibi. nu. 6. & 7. fo. 85.
Instrumentum publicū notarij, vt fidē faciat: an sit necessario legēdū ipsis testibus, & contrahentibus, in cap. relatum, in. l. nu. 11. fo. 61.
Intestatorū successio passiva in Epitome de success. ab intest. protā. fo. 136.
Inuentario non cōfecto an deducatur Trebellianica, in cap. Rainūcius, §. 11. nu. 10. fo. 113.
Inuentarium an sit semper conficiendū dixi superius dictione: hæres, & dictione: ecclesia & dictione: fiscus.
Iudex appellationis potest sententiam primam supplere in his, quæ natura litis,

REPERTORIUM.

litis, & causæ paup̄ulat in. c. Rai-
nūcius. §. 11. nu. 1. fol. 110.
Iudex pōt nemine petēte supplere in his
q̄ ex actis constat. ibi vsq; ad nu. 4.
Iudici facta promissio, vt iudici, ad
successorē trāsit, etiā ipsi⁹ proprio no-
mine expresso in. c. requisiti. n. 6. f. 75.
Iuramentum an faciat validam omniū
bonorum donationem. 2. part. rub.
nu. 4. & 5. fol. 3.
Iuramentū an faciat testamentū irreuo-
cabile. ibidem nu. 9. fo. 5. & nu. 15. cū
sequentibus fol. 8.
Iuramentū irreuocabile facit pactum,
quo iurisdictio prorrogatur ibi.
Iuramentum efficit irreuocabiles con-
tractus innominatos: ibi.
Iuramentū efficit validā donationē in-
ter vir. & vxor. 2. part. rub. nu. 10. fo. 5.
Iuramentū sortitur naturā act⁹, cui acce-
dit ibi. & nu. seq. & nume. 12. fol. 6.
Iuramentum non cōfirmat poenale sti-
pulationē de qua in. l. stipulatio hoc
modo cōcepta. ff. de ver. obli. 2. part.
rub. nu. 16. & seq. fo. 9.
Iuramentū non cōfirmat stipulationē
poenalem, cuius meminit. l. Titia. ff.
de verb. oblig. ibidem nu. 17.
Iuramenti mētio specialis est necessaria
derogationibus. 2. part. rub. nu. 16.
fo. 9. col. 4.
Iuramentū in secundo testamēto appo-
sitū operat renocationē primi, quāsi
cunq; derogationes habentis, absq;
speciali ei⁹ mētionē ibi. et fo. 13. col. 1.
Iuramentum præstitū alicui an trāseat
ad eius successores, vel ei⁹ a quo prę-
statum, in ca. requisiti. nu. 2. fol. 74.
Iuramentū an habeat vim clausulæ co-
dicillaris, seu illi⁹: si non valet vt ago,
valeat, vt valere potest. in cap. Rai-
naldus. §. 3. nu. 10. Fol. 129.
Ius adcrefcendi admittitur inter fidei-
commissarios in cap. Rainaldus. §.
1. nu. 4. fol. 121.
Ius patronatus ecclesiarū, & ius sepul-

chorū an transeant in fideicōmissa-
rium, & an in directū substitutum
militarem in cap. Rainuncius. §. 9.
nu. 8. 11. & 12. fol. 104. & 105.

L

Legatū quādo renocetur alienatione
rei legatæ. 3. part. rub. nu. 19. fo. 22.
Legatū quib⁹ formulis olim fieri sole-
bat in ca. Rainūci⁹. §. 10. n. 1. f. 107.
Legata hodie sunt exequata fideicom-
missis ibi. nu. 2. fo. 107.
Legatario quæ actiones cōpetāt ibidē.
Legatū factum pauperibus post diem
an possit ante diem distribui eisde.
in cap. tua. nu. 5. Fo. 115.
Legatum piū est intelligendū in du-
bio iuxta id, quod maius est. in ca.
indicante. nu. 4. fo. 41.
Legata pia coram duobus testibus re-
licta valida sunt omnino, etiā si tes-
tes illi solum habeāt qualitates a iu-
re Canonico requisitas. in cap. rela-
tum. l. nu. 8. fo. 60.
Legata pia an requirāt aditionem hæ-
reditatis. in cap. Rainaldus. §. 3. nu.
11. fol. 130.
Legata pia intra quod tempus sint mā-
danda executioni. in cap. 3. nume.
6. fol. 38.
Legatum piū nō efficitur caducum
ex eo, quod non sit locus certus desi-
gnatus ad edificiū constructionem.
in. c. 3. nu. 12. fo. 41.
Legata pia sunt executioni mādanda,
alioqui maxima poena non exequē-
ti inferitur in cap. si hæredes. num. 5.
fol. 45. & nu. 9. fol. 47.
Legata pia sunt tractanda secundū ca-
nonū decreta, etiā a iudice secula-
ri. in. ca. relatum. in. 1. nu. 1. fol. 58.
Legata pia an peti possint ex testamē-
to minus solenni: facto tamen prin-
cipaliter ad aliam quampiā causam
ibi. nu. 3. fo. 59.

Legata

REPERTORIUM.

Legata pia an debeantur ex testamēto imperfecto ratione voluntatis. ibi, nume. 9. & seq. fol. 60.

Legata pia possunt peti ab herede etiā laico corā iudice ecclesiastico. ibi, nume. 13. fol. 62

Legatum relictū alicui sancto si sancti illius oratoriū nō reperiatur, cui debeatur. c. 3. nu. 9. fol. 39

Legatū relictū vxori, illi tantum debetur, quæ vxor erat tēpore testamēti, in. c. requisisti. nu. 3. fol. 74

Legatum canonicis relictum collegio canonicorum acquiritur, non ecclesiæ. ibi. nu. 10. fol. 75

Legatū an possit repudiari in alterius substituti præiudicium in. c. Rainaldus. §. 3. nu. 12. fol. 131

Legatū in minus solenni testamento, etiam in animæ iudicio nō debetur, in. c. cum esses. nu. 4. fol. 56.

Legatarius rem sibi legatā in minus solenni testamēto, non potest furto subtrahere. ibi. nu. 10. fol. 57

Legatū factum ciuitati ad spectaculū, an possit in aliū vsū conuerti. in. c. 3. nu. 9. fol. 36

Legatū pro dote conditionale est, nisi ex coniecturis aliud præsumatur, in. c. 3. nu. 9. fol. 39

Legatario quando competat electio. in. c. indicante. nu. 3. fol. 41

Legatarius tenetur probare scientiam testatoris legātis rem alienam, in. c. filius. nu. 1. fol. 42

Legata re aliena, in qua testator ius pignoris habet, solū censetur legatum ipsum ius pignoris. ibi. nu. 2. fo. 42

Legatū rei alienæ, quæ tamen alienari nō pōt, minime valet. ibi. nu. 5. fo. 43

Legatū rei alienæ, quæ dotalis est, valet quoad æstimationem. ibidem.

Legatū rei alienæ, cui⁹ est difficilis alienatio, valet. in. c. filius. nu. 5. fol. 43.

Legatum rei minoris valet. ibidem.

Legatū relictum creditori quādo com

pensetur cū debito cōventionali, vel legali. in. c. officij. nu. 2. fol. 70

Legatū relictū parochiali ecclesiæ, an imputetur in quartā eidē ecclesiæ iure debitam. ibi. nu. 6. fol. 71

Legatū factum filiæ pro dote in certa quātitate, an tollatur ex eo quod pater ipsam filiā data minori dote tradidit marito. ibi. nu. 10. fol. 72

Legatum an possit fieri nutu. in. c. cū tibi. nu. 3. fol. 64

Legatū in liberā alterius voluntatē cōferri potest. in. c. cū tibi. nu. 7. fol. 66.

Legatū dotis potest in alterius liberā voluntatē conferri. ibi. nu. 15. fol. 69.

Legitima nō est lucrū, sed quasi debitum. in. c. si hæredes. num. 9. fol. 47

Legitima an sit deducēda in vna tantū re, vel ex omnib⁹ rebus hæreditariis in. c. Rainaldus. §. 2. nu. 5. fol. 124

Legitima filij an patiatur aliquod grauiamen ex testamento militis, & an directā militaris extendatur ad legitimam instituti. in. c. Rainuncius. §. 9. nu. 10. fol. 104

Legitimæ an possit apponi gratiamē ex consensu filij. in. c. Rainaldus. §. 2. nu. 3. fol. 123

Legitima an priuetur fili⁹ ex eo quod non confecerit inuentarium, in. c. si hæredes. nu. 9. fol. 47

Legitima an priuetur filius qui patris voluntatem non exequitur. ibidem.

Legitima an possit a filiis peti ante naturalē mortem patris religionē professi. in. c. 2. nu. 7. fol. 36

Lex ciuilis iusta est omnino seruanda in animæ iudicio. in. c. cum esses. nume. 6. fol. 55

Lex fundata in præsumptione, nō erit seruanda in foro cōscientiæ. ibi. nume. 4. & 9. fol. 55. & seq.

Lex ciuilis inducens solennitatē in numero testium adhibendā in testamētis iusta est. ibi. nu. 6. fol. 55

Lex ciuilis permittēs legatū rei alienæ, est iusta

REPERTORIUM.

- est iusta in cap. Filius. nu. 6. fol. 44
Liberi primi gradus qualiter deducantur
 legitimam & Trebellian. in ca. Rainu-
 cius. §. 11. nu. 4. cum seq. folio. 112.
Libellus qualiter concipiatur ad legatum
 cui fuit addita poena. in. c. Rainald.
 §. 1. numero. 9. folio. 122.
Liberorum favore testamentum coram
 testibus & testatore scriptum valet.
 licet iterum eisdem lectum non sit in ca.
 relatum in. 1. nu. 11. fol. 62.
Liberorum favore testamentum cen-
 setur habere clausulam derogatoriam
 2. part. rubr. folio. 15.
Liberorum favore an censeantur adie-
 cta clausula codicillaris in ca. Rainu.
 §. 1. nume. 4. fol. 83.
Licentia testandi a Romano Pontifi-
 ce dispensatione concessa ad primum
 testamentum refertur. in ca. cum in
 officiis. num. 8. fol. 50.
Licentia testandi a Romano Pontifi-
 ce concessa per dispensationem morte
 ipsius Romani Pontificis conceden-
 tis expirat. ibi nu. 8. fol. 50.
Litis contestatio in causa appellationis
 an sit necessaria in ca. Rainaldus. §.
 2. nume. 1. fol. 112.

M

- M**andatum cum libera, quando censeatur
 concessum in. 2. parte. rub. numero
 14. fol. 7. colum. 4.
Maioratus an possit reuocari. 2. parte.
 rub. numero. 7. folio. 4.
Maioratus a viro & vxore constitutus an
 possit ab vno ex eis reuocari, altero
 inuito vel mortuo. ibi num. 8. fol. 4.
Masculi descendentes ex foeminis, an
 dicantur de sobole, vel progenie in ca.
 Rainald. nume. 13. fol. 119.
Masculi an excludant foeminas ex illa
 conditione: si sine liberis decesserit. in
 ca. Rainald. in princ. num. 2. fo. 117
Mater quo pacto filio intestato succe-

- dat in Epitome de success. ab intest.
 nume. 1. & seq. fol. 136.
Minor decem & septem annis non po-
 test esse executor testamentarius in
 cap. tua. nume. 4. fol. 115.
Molestia an intelligatur de facto an
 de iure in capite. Rainaldus. §. 1. nu-
 mero. 8. folio. 121.
Monachus testari non potest post pro-
 fessionem. cap. 2. nu. 4. fol. 35.
Monachus an possit exheredari ob
 causam ingratitude commissam an
 te professionem in ca. Rainuncius.
 num. 20. folio. 80.
Monachus ante professionem testari
 potest: & ibi de testamento facto an-
 te ingressum religionis. in cap. 2. nu-
 5. & 6. fol. 35. & ibi nu. 9. fol. 36.
Monachus non potest esse testamento-
 rum executor. in ca. tua. nu. 1. fo. 114.
Monachus factus episcopus, an libere
 tur ab statutis, & regulis monaste-
 rij in ca. 1. numer. 18. fol. 33.
Monacho viuentis, an eius filiis debeat
 tur legitima, ita vt statim eis tradi
 debeat in capit. 2. nume. 7. fol. 36.
Monachus a primo monasterio ad se-
 cundum recedens, an deferat secum
 bona primo monasterio iam qua-
 sita. cap. 1. nume. 20. fol. 33.
Monachi tenentur quartam portionem
 soluere parochiali ecclesie in cap. vlti-
 m. nume. 6. fol. 135.
Monasterium bonorum capax in vi-
 ta monachi possidebit eius bona, ex-
 cluso haerede instituto. in capite. 2.
 numero. 6. folio. 36.
Monasterio an adquiratur hereditas
 ipsi monacho delata, absque ipsius
 monachi aditione. in. c. 1. n. 21. f. 34.
Mortis causa donatio superius dictio-
 ne donatio.
Mortis causa capio quid sit. 3. parte.
 rubri. nume. 26. fol. 25.
Mortuorum exequiae qualiter celebrer-
 tur in capitu. vlti. nu. 1. fol. 134.

Nominis

R E P E R T O R I U M.

N

- Nominis p[ro]prij ab appellatio[n]e distinctio**, ut actus realis, vel personalis iudicet, cessat omnino ex cōiecturis. in cap. *Requisisti*. nume. 1. fo. 73.
- Novatio quare dicatur a Iuriscōsulto**, quasi noua obligatio. 1. parte, rubricæ. nume. 2. fol. 1.
- Nouendiale sacrum**, quid, in capi. vlti. nume. 3. fol. 134.
- Notorium an sit allegandum necessarium** in cap. *Rainūc.* §. 11. nu. 3. fo. 112.
- Notarius an possit absq[ue] iussu contrahentium apponere clausulas cōsuetas**. in. 2. par. rub. nu. 14. fol. 7.
- Notarius tenetur iterum legere testibus & cōtrahentibus instrumentū perfectum** in cap. *relatū*. in. 1. nume. 11. folio. 61.

O

- Ordines sunt nouem** in cap. *quia nos* nume. 4. fol. 53.
- Ordo censetur prima tonsura**, ibidem

P

- Pactum nudum cur iure civili actio[n]em non pariat**. in cap. *cum in officiis*. nume. 10. fol. 51.
- Papa ex causa potest aliquē regno priuare**. in ca. *si heredes* nu. 10. fol. 48.
- Papa an possit permittere clericis liberam testandi facultem de redditibus beneficiorum**. in cap. *cum in officiis* nume. 7. fol. 50.
- Papa an possit monachis concedere licentiā testandi**. in ca. 2. nu. 10. fol. 37.
- Papa potest monachum a voto continentię eximere, & a voto paupertatis** ibidem.
- Patris consensus qualiter præstari debeat donationi causa mortis factæ p[ro] filiū famil.** 3. par. rub. nu. 6. fol. 19.

Pater habet vsusfructū in illis bonis, quæ filius familias habuit antequā fieret clericus in cap. *quia nos*. nume. 2. fol. 52.

Patre accipiente emphyteusim pro se & filiis, an eo mortuo masculi excludant foeminas in cap. *Rainuncius.* §. 2. numero. 2. fol. 85.

Patre accipiente emphyteusim pro se & filiis eo mortuo, an cōpetat filiis emphyteusis ex mortis causa capione. 3. part. rub. nu. 26. fol. 25.

Pater quo pacto filio succedat ab intestato Epitome de success. ab intest. nu. 1. & seq. fol. 136.

Pauperum hæredum institutio incerta valet, & ibi qualiter sit intelligenda in cap. *cum tibi*. nu. 14. fol. 69.

Pauperibus factum legatum post diē, an ante diē distribui possit eisdē. in cap. *tua*. nu. 5. fol. 115.

Pietatis causa plurima sunt insigniter notanda, quorū meminimus in dictione legatū. & dictione. causa. & dictione hæredis institutio. & alibi.

Pietatis causa an illa condicio si sine liberis decesserit intelligatur de masculis substituta ecclesia. in. c. *Rain.* in principio nu. 3. fol. 117.

Pensionarius licite, & iure potest, proprio testamento disponere de redditibus ecclesiasticis ex pensione perceptis in ca. *cū in officiis*. nu. 6. fo. 49.

Pœna a iure inducta contra non exequentes vltimas voluntates, an reat sententiam in capi. *si heredes*. nume. 8. fol. 46.

Pœna adiecta in testamēto qualiter cōmittatur in cap. *Rainaldus.* §. 1. nu. 7. folio. 121.

Positi in conditione, quando censeantur positi in dispositione, & vocati, late tractatur in capi. *Rain.* §. 3. numero. 2. fol. 86. cum sequentibus.

Possessio vnde dicatur. 1. parte. rubricæ. nume. 2. fol. 1.

Possessor

REPERTORIUM.

Possessor olim, an præsumatur hodie
possessor, in c. Rainunc. §. 11. nu. 2.
folio. 111.

Prima tonsura an sit ordo, in cap. quia
nos. nume. 4. fol. 53.

Prælati an teneatur facere inventa-
rium de rebus ecclesiæ, in capitul. 1.
numero. 9. fol. 29.

Præsumptio pro aliquo a iure inducta
est ab eo alleganda in cap. Rainun-
cius. §. 11. nume. 1. & seq. fol. 110.

Prohibitus alienare aliquam rem, an
possit eam transferre in hæredem le-
gitimum, vel extraneum late in cap.
Rainald. nume. 5. fol. 118.

Procurator cum libera, an possit agere
ea, quæ mandatū exigunt speciale,
2. part. rub. num. 14. fol. 8.

Punitio criminis mixti fori facta ab ec-
clesiastico iudice, non impedit puni-
tionem iudicis secularis, in cap. Rai-
nuncius. nume. 19. fol. 80.

Pupillaris substitutiōis materia tracta-
bitur inferius dictione, substitutio.

Q

Quarta canonica portio ex quibus de-
beatur in cap. officij. nume. 1. fol. 69.
& nume. 12. fol. 75.

Quarta portio quādo debeatur paro-
chiali in ecclesiæ. c. vlti. nu. 5. fo. 135.

Quod vna prohibet alia permitti nō
debet, in ca. ad hæc nu. 1. foli. 52.

R

Reciproce substitutionis materia infe-
rius dictione substitutio.

Relictum pro legitima an inducat in-
stitutionem, in cap. Rainuncius. §.
1. numero. 6. fol. 83.

Religiosi an possint esse executores vl-
timarū voluntatū in c. tua. n. 1. f. 114.

Remuneratio impedit repetitionem
eius quod solutū est errore iuris, in

ca. cū in officijs. num. 10. fol. 57.
Restitutio male ablatorum per quæ fie-
ri debeat, in ca. 3. nu. 8. fol. 39.

S

Seruus legatus, & fugitiu⁹ cui⁹ expen-
sis sit q̄redus in c. indicāte. n. 6. f. 42.

Solēnitas remissa ab vltima voluntate
an censeat remissa a donatione cau-
sa mortis. 3. par. rub. nu. 21. fo. 24.

Substitutio qd sit, & quare hoc nomē
habeat in c. Rainūc. §. 4. n. 1. fo. 88.

Substitutionis directæ, & obliquæ di-
stinctio ibidem nume. 2.

Substitutionis vulgaris diffinitio in
ca. Rainuncius. §. 4. nu. 3. fol. 88.

Substitutio vulgaris quibus verbis fiat
ibi numero. 4.

Substitutio vulgaris in vnū casum cō-
cepta ad alii extēdit. ibi. n. 5. fo. 89.

Substitutio vulgaris tacitā pupillarem
comprehendit, quæ tamē matrem
non excludit ibi. nume. 6.

Substitutio vulgaris an matrem testa-
toris excludat ibi nu. 7.

Substitutio pupillaris expressa matrē
pupilli excludit, etiā in foro animæ
in ca. cū esses. nu. 11. fo. 57. & in cap.
Rainuncius. §. 5. nu. 6. fo. 95.

Substitutionis pupillaris diffinitio in
ca. Rainuncius. §. 5. nu. 1. fol. 89.

Substitutio pupillaris, quo tpe regnat
patriā potestātē. ibi. nu. 2. fo. 87.

Substitutio pupillaris quibus verbis
fiat, ibi. nume. 4. fol. 90.

Substitutio pupillaris expressa, quam
vulgarem contineat. ibi. num. 5.

Substitutionis pupillaris effectus ali-
quot in ca. Rainūc. §. 5. nu. 6. fo. 95.

Substitutio pupillaris an conseruetur
per auth. ex causa. C. de libert. p̄xt.
in eo. ca. §. 6. nn. 3. fol. 95.

Substitutio pupillaris expressa matrē
excludit. in ca. Rainūc. §. 5. n. 6. f. 95.

Substitutio pupillaris facta pluribus
pupillis

REPERTORIUM.

- pupillis non operatur inter eos reci-
proca substitutione. in ca. Rainunc.
§.8. numero. 5. fol. 100.
- Substitutio pupillaris directa facta vlti-
mo morienti in tota hæreditate, vel
fundo operatur reciproca substitu-
tionē inter institutos ibi. nu. 6.
- Substitutio pupillaris facta vltimo
morienti operat fideicommissariam
reciprocam substitutionem inter in-
stitutos eo casu, quo primo moriens
decedat pubes. ibi. nume. 7.
- Substitutionis exemplaris diffinitio in
ca. Rainunc. §. 6. nu. 1. fol. 95.
- Substitutio exemplaris potest fieri fi-
lio ex hædato ibidem nume. 2.
- Substitutio exemplaris quibus verbis
fiat. in eo. §. nu. 5. fol. 96. co. 3.
- Substitutio exemplaris matrē furiosi
excludit ibidem nu. 6. fol. 97.
- Substitutio exemplaris qualiter extin-
guatur ibidem numer. 7.
- Substitutio compendiosa quid sit. in
cap. Rainunc. §. 9. nume. 1. & ibi plu-
ra ex diffinitione inferunt. fol. 101.
- Substitutio compendiosa quibus ver-
bis fiat. dict. §. 9. nu. 3. fol. 102.
- Substitutio compendiosa plura tēpora
exigit. dict. §. 9. nu. 1. fol. 101. colū. 2.
- Substitutio compendiosa fieri potest
sub alia conditione, quam mortis.
dict. §. 9. num. 2. fol. 101.
- Substitutio compendiosa facta a milite
verbis directis, intra pubertatē valet
vt pupillaris, postea vt directa mili-
taris. in ca. Rainunc. §. 9. nu. 6. fo. 103.
- Substitutio compendiosa facta a mili-
te verbis cōmunibus, ante puberta-
tem est pupillaris, postea vero fidei-
commissaria ibi. nu. 13. fol. 105.
- Substitutio directa militaris an exten-
datur ad legitimam filij ibidem. nu-
mero. 10. fol. 104.
- Substitutio compendiosa facta a milite
verbis obliquis omni tempore est fi-
deicommissaria, in cap. Rainunc. §. 9.
- nume. 14. folio. 105.
- Substitutio compendiosa facta a paga-
no verbis directis, ante pubertatem
est pupillaris, postea vero expirat. ibi
nume. 14. fol. 105.
- Substitutio compendiosa facta a paga-
no verbis cōmunibus ante puberta-
tem est pupillaris, postea vero est fi-
deicommissaria ibi nu. 17. fol. 106.
- Substitutio compendiosa facta a paga-
no verbis obliquis omni tēpore est
fideicommissaria, in cap. Rainunc. §. 9
nume. 18. fol. 106.
- Substitutionis reciproce diffinitio. in
ca. Rainunc. §. 7. num. 1. foli. 97.
- Substitutio reciproca quibus verbis
fiat ibidem. nume. 2. fol. 97.
- Substitutio reciproca quot substituti-
ones cōprehēdat. in eo. §. nu. 3. f. 98.
- Substitutio reciproca vnica oratione
concepta, eas omnes substitutiones
cōprehendit quæ pariter vtriq; in-
stituto cōueniunt. ibi. nu. 4. fol. 98.
- Substitutio reciproca, qualiter extin-
guatur ibidem. numero. 5.
- Successio qualiter deferatur cōsangu-
neis ex causa intestati. in Epitome
de success. ab intesta. fol. 136.

T

- Tabelliones an possint cōsuetas clau-
sulas apponere in cōtractibus, & an
clausulæ ex eorū cōsuetudine poti⁹
quā ex cōtrahentiū cōsensu censean-
tur adiectæ. 2. part. rub. nu. 14. fol. 7.
- Tabellio an teneat confectū instrumē-
tum corā testibus, & cōtrahentibus
iterum eisdem illud legere, in ca. re-
latum. in. 1. numero. 11. fol. 61.
- Testamentum, præsentibus testibus,
& testatore scriptū, an sit iterum i-
psis legendum in ca. relatū. in. 1. nu-
me. 11. foli. 61. & seq. & ibi quid si sit
testamentum inter liberos.
- Testamentum an referri possit ad scri-
pturam

REPERTORIUM

- pturam, quæ tunc corâ testibus nõ
fuit lecta in ca. cum ibi nu. 5. fo. 65.
- Testamentum quâdo possit in volun-
tatē alterius conferri. ibidem. nu. 7.
- Testamentum quot testes requirat. in
cap. cum esses. nunc. 1. fol. 54.
- Testamentum factum ante professio-
nem: post eam mutari, aut reuocari
non potest in cap. 2. nu. 9. fol. 36. &
nume. 5. folio. 35.
- Testamētum inter liberos coram duo-
bus testibus factum valet in cap. re-
latum in. 1. nume. 4. fol. 59.
- Testamentum minus solenne an vale-
at in foro animæ in capi. cum esses.
numero. 4. folio. 55.
- Testamētum principaliter ad pias cau-
sas factū minus solēniter an valeat
quo ad legata profana. in ca. relatū.
1. nu. 2. foli. 58. & ibi qd e contrario.
- Testamētum imperfectum ratione vo-
luntatis etiam ad pias causas nõ va-
let ibi. nume. 9. fol. 60.
- Testamentum vnde dicatur. fol. 1. col.
2. & ibi quid sit testari.
- Testamentum qua ratiōe dicatur a Iu-
stiniano testatio mentis. 1. parte. ru-
bri. nume. 2. fol. 1.
- Testamēti diffinitio. 1. par. ru. n. 3. fo. 1.
- Testamentum apud Græcos quam di-
ctionē habeat. 1. par. rub. nu. 6. fol. 1.
- Testamentū nouū, & vetus qua ratio-
ne dicatur in sacris biblijs. ibi. nu. 7.
- Testamentum primum reuocatur per
secundum, cui adsit solennitas iure
ordinario requisita, etiam si primū
sit factum coram viginti testibus. 2.
part. rub. nume. 1. fol. 3.
- Testamentum ad pias causas corâ sep-
tem testibus reuocatur per secundū
itidem ad pias causas factum corâ
duobus testibus. ibidem.
- Testamētum factū corâ Cæsare per se-
cundū sublatū censetur. ibi. num. 2.
- Testamentū factum corâ Cæsare valet
etiam sine aliquo teste ibidem.
- Testamentum an possit effici irrevoca-
bile privilegio Cæsaris, vel regis. 2.
part. rub. nu. 3. fol. 3. & fo. 4. col. 1.
- Testamentum factum ad pias causas
qualiter iudicetur. superius in dictis
one causa pia, & dictione: legatum.
- Testamentum primum habens clausu-
lam derogatoriam ad secundū, qua-
liter tollatur per secundum. 2. parte.
rub. nu. 19. fol. 10. vbi Bart. assertio-
nes in. l. si quis in princ. ff. de legat.
3. examinantur late.
- Testamentum primum an tollatur per
secundum minus solenne. 2. par. ru.
nume. 21. fol. 15.
- Testamentum primum an tollatur per
actū inter vivos inuolidū. f. 17. eo. 1.
- Testatoris volūtas intra quod tempus
sit mandata executioni. in ca. 3. nu-
mero. 1. fol. 37. & ibi nume. 2.
- Testes quot requirantur in testamento
in cap. cum esses. nume. 1. fol. 54.
- Testes legitimi qui dicant, & cui incū-
bat onus probandi testes esse legiti-
mos in cap. relatum. 1. num. 5. fo. 59.
& numero. 7.
- Testes an debeant esse rogati in testa-
mētis ad pias causas. ibi. nu. 4. f. 59.
- Testis fœmina an admittatur in testa-
mētis cōmuniibus & quid in testa-
mētis ad pias causas in ca. relatum
1. nume. 5. fol. 59.
- Testes quot sufficiant ad probandam
tacitam ademptionem legatorum.
2. par. rub. nu. 2. fol. 3.
- Trebellianica an deducatur a matre in
stituti ex testamento militis. in cap.
Rainuncius. §. 9. nu. 9. fol. 104.
- Trebellianicam & legitimam deducūt
liberi primi gradus rogati post diē
restituere. in cap. Rainuncius. §. 11.
num. 4. cum seq. fol. 112.
- Trebellianicam deducturus filius an
imputet in eam fructus ante diem si
de commissi perceptos ibidē. nu. 4.
- Trebellianica portio an possit phiberi
institutis

REPERTORIUM.

instituti, & rogati liberis primi gradus. in capitu. Rainuncius. §. 11. numero. 7. fol. 113.

Trebellianica an possit deduci nō confecto inuētario ibi. nu. 10. fol. 113.

Trebellianica an deducatur ex fideicō misso pio in cap. Rainaldus. §. 3. nume. 7. fol. 128.

V

Verba in cōtractibus adiecta ipsi executioni non mutāt dispositionē, 2. part. rubr. col. 3. fol. 7.

Verba ex vsu tabellionum cōtractibus apposita quem effectum habeant. 2. part. rub. nume. 14. fol. 7.

Verba directa obliqua, & communia quæ sint in cap. Rainunc. §. 9. nu. 4. folio. 102.

Verbum moriatur an sit commune. Item verbum substituo, & verbum decedat ibi numero. 5.

Verbum amittat an prinationem inducat ipso iure. in cap. si heredes. numero. 8. fol. 46.

Verbum vēdicare præmittit amissionem ipso iure in eo a quo res auferitur. ibidem.

Verbum auferatur an intelligatur per sententiam ibidem.

Verbū relinquo adiectū vniversitati bonorum vel certę rei an inducat institutionem in capitu. Rainuncius. §.

1. numero. 5. fol. 83.

Verbum lego adiectū vniversitati bonorum an inducat institutionem in ca. Rainald. §. 1. nu. 5. fol. 121.

Voconia legis capita in cap. Rainuncius. numero. 23. fol. 81.

Voluntas libera testādi an possit tolli absq. violatiōe iuris naturalis. 2. parte rubr. numero. 5. fol. 3.

Voluntas libere testādi potest tolli statuto. 2. part. rub. nume. 6. fol. 4.

Voti obligatio an sit de iure diuino in cap. 3. numero. 12. fol. 41.

Vorum soluendi mensuram tritici, de qua mensura intelligatur in capitu. indicante. nume. 4. fol. 41.

Vsurarius manifestus an possit testari & donare causa mortis. 3. part. rub. numero. 11. fol. 20.

Vsus fructus legato pluribus facto, & in eo cōcepta substitutione post cōmuniū vel pluriū mortē, censet facta reciproca substitutio inter legatarios. in cap. Rainunc. §. 8. nu. 4. fol. 99.

Vsus fructus bonorum patrē ingreditē religionem, & sequēta professione integer ad filium pertinet in cap. 2. num. 8. fol. 36.

Vulgaris substitutionis materia superius tractatur dictione. substitutio.

Vxori factum legatum, ei tantū vxori deferatur quæ tempore testamenti erat vxor. in cap. requisisti. nume. 10. folio. 75.

DIDACI COVARRUVIAS

TOLETANI EX INSIGNI DEI MAXIMI

SALVATORIS COLLEGIO, SALMANTICAE

iura Pontificia publico munere profitentis, in titulum
de Testamentis interpretatio.

EX PRIMA RVB. PAR.

- 1 Vera dictionis, testamentum, etymologia.
- 2 Defenditur Iustinianus a calumnia Vallæ.
- 3 Testamenti definitio ex Vlpiano.
- 4 Eadem definitio integra ostenditur aduersus Accursium, & Paulum Castrensem.
- 5 Iusta sententia qualiter in definitione intel ligatur.
- 6 Testamentū Græca lingua, quā dictionē habeat? & quid Græce, & Latine significet.
- 7 Sacra scriptura cur nouum, & vetus Testamentum dicatur.

PRIMA RVB. PAR. S.

NIL EST, O prime Lector, quod nodosus, atq; perplexos iuris vtriusque locos tractanti sit ipsius differendæ rei cognitione cōducibilis; præstantiusue: cū ob facilem, expeditam, & se ipsam qua libet in dubitatione offerentē simplicitatem, tum ob legētis continuam, eandemque beneuolam in hiscelebris enoluendis operam minime poenitendā. Hinc etenim Iuriscōsulti quoties rem difficilem aggrediuntur, eandem ab etymologia, & definitione auspiciantur: in quo video non ita passim iuris Pontificij conditores hanc diligentiam nobis exhibere. Vnde fit, vt potissima laboris pars in ipsis explicandis præludis frequentissime cōtingat. Quæ ratione de Testamētis acturus ipsius dictionis noticiam a Iuriscōsultis quam libentissime petā. Siquidem Iustinianus Testamētum ideo dictū fuisse existimat, q̃ testatio mentis sit: sicut ipse

asserit in princ. inst. de testa. vbi Accursius, & alij hanc esse dictionis etymologiam, apertissime fatentur, Seruium Sulpitium Iuriscōsultū sequenti, qui lib. de testamen. 2. testamētum duplex esse verbū, scripserit: cōpositum in quā a mentis contestatione. Cui tamen Aulus Gellius lib. 6. c. 12, & Laurent. Valla. Latinæ linguæ accerrimus asseritor lib. Elegant. 6. c. 36. omnino refragantur deductionem hanc deridentes: cum non magis a mente dicatur testamentum, quā calciamentum, falsamentum, & ornāmētum, quibus consentit Catellian⁹ Cotta in memoriali. dictione, testamentū. Verum si etymologiam quam Cicero veriloquiū appellat, spectemus, planū est, non recte a Sulpitio nomē hoc deductum fuisse indeq; a vero abhorret, dictionem hanc duplicem esse. Est enim simplex eaq; a a testor deriuatur, ac testamen fit, & tum, syllabam assumit, diciturq; testamentu, vt vestimen, vestimentum: velamen, velamentū: nutrimen, nutrimentū: regimen, regimentum: quæ dictione vtitur Iuriscōsultus in. l. i. ff. de offi. præfect. præt. Testamentū ergo dicitur quasi vltimæ voluntatis testimonium. Hinc Vlpianus in. l. qui testamento. §. si. ff. eo scribit. Et veteres putauerūt eos, qui propter solēnia testamēti adhibeātur, durare debere, donec suprema cōtestatio peragat. Quo fit, vt testari sit etiā testamētum facere: cū testari sit proprie testes nominare, & vocare: quasi testator iudicio ordinato sit solitus dicere. Testes estote hui⁹ vltimæ voluntatis. Potest etiam testari

B in hoc

2 in hoc sensu intelligi: pro denūciare, ac palā facere, illā esse propriā ipsius testā-
tis volūtātē. Quod si non tā etymū in-
spiciam⁹, quā vocis similitudinē, quā
Fabius tractat lib. 9. c. 3. nō abhorrens
erit hui⁹ nominis appellatio, q̄ mētis
cōtestatio sit: quod & ipse Gellius ani-
maduertit: idq; probat Iustinianū ab
hoc crimine defendēs Alci. li. 4. de ver-
bo, sig. & in. l. tabernæ. ff. eo. tit. Clau-
cantium. in principi. inst. de testa. potissi-
mū etenim in testamentis dominatur
mēs. Sic possessio dicitur quasi pedū
positio Labeoni, & Paulo in. l. 1. ff.
de adqui. poss. in prin. cum Celsus di-
cat in. l. quod meo. §. si venditores. ff.
de adq. poss. si vicinum mihi fundum
mercatū venditor ex mea turre demon-
stret. vacuamq; possessionem se trade-
re dicat, nō minus possidere coepi, qua
si pedē finibus intulissē. Tamenū Al-
ciat. nō apedib⁹, sed a sedū positione
deduci possessionē existimet. lib. 1. dis-
c. 1. Sic non etymologiam, sed vocis si-
militudinē attēdēs dixit Trebati. li. 2.
de religionibus, sacellū, quasi sacrā cel-
lam denominari: cū sacellū sit diminu-
tīvū a sacro. Nec decet ob id Iuriscon-
sultos calūniose insectari: cū & veteres
Latinæ linguæ diligētissimi censores
in his derivationibus, & etymologiis
luserint quandoq; a vera nominis de-
ductione longe discedentes.

Potest etiā non incōgrue dici Iusti-
nianum in hac etymologia testamēti,
solā testationē cōsiderasse, adiectūq;
mētis, ad maiore expressiōē: sicuti in
explicando novationis etymo Vlpia.
adicit obligationē dicens in. l. 1. ff. de
nouat. novationē deduci quasi a nova
obligatione. Idē fit in donatione: Do-
natio, inquit, Pau. in. l. senatus. §. do-
natio. ff. dona. cau. mor. dicta est a do-
no: quasi doni datio: vbi cum a solo
dono donatio dicatur. additur ad de-
clarationem maiore quasi doni datio:

sic ergo dicitur a testatum testatio: & a
sola testatione testamentū, adiecta ta-
men vox mētis est: nec temere: nam &
Theodosius in novellis tit. 7. illud, in-
quit, proprie testamentū est, quod tes-
tantis meram obtinet volūtātē: atq;
ita Viglius hanc Iustiniani deductio-
nem tutatur.

Definitio vero testamēti ab Vlpia-
no traditur in. l. 1. ff. eo. dicēte, testamē-
tum est volūtatis nostræ iusta sentētia
de eo, qđ quis post mortē suā feri vult.
5 Dixi autē testamētū esse volūtatis sen-
tentiam: loco generis: nā prāter testa-
mentū plures actus dici possunt sentē-
tiæ volūtatis: atq; intelligere oportet
diffinitionē de volūtate regente intel-
lectum: quia sententia est actus intelle-
ctus: quod sensit Bal. in. d. l. 1. in fi. sed
tamen voluntas quandoq; regit intel-
lectū, ita vt ipse aliquid intelligā, quia
id velim: ex his quæ Thom. explicuit
in. 3. sen. dist. 23. q. 1. art. 2.

Dicitur vero iusta sentētia, eo q̄ pfe-
cta sit secūdū Bar. & Areti. in. d. l. 1. &
Marcū An. in prin. inst. de test. nu. 40.
nō. n. est pfecta volūtas ante heredis in-
stitutionē. §. ante heredis. inst. de leg.

Iustā ergo volūtatis nostræ senten-
tiā Vlpian⁹ illā appellat, quæ hærede
instituto decernit. Nulla enim alia mo-
rientiū dispositio actiōes directe in suc-
cessores vniuersales trāsmittit. l. si q̄s er-
go cas⁹. ff. de pecul. Cui interpretatiōi
accedit. l. cū filio. §. si. ff. de le. 3. quæ ata-
tē perfectā iustā appellat. ad idē. l. quod
Serui⁹. ff. de cōdi. caus. data. verū huic
diffinitioni ita intellectæ illud oberit, q̄
codicilli, donatio causa mortis, ac simi-
les vltimarū voluntatū actus, testamē-
tū dici possint: cum sentētiæ perfectæ
sint. quod Pau. Castren. in. d. l. 1. ani-
maduertit. Perfectū enim vnū quod-
q; secūdum suum genus dicitur. Nec
ideo imperfectum animal musca dici-
tur, q̄ sit minor elephante, vt Viglius
in

in principi. inst. de testa. nu. 24. argumē-
tatur. Quam ob rem ipse Viglius nu.
29. hunc nodū aliter dissoluit intelli-
gens testamentū esse sententiā iustā,
4 idest, solennē. Cuius intellectui Iurif-
consultus patrocinator in l. 1. ff. de in-
iust. rup. dicēs non iure factū testamē-
tum, cui solēnia iuris defuerūt. In codi-
cillis vero ordinandis nulla videtur so-
lēnitas introducta. §. si. inst. de codici.
vbi testamēti solēnitatem substantialē
in hāredis institutione consistere pro-
batur, ex Theophili interpretatione.
Quo fit, vt si iusta, idest, solēnis intel-
ligatur, cōgrua sit Vlpiani definitio.
Sed & ante Viglium Accurs. ita defi-
nitionis verba intellexit in dict. l. 1. in
prin. quib⁹ minime cōcinit Theop. in
prin. inst. de hāred. quæ ab intest. Dū
dicit. Aut enim nō iure civili factum
omissis his, quæ ad solēnem testamen-
ti ordinationē spectant. idē Theophil.
in prin. quib. modis test. infirm. dicēs.
Sed si quideorū, quæ ad solēnitatem,
observationēq. spectāt, omissum fue-
rit, dicitur testamētum non iure civili
factū, aut verbi compēdio, iniustum,
quāvis idē Accurs. in d. l. 1. & in prin.
inst. de testa. quē Pan. Castren. in d. l.
1. sequitur, addiderit definitioni. Cū
hāredis institutione.

Potest etiā dici testamentum ex eo
ab Vlpiano appellari iustā sententiā,
5 de eo. quod quis &c. q. per excellentiā
illud nomē, de quo agitur, mereatur:
Est enim vera, atq. omnib⁹ modis ab-
soluta animi destinatio: cum nihil pos-
sit esse hac in vita iucundius, quam vt
voluntas regnet in bonis a testatore re-
lictis, etiam extincto corpore: si qui-
dem moriens testamento sententiā
suā ita fortiter exprimit, vt post mor-
tem perpetua sit. Nā & si sint alij mo-
di, quibus vltimæ volūtates enuncian-
tur: hic tamen, qui testamento fit, po-
tissimus est, & ob id iustæ sententiæ

nomen meretur. Sic apud Iurifconsultos in l. 3. §. fina. ff. pro socio. iusta hāreditas dicitur illa, quæ iure sangui-
nis, & sic iure legitimo obuenit, id est,
vere, & ita plane hāreditas, vt hoc no-
men præcipue habeat. Iusta item vxor
ea dicitur, quæ vere vxor: & solēniter
ducta est, & omni iure cōiugij prædi-
ta: non occulto consensu, aut simplici.
l. si vxor, vbi Budæ. adnotauit. ff. de
adult. Cicer. li. 1. Tus. quæst. Metellus,
inquit, honoratus quatuor filiis, at
quingenta Priamus, quibus decē
& septem iusta vxore natis, in vtroq.
eandē habuit fortuna potestatem, sed
vsa in altero est. Caius etiā Iurifconsultus in l. 2. ff. de adop. iustū filiū appella-
lat eum, qui omnib⁹ partibus filiationis,
veri filij vicem obtineat. Ad idē
plurimū conducit, l. Paulus. ff. de stat.
homi. vbi probatur, nō esse iustū filiū
eum, qui natus sit ex cōiugio a filia pa-
tre ignorante cōtracto: cū natus nō sit
ex nuptiis solēniter peractis: pluraq.
his similia Guil. Budæ. cōgessit in d.
l. 3. §. fina. & Alciat. in l. lege obueni-
re. ff. de ver. sig. Est etiam frequentissi-
mus apud Liviū hic sensus, vt iustū
dicat illud, quod omni parte plenū est,
atq. perfectum, & quod proprie nomi-
ne illo, de quo agitur, censerī possit.
Hinc apud eum: iustum præliū ius-
tus dux, iustus miles, iusta classis, ius-
ta pugna, iustæ stationes, iusta obsi-
dio: iustus exercitus, iustus item com-
ploratus lib. 5. decad. 3. iusta legio. lib.
8. eiusdē decad. iustū etiam pondus eo-
dē sensu, apud Quid. 2. Metamorph.

Vtq. labāt curuæ iusto sine pōdere naues.
Iusta igitur sententia in testamēti de-
finitione intelligitur plena, perfecta,
& solēnis, cuiq. maior diligentia addi
non possit, quod & Alciat. probat. li.
4. para. c. 7. Sed & Pet. Lori. de iuris
arte. tract. 11. axiomate. 2. iustā senten-
tiam ex eo, dici existimat q. testamē-

B 2 rum

PRIMA

tum omni iure verum, et firmum fuerit, quod Theophi. exposuit de iure naturali. §. 1. codicilli autem ante Augustum admissi non erant. in prin. inst. de codicillis.

Subdit præterea Ulpia. in definitione de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, ad discrimen constitutum inter testamentum, & contractum, qui inter vivos celebratur, ut nondum expectata contrahentium morte effectum sortiatur. Ex quibus constat testamentum a codicillis maxime differre. Nam in codicillis hæres institui non potest. Distat etiam testamentum a cæteris ultimis voluntatibus: nepe a mortis causa capione: donatione causa mortis: de quibus in ultima huius rubricæ parte tractabimus, ut manifestius horum omnium differentia constet.

6 Dicitur autem testamentum Græce *διαθήκη*, quasi dispositio a verbo Græco *διατίθημι*, dispono, testamentum facio, quo in hoc sensu utitur Iurisconsultus in l. cū quis decedens. §. Tertia testamentum. ff. de lega. 3. & in l. ex ea scriptura. ff. de testa. l. 4. ff. de alimē. & cibar. leg. l. qui filium, & filiam. ff. ad Trebel. in cuius significationis testimonium ex Isocrate: Demosthene: & AEschine plures autoritates adduxit Budæus in cōmētariis linguæ Græcæ. pagina. 428. ex prælo Ascensiano. Vtraque vero dictio tam Latina, quàm Græca non tantum mortis ultimam testationem, sed & viuētium pacta significat: sicuti de dictione Græca probatur in l. si. ff. de colleg. illicit. atque inde factum est, ut in sacris monumentis pollicitatio diuina ab ipso deo Patriarchæ Abrahamo facta act. Apost. c. 3. testamentum, dicatur idē ex c. 26. Gen. adnotauit Aug. li. 1. locutionis de Gen. nu. 93. Amat, inquit, scripturæ pro pacto ponere testamentum. Idem Aug. li. 16. de ciui. Dei. c. 27. idē in enarratione psalmi. 82. col. 3. idē lib. 5. locutionis de Deuteronomio nu. 22. Testamentum, inquit, pro pacto

R V B. P A R S.

posuit. Quo in loco adhuc in codicibus Parisiensibus mendose factum legitur. Nam & Malachia. 2. ubi Hebræi habent, ut esset pactum meum cum Leui. Septuaginta interpretes legunt, ut esset testamentum meum ad Leuitas: ubi Hierony. profitetur, id in plerisque scripturarum locis contingere. Idem Hierony. in episto. ad Galat. c. 3. sic illud Pauli intelligit: Hoc autem dico testamentum confirmatum a Deo. Assumitur etiā testamentum in sacra scriptura quædamque pro præcepto: Iosue. c. 7. peccauit populus, & transgressus est testamentum meum, ita enim illum locum interpretatur Aug. lib. 6. locutionis de Iesu Naue. quauis in vulgata additione ita legatur. Et transgressus est pactum meum.

Ex his facillimum erit intelligere, quæ ratione diuinæ scripturæ nouum, & vetus testamentum appellentur. Potest & alia ratio colligi ex sacre pagine interpretibus. Quia in re Latini verba adscribere libet: in quâ lib. 4. diui. insti. c. 20. Idcirco, inquit, Moyses, & idem ipsi prophetæ legem, quæ Iudæis data erat, testamentum vocant, quia nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari testamentum potest, nec sciri quid in eo scriptum sit, quia clausum, & obsignatum est. Itaque nisi Christus mortem suscepisset aperiri testamentum, id est, reuelari, & intelligi mysterium Dei non potuisset. Verum scriptura omnis in duobus testamentis diuisa est illud, quod aduentum domini, passionemque antecessit, id est, lex, & prophetæ, vetus dicitur. Ea vero, quæ post resurrectionem eius supra scripta sunt, nouum testamentum nominatur. Iudæi veteri utuntur, nos nouo. Sed tamen diuisa non sunt, quia nouum veteris adimpletio est, & in utroque idem testator Christus, qui pro nobis mortem suscepit, nos hæredes æterni regni fecit, abdicato, & ex hæredato populo Iudæorum: sicuti Hieremias propheta

pheta testatur. Hactenus Lactantius. Cui conueniunt, quæ diuus Augustinus scripsit lib. vno de spiritu, & litera. c. 19 & 20. idem lib. 21. de ciui. Dei. c. 15. atque alibi sæpissime idem Augustinus. & Hieronymus hoc ipsum manifestissime docent.

Græca item dictio *αὐτοῦ* autore Budæo ipsam hæreditatem quandoque significat.

EX SECUN. PAR. RVB.

- 1 Primum testamentum coram viginti testibus factum, per secundum, cui ad sit solemnitas iure ordinario sufficiens reuocatur.
- 2 Testamentum coram Cæsare factum per secundum sublatum censetur.
- 3 Testamentum an sit irreuocabile ex decreto, aut priuilegio principis.
- 4 Donatio omnium bonorum cur non valeat, & an iuramento firmetur?
- 5 An sit contrarium iuri naturali tolli libertatem testandi.
- 6 Donatio omnium bonorum ecclesiæ facta an teneat?
- 7 Intellectus ad l. 44. Tauri.
- 8 Primogenitum a duobus constitutum an ab altero tantum reuocari possit.
- 9 Primum testamentum iuratum an possit reuocari.
- 10 Donatio inter coniuges an iuramento firmetur, & qualiter sit intelligenda?
- 11 Donatio causa mortis iuramento confirmata an possit reuocari?
- 12 Intellectus ad l. 6. C. de nō num. pecu. & ad l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati.
- 13 Donatio causa mortis an libere possit reuocari, quibuscumque verbis contractui appositis.
- 14 Verba, quæ ex vltimo notariorum contractibus ad scribuntur, quem effectum habeant.
- 15 Actus contra iuramentum gestus an teneat?
- 16 Intellectus ad l. stipulatio hoc modo concessa. ff. de verb. oblig.
- 17 Intellectus ad l. Titia. ff. de verb. oblig. & c. Gemma. de sponsa.
- 18 Excommunicatus an possit testari.
- 19 Late tractatur, qualiter testamentum habens clausulam derogatoriam possit mutari, aut reuocari.
- 20 Clausula illa, quorum tenor pro expressio habeatur, quem effectum habeat?
- 21 Antestamentum solenne per secundum minus solenne, & inutile reuocetur?

INTER alia vero, quæ testamentis, & vltimis voluntatibus conueniunt: illud maxime aduertendum est, testamenta usque ad mortem mutari, minui, corrigi, ac reuocari posse, & vltima voluntas. 15. quæst. 2. l. 4. ff. de adimēd. legat. cap. cum Marthæ. de celebr. missa. vbi glo. in verb. nō valet. l. si quis. in princi. testamēti. ff. de leg. 3. l. omniū. C. de testa. l. si quis. C. qui testa. facer. possunt. pulcher tex. in l. cum hic status. §. pœnitentiā ff. de dona. inter vir. & vxor. Vnde primū testamentū per secundū reuocatur, etiā si in primo sint viginti testes: in secundo autem solum sit numerus testium a iure requisitus: vti notat Bart. quē ibi sequuntur doct. in l. hæredes palā. §. si quid post. ff. ist. titu. num. 3. optimus tex. in l. militis codicillis. §. si. ff. de test. mili. Alex. cōs. 103. 4. vol. incip. viso, & diligenter considerato. Paul. Cast. cons. 327. dubiū facit. i. volu. dicens in specie, testamentum ad pias causas factum coram septem testibus per secundū tolli, etiā si secundū ad pias causas factum sit coram duobus testibus: quam sententiā sequitur Ias. in l. si ita scriptum. nu. 29. ff. de lega. 1. & Alex. cons. 146. viso themate superscripto. in 2. volu. optimus text. iuncta glo. secundū Abb. in c. ex insinuatione, de procur. vbi mandatū per literas cōcessum solo verbo reuocatur. Imo testamentū factū presente ipso Cæsare, vel rege supmo, & si validū sit absque solēni testium numero. l. omniū C. de test. regia. l. 5. ti. 1. par. 6. quæquidē de decisione probat opinio Paul. Fulgo. & Ias. in d. l. omniū. dicentiū nullum testem esse necessariū in testamento facto coram Cæsare, aduersus Bart. Bal. & Alex. qui duos in eo testes exigunt præter Cæsare, quorū opinio communis est autore So. Iunior. cōs. 138. col. fi. 1. vol. reuocari tamē hoc testame-

tum libere potest. quod probat tex. in. d. l. omniū. vers. volūtales. vbi hoc notat eiusdē legis interpretes. Bal. etiā in. c. 1. col. 2. de cōfir. vti. Fel. & Det. in. c. cū accessissent. de cōsti. 2. col. hoc ipsū probantes, etiā quādo Cēsar nō tantū præsens fuisse actui testamēti, sed & ipsam testātis voluntatē principali auctoritate confirmasset, quod sensit Bar. cōmuniter receptus. in. d. l. omniū. Nec oberit tex. ibi, quia locū habet, vbi princeps ita confirmaret testamentū, vt expressim prohiberet id mutari, aut renouari, sicuti respondēs Iaso. animaduertit Deti. in. d. c. cū accessissent. 2. col.

Verum Archi. in. c. vltima voluntas. 13. q. 2. ausus est asserere ex privilegio principis fieri posse, ne testamentum semel ab aliquo cōditiū mutari queat, cui consentit Barthol. a Belenzinis in additionib⁹ ad Abb. in. c. cum Martha. notab. 6. ex eo qd princeps consensu testantis derogauerit omnibus legibus hanc libertatem testandi cōcedentibus, & idem sensim notauit Deti. in. d. col. 2. Sed si hæc libertas testādi ad mortem vsq; naturalis est, ab ipso principe auferri non potest, & ideo dubius est de hac Archi. assertionē Gnili. Bene. in. c. Rainūcius ist. titu. verb. testamentum. 2. nu. 25. Nam & pacto hanc libertatem tolli non posse constat ex. l. si fratres. §. idē respondit. ff. pro socio l. pactū quod dotali. C. de pact. l. illa institutio quos. ff. de hæredi. inst. l. ex eo. C. de inutilib. stipul. Ex quibus omniū bonorum donatio a iure omnino improbat: quippe quæ liberā testandi potestatem donanti adimat. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. oblig. vbi Barto. & docto. hoc notant cōmuniter, & in. l. si. C. de pact. l. hæreditas. C. de pact. connēt. adeo vt regia. l. 69. Tauri prohibita sit, & nulla omnino iudicetur donatio omniū bonorum, etiam præsentium. Qua in

re illud omittendum nō est, omnium bonorum donationē adeo irritam esse, vt nec iuramento donātis valida sit: cum bonos mores, quibus testandi libertas innititur, prorsus enervat. c. nō est obligatorium. dereg. iur. in. 6. l. si quis inquilinos. §. si. ff. de legat. 1. & in hac specie Bar. hoc asserit in. d. l. stipulatio hoc modo, quē ceteri doc. ibi sequūt. Abb. cōf. 48. 2. vol. Bart. in. l. si quis. in prin. test. col. si. ff. de leg. 3. Corne. cōf. 60. vol. 2. 3. col. dicēs hanc sententiā Bart. cōmunē esse, idē asserit eam sequi Curt. iunior in. l. si. C. de pact. nu. 57. Pau. Castrē. cōf. 82. in fi. 2. vol. Ripa. li. 3. resp. c. 14. Hieron. Cagno. in. d. l. si. nu. 220. & ibi Iacobi. nu. 37. Purp. nu. 240. Curti. iunior cōf. 25. Claudi⁹ in. l. licet. C. de pact. lo. Lupi. & Dida. a Castello in. d. l. 69. Tauri. fatet etiā eandē opinionē cōmunem esse Aymon Sanilli. cōf. 139. col. fina.

Hic tñ oportet perpendere, an libera testādi facultas, ita a iure naturali procedat, vt cōtrariū bonis morib⁹ sit quē quā eā sibi auferre qd pculdubio dicēdū nō est. Imo nullū vitium cōmittit is, qui sibi tollit liberā testādi potestatem. Si. n. cōtra bonos mores esse libertatē testādi tolli, mortale crimē, aut saltē veniale cōmitteret, qui animo deliberato se ipsum hoc iure testādi priuaret quocūq; ad id quæsito colore: quod dicendū nō est: siquidē voluntati humanæ potest renūciare. c. si religiosus. de elect. in. 6. c. si. ist. tit. eo. lib. c. nō dicatis. 12. q. 1. Nec pderit dicere, id ex causa religiōis pmitteri: cū ea, quæ cōtra bonos mores sūt, vel illicita cēsent minime pmittāt ob quācūq; piā causam. c. super eo. de vsur. Eadē etiā cōclusio pbat ex eo, qd quis potest iure naturali bona omnia, quæ habet, quæq; habere vnquā poterit, et habuerit, omnino donare. anth. in gressi. C. de sac. eccl. l. deo nobis. C. de epis. & cle. Præterea clausula, q̄ futuris testis

testis derogat nō indicatur turpis: imo
tanquā licita testamētis adiecta vtroq;
iure defenditur ex his, quæ notātur in
l. si quis. in prin. ff. de l. 3. & in. l. si mi-
hi & tibi. §. fin. ff. de lega. 1. & si turpis
esset talis adiectio nequaquā iure pro-
baretur. His ergo rationibus Fortu.
in tra. de vlti. fine. illat. 20. ver. Tertius
casus, asserit nō esse contra bonos mo-
res naturales tolli testandi libertatem;
quo fit posse iuramēto firmā esse om-
nium bonorū donationem, nō tantū
præsentium, sed etiam futurorū, quod
parum sibi constans asserit Panormi.
cōf. 18. l. vol. vers. plus dico Corne. cō-
fi. 252. 3. col. vol. 3. Deti. cōf. 655. num.
12. idem Deti. in. l. pactū, quod dota-
li. C. de pact. col. 1. dicens hanc opinio-
nem uerioresse quam probat Bar-
thol. Coepola. cōf. civili. 8. col. 4. Ay-
mon Sauilli. cōf. 139. col. fi. Soci.
iunior cōf. 65. nume. 49. & cōf. 143.
num. 35. l. volu. Bald. licet rem magis
dubiā explicet in. c. 1. §. moribus. si de
feud. fuer. controuer. inter domi. &
agnat. val. His accedit, qd donatio
omniū bonorum facta ecclesiæ valida
est autore Bart. in. d. l. fina. col. pen. C.
de pact. cui consentiunt Fulgo. las. Ia-
cobi. Lancel. & alij, quos ibi referunt
Deti. num. 31. Cagnolus. nume. 205.
Purpur. nu. 242. dicentes hanc senten-
tiam cōmunem esse. quam & Bald. ad-
misit in authen. si qua mulier colu. fi.
C. de sacrosan. ecclesi. autoritate text.
in. l. iubemus nulli. §. 1. C. eodem tit.
Abb. per text. ibi in. c. fin. de success. ab
intesta. Fel. in. c. in præsentia. de proba-
tio. nu. 5. dicens eam in praxi recipien-
dam fore: atq; inibi Deti. num. 5. eam
tutatur existimans cōmunem esse. licet
non desint, qui ab hac creberrima o-
mnium assertionē discedant. Sed si ec-
clesiæ donatio omniū bonorum fieri
potest, ex eo quidē apertissime constat
eam non esse contra bonos mores, vel

saltem illos, qui turpitudinem præse-
ferunt, si violentur. quod præfati doc.
passim fatentur: igitur quid vetat, hāc
donationē ex iuramento vires accipe-
re? Imo donationē simplicem omniū
bonorum præsentium, & futurorum ius
re validam esse etiam refragante Bart.
tenuerūt Dinus in reg. quod semel de
reg. iur. in. 6. colu. fin. Ange. & Bald.
in. d. l. stipulatio hoc modo Saly. in.
d. l. fina. quibus subscribunt ibi Alcia.
& Cosmas Guimier in pragma. San-
ctio. titu. de subla. cle. literis. verb. cui-
cunq;. quorū rationes expendit Alex.
in. d. l. stipulatio hoc modo concepta
nume. 16. Verum his omisissis minime
discedere licet a frequentissima docto-
sententia, qua omnium bonorum do-
natio inualida censetur quæ & regia le-
ge ita confirmatur, vt etiam locum ob-
tineat in præsentium tantū bonorum
donatione. Contendimus tamē non
temere, ni fallimur, eandē donationē
iure cōmuni, vel regio improbatā: iu-
ramento præstito admittendā esse, nec
iure naturali vetitum opinamur posse
libertatē testandi tolli ex consensu rei
domini. Nam & statuto liberā hanc te-
standi potestatem posse tolli, & pacta,
quibus hæc libertas auferitur, approba-
ri, expressim scribit Bal. in. l. cum archi-
medora. fi. col. C. vt in posse. legat. idē
in. l. de quibus. 2. col. ff. de leg. imol. in.
l. illæ autē ff. de hæred. inst. in fi. Deti.
in. l. pactū. quod dotali. C. de pac. col.
1. idē cōf. 655. 2. col. idem adnotavit
Viglius per illū tex. in. §. accessit. in fi.
inst. de testa. hoc autē fieri non posset,
si id iure naturali cōtrarium foret. Ex
quibus, vt rem ceptam diffiniamus,
verum apparet, quod ex Archidia. re-
tulimus, nempe ex priuilegio, & ex-
pressā principis concessione fieri posse
accedente consensu testatoris, vt testa-
mentum semel conditum mutari ne-
queat. Pro quo satis constāter adduci-

potest. l. omnium. C. de testa. voluntates, inquit Imperator, hominum audire volumus, nō iubere, ne post sententiā nostrā, inhibitiū videat cōmutationis arbitriū. Vnde si princeps ex cōsensu testātis in specie prohibuisset cōmutationis arbitrium, omnino esset mutandi testamentum sublata libertas.

7 Hinc deduci potest intellectus, ad regiā legem Tauri. 44. qua sancitum est: cōstitutionē primogenij, etiā auctoritate principis factā renocari libere posse, siue fiat in vltima voluntate, siue in actu viuētiū. Cui accedit & alia. l. 17. inter easdem Taurinas leges, statuens, meliorationē, hac etenim dictione interim vtar, a patre filio factā in tertia, & quinta bonorū parte, etiā inter viuos, renocari libere posse. Est enim prædicta regia ordinatio intelligenda, quādo princeps simplicem auctoritatem primogenio præstitit: secus vero, si Rex, præstito cōsensu cōstituit primogenium, statuerit actum illum irrevocabilem esse. atq; eius mutationem vetuerit expresse: tunc equidē minime posset auctor illius primogenij poenitere. Quod ex eadem regia lege coadiuuatur, quæ in tribus casibus nō admittit præfati actus renocationē. Nempe si possessio rerū, ex quibus actus ille constat, tradita fuerit ei, qui ad primogeniū vocatur, vel instrumentum ipsius actus eidem traditum fuerit, aut ex causa onerosa idem actus sit gestus. Non ergo erit mirum, si idē dicamus ex principis auctoritate expressim ad hoc accedente, cōsensu etiam illius, qui eundem actum rescindere potuisset, in id præstito.

8 Porro, vt id obiter agamus, aliqua prænotāda sunt circa leges illas regias, quæ ponentiam in prædictis actibus ipsis agentibus concedunt. Primum, constituto a duobus primogenio, ex vtriusq; patrimonio, vel facta meliora

tionē, posse alterum, quo ad propria bona, alio inuito poenitere: cum & idē in testamento permissum sit: in quo Oldrad. sic respondit cons. 174. dicēs eādē renocationem fieri posse, etiam altero mortuo, quia sub vna scriptura hic duo testamenta continentur, idem Corne. præmittit, cons. 159. 4. volu. col. 2. & in hac specie, quā tractamus, hoc ipsum sensit Rodericus Suares in repeti. l. 9. titu. 5. lib. 3. Fori. 5. limit. coll. 12. versic. ad prædicta. idem innuat Alciat. in l. licet. C. de pactis. Contrariam tamen sententiam in cōstitutione primogenij aperte probat Ludou. Boloni. consil. 62. colu. 4. dicens: primogenium a viro & vxore ex comuni patrimonio factum, altero vita functo, nō posse a superstite renocari, etiā ex ea parte, quæ ad superstitis bona spectat: ne illusio fiat ipsi mortuo, qui ratione illius cōmunis cōsensu, illum actū egit, alioqui minime actus, eandem opinionē probat Andre. Tiracquel. in tract. de primogenijs. q. 8. Cui ad stipulatā egregia Baldi opinio in l. pro hæreditariis. col. fi. C. de hæred. actio. dicētis: donationē causa mortis a duobus simul factā, altero inuito non posse renocari quia illius interest ne illa dispositio mutetur: & idē notat Ias. in l. quæ dotis. nu. 45. ff. sol. mat. quāvis Alex. ibi. nu. 8. de Bal. sententia dubitauerit. Sed Bald. si Iaso. credimus, ea ratione id scripsit, q; ex dicto contractu, etiā facta mentione mortis, sit donatio inter viuos. Et tamē licet in quæstione nostra id ipsum fateamur, actū, præfatum inter viuos gestum censerī, lex tamen regia eius liberam mutationem permittit. Et præterea Bal. loquitur, quando ex causa matrimonij talis pactio fit: quo casu, & lex regia actum irrevocabilem cōstituit, quibus adducor, vt existimē, primogenium, ac meliorationem factam a duobus simul ex vtriusq;

utriusq; bonis, ab vno eorū, altero vel mortuo vel inuito posse libere mutari. Nec iniuria cuiquā fit, cum notum sit omnibus eam conditionem actum illum, quem gerūt ex lege regia sortiri. Aliud deinde considerandum est circa earūdem legum interpretationem, vt si maritus ex legitimo consensu vxoris maioratum (ita enim hoc in tractatu loquimur frequētissime) instituat, bonis vtriusq; in illud vinculū deductis, actus iste a morte mariti confirmationem recipit, nec viro mortuo ab vxore distinguī potest: solus enim vir pœnitere potuisset, si vineret. Auctore Roderi. Suares in dicta limita, §. coll. 15. cui suffragatur Iuriscōsultus in l. sicut. §. venditionis. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solua. quē text. Bal. cōmendat in l. nec fratris. C. de dona. causa mor. Ias. in l. cum alienam. 2. col. C. de lega. idem in l. cum proponas. in. l. col. si. C. de pact. ex eo notantes testamētum, quo quis de re aliena ex consensu domini disponit, morte testantis confirmari, etiam inuito ipsius rei domino.

9 Ex quib⁹ insinuat sese questio illa, num primum testamentum, quod testator iurauit se non reuocaturum, per secundum reuocari valeat, & subinde an ipse testator ex hac pœnitētia sit per iurus? Qua in re libet tres opiniones referre: quarum prima auctores habet Guiliel. Durand. in Speculo. tit. de iustu. editio. §. compendiose. versi. quid si quis iurauerit. num. 25. & Hosti. in summa. tit. de sepult. §. an licitum. versi. quid si quis eligat, dicentes adeo nō posse, primum testamentum iuratum reuocari, vt secundum inualidū omnino sit, nec subsistere possit: quia iuramentum actum alioqui mutabilē, firmum & irrenocabile efficit. c. cum contingat. de iureiuran. Nam & pactum, quo iurisdictio prorogatur, libera voluntate pacifcentis ante litis cōtestatio-

nem dissoluitur. l. si cōuenerit. ff. de iurisdictio. omni. iudi. ex creberrima omnium interpretatione, quā modo exacte perscrutari non licet. Et tamen si pactum illud iuramento præstito fiat, mutari volūtas pacifcentis nō potest. Angel. Fulgo. Paul. Alexā. Iaso. in dicta. l. si cōuenerit. Imol. Barb. Feli. nume. 6. & Ripa. num. 57. in. c. 1. de iudi. quam opinionem fatetur ibi esse communem ipse Ripa. Deti. num. 23. & Alciat. nu. 45. idem Deti. in. d. l. si cōuenerit. nume. 9. Anto. Cors. in rubri. de iureiur. priuilegio. 16. & Thom. Ferracaut. 50. tamen si Abb. & Anto. in. d. c. 1. refragentur quorum sententiam defendi iure posse ibi asseruit Deti.

Huic etiam Speculat. assertioni, & illud concinit, qd licet in cōtractibus innominatis re integra locus sit pœnitentia: si tamē iuramētum in eisdem contractibus præstitū fuerit, minime licet, etiā re integra pœnitere. glo. insignis in l. si pecuniā. verb. necesse. ff. de cōdict. ob caus. quā docto. ibi recipiunt communiter & dixit sing. esse Imol. in c. 1. de iudi. col. pe. Ias. in. §. actionum. insti. de action. num. 47. eamq; defendit Fortun. in. c. 1. de pact. nume. 16. & 17. ex his ergo constat iuranti non licere pœnitere in eo actu, in quo non præstito iuramēto a lege permessa foret pœnitentia. Vnde Specula. opinio probari videtur, cui etiam accedūt, quæ Fortun. dict. illat. 20. tradit versicul. Tertius casus. Eandem Speculat. sententiam sequitur Ioan. Corasius in Præcludis ad l. admonendi. num. 31. ff. de iureiur. Hæc tamen Specu. assertio falsa appareret, ex eo qd iuramentum sortitur naturam illius actus, cui adhzret. l. si. ff. de lib. cau. c. quemadmodum. de iureiur. l. si. ff. qui satis. cog. l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. tex. celebris in. l. si. C. de non nume. pecunia. quem existimat sing. esse Abb. in. c. cū contingat,

contingat, nu. 14. de iureiuran. Bal. in c. cum omnes. de cōsti. pe. col. & Tiraq. in princi. l. si vnquā. C. de reuo. dona. nume. 160. explicant eius intellectum. Bal. in d. c. cum contingat. 2. col. Alex. consi. 89. 2. volu. col. 7. Feli. in. c. si cautio. de fide instru. nume. 58. idem Feli. in. c. inter monasterium. de re indi. nu. 23. Igitur iuramentum in testamento præstitum non reddit eum actum irreuocabile: cum eius propria natura sit, vt ad mortē vsq; liberemutetur. Qua in re duo potissime sunt expendenda, vt alia omittamus, quæ nō ita huic disputationi cōgruerent. Primum equidem constat donationem inter virum & vxorem a lege vetitam, iuramento præstito validam esse. vt Bart. adnotauit in. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. idem Bar. in. l. Seyus. ff. ad. l. Falci. Federic. consi. 140. Abb. consi. 95. 2. volu. Ateri. consi. 74. 3. col. Cæpo. consi. 8. l. mol. in. c. cū contingat. de iureiur. nume. 85. Paul. & Ias. in. l. pacta, quæ cōtra. C. de pact. quam opinionē fatētur communē esse, & eam sequuntur Abb. & Præp. in. c. si. de dona. int. vir. & vxor. Alex. consi. 8. lib. 2. Corne. in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vēd. nu. 42. Ioan. Lupi. in rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 51. col. 2. Fortu. in tracta. de vlt. fine illat. 20. colū. 3. Deti. consi. 202. Francisc. a Ripa. lib. 5. respon. c. 6. & 17. & Roder. Suares in. l. l. titu. de Arris. foro legum. q. 3. Deti. consi. 232. col. pe. Alexan. in. d. l. Seyus. Ias. in. d. l. pacta, quæ contra. Guido Pap. consi. 204. col. 3. Quin & Alciat. parū huic cōclusioni propitius, eandē asserit cōmunem in. d. c. cū contingat. nu. 198. Nec enim hoc iuramentū contra bonos mores præstat, vt Fortu. eleganter explicat: licet moribus civilibus Romanorum aduersetur. l. i. ff. de dona. int. vir. & vxor. quæ hanc donationem his verbis prohibet. Moribus

apud nos receptum est, ne inter virum & vxorem donatio valeret. Hoc autē receptū est, ne mutuo amore se inuicē spoliarent, donationibus non obtēperantes, & profusa erga se facilitate vtētes. Hactenus Vlpianus ad Sabinū, Cui & illa ratio addi potest, q̄ nefas esse putatur, videri aliquid inter virū & vxorē, quod commune nō esset. vt Alciat. adducit lib. 3. disp. c. 14. ex Plutarcho in præceptis conubialibus. c. 20. Vnde Bar. in. l. quod meo. ff. de acquir. pos. dicebat, hanc prohibitionem non carere ratione naturali. nō tamen isthæc prohibitio iuris naturalis est, eo sensu, quo ius naturale a Iuriscōsultis, et Theologis assumitur. Posset etenim lege, seu cōsuetudine talis donatio peritti: ergo non est hæc donatio cōtra bonos mores, quos frangere absq; turpitudinis notaminime liceret, sed clusa lege humanatque in. d. l. i. non dixit Vlpianus, eam donationē bonis moribus improbari, sed moribus Romanæ vr̄bis receptū esse ne fieret inter coniuges donatio. sicut in. l. 2. ff. de vulg. inquit Iuriscōsultus, moribus receptū est. & idem in. l. more. ff. de acqui. hære. Igitur iuramento hæc donatio confirmatur: quāuis Bar. contrariū asserat in. d. l. i. vbi Saly. Fulgo. & Bal. idem Bar. in. l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de legat. 3. Angel. in. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. Henri. in. d. c. si. Soci. in consi. 65. 1. volu. dicens hanc opinionē communē esse, eaq; defendat Chassia. in consuetu. Burgun. rub. 4. §. 7. vers. sed tamen istud. eademq; opinio impetrata absolutione placeat Alcia. in. d. c. cum contingat. nume. 98. & eandē iure civili probet quāuis iure Pontificio non admittat Pyrrhus, post consuetudines Aureliæ. q. de pactis. Nam his omisiss primam opinionē sequutus, eam intelligo ex sentētia Philippi Detij, quādo donator ante donatarium moriatur:

moriatur: secus vero, si superstite donatore, is cui donatio facta fuerit, decesserit, quia proprium est huius donationis, ut morte donantis precedente traditione confirmetur, superstite donatario. cap. si. de donatio. inter vir. & vxor. l. cum hic status. in princi. & in. §. si ambo. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. si is seruus. l. Papinianus. ff. eo. l. si inter. ff. de reb. dub. l. a marito. C. de donat. inter virum & vxor. regia. l. 4. tit. II. part. 4. Hanc ergo conditionem non excludit iuramentum, imo secundum eam est intelligendum, sicuti in hac specie respondit Deti. conf. 240. Sed eius opinio ex eo corrumpitur, quod donatio inter virum & vxorem hanc conditionem habeat, & recipiat, quando est inualida, ut in dictis iuribus probatur: si autem valida sit, qualis est ex communi sententia iuramento firmata, nullibi in iure hanc conditionem patitur, imo pure valet: quo fit, ut praemissa communi sententia, minime sit admittenda Deti opinio, auctore Alciat. in. d. c. cum contingat. nume. 204. eandem opinionem aduersus Deti. praemittit Paul. Cast. conf. 82. in. 2. volu. quo non citato optime Deti. conuincit Aymon Saulli, conf. 102. dicens eandem assertionem contra Deti. tenuisse Francis. Purpura. & Antonio. a Ripa. Ex quo ipse Aymon deducit, donationem inter coniuges iuramento praestito reuocari non posse.

quod ipse fateor ex communi doct. conclusionem. Item infert ipse donationem inter patrem & filium, si ex iuramento vires assumat, non exigere illam conditionem, si donator praemoriatur. quod est contra Deti. conf. 536. 2. col. quem ipse Aymon pluribus rationibus refellit.

II Secundum, quod in hanc controuersiam adducere libuit, ab eodem Deti petendum est: is, inquam, conf. 305. 2. col. scribit, donationem causa mortis, etiam factam praestito iuramento, posse ex do-

nantis poenitentia reuocari. habet enim dicta donatio tacitam conditionem, nisi si donatorem poeniteat: ergo iuramentum est intelligendum secundum illam, ex. d. l. si. & iuribus similibus. Et in hanc sententiam aduocat Deti. Corne. conf. 126. col. 2. I. volum. text. in. l. quare. §. inter locatorem. ff. locati. ubi locator promittens conductorem a domo non expellere, poterit hoc facere si conductor per biennium cessauerit a pensionis solutione. Ad id etiam adducit Bal. in. l. cum quis. ff. de condic. ob cau. qui eandem opinionem probat. & idem Deti. in. l. non omnis. ff. si cert. per. Ex quibus omnibus apparet, promissionem non reuocandi donationem causa mortis oportere intelligi, nisi totius voluntatis poeniteat: quod & Angel. asserit. conf. 254. col. 2. post glo. in. l. si aliena. §. Marcellus. ff. de donatio. caus. mort. verb. acceperit. quam dicit ordinariam Ias. conf. 6. 3. volu. co. 7. & in. l. qua dotis. ff. solu. matri. nu. 35. Hic tamen insistendum est perpensis Martiani verbis. ff. de donat. caus. mort. l. ubi ita donatur mortis causa, ut nullo casu reuocetur, causa donandi magis est, quam mortis causa donatio: & ideo pinde haberi debet atque alia quauis inter viuos donatio. Nam ex his Bart. ac caeteri communiter adnotarunt, promissionem non reuocandi donationem causa mortis, efficere, ut ipsa donatio censi debeat facta inter viuos. & ita illum tex. commendat Areti. in. l. nemo potest. col. 3. ff. de leg. 1. dicit singu. Corne. conf. 158. 4. volu. Commendat Alex. & Ias. in. l. quare dotis. ff. solu. matri. latius Guiliel. Benedict. in. c. Rainuncius. isto tit. verb. testamentum. 4. nume. 25. atque erit satis promittere non reuocare donationem causa mortis factam: cum ex hac clausula actus ipse transeat in donationem inter viuos, cuius propria est. Nec verba illa causa mortis hoc impediunt, quia illum

7. Lom
in leg. 52.
Caxa fmg

myr. testat
per p. h. u.

Ad l. ubi
f. ad dona. co.

Donat. causa mortis et si iuram. firmat.
p. de. de. l. 7.

illum intellectum patiuntur, vt donatio fiat inter viuos, & irreuocabilis: sed ex causa mortis donator ad donandū inducatur: sicuti Bar. notat in. d. l. vbi ita donatur. cuius intellectum Docto: ibi, & alibi sēpissime approbant. licet Ioān. Crott. repe. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. nu. 48. aduersus hanc cōmunem teneat, esse necessarium ad hoc, vt ista donatio inter viuos facta censenda sit, donantē promittere nullo casu reuocare. nec sat esse si promittat nō reuocare. ex verbis d. l. vbi ita donatur. & in. l. si alienam. §. Marcellus. & in. l. Senatus. §. donatio. ff. eo. Cui opinioni ipse non assentior. quippe qui existimen, donationē inter viuos irreuocabilē simpliciter dici, non q̄ nullo casu reuocari nequeat: id etenim verum non est: sed q̄ regulariter rescindi nō possit ex donatoris cōtraria volūtate. Sic ergo promissio nō reuocandi donationem ita simpliciter facta, potius conuenit donationi inter viuos, quam donationi causa mortis, a qua abhorret plurimū: igitur ex hac simplici promissione transit donatio causa mortis in donationē inter viuos. Nec verba iurisperitorū Crotti opinionem adiuuant, quia intelliguntur in eo sensu, vt ex eis constet, secus esse, si exprimatur aliquis casus, ex his quibus donatio causa mortis reuocatur, nā quo ad illū erit perpetua, quo ad alios vero mutabilis omnino manet, & donatio causa mortis adhuc est iudicanda. quod ipse colligo ex. d. §. Marcellus. adiuncta Barto. interpretatione. Quibus omnib⁹ animaduersis, quod Deti. in. d. cōfi. respondit falsum videri potest. Et cōtra Deti. est Francisc. Areti. cōfi. 74. colu. 3. quem Ias. sequi videtur in. l. non omnis. ff. si cert. petat. idē prēmittit Guido Pape cōfi. vlti. 2. col. Illud vero, quod ex. l. si. C. de nō num. pecu. adduci solet, facillime solui

tur, quia iuramentum in illius legis decisione intelligitur iuxta iurantis consensum: nec vnquā prāter iurātis intentionem iuramentū interpretandū est. Vnde intra cōsensus limites iuramentum obligationi addit religionis vinculum: vt in simili quæstione respondet Bart. in. l. Titia. §. Imperator. ff. de leg. 2. Ci. Bal. & Saly. in. l. 1. C. cōmo. Bar. in. l. si quis pro eo. ff. de fideiussio. nu. 15. And. Tiraq. in. l. si vnquā. C. de reuo. donat. in princi. nu. 142. idem in tract. de legibus cōnubi. in. g. 5. in. 4. genere expressi. qui omnes, & alij a Tiraque citati. d. l. si. ad hoc ipsum expressim notant: siquidē iurans contractum literarum, & promittēs pecuniæ solutionē quāvis obligationi consentiat, sub spe tamen futuræ numerationis cōsentit, & ob illam causam: quod si causa illa cessauerit, nec numeratio sequuta sit, recte absq̄ labe periniurij non numeratæ pecuniæ exceptionem obijciat: cum ipse minime iurauerit, nec cōsenserit in illā obligationem eo casu, quo pecunia numerāda nō esset. quod apertius ceteris ostendit Fortu. in. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. num. 11. senserat Ias. in. l. si cōuenerit. col. 3. ff. de iuris. omni. iud. At in nostra quæstione constat, iurantē consentire omnino in perpetuam, & irreuocabilem donationem: igitur eam reuocare non poterit. Eodem fere pacto tollitur obiectio facta ex. l. quæro. §. inter locatorem. cum ibidem promittens cōductorem non expellere, in hanc promissionem consentiat propter futuram pensionis solutionē, quæ si per biēnium cessauerit, ab hac promissione promittētē liberat: hæc enim fuit eius intentio, hic eiisdē consensus est. nec cōtractus ipse aliud conicere patitur. Nec tamen superflua est existimanda dicta promissio. Nam ea non facta conductor præsens, & non soluens pensionē ante biēnium

nium expelli posset, ea tamen facta expectandum est biennij tempus. Bart. & alij in. d. §. inter locatorem & Docto. in. l. A Edem. C. locati. vbi Ange. aliū effectū hui⁹ promissionis adnotauit, cuius ipse memini lib. 2. variar. resolu. cap. 15. num. 14. Aliter tamen quam Bar. leges regie distinguunt intellectū. §. inter locatorem. in. l. §. & 6. titu. 8. partita. 5. Ideo est considerandum ex Bart. sententia conductorem ad biennium statim expelli posse a domo conducta eo ipso quod a solutione pensionis statuto tēpore cessauerit: si vero cōductio sit facta ad lōgius tēpus, breui⁹ tamē decēnio, idē erit dicendū, hoc addito quod facta promissione a locatore non expellēdi conductore, expectanda est cessatio a solutione per biennium, etiā si cōductor sit p̄sens: atq; hoc ipsum operatur pactū illud de nō expellēdo cōductore. ex. d. §. inter. is autē, qui ad decēnium cōduxerit absq; pacto expectari debet etiā p̄sens per biennium: si cuti et quicūq; cōductor absens per idē tēpus expectatur. l. cū domini. ff. locati. Hec etenim est Bar. in. d. §. inter, huius quæstionis dissolutio, cui accedere videt Abb. 3. col. & lat⁹ Imol. nu. 23. in. c. propter. de locat. dicēs hāc esse cōmunē opinionē, & idē fatetur Ias. in. l. 2. C. de iure emphy. nu. 37. & probat ex glo. in. d. §. inter. Regia tamē leges absq; vllō pacto statuerūt conductore cessantē a solutione p̄sionis expectandū esse per biennium, quādo cōductio fuit facta ad quadriennium, vel lōgius tempus: si vero facta fuerit ad breui⁹ tēpus expectabitur per annū: quod magis accedit ad intellectū, & opinionē glo. in. d. cap. propter. §. verum. tamen si text. ibi. indistincte sanxerit expectandum esse conductorem per biennium, vnde ne ille text. cōmuni sententiæ aduersetur potest cōmōde intelligi secundum p̄missam distinctionē, vel erit

a cōmuni opinione discedendum. Sed & glo. in. d. §. Marcellus. nihil obstat: quia aduersus Iuriscōsultum ibi dem loquitur & ab Oldra. Dino. Alberi. & Bart. reprobatur, & est cōtraria g. in. l. senatus. §. mortis. ff. eo. quam Pau. Cast. approbat in cōsi. 75. & cōsi. 82. in. 2. vol. gl. etiā in. d. §. Marcellus. reprobat Ias. in. d. l. quæ dotis. nu. 33. & in. d. l. non omnis. 3. col. His igitur perp̄sis perplexa adhuc apparet huius nodi dissolutio, & propterea, vt nostrā in hac resentiā, & liberius, ac distinctius explicemus quinq; assertiones non inutiles proponimus.

Prima cōclusio. Donatio causa mortis, quam donator voluit irrenocabilē esse, eamq; promisit nō renocare, in ea clausula, quæ donationē inducit, transit in donationem inter viuos, nec illam patitur cōditionem, nisi totius voluntatis donatē poeniteat, etiā nullo adiecto iuramento tex. insignis in. d. l. vbi ita donat. vbi Bar. & ceteri docto. idē Bar. in. l. fin. C. de pact. vbi Deti. id notat ex Bar. num. 21. Ange. cōsi. 179. num. 6. Alex. conf. 14. 1. vol. Paul. Cast. res. conf. 138. vol. 1. & cōsi. 6. in. 2. vol. Ias. in. l. nō omnis. ff. si certū. pet. col. 3. glo. recte intellecta in. l. senatus. §. mortis. verb. decesserit. ff. de donat. caus. mort. quā paulo ante retuli. Soci. cōsi. 53. 1. vol. Curti. iunior cōsi. 39. nu. 6.

Secunda cōclusio. Donatio causa mortis, quā donator promisit ratā habere, nec ei refragari, in ea clausula, quæ donationē inducit, trāsit in donationem inter viuos, nec donator poenitere poterit tex. in. d. l. vbi ita donatur. quē in specie ita intellexere. Paul. dict. cōsi. 75. num. 7. 2. vol. & in conf. 61. eo. vol. Ias. in. l. non omnis. col. 3. ff. si cert. pet. Deti. in. d. l. fi. de pact. num. 21. Iason in. l. quæ dotis. num. 33. ff. solut. matri. Nihil etenim refert an donator velit donationem esse irrenocabilē, an promittat

promittat eam ratam habere, nec vlllo tempore se ei refragaturum, quam sententiam Bal. asserere videtur in. l. cum quis. ff. de condict. caus. data. tametsi Alexan. in. d. l. quæ dotis. nume. 11. ex Bal. notauerit contrariam opinionem dicens: non esse donationem inter viuos, si facta donatione causa mortis, illa clausula sit adiecta: quæ omnia promissit rata habere, omnino seruare, nec vnquam eis contradicere. idem notat Guiliel. Bened. in. c. Rainūcius. infra eo. verb. testamētum. 4. nu. 27. Ceterum Deti. in. d. l. non omnis. col. 3. idē in. d. l. fina. de pact. num. 21. & in consi. 305. præfatam Alex. opinionem veram esse opinatur, quādo dicta verba, quibus donator promittit non reuocare donationē, apponuntur inter verba exequutionem cōtractus inducentia: secus vero si apponeretur in ipsius donationis dispositione: tunc etenim secundam hanc conclusionem, quam tractamus, procedere existimat: quod alius repetere oportet: & ideo,

Tertia conclusio, autore Detio, sit: Promissio non reuocandi donationē causa mortis factā, adiecta exequutioni cōtractus: nō reddit ipsum actum irreuocabile: nec operatur effectum donationis inter viuos. quæ quidem assertio primo ea ratione comprobatur, quod ea, quæ in exequutione exprimuntur, ipsius actus dispositionē minime augere videntur. text. celebratissimus in de. l. de præben. quem text. dicit aureum Feli. in. c. licet. col. 4. de offi. ord. cōmendat Domi. consi. 92. & consi. 86. Abb. in. c. cum nostris. num. 21. de cōf. cef. præb. Deti. cōsi. 500. col. 4. Imol. in. c. quoniam Abbas. col. fi. de off. dele. Hierony. Grat. consi. 111. 1. vol. & singu. Curci. iunior consi. 3. 1. col. & las. consi. 6. 3. vol. col. 6. notat eundem text. Imol. in. l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 4. ff. de verbo. oblig. Deti. consi. 2.

nu. 9. & consi. 413. col. fi. optimus text. in. l. quidam testamento. in principi. ff. de legat. 1. quem præter docto. ibi, notat Roma. sing. 430. Bald. in. l. etiam. C. de falsa caus. adiecta legat. Paul. Castren. in. l. sed si fideicommissum. §. 1. ff. de indic. Hæc ergo verba in executione donationis expressa ipsius actus naturam nequaquā mutare debent: quo fit, vt hac prima ratione tertia conclusio procedere possit. Sed & alia ratio eandem cōfirmat: prædicta etenim verba potius ex tabellionum voluntate, quam ex contrahentium consensu adiciuntur ipsis contractibus, vt in simili specie fatentur Bart. in. l. 1. 6. q. ff. de iure codi. Bal. in. l. quotiens. C. de hæred. insti. col. 1. Imol. in. l. vlti. ff. quem admo. testa. aperi. Deti. consi. 180. col. pe. Abb. in. c. cū contingat. de iureiur. nu. 24. Deti. consi. 399. col. pe. & plures alij, quos ad nauseam vsq. citat Tiraq. in. l. si vnquam. C. de reuo. donat. in prin. nu. 122. dicens hanc opinionem cōmunem esse: idem fatetur Thomas Gramati. decisi. 62. nu. 22. Et quāuis non desint, qui contrariam sententiā sequantur ex eo, quod cōsuetæ apponi in instrumentis censentur ex contrahentium volūtate a notariis expressa. Bal. per tex. ibi. in. l. fi. C. de fideiussori. Soci. col. penult. in. l. Gallus. §. idem credendum. ff. de lib. & posth. vbi Alex. 3. col. dicit sing. text. in. d. l. fi. & meliorem iuris laso. in. l. certi condictio. §. si nummos. ff. si cer. pet. nu. 24. Soci. cōfi. 101. 3. vol. Feli. notat in. c. cū. M. de cōst. num. 6. & ibi Deti. col. 2. las. in. l. fi. C. de iure emph. 10. notab. Alex. in. l. huiusmodi. ff. de legat. 1. in fi. prin. Catell. Cotta. in vltimis memorabilib⁹ dictione, Notarius, qui omnes cateruatim asserunt, notarium a cōtrahentibus rogatum, vt conficiat certi cōtractus instrumentum, censerī omnino rogatum cōsuetas clausulas eidem actui adicere

adiicere optimus tex. in d. c. cū. M. quē existimat meliorem iuris Bal. 4. col. & sing. Fel. ibi. idē Fel. in c. ex literis. col. 5. de fide instru. quod disputari lōgius poterat ex his, quæ dici doct. scribūt. & Ripa in d. c. cū. M. 27. notab. Iaso. in l. v. liberis. C. de colla. Hippo. fin. 113. Soci. cō. 85. l. vol. nu. 5. Deti. in l. semper in stipulationib⁹. ff. de reg. iur. Euerard. in locis legalib⁹. c. 63. Alexā. cōf. l. col. 6. vol. 5. et ex Iuriscōsulto in l. q̄ si nolit. §. qui assidua. ff. de xdit. edict. Verū quæstionē istā nimis a re, quā tractamus, remota omittētes: id tā tū admonem⁹ lectorē, verba cōtractui adiecta, quæ tamē notariis cōmunia, ac frequētissime obuia sunt, tūc demū præter volūtatē contrahētium adiecta cēseri, quādo ipsum actū, qui geritur, mutant, inq; aliam speciē transferunt. Nam si clausulæ solitæ apponi in contractibus, a notario scribi possunt absq; contrahentium expressa iussione, quia earum adiectio ex præsumpta cōtrahentiū mente fit: quis unquā dicet easdē clausulas ex hac præsumpta volūtate cōtractibus addi: quādo ex his verbis plurimū ipsius actus vis mutatur, aliamq; naturā assumit, quā ex verbis principalibus a contrahētibus prolatis præferat? Hinc etiam procedit quod Anto. & Abb. in c. quinta vallis. nu. 32. de iure iur. scribūt dicētes: per quæcumq; verba etiam amplissima cōpromisso adiecta, nō videri renunciatum reductioni ad arbitriū boni viri ratione valde enormis læsionis, quia poti⁹ ex notariorū facili calamo, quā ex compromittētium cōsensu solēt scribi: nec cōpromittentes cōsentire cēsendi sunt in tantæ læsionis licētiā, arbitris concedendam: idem licet in dissimili specie probat Abb. in cap. cum contingat num. 24. de iure iur. non alia ratione, quam q̄ consueta exprimi a tabellionibus, si in cōtractu scribantur illum esse

etiam inducūt, qui non abhorreat a vetustissimi contrahentiū intentione: sicut existimat Lācel. Galiand. in d. l. i. col. 2. ff. de verb. obli. Alciat. in ea. l. i. §. si quis ita. 3. notab. Ex quo fit, vt quāvis procurator habens generale mandatū cum libera potestate, ea, quæ exigunt speciale mandatū possit agere. c. qui ad agendum. in fine. de procura. in. 6. l. procurator, cui generaliter. ff. eo. l. transactionis. C. de transact. Regia. l. 19. ti. 5. parti. 3. id tamē non procedit in valde præiudicialib⁹, propter abulum notariorū, qui passim absq; mandatū consensus, & eis prorsus ignorantibus dicta verba inferūt: quæ magis ad stylum cōmunem quā ad actus dispositionē spectant. quod pulchre animaduertit Carol. Moléd. in cōsuetud. Parisiens. titu. l. §. 10. q. 3. Idem Carolus in Alexandri. conf. 28. lib. 2. ex Angelo in l. licet. col. l. C. de locat. Bald. in rub. C. de his quæ in fraud. Credit. Abb. in cap. i. vt lit. non contest. num. 28. a quibus autoribus, & eorum sententia tria Carolus infert, quæ apud eum legi facillime possunt, His ergo iure admitti potest, Hæc tertia, & principalis conclusio, quam Ias. optime explicat, & admittit in consi. 6. 3. volu. & secundum hanc declarationem potest defendi opinio Alexā. in d. l. quæ doctis. & aliorū, quos in principio huius quæstionis citauimus.

Quarta cōclusio: donatio causa mortis facta, in donationē inter viuos trāsfit, si donator etiam in verbis executionem actus inducētibus, promittat iuramento præstito eandem donationem seruare, firmamq; habere, & eam ipsum non renouaturam. Iuramentū etenim non potest a notario absq; contrahentis expresso cōsensu adscribi. c. penul. de iure iur. & ideo in iuramento cessat ratio, quam in præcedenti cōclusionē adduximus ex abusu notariorū

Præterea

Præterea ratio ex cle. 1. de præben. non vendicat sibi locum in iuramento: cum id, quacunque in parte contractus fiat, semper mature sit, ac deliberato animo, & ea mente, ut effectum fortia- tur: atque ita in specie hac conclusionem tenet Ias. in. l. non omnis. col. 3. ff. 1. cert. pet. Areti cōf. 74. col. 3. Guido Papæ con- si. vlti. 2. col. Ias. in. l. quæ dotis. ff. solu. matri. nume. 33. & Ludou. Gozadi. conf. 87. num. 9. Ferrati. caut. 30. Paul. conf. 75. 2. volu. licet contrarium nota- uerit Deti dict. consi. 305. Corne. cōfi. 126. 1. volu. 2. col. Ias. consi. 6. in. 3. vol. col. 7. Parisius conf. 16. num. 17. lib. 2. quibus non possum assentire attenta yi iuramenti.

Quinta conclusio. Donatio causa mortis reuocabilis est nec trāsīt in do- nationem inter vivos, etiā si donator sim- pliciter iuramentum addiderit eidem, non tamen promisit eam non reuoca- re. hoc enim iuramentū simpliciter præ- stitum iuxta ipsius actus naturam est intelligendū: vti in specie opinatur Bal. in rep. l. 2. ff. de iureiur. colla. 4. vers. iuxta prædicta. quem refert, & sequi- tur Didacus a Segura in. l. vnum ex fa- milia. §. sed si fundum. ff. de legat. 2. Fol. 9. col. 3. ex quo, si testator simplici- ter iuramentum præstitit, nec promi- sit testamentū non reuocare: absque per- iurij metu libere poterit, quæ primo disposuerat mutare: censetur enim iu- rasse illā esse propriā, liberā, & nō co- actā eius voluntatē. Hactenus ergo de donatione causa mortis quā quis non reuocare iurauit: in testamēto vero dic- ta verba, etiā iuramenta præstito, nō impediunt eius reuocationē ex opinio- ne quam aduersus Specu. probamus.

Nec ex his verbis hic actus transit in aliam speciem, nec in cōtractum inter vivos, quia verborum significatio nō patitur, ut testamentum transeat in do- nationem irrevocabilem: sicut patitur

donatio causa mortis facta, potuit. in. fieri donatio occasione mortis, quia mortis causa induxit donatorem ad do- nandum, & tamen inter vivos, & ideo diuersum cēseri debet, ut explicat Bart. in. l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mor. et Ias. in cōf. 6. col. 3. in. 3. vo. et pro- batur in. l. cum precario. ff. de precar.

Est & alia ratio aduersus Specula. actus siquidē cōtra iuramentū factus, etiam si agens periturus sit, validus est, si prior actus cuius causa iuramentum præstitū fuit, perfectus est, nec ex iuramento eam perfectionē assumpsit, ut mutari nequeat. ex glo. per celebri in c. si. de procura. in. 6. quam præter Do- cto. ibi dicunt sing. Soci. conf. 58. vol. 3. Iaso. in. l. si nō fortē. §. si centum. col. 3. ff. de cōdic. indeb. idē in. l. si ita quis promiserit. §. ea lege. nume. 24. ff. de verb. obllg. idē in. l. duobus. §. si. 2. col. ff. de iureiur. cōmendat Feli. in. c. edoceri. nu. 7. & in. c. ex parte decani. nu. 12. de rescrip. cuius & nos memini- mus in Epitome. 2. parte. c. 4. num. 9. & c. 6. nu. 2. & ad istam quæstionem mire cōducit: si quis etenim testamen- tū fecerit, idque iurauerit, nō reuocare, si postmodum poenitētia ductus id te- stamentum mutauerit, hæc correctio, aut mutatio seruāda erit: cum ad mor- tem vsque primum testamentum perfec- tionem non accipiat, ac omnino pen- deat, & ideo dum ita penderet, potuit opime tolli ab ipso testante, ex. c. cum Marthæ. de celeb. mis. nam & testamē- tum in mortuis ratum est quādo qui- dem nec valet dū viuit testator, & vbi testamentum est, mors testatoris inter- cedat necesse est, teste Paulo ad He- bræ. cap. 9. Iure etiam compertum est, mortem testantis ratū facere testamen- tum, quod nōdum certū habet robur quandiu viuit, qui condidit, cui liberū est. si velit mutare. l. si quis. in prin- cipio. ff. de leg. 3. cum similibus. Hæc vero

vero opinionem, vt secundū testamen-
tum teneat, & præferatur primo, quod
testator iurauit non reuocare, assertunt
Bart. in. d. l. si quis in principio. ff. de le-
ga. 3. col. fi. idē in. l. si quis inquilinos.
§. fi. ff. de lega. 1. & in. l. cum duobus. §.
idem respondet. ff. pro socio. Oldrad.
confi. 127. Bal. in repe. l. 1. C. de sacros.
eccle. col. fin. Saly. in. l. sancimus. C. de
testamē. loā. And. in reg. quod semel.
de regu. iur. in. 6. glo. in. c. vltima volun-
tas. 13. q. 2. Bal. confi. 128. in. 1. vol. Al-
beri. in. d. l. si quis in principio. col. pe.
las. in. l. si cōenerit. ff. de iurisd. omni.
iud. nu. 5. idem las. in. l. si ita quis pro-
miserit. §. ea lege. nu. 23. ff. de ver. obli.
Guilhel. Maynerius in. l. quamdiu. nu-
me. 117. et in. l. nemo potest mutare. nu-
me. 95. ff. de regu. iur. Andre. ab Exea
in rub. ff. de pact. num. 524. & est com-
munis opinio secundum Alexan. in. l.
stipulatio hoc modo. num. 5. ff. de ver-
bo. obli. & Corne. con. 294. vol. 4. ean-
dem sequitur Ripa. in. c. 1. num. 58. de
iudic. Quæ quidem sententia adhuc
vera est, etiam si primum testamētum,
quod iurauit testator non reuocare, ad
pias causas conditum fuerit. Bald. con-
fi. 21. 1. volu. Stepha. Bertrand. in con-
fi. 388. 2. volu.

Secunda opinio partim ex præmis-
sis cōstat, quibus probatur in hac con-
trouersia, secundū testamētum primo
præferendum esse partim a Bar. ange-
tur, qui nō tantū hoc tenet, sed & ad-
dit nec periurū esse reuocantē primum
testamentum, cui iuramentū accessit.
ita ipse in. d. l. stipulatio. & in. l. si quis
in principio. col. fi. dicens: iuramētum
quo quis promissit non reuocare testa-
mentum, esse contra bonos mores, &
ideo iurantem ex eo minime obligari.
quod probatur in. d. l. stipulatio hoc
modo cōcepta secundum eum, cui ad-
hærent Boatinus, quē Alberi. refert in
l. si quis in principio. col. pe. Angel. in.

l. si quis pro eo. ff. de fideiuf. Bal. in cō-
fi. 22. & 148. 1. volu. & esse hanc cōmu-
nem sententiam fatentur Cinnus in. l. 1.
col. fi. C. de sacro. eccle. Alex. in. d. l. sti-
pulatio. num. 5. Ange. Areti. in tracta.
de testamen. verbo, & iurauit non re-
uocare. & eam defendunt Ioan. Crot-
tus in. d. l. stipulatio. num. 18. & Gui-
liel. Mayner. in. d. l. quandiu. numero.
121. & eandem assertit glo. in. c. 1. de pa-
ce tenenda & iuramen. firman. §. item
sacramenta. verbo. super contractibus.
quasi hoc iuramentum nō tantum sit
contrarium bonis moribus civilibus,
sed & canonicis: cum iure Pontificio
votum captandæ mortis reprobetur.
c. 2. c. ne captandæ. de concess. præb. in.
6. c. nulla. eo. titu.

Sed hæc opinio omīssis aliorum ar-
gumentis ex eo conuincitur, q̃ contra
bonos mores non est promissio non
reuocadi testamētū, quod supra pro-
bauimus ex Fortunio. Nam si promissi-
o non reuocadi testamētum absq̃ iu-
ramento toleratur, cur iureiurando ea-
dem promissio firmari nequit? Dices
fortasse, nō esse ita periculosum anime
promissionē simplicem frangere sicuti
iuratā, & ob id magis tolli adiecto iu-
ramento testandi libertatē, quā simpli-
ci promissione: id etenim fateor, nego
tamē bonis moribus repugnare, vt q̃s
sibi ipsi tollat testandi libertatē: tamen si
pacta, per quæ hæc libertas aufertur, a
iure civili improbantur ea ratione, q̃
leges ægre ferant, ac odio habeant, esse
quem sollicitum de viuentis hæredita-
te. l. si. l. pactū quod dotali. C. de pact.
l. pactum dotali. C. de collat. Quod si
dixeris occasionem captandæ mortis a
lege tolli, vtq̃ improbam, bonisq̃ mo-
ribus contrariā refellit: fatebor vtq̃ oc-
casionē hāc lege improbari, quasi hoc
ipsum legum latoribus vtile visum fue-
rit reipublicæ, ne priuati vitam huma-
næ insidiaretur: nec cōsestū sequitur

C id ita

SECUNDA

id ita cōtra bonos mores esse, vt peccatum sit pacta prædicta iniuri, cum dicta occasio non sit admodum crimini proxima, quippe quæ prauis animi præsumptionem maximā exigat, quæ in Christiana religione non est faciliter admitenda. Constat etenim ex substitutionibus, ac bonorū vinculis, quæ ex primogeniis oriūtur, vt post mortē vnus alteri bona obueniant, occasionem captandæ mortis quodammodo prauis, ac scelestis hominibus exhiberi, & tamen passim prædictæ substitutiones, & primogenia licite fiunt, & honestissime permittuntur. Nam licet in. d. l. vlti. C. de pact. ex eo pactum contrarium bonis moribus iudicetur, quod occasionem præbeat captandæ mortis, ea tamen ratio non est principalis ad hoc, sed illa, quod turpe sit agere de bonis illius, cui succedendum forsitan est, eo viuentē, ac non consentiente, vt in eadē constitutione probatur. Si quidē iuxta illius constitutionis sententiam pactio illa turpis non sit, si accesserit consensus illius, cui succedendum est, eadēq; ratione est intelligēda decisio tex. in. l. ex eo. C. de inutilib. stipula.

Præterea, nonne maior libertas in matrimonio exigitur, quam in testamento. c. cum locum. de spon. Et tandem iuramentū, quo quis aliquā foeminam accipere in vxorem pollicetur, validum est, & periurio irretitur is qui id non seruauerit. c. sicut ex literis. de sponsa. quibus rationibus Barto. opinio, quæ a iuris civilis professoribus crebro recipitur, falsa apparet.

Tertia igitur opinio, licet concedat testamentum secundū primo præferri, testatorem tamen periurum esse proficitur, ex prædictis rationibus. quā sententiā asseruit Ioan. Andr. in reg. quod semel. de reg. iu. in. 6. Archid. in. d. c. vltima voluntas. Ancha. in. c. cū esses. col. pe. infra. eo. Ioā. ab Imo. in. c. dilecto. 2.

R. V. B. P. A. R. S.

col. de preb. Saly. in. d. l. sancimus. col. fi. Corne. cōf. 294. vol. 4. Franc. in. c. 1. de sepult. in. 6. col. 1. Bal. in. l. 1. in repe. col. fin. C. de sacro. eccle. Fortu. de vltimo fine. illat. 20. ver. Tertius casus. Alexan. cōf. 16. col. 2. volu. 3. idem in. d. l. stipulatio hoc modo concepta. colū. 2. Oldra. cōf. 127. Imo. in. c. cum contingat. de iure iu. num. 33. Feli. in. c. in præsentia. de probat. nu. 6. Soci. Junior cōf. 65. nume. 50. volu. 1. & hæc est cōmunis opinio secundum Altiat. iu. d. c. cū contingat. nume. 77. Philip. Probum in. c. fin. de procurat. in. 6. colū. fina. & Guiliel. Mayneri. in. l. nemo potest. nume. 93. & in. l. quandiu. ff. de regulis iuris. nume. 121.

16 Quid ergo dicem⁹ ad. l. stipulatio? vbi Iulianus Iurisconsultus ita scribit: Stipulatio hoc modo cōcepta, si hæredem me nō feceris, tantū dare spōdes, inutilis est: quia contra bonos mores est. Verū lex illa pœnalē stipulationē cōtra libertatē testandi adiectā, bonis moribus contrariā esse asserit: si quidē illicitum, & inhonestū est pœnæ adiectione quenquā velle alterū adstringere ad certā hæredis institutionē. Et huic auidæ ambitioni eorum, qui aliorū hæreditates & patrimonia consequi nimia cupiditate cōtendunt, lex occurrit, quo eorum insatiabilē auaritiā reprimat, non tamen ex his sequitur, promissionem simplicem vel iurata[m] absq; pœnæ adiectione bonis moribus aduersam esse, sicut in simili specie promissio matrimonij contrahendi licita est, siue fiat simpliciter, siue cum iuramento: & tamen promissioni huic pœnam addi bonis morib⁹ refragatur. l. Titia. ff. de verb. obligat. Ex quo infero pœnalem stipulationem, cuius meminit. d. l. stipulatio. iuramento firmari non posse. quod ibidem Bart. & ceteri Doct. concedunt. Secundo infero, promissionē pœnalem, quæ in dicta. l. Titia. & in. c.

Gemma,

Gemma, de spon. reprobatur, nequaquam iuramento vires accipere, autore Bart. in. d. l. Titia, num. 11. & in. l. si quis pro eo, ff. de fideiussori, num. 6. Licet Corne, contrariū consulēdo respōderit conf. 294, in. 4. vol. & Fortu. dubitauerit in dicta illatione, 20. versu, vnde etiam singulariter. & versu, dico ergo. Hinc probari poterit, donationē factā in poenam mutationis, aut renocationis testamenti minime valere: ex cōi omniū sententia in. d. l. stipulatio, sicuti asserit & pbat Alex. cōf. 25, li. 3. Imo quis Bal. in. l. sancim⁹, C. ist. tit. Pau. & Alex. in. d. l. stipulatio, Fracus in regu. quod semel, de regu. iur. in. 6. & pleriq; alij frequēter dixerint, hāc poenā posse adici renocationi certi legati, licet nō possit apponi renocationi totius testamenti, perpēsa declaratione Claudij in. d. l. stipulatio, nu. 5. Et licet itidē eādē poenā favore piæ causæ admittat Iass. in. d. l. stipulatio, & cōf. 169. vol. 4. nihilominus Carol. Moli. in. d. con. 25, communem opinionē etiam in his duobus casib⁹ nouissime sequitur, cuius opinio satis ex præmissa cōsideratione defendit.

Porro illud erit præter alia et hic cōsiderandū quod Cepo. animaduertit cantela. 117. dicēs, posse in prædicto casu fieri, vt testamentū secundū sit nullū, si is q iurauit primū testamentū nō renocare, a iudice ecclesiastico admonēat, petēte hærede scripto in primo testamēto, trina canonica monitione, vt testamentū illud feruet illæsum, & ne illud renocet, indicta excōicatione aduersus eū, si id testamentū mutauerit: tūc etenim testamētū posterius erit nullum, quippe quod factū sit ab excōicato, qui testari nō pōt. vt existimāt Ioā. Mona. in. c. quanq̃. de vsur. Hosti. in. c. pia, de excep. in. 6. gl. in. c. decernim⁹. de sen. excō. eo. lib. quā dixit sing. Frā. in rub. ista. li. 6. casu. 16. quasi deportato æquiparetur excōicatus. Hoc tamē

non est admittendū quia falsa ratione iuuatur, cū excōicatus testari possit regulariter, quod probatur ex eo, qd oēs testari possunt, qui iure expressim non prohibētur, l. si quæramus, ff. eo. §. fin. insti. quib. est permissi. face. testa. l. i. C. de sacrosan. eccle. Sed excōicatus non prohibetur testari, igitur pōt testamentum facere. Præterea speciale est in excōmunicato propter hæresim. c. excōicamus, §. credētes, de hæret. auth. credētes, C. de hæret. is enim testari nō pōt: sicuti nec excōicatus ex percussione cardinaliū. c. Felicis. de poeni. in. 6. ergo excōicatis ob alias causas non est interdicta testandi potestas, atq; ita hanc sententiam veriorē esse opinātur Archi. in. d. c. pia. Ioan. Andr. accēteri in. d. c. decernimus. Frede. conf. 74. Bart. in. d. l. si quæramus, Bal. in. l. si. col. 5. C. si a non comp. iudice. Abb. in. c. veritatis, de dolo & cōtu. nu. 32. Abb. hic. 2. col. Imola in. c. 2. infra. eo. post alios Guiliel. Bene, in. c. R. a i n c i u s. verb. mortuo itaq; testatore. in. 1. nu. 288. eod. titu. Ioan. a Sel. de beneficio. 3. par. q. 4. col. 1. quam opinionem sequuti, fatentur communem esse. Feli. in. c. cum voluntate, de sentē. excom. idem in. c. ad probandū, de re in di. col. 2. Barb. in. d. c. 2. Franc. in. d. rub. casu. 16. Areti. in. d. l. si quæramus. & Gualde. in libello de arte testandi. ti. 1. caut. 10. nec refert an sit publice vel occulte excōicatus, secundū eos quibus accedit glo. in. c. pastoralis, §. verū. de appe. quæ excōmunicatū similē esse ait relegato; & tamen relegatus testari potest, l. relegatorū. §. 1. & seq. ff. de interd. & relegate. Huius etiam communis sententiæ autor fuit Innocen. in. d. c. cū voluntate. qua perpenſa Cepolæ cautelā reprobatur Andr. ab Exea. in rub. ff. de pact. nu. 525.

His vero, quæ de libertate mutandi testamēta diximus, aptissime conuenit disputare, quo pacto secundum testa-

C 2 mentum

19 mentum, cui testator in primo derogavit, validum sit. quam quidē rem egregie tractavit Barto. in. l. si quis in principio testamēti. ff. de legat. 3. cuius verba variis in locis adnotarunt, qui post eum scripsere. Nec tamen verebimur nos ea pro viribus explicare, quasdam ex Barto. ceterisque conclusiones colligentes, quibus hic tractatus, ni fallimur, apertissime expeditur.

Prima conclusio. Primū testamentum simpliciter sequentibus derogans tollitur per secundū, in quo specialis fit revocatio primi, licet in eo nullamētio fiat clausulæ derogatoriæ. Atq; exempli gratia fit derogatio in primo testamento in hunc modum concepta.

Quod si aliud testamētum fecero, nolo illud valere. Specialis autem mentio primi in secūdo hoc modo fit, non obstante priori testamento, quod presente. F. Notario cōdidi. Est enim hæc mentio necessaria & sufficiens, vt notat Bart. in. d. l. si quis in principio. num. 8. per tex. ibi. & licet Pau. Cast. consi. 282. 1. volu. col. 3. aduersus Bart. exigat in secundo testamento verba illa. Non obstantibus quibuscunq; verbis derogatoriis in priori testamēto appositis: tamen sententia Barto. verior est, cum in specie & nominatim primum testamētū tollatur. Eadē verba Bart. Ias. retulit, nec ausus est improbare in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. 2. lectione. col. pe. ff. de legatis. 1. & subdit Corne. consi. 86. 3. vol. col. pen. hanc esse communem opinionem post Cinum in. l. sancimus. C. de testamē. Imo satis erit in secundo testamento hæc apponere verba, Non obstāte quocunq; alio testamento sub quacunq; verborum forma concepto, ex Areti. in. c. 1. de rescript. col. 6. hanc opinionem in derogatione legum, & canonum asserente per tex. quem singu. appellat in. c. alma mater. §. si. de sent. excom. in. 6. quem Feli. se-

quitur in. c. nonnulli. col. 7. vers. secundo fallit, de rescript. additq; ipse Areti. hanc esse communem opinionem.

Secunda conclusio. Testamentum primum cui adiecta fuit clausula derogatoria potestatis testandi, seu reuocandi illud testamentum, per secundum tollitur etiam simpliciter factum, nulla adhibita mentione, nec generali primi testamenti, quod probatur, quia derogatio potestatis testandi a iure civili improbat, & inutilis censetur. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verborū obligationibus. qua ratione Barto. in dicto. §. in legatis. hanc conclusionem probat, eamq; ceteri communiter recipiunt, vt ibi testantur Ias. 1. lect. & Soc. ci. 2. col. eandem tenent Cin. Fulgo. & Docto. communiter in. d. l. sancimus. & Corne. communem hanc professus dicto consi. 86. 3. volu. col. penul. Accur si. tamen in. d. §. in legatis. & in. d. l. si quis in principio. verbo, nemo enim. nullam in hac re differentia constituit inter verba derogatoria voluntatis & potestatis: imo idem vtrobique seruandum fore apertissime cēset. Cuius opinionem Ioā. ab Imo. in. d. §. in legatis. defendit, & Saly. in. d. l. sancimus. Disputat etiam Socin. in. d. §. in legatis. quod iure verius esse apparet ex eo, qd ratio, cui innititur communis sententia minime procedit, perpenso intellectu vero. l. stipulatio hoc modo concepta, quem paulo ante tradidimus.

Tertia conclusio. Primū testamentum habēs clausulā sequētis derogatoriam, non tantū simplicem, & generalem, sed & specialem, certisq; limitibus circumscripam, per secundum tollitur, in quo fit generalis mētio primi, & illius clausulæ derogatoriæ cōmemoratio indefinita. Fit enim tūc mentio specialis primæ voluntatis, quod est necessarium, & sufficit, quāuis in specie verba clausulæ derogatoriæ minime repetantur.

tur, quod Bart. notat in dicta. l. si quis in principio. 3. col. quæ ibi cæteri doct. & in dict. l. sancimus. cõmuniter sequuntur, sicuti fatentur Corne. cõf. 86. 3. vo. Alberi. in. dict. l. si quis in princ. num. 7. & 16. Alex. cõf. 134. volu. 1. Soci. & Ias. in. d. §. in legatis. 2. lect. co. 3. Card. cõf. 102. Alex. & Ias. in. d. l. sancimus. Barb. in. c. cum esses. ist. tit. nu. 18. Anroni. Rube. cõf. 24. Soci. cõf. 163. vol. 2. pe. col. quam etiã probat Domi. cõf. 115. et asserit esse cõmunẽ Soc. Iunior. cõf. 124. volu. 1. co. 2. & 4. super qua disputant Barb. in dict. nume. 18. idem cõf. 72. volu. 3. & Ias. in dict. §. in legatis. inquirentes an ex vera iuris ratione sit necessaria in præsentis dubio, specialis mentio verborum clausulæ derogatorix, quam testator primo testamẽto adiecerat. Sed Doc. sentẽtia ex illis amplissimis verbis defenditur, nõ obstante quocunq; testamẽto a me condito, quæcunq; verba derogatoria habẽte. hic enim fit mẽtio specialis clausulæ derogatorix, quãvis adverbũ non repetatur, quod sufficit, & pbatur in. l. omnes. C. de præscri. trig. vel quadra. anno. & in. l. Titius. ff. de lib. et posth. Ex quibus sequẽtia corollaria deducuntur.

Primum, in quæstione præcedentis assertionis, quæ tertia est, minime sufficere primi testamẽti mẽtionẽ, nisi & clausulæ derogatorix saltẽ in genere testator meminerit, nec enim faterit dicere, volo hoc testamẽtũ valere, nõ obstante alio quocunq; testamẽto per me facto, seu cassum & irritũ faciẽs quodcunq; aliud testamẽtũ. oportet si quidẽ addere: sub quibuscunq; verbis derogatoriis cõditũ, ex mẽte gl. & doc. in. d. §. in legatis. Bar. & aliorũ in. d. l. si quis in princ. 3. col. & probatur per tex. ibi. licet Iaco. de Aret. cuius opinionẽ aduersus vulgo receptã veriorẽ esse existimat Alberic. in. d. l. si quis. nu. 7. & 16. asserat, non esse necessariã mẽtionem

clausulæ derogatorix, nec in specie, nec in genere. & Bal. expressim teneat in. l. humanum. C. de legi. col. pe. sufficere, testatorem in secundo testamento scribere illa verba: cassum & irritũ faciẽs quodcunq; aliud testamẽtũ, quæ quidem dicta reprobant Socin. in dicto. §. in legatis. col. 4. & Paulus Castren. cõf. 206. volu. 1. Nam renocatio primæ voluntatis præcipue in ipsa testatoris consistit contraria voluntate, quæ non præsumitur, nisi in specie prioris actus mentionem fecerit, vt in eadẽ. l. si quis in principio. testamenti. iuriconsultus scribit. cuius verba hanc communem opinionem acerrime tutantur.

Secundum, non esse necessariã clausulæ derogatorix ita specialem mẽtionem, vt ad verbum referatur ipsius derogationis qualitas, quod communis omnium sententia probat: vt Soci. refert in dict. §. in legatis. co. 4. præter alios, quos nominatim citauimus. Tamen si refragetur glo. in. d. §. in legatis. Saly. in. d. l. sancimus. col. pe. Dinus in reg. quod semel. de reg. iur. in. 6. Barb. in. d. c. cũ esses. co. pe. & fi. eo. tit. Ias. & dubitet in. d. §. in legatis. 2. lect. col. 3.

Tertiũ, hanc ternã conclusionẽ procedere opinamur, etiã si vnicũ tantũ testamẽtum præcesserit: nec erit satis in secũdo in genere irritum facere, cassumq; decernere quodcunq; aliud præcedens testamẽtũ, nisi saltẽ generalis verborũ derogantiũ mentio fiat, cõtra Bar. in. d. l. si quis in principio. 3. co. cuius verba si sensum perpẽdimus, ac Doctoribus eum allegatibus exhibẽda fides est, deprauata circumferuntur. Nam dum dicit nu. 9. cassans omne aliud testamẽtum meũ in quo sunt verba derogatoria, vel sunt hæc vltima verba: in quo sunt verba derogatoria: omnino delẽda, vel referẽda ad Bar. nõ ad ipsũ testatẽ. & cõtra Bar. tenet Angel. Paul. Imol. Alex. & Aret. in. l. 2. ff. de libe. &

possi. Mari. Soc. cō. 163. in. 2. vol. Bar. Soci. in. d. §. in legatis. col. 4. Pau. Ca. con. 284. l. vol. col. 4. Bal. in auth. hoc inter liberos. C. de testa. Alex. consi. 25. vol. 3. col. 2. Guili. Bene. in. c. Rainuncius. ist. titu. verb. testamentū. 2. nu. 22. Anto. Rub. consi. 24. col. 4. & esse eā opinionem cōmunem asserunt ipsam sequenti Ias. in. d. l. sancimus. col. 3. Curti. Iunior consi. 26. col. 2. & Alex. in. d. consi. 25. Nec enim hic fit prioris volū tatis specialis mentio, licet vnicum te- stamentum præcesserit: cum sit necessa- ria mentio non tantum testamenti, sed & clausulæ derogatoriæ in eo conten- tæ, quod non est necessarium in. d. l. 2. quam Bart. pro se adducit, quia ibi so- lum requiritur certa & nominata ex- pressio. Vnde verior apparet cōmunis opinio, licet Barto. conentur defende- re Soci. & Ias. in dicta. l. 2. idem Soci. consi. 2. in. 3. volu.

Quartum ex his constat, primū te- stamentum habens clausulā derogato- riam specialem, non tolli per secundū, in quo nominatim fiat primi testamenti mentio, nisi testator saltē in genere clau- sulæ derogatoriæ meminerit: cum eius clausulæ reuocatio requiratur omni- no: ex tertia cōclusionē, ex qua licet du- binis hoc infert Soci. in. d. §. in legatis. col. 5. contra Bal. in. l. humanū. C. de le- gib. dicentē satis esse si in secūdo testa- mento dictū sit. Non obstāte alio testa- mento per me corā F. notario cōdito. quæ quidē verba nequaquā sufficiunt, si aduertam⁹ ad tex. in. d. l. si quis. in prin- ci. & ad prædictā omniū doct. sententiā.

Quarta cōclusio. Primū testamentū habens quæcūq; verba derogatoria, etiā admodū specialia, per secundū tol- litur, nulla prioris volū tatis, nec specia- li, nec generali mētionē facta: modo cō- stet ex cōiecturis testantē prioris volun- tatis poenituisse. Bald. cōmuniter rece- ptus in. d. l. sancim⁹. vbi post alios Ias.

2. col. Et probatur ea ratione q̄ reuoca- tio primi testamenti vteūq; facti a vo- luntate testantis pendet, ipso Iuriscon- sulto teste in. d. l. si quis in principi. igitur si eius volūtas coniecturis deprehē- di potest, minime dubia erit actus mu- tatio. quod & Barto. ipse in dicta. l. si quis in princip. sēpissime fatetur. Cui opinioni, quam cōmunem esse faten- tur, aliquot adducūt coniecturas Pau. Pari. consilio. 10. volum. 3. nume. 21. & Soci. Iunior consi. 124. volum. 1. nu- me. 52. & sequē. vltra eas, quas Docto- res in dicta. l. sancimus. adnotarūt ean- dem sententiam probantes, ex quibus & ex alibi consideratis sequentes illa- tiones explicare libuit.

Prima testamentū primum habens quæcūq; verba derogatoria, etiā spe- cialia, per secundū adiecto iuramen- to tollitur, nulla facta mentione prio- ris voluntatis. Bald. in. d. l. sancimus. cui ceteri Docto. assentiuntur ibi. & So- ci. consi. 163. vol. 2. col. fi. Guido Papæ deci. 128. Anto. Rub. consi. 24. col. 3. Corset. in rub. de iure in. 24. & 26. pri- uilegio iuramenti, quorum omnium concors est ratio illa, quæ a præmissa cōclusionē colligitur, si quidem is, qui iuramento præstito secundū testamen- tum condit, ob religionem iuramenti, videtur cuiuscūq; prioris voluntatis contrariæ poenitere: atq; hæc est max- ima coniectura, quæ hāc mutationem manifestā facit. Quo fit, vt isthæc pri- ma illatio sit admittēda, etiā si in te- stamento secundo nec generalis primi reuocatio fiat, iis verbis, cassum & ir- ritum decernens quodcūq; aliud te- stamentū per me factum, aduersus Ias. in. d. §. in legatis. l. lect. col. penn. & Soci. dubitante ibi. pe. co. Anto. Rub. d. con. 24. num. 9. & Guiliel. Bene. in. d. c. Rainuncius. verbo, testamentum in. 2. nume. 19. Nam & ipse Iason in- genue fatetur sibi ipsi cōmunem sen- tentiam

rentiam ob stare, a qua recedendū non esse soci. admonet. in dict. col. pe.

Secūdo infertur ex eadem ratione, Primū testamētum, quod testator iuravit non reuocare, vel cui iuramētum addidit, ex hoc clausulā derogatoriam sequentis, & specialem habere. Bart. in dict. l. si quis in principio, si. col. Alexā. & Iuniores in dict. l. sancimus. & in. d. §. in legatis. las. in. §. item si quis postulante, de actioni. num. 14. Quorū opinio plurimum probatur ex glo. in. c. cū non deceat. de elec. in. 6. quæ asserit, generalē canonum, vel statutorum derogationem minime tollere statutum iuratum, quam glo. existimant esse sing. Roma. sing. 7. Alex. in. l. i. col. pen. ff. ad leg. falc. laso. cōf. 173. in. 4. vol. col. 9. & Rom. consi. 436. col. 3. & cōf. 404. las. in. l. si. C. si cōtra ius. col. fina. commendant Abb. col. 3. Feli. col. 2. in. c. cōstitutus. de rescript. Alex. consi. 38. in. 3. vo. optime Ludo. Gomez post Crot. ibi in. c. l. de cōstit. in. 6. num. 286. Feli. in. c. 2. nu. 20. de sponsali. Notant Bar. & Ioan. Crot. in. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. 3. q. principali. Ioā. Staphi. de liter. grat. & iust. Fo. 99. col. 2. & plures alij, quos Rebusi. citat in forma mandati apostolici. verbo iuramento. qui post alios ad hāc rē meminit gl. in cle. dudum. §. si. de sepult. verb. pacta. quam dicit singul. Cremenf. sing. 39. hoc tamen procedit in iuramento speciali. non in generali secūdum Domi. in consi. 83. Carol. in consi. Alexan. 27. libro. 1. ad finem. quibus exacte perpēsis, ita erit necessaria in secūdo testamēto mentio iuramenti, vt non sufficiat mentionē facere primi testamēti, & derogatoriæ clausulæ specialiter p illaverba: cassum, & irritum decernens quodcūq; aliud testamētū quibuscūq; verbis derogatoriis a me cōditū: quod expressim notāt Pal. Castren. consi. 284. volu. 1. col. 2. & Fulgos. consi. 39. Cate-

rum si in secundo testamento ita scriptum sit: non obstante quocūq; alio testamento a me facto, & habere quæcūq; verba derogatoria, quæ hic forēt ad verbum referenda, ea etenim pro expressis habeantur: vt hac clausula interim vtamur: poterit quibusdam videri ad huc non esse sufficientem prioris voluntatis mētionem, quia vbi expressio specialis exigitur, prædicta clausula nō sufficit. Paulus Castrenf. consi. 278. volumin. 1. Cardin. consi. 136. Calde. consi. 11. titu. de priuilegi. Frederi. cōfili. 233. & alij. quos retulit Felinus in capi. accedentes. de præscriptionib. est enim mentio specialis necessaria, quæ in dictis verbis nō est ex notatis. in Clemen. appellanti de appella. & in. l. certū ff. si cert. petā. & fatentur hanc esse opinionem communem Feli. in dic. c. accedentes. idem in. c. nonnulli. nu. 6. de rescript. laso. in consi. 121. & 156. volu. 4. Selua de Benef. 3. par. q. 14. Deri. consi. 165. col. 2. idem con. 373. si. col. And. Tiraq. de iure maritali. in glo. 5. ad finem Thomas Grāmati. decisione. 20. quibus accedit tex. optimus in cap. qui ad agendum. de procur. in. 6.

Rursus erunt, qui contrariū respondere non dubitent, eo q̄ prædicta verba satis tollāt priorem derogationem, cuius specialis expressio requiratur. l. omnes. C. de præscri. trig. vel quadra. anno. vbi Bald. & Angel. hoc notant, eāq; legē miris laudibus efferūt quotquot hac in rescribere. idē Abb. in. c. cum instantia. decensu. Antoni. Butri. consi. 49. Collect. & Bal. in. c. cum dilecta. de rescrip. Alber. in. l. i. C. quando imper. inter pupi. & vid. Bal. consi. 409. volu. 5. Soci. in tract. de visitat. nu. 45. Anto. consi. 2. Paul. consi. 3. volu. 1. Feli. in. c. humanū genus. i. distin. col. 4. & in hac specie testamentorum Alber. Brunus in tracta. de forma. coll. 24. & esse hāc opinionem communem asse-

rit Frederic. consil. 47. Anani. consil. 55. & idem Tiraquel. in dict. glo. 5. Rebusi. in forma madatai Aposto. verbo. pro expressis. Aymon Sauilli. cōf. 126. col. fina. Bar. Soci. consil. 3. vol. 3. col. 4. Chosmas in pragmati. sanctio. tit. de collationibus. §. quod si quis. verb. ad verbum. ac ceteris diligentius insigni breuitate Preceptor meus obseruadissimus Martinus ab Azpilcueta Nauarrus in. c. si quando. de rescrip. colu. 4. Qua in re oportet maximam hanc controuersiam quibusdam explicitis, quæ confuse traduntur, distinctam lectoribus exhibere.

Primum equidem constat, hanc ultimam sententiam frequentiori calculo receptam esse, atq; seruandam fore, absque dubio, sicutiæ Romanæ praxi eam admisit. Nam huius styli sunt testes Anto. consil. 2. Collectar. in dicto cap. cum dilecta Probus in capi. collatio. colum. 3. de offi. leg. in. 6. Ludouic. Gomez. in proemio reg. canci. quest. 6. nume. 8. Domi. consil. 65. col. 6. & consil. 120. colum. 2. Ioan. Staphil. de liter. grat. & iustit. Fol. 103. col. 2. quod probari videtur in cap. 1. de transact. & cap. quia sæpe. de elect. in. 6. c. alma mater. de sent. excō. eod. libr. in fine. extravag. rem non nouam. de dolo & cont. Feli. in dict. ca. nonnulli. nume. 6. & in dicto. c. accedentes. col. 3.

Secundum etiam ex iuris ratione concluso stylo procedit: nempe dicta verba priorem clausulam cuius specialis, & ad verbū expressio requiritur, omni no tollere, si in lege, canone, vel constitutione exprimatur: sic enim procedūt iura: quæ modo citauimus, & fatentur Angel. Alexand. & Iaso. in. l. sed. & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & ex his qui priorem sententiam approbat, Feli. in dict. cap. nonnulli. nume. 6. & in dicto cap. accedentes. Detius consilio, 165. & consilio, 373. Iaso. Andre. Ti

raquel. Rebu. quos superius adduximus: in quo uideo doctores omnes cōsentire sic & idem erit si in secundo rescripto, aut privilegio principis prædicta verba motu proprio apponantur. ut fatentur Feli. in dicto cap. accedentes. Detius in dictis locis. Cald. consil. 11. de privilegi. Roman. consil. 327. Angel. in dicto. §. quæsitum. in fine. vbi Alexand. & Iaso. & Feli. in ca. sedes. colum. 8. de rescrip. Rippa. in capi. 1. de rescrip. nume. 80. Socin. consil. 3. volu. 3. columna. 4.

Tertium ad disputationis discrimen recidit. & tamen iuris ratione examinata verius esse arbitror in privilegio secundo, aut rescripto ad petitionem alicuius concessio, nō sufficere præfatam clausulā, ut tollatur priora, & ita specialia verba derogatoria, in quo sequor priorem illam sententiam, quā ex Calde. & aliis auctoribus retuli: tamen si refragentur hi, qui posteriorem opinionem frequentius sequuntur: eamq; in hoc ipso casu procedere existiment.

Quartū nostræ quæstioni propius accedit. Nam hæc verba non obstante quacumq; alia dispositione, cuius ad verbum esset mentio facienda, eam expressam censentes: nō tollunt priorem actum iuramento firmatum, ex glo. in dicto capi. cum non deceat. adiunctis his, quæ ad eam notauimus in hac ipsa quæstione: nisi renocatio prioris actus fiat per legem, aut constitutionem, vel addatur in renocatione clausula, motu proprio, ut notant Iaso. in. l. fina. C. si contra ius, vel vtilit. pub. fin. col. & Feli. in cap. constitutus. colum. 3. de rescript. hi tamen loquuntur in generali clausula: non obstantibus: non autem in ista, qua expressa finguntur ea, quæ in specie exprimēda forent. Vnde Ias. in dicta. l. fina. in fine sensit iuramentum per eam tolli: & aperte norat Soci. consil. 196. volu. 2. colu. 2. qui huius opinio-

opinionis rationem cōstituit, & deducit ab illa sententia, quā in praxi, & vfu receptam esse diximus, & communio-rem fecimus, & ideo quæ in ea dicta sunt, etiam ad derogandum iuramento erunt prænotanda: atque ex his satis fieri potest dubitationi, quæ proposita fuit circa derogationem primi testamenti iurati.

Quinto ea, quæ diximus intelligenda sunt in principe, qui potest supplere illam specialem mentionem in actu requisitam, ac fingere eam factam fuisse: inferior vero contractum gerens non potest fingere expressum fuisse id, quod ex lege nominatim est exprimendum, text. admodum singu. in. c. qui ad agendum, de procurat. in. 6. l. sed & si quis, §. quæsitum, ff. si quis cant. vbi Ange. Alex. S. l. 2. col. hoc ipsum notant laso. in cons. 173. vol. 4. col. si. Alex. in. l. quidquid, 2. col. ff. de verb. obliga. Ti. raq. & Rebuffi, paulo antecitati: quorum opinio in testamentis non procedit circa verba derogatoria, ex eo quod eorum mentio principaliter ex hominis, non legis dispositione requiritur. Atque de his satis.

Tertio ex principali conclusione deducitur, testamentum primum, cui iuramentum accessit, non tolli per secundum item iuratum, nisi primi, eo modo, quæ diximus, mentio fiat: quando per reuocationem primi tendit testator ad per iurij crimē, quod probatur. Non enim est præsumendum, quenquam vellemortale crimen cōmittere, nisi euidenter hoc constiterit. l. merito, ff. pro socio. maxime in actu, qui prope mortem fit, cap. literas, & ibi glos. verbo, tam graue, de præsumpt. Unde cum reuocatio prioris voluntatis consistat in præsumpta, vel euidenti testantis intentione, dicendum est non videri primum testamentum sublatum per secundum in casibus, quibus ex hac reuocatione testator per-

irurus esset, nisi id appareat manifeste.

Quarto constat ex eadem assertionem, primum testamentum habere clausulam derogatoriā specialem, non censi per secundum sublatam, etiam si in secundo fiat mentio specialis derogatoriæ clausulæ, si testator in primo dixerit, velle primum illud testamentum reuocari non posse, aut irritum minime censi per secundum, etiā si in eo specialiter primo derogetur: est enim necessariū, non tantum prioris clausulæ derogatoriæ reuocationem adscribere, sed & addere derogationem secundæ clausulæ, vel vberissima verba, ex quibus manifestum sit, testatorem a priori voluntate discessisse, cuius illationis sit exemplum primi testamenti. Et volo meum hoc testamentum firmum: ac perpetuum esse, nec censi reuocatum per aliud, quod fecero, testamentum, nisi in eo ad verbum scripta sit, Angelica saluatio, etiā si nominatim huius primæ voluntatis meminerit. Oportet enim ad hæc verba derogatoria tollenda, in secundo mentionem facere huius derogationis in hunc modum, non obstante quocumque alio testamento per me facto, quæcumque verba derogatoria habere, quacumque verborum forma concepta. Nam per illa verba: quæcumque verba derogatoria habente: tollitur prima clausula derogatoria, & per sequentia reuocatur secundum, vt animaduertit Paul. Cast. in consil. 284. col. pe. vol. 1. Antoni Rub. consil. 24. col. pe. & si. Sic ergo erit intelligendus Bar. in dicta. l. si quis in principio, col. 3. & 4. dicens: testamentum primum habens derogatoriā clausulam, & derogationis futuri testamenti reuocationem, tolli per secundum, in quo fit specialis mentio prioris derogationis.

Hinc scribit Paul. in auth. hoc inter liberos. C. de testa. Primum testamentum factum inter liberos, adiecta speciali clausula derogatoria, non tolli per secundum

cundum, in quo dictum sit, Non obstante alio quocūq; testamento, etiam inter liberos facto, nisi additum sit etiā si in eo sit clausula derogatoria: quia duplex derogatio tolli debet specialiter. Nec sat erit reuocari derogationē, quæ ex liberorum privilegio insurgit; nisi & alia secunda tollatur. idem notat Curti. Iunior conf. 199. col. 3. & est communis opinio, auctore Rubeo, dicto conf. 24. col. 3. qui ex hoc, & illud considerat, testamentum habens iuramentum, & clausulam derogatoriā specialem, non tolli per secundum, in quo iuramenti mentio fiat, nisi & in eo prior clausula derogatoria expressim retractetur, quod etiam Fulgos. adnotauit consil. 39. ex diuerso hanc dubitationem expendens.

Quinto expræmissis apparet, voluntate testantis perpēsa, primū testamentum, quancūq; specialem derogationem habens, per secundum reuocari, in quo generalis tantū mētio primi fiat, si post primum testamentū orta sit inimicitia inter testatorem, & hæredē in primo testamento nominatum. l. 3. §. non solum. l. ex parte iuncta glo. ff. de adimē, legat. l. si cum Cornelius. ff. de solu. notat in specie Bald. in. d. l. fancimus. Soci. in dict. §. in legatis. col. fin. Guilie. Bene. in. c. Rainuncius. verbo. testamentū. 2. num. 20. eleganter Mari. Soci. conf. 163. volu. 2. col. 6. Bar. Soci. conf. 2. volu. 3. col. 3. idem dicens in quacūq; alia causa post primum testamentum contingenti, ex qua mutatio prioris voluntatis presumi possit. quod explicante late Paul. Pari. consil. 10. vol. 3. num. 21. Soci. Iunior consil. 124. nu. 52. volu. 1. atq; erit hoc arbitrio iudicis relinquendū, vt Barto. Soci. existimat in. d. §. in legatis. Cæterum & hac in re aduertendum est, nam hæc quinta illatio vera erit, quando inimicitia orta fuerit culpa hæredis: quod si culpa te

statoris sequuta fuerit, non erit locus huic præsumptioni. ex Bar. in. l. cum tabulis. §. 1. ff. de his, qui. vt indi. a quo tamen discedunt Iaso. in. l. si filiam. C. de inoffi testa. & in. l. hæreditas. 2. col. C. de his, qui. vt indig. Ripa. in. l. vlti. C. de reuo. dona. q. 45. Ioan. Lupi. in rub. de dona. §. 78. nume. 27. Gerard. sing. 5. Ioan. ab Amicis cōsi. 4. quibus accedo ob præsumptam testatoris voluntatem, quæ locum sibi vendicat, inimicitia eius etiam culpa sequuta: quod probat tex. in. l. 4. ff. de adim. legat. verbo. poenituerit.

Sexto deducitur ex præsumpta voluntate mutandi primū testamentum non inutilis assertio, qua profiteamur, primū testamentum habens specialem clausulam derogatoriā, per secundum inter liberos factum, mutatu penitus censerī, nō facta prioris clausulæ speciali mentione. glo. iuncta tex. in auth. de testam. imperf. §. & si quidē, verbo perfecta, in fine. quam dicit sing. Ias. in. d. §. in legatis. l. lectione. col. pe. & idem notauit Bal. in anth. hoc inter liberos. C. de testa. quæ frequentius doc. ibi, & in. d. §. in legatis. sequuntur Guilie. Bened. in. dict. verbo. testamentum. 2. nume. 20. Ias. in. l. fancimus. 7. fall. C. eod. titu. Soci. Iunior consil. 124. nu. 31. quorum opinio probari videtur in authen. hoc inter liberos, cui cōuenit Regia. l. 8. titu. 1. parti. 6. vbi statuitur, primū testamētum inter liberos factum: habere ad sequentia testamenta clausulam specialem derogatoriā. quod tamen locum habet, quando in sequenti testamento instituuntur extranei, secus vero si idem testamentum solum liberos testantis hæredes habeat: tunc etenim dato pari fauore in vtroq; testamēto posteriori standum erit glo. sing. in auth. de testam. imperf. in prin. & §. & siquidem. verbo. perfecta. quam Bald. Salyce, & communiter docto, sequuntur

tur in. d. auth. hoc inter liberos. Alex. conf. 134. volu. 1. col. 7. Roma. conf. 179. col. 6. Crotius in. c. 1. col. 8. de cons. fi. in. 6. dicens hanc opinionem esse communem, licet dubitet ibi Ludo. Gomez nume. 171. eandem opinionem, quam communem esse diximus probat & explicat Soci. Iunior. d. con. 124. nume. 33. & conf. 127. num. 10. l. volu. & Roma. conf. 385. Verum dicta decisio auth. hoc inter liberos, ita favorabilis est, ut procedat, etiam si testamentum inter liberos sit factum per nuncupationem coram duobus testibus. Ias. conf. 223. 2. volu. Roma. d. conf. 179. col. 6. Crot. in. d. c. 1. col. 9. Docto. communiter in dicta authen. hoc inter liberos, ubi hac esse communem fatentur Ange. Alex. & Iason. idem post eos asserit expressse Guillel. Benedic. in dicto verbo testamentum. 2. nume. 20. Barb. conf. 2. volu. 1. col. 2. quam conclusionem probare videtur glo. in dicto verbo, perfecta, in auth. de testam. imperf. quavis contrarium asserant Angel. & Barba. in dictis locis, qui omnes late tractant auth. hoc inter liberos, intellectum, & Deci. con. 264. Igitur si testamentum factum inter liberos censetur habere specialem sequentium testamentorum derogationem, eadem ratione idem erit dicendum in testamento secundo inter liberos condito, ut derogationem specialem habeat cuiuscunque precedentis testamenti.

Hanc vero opinionem improbant Soci. conf. 163. col. pe. volu. 2. Bart. Soci. in. d. §. in legatis. col. pen. Alex. con. 146. vol. 2. Anto. Rub. conf. 24. non enim secundum eos sequitur testamentum inter liberos habere derogationem precedentium testamentorum, eo quod sequentium derogationem ex lege habeat. Item derogatio, quae favore liberorum conceditur, non est ita efficax, ut illa, quae ex clausula speciali derogatoria insurgit: cum haec sit expressa, illa

tacita. l. si. in principi. ff. de legat. 2. Sat etenim est ad eundam priorem derogationem dicere, non obstante quocunque testamento, etiam facto inter liberos: at in derogatione expressa revocanda oportet ut illis verbis, non obstante etiam clausula derogatoria in primo testamento expressa: sicuti frequentissime Docto. fatentur.

Præterea auth. hoc inter liberos, exorbitans est, & ideo restringi potius debet, quam extendi. His ergo rationibus ab ea sententia, quae communi consensu recipitur, Soci. & ceteri discessere.

Sed adhuc communis opinio verior apparet, ex præsumpta testantis voluntate, quae in hoc est semper consideranda. Nec in contrarium adducta procedant, si voluntas testantis attendenda est: nam ex ea Docto. opinio comprobatur, atque l. si. ff. de legat. 2. non loquitur in clausula derogatoria legis, qualis est ista, & iuramenti siquidem a lege hæc derogationes sunt constitutæ. Alia etiam ratio cessat, quia ita expressa est illa derogatio, non obstante quocunque testamento facto inter liberos, vel iuramenti religione adhibita: sicut illa, non obstante quocunque testamento et clausula derogatoria in eo expressa. Et si testamentum primum factum inter liberos cum derogatione speciali, non potest tolli per secundum, in quo fiat mentio testamenti huius facti inter liberos, nisi etiam tollatur expressa prior derogatio, hoc procedit, quia est ista hæc derogatio duplex: non ex eo quod sit fortior derogatoria hominis, quam derogatoria a lege, favore filiorum, & ex præsumpta mente testantis inducta.

Septimo, eadem ratione existimat quidam, testamentum primum habens specialem clausulam derogatoriam, tolli per secundum ad pias causas factum, etiam si in eo primæ derogationis, specialis mentio non fiat, quod sensit Oldrad. con.

129. expressit Soci. con. 229. volu. 2. co. fi. Alex. cō. 103. volu. 4. las. in. d. authē. hoc inter liberos. 2. col. quibus accedit, q̄ testamentū inter liberos. & ob piam causam, æqualia in iure censentur. c. relatum. in. 1. ist. titu. iuncta. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. C. eo. Et potissime ratio præsumptæ volūtatis mutandi primū testamentū hanc sententiam defendit, licet dubitauerit in hoc Ioan. Crottus in. d. c. 1. de consti. in. 6. col. 9. & contrarium asserat Anto. Rube. conf. 24.

Octavo idem ius erit, si in testamēto secūdo instituitur hæres aliquis valde dilectus testatori, nam per hoc tollitur prima clausula specialis derogatoria, etiā si in secundo testamēto huius specialis derogationis mētio non fiat, quod notat Roma. conf. 179. col. pen. dum allegat glo. sing. in. l. in testamento. ff. de fideicom. liber. & quanuis hoc displiceat Iasoni, in. l. non dubium. C. de testamen. in. fine. & Guiliel. Bened. in verbo, testamentum. 2. num. 21. Defendi tamen iure potest pensata testantis voluntate, ex prædicta coniectura: quæ maximā amicitiam, aut dilectionem requirit erga hæredem in secundo testamento nominatum: quod iudex prudenter arbitrabitur, secūdam Tho. Grammati. deci. 62. num. 17.

Nono, non erit his dissimile, testamentum primum habēs specialem derogationem, minime tolli per secūdū in quo prioris derogationis sufficiens mentio non fit, etiā si post primum testamentum decennium sit elapsū. Areti. & las. in. l. sancimus. C. eo. Guiliel. Benedi. dicto verbo, testamētum. 2. num. 20. Anto. Rube. conf. 24. quasi non præsumatur mutata derogatio prima ex decēnij transcursu, quod probari potest in. d. l. sancimus. vbi nō censetur ex solo transcursu decēnij mutatum primum testamentum, Rursus ex

eadem lege quibusdam contraria sententia placuit, dum ibi probatur, primū testamentū solenne tolli per secūdum minus solēne factum post decennium a primo testamento. Ex quo Bal. Fulgo. Pau. & ceteri in. d. l. sancimus. notant, primum testamentū habens clausulam derogatoriam speciale tolli per secūdum, in quo mentio specialis primi non sit facta, si id testamētum post decennium a primo conditum fuerit, idem notat Soci. in. d. §. in legatis. fin. col. quod est memoriæ commendandum propter Baldi autoritatem, secundum Corne. in. d. l. sancimus. Baldum etiam sequitur Alex. conf. 103. volu. 4. col. 2. & Paul. Pari. dicens hanc sententiam communem esse conf. 10. volu. 3. col. 3. ex ea item ratione, q̄ testator post longum tempus immemor præsumatur prioris derogationis. l. peregre. ff. de acqui. pos. quæ ratione ego mallem primam opinionem sequi, quia si memor esset testator primæ derogationis, forsan secundum testamentum minime fecisset. Nec vrget ex aduerso. d. l. sancimus. cum ibi euidenter constet voluntas mutandi primum testamentū.

Decimo sunt qui existiment, primū testamentum habens specialem derogationem, per secūdum sublatū censeri, nulla facta mentione prioris derogationis, modo testator in eo dixerit, velle hoc testamentum præcise valere, ita Iaco. Arenæus in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Ioan. Bapti. & las. in dicta. l. sancimus. col. 3. Soci. in. d. §. in legatis. col. fi. Guili. Bene. in dicto verbo, testamētum. 2. num. 22. ex ea ratione q̄ dictio, præcise, habet vim specialis derogationis. Abb. Feli. & Deci. in. c. 2. de rescip. vltimo notab. Barb. conf. 6. col. 12. volu. 4. quod perpenſa voluntate testantis ex eadem coniectura admittendum est, non alias.

Vndecimo, quando sic libuit interiori

riorem testantis mentem ex signis exterioribus coniectari, idem dicendum erit, si in secundo testamento dictum fuerit: casum & irritum decernens quodcumque aliud testamentum a me conditum, quod non obstante hoc testamentum volo omnino non valere. per hæc enim verba prima clausula derogatoria tollitur, absque expressa eius mentione, ita Baptif. de sancto Severino in. d. l. sancimus. quem sequitur Soci. in. d. §. in legatis. Bald. referens, ut opinor, conf. 389. vol. 5. qui tamen non loquitur, quando in primo testamento esset specialis clausula derogatoria, sed simplex, cuius in prima conclusione memini. Quin & ipse Bal. scribit dicta verba eundem effectum habere, quem illa. Non obstantibus quibuscumque testamentis quacumque verborum forma conceptis. Et tamen per hæc ultima non censetur sublata prior specialis derogatio, ut Paul. Castrensis existimat conf. 284. vol. 1. neque sequitur, testator vult omnino valere testamentum hoc, ergo vult derogare prius facto testamento maxima cum solennitate, & speciali clausula derogatoria. Vnde ab hac illatione discedunt Ias. in. d. l. sancimus. & Guiliel. Bened. d. nume. 22. oportet ergo exactissima diligentia voluntatem testantis perferutari.

¶ Duodecimo, ab eodem fonte procedit quod Mari. Soci. scribit in cōf. 165. col. si. vol. 2. atque item eius filius Bartho. Soci. in. d. §. in legatis. col. pen. dicentes, primum testamentum non tolli per secundum, in quo sit adiecta clausula codicillaris, nisi fiat mentio in specie derogatoriae clausulae, quam habet primum testamentum. Si quidem testator apponens clausulam codicillarem vult id testamentum ratione deficientis solennitatis minime perire: non tamen ex hoc proficitur illud nec periclitari posse ex defectu voluntatis, qui praesumitur eo ipso, quod prioris derogationis non meminerit.

¶ Decimotertio, si quo casu probari, aut praesumi possit, derogationem specialem primo testamento adiectam fuisse praeter consensum testatoris, id testamentum per secundum omnino reuocatum censebitur, etiam si in eo mentio non fiat specialis prioris derogatoriae orationis, & clausulae: sicuti eleganter Barb. respondit cōf. 72. vol. 3. & notat Guili. Bened. in. d. verbo, Testamentum. 2. nume. 16.

¶ Decimoquarto, eodem iure et praesumpta voluntate testantis consuluit Domini. conf. 115. Primum testamentum habens specialem clausulam derogatoriam, per secundum mutatum censei, in quo expressa fuere verba hæc: volo istud testamentum penitus valere, non obstante quocumque alio testamento per me facto, & imprecor mala cuicunque hanc meam voluntatem impugnanti. hoc etenim praesumpta testatoris intentione procedit, & iure defendi potest.

¶ Decimoquinto, hinc peritari potest, quod scribit Saly. in. l. 2. C. de codi. dicens sublata aut reuocata speciali clausula derogatoria primi testamenti per codicillos, tolli id testamentum per secundum, in quo nulla fiat mentio illius clausulae derogatoriae, quæ per codicillos sublata nullum praestat impedimentum futuris testamentis. refert & sequitur Saly cetum Ias. in. d. l. sancimus. col. 4. idem Ias. in. l. si ita scriptum. nume. 24. ff. de legat. 1. Angel. in. §. penulti. in ff. de codicil.

¶ Decimosexto, ex eadem conclusione principali, quæ praesumptæ testatoris voluntati innititur, defendi potest sententia Bal. qui in. d. l. sancimus dixit: Primum testamentum habens specialem derogationem tolli per secundum conditum coram Principe, vel apud acta iudicis, licet in eo nulla in specie mentio fiat prioris clausulae derogatoriae. Quasi quod sic testator velit ita firmiter testari, ut & specialem derogationem prioris testamenti tollere

ti tollere præsumatur. idè afferunt Fulgo. & Castrè, in. d. l. sancimus. & Soci. in. d. §. in legatis. col. fi. Tametsi dissentiant Alexà. & Ias. in. d. l. sancimus. idè Ias. in. l. omnium. C. de testamen. col. 3. Guiliel. Bened. in. d. verbo, testamentum. 2. numero. 20.

Decimoséptimo, ex præmissis necessario admittendus est intellectus Bar. ad. l. diuus. §. licet. ff. de iure codi. vbi cum testator in primis codicillis dixisset, Nolo secundos codicillos alias valere, quàm si mea manu signati, & subscripti sint, scribit Iurisconsultus per secundos codicillos etiam non signatos, nec propria manu subscriptos tolli primos, quia ea quæ postea geruntur, prioribus derogat. Hoc etenim intelligendum est, modo in secundis codicillis prioris derogationis meminerit. ita ut illud Iurisconsulti responsum sit superplendum, ex. l. si quis in principio testamenti, ff. delegat. 3. vbi Barto. hunc intellectum approbat col. 1. & ibi Fulgo. eum asserit esse communem. Ias. in. d. §. in legatis. 2. lectione. Deci. in. l. 1. nume. 55. ff. de offi. eius, cui est mand. iurif. eundem intellectum videtur sequi Alberi. in. d. §. licet. quàmvis Oldrad. & Andre. Pifa. quos Soci. & Ias. in. d. §. in legatis, sequuntur, ab hoc intellectu discedant, aliam Iurisconsulto interpretationem exhibentes, quæ, ni fallimur, nimis abhorret a vera huius materiæ cognitione.

Decimooctauo, ex his quæ scripsimus, inferri potest, testamentum primum habes specialem derogationem sequentis, non tamen expressam, sed tacitam, & per sensum a contrario inductam, tolli per secundum: etiam non facta speciali mentione prioris derogationis. tex. in. l. si. in principi. ff. delegat. 2. quem dicit notabi. Bald. in. l. humanum. col. 2. C. de legib. singul. Socin. consi. 163. penul. col. 2. yol. Areti. in. l. 1.

ff. de testam. 6. col. Ias. in. l. filio. col. 2. ff. de lib. & posthu. Idem Ias. in. l. seruum filij. §. si idem. ff. delegat. 1. col. fi. Ioa. Crott. in. c. 1. de consi. in. 6. col. 8. vbi Ludo. Gomez. nu. 155. alios prædictæ legis intellectus explicans hunc esse communem fatetur. sic eundem veriore, & communem esse asserit Iacob. a Nigris in. l. 1. ff. de offi. eius, cui est mand. iurifdi. col. 29. vbi Alex. col. 2. tenet eandem opinionem: atq; etiam Ias. nume. 54. dicens tex. in. d. l. si. esse singul. cui similem esse in. c. dilectus. in. 2. de præben. existimat. Crot. in. d. col. 8. in quo libenter ab ipso dissentio, quippe qui existimè in. d. c. dilectus. hoc non probari. Et erit huius tacitæ derogationis exemplum: si quod testamentum fecero inserta in eo salutatione Angelica id volo huic meo testamento præferri.

21 Quinta conclusio, Prima voluntas etiam nullam habens derogationem specialem, tollitur quo ad legata, & alia præter hæredis institutionem per secundam minus solennem & inualidam, si in ea fiat mentio primæ expressa, ita ut tacita non sufficiat. cuius assertionis pars prima probatur in. l. si transferat. ff. de adimen. lega. l. plane. in principi. ff. delegat. 1. quibus iuribus probatur, legatum primum renocari per translationem rei legatæ in alium, quannis in capax legatarium. Secunda pars probatur in. l. si iure. ff. delegat. 3. qua expressim constat, testamentum primum in dubio non renocari per secundum minus solenne, & inualidum, & Bart. ibi hanc conclusionem probat, quem sequuntur Pau. & Alexan. & Ias. in. d. l. plane. 2. col. Ex quibus constat, translationem legati esse expressam reuocationem primi legati: non tacitam. Obstat tamè tex. in. d. l. sicut. ff. de adimen. legat. qui probare videtur legati translationem, tacitam potius, quàm expressam reuocationem censeri, Vnde Cuiusma,

ma. in. d. l. si iure. & Ias. in. l. re coniuncti ff. de legat. 3. nu. 165. a Bart. discedunt, quibus tamen non assentior: cum videam expresse, & in specie reuocari legatum primū ex translatione: siquidē testator dicēs, quod Sēpronio legauit, transsero in Titium, satis aperte primum legatū tollat. Nec oberit. d. l. sicut. cum ibi non transulerit testator legatum a primo in secundū, sed dixerit, quod legauit Sēpronio, lego Titio: & licet Iurisconsultus appellet illā translationē, non tamen est propria & vera translatio, quippe quæ totū legatum a primo legatario non adimat, sed illi cōstituat sociū in legato, qui quidē socius re cōiunctus partē habebit legati. Hæc verò pars tacite a primo fuit adempta, vti verba illius legis probant ita intellecta ab Accursio & Barto. ibidē Bart. col. 1. Angel. de Periglis in. l. re cōiuncti. ff. de lega. 3. Pau. in. l. nā ab ea. & ibi Cusma. ff. de cond. & demōstr. Bal. & Alexan. in. l. si Fortidianū. C. de lega. Aret. in. l. si pluribus. ff. de lega. 1. vbi Alexan. hanc opinionē fatetur cōmunem esse, sicuti Ias. in. d. l. re coniuncti. num. 24. et ibi Crottus col. 3. idem Ias. in. l. si legata. C. de legat. eandem opinionem sequitur Alexā. consi. 169. volu. 5. cui suffragantur tex. in. §. si eadem res. insti. de lega. & in. d. l. plane. §. si cōiunctim. ver. sed & si in pupillari. optimus tex. in. l. Iulianus. ff. de hæredi. institu. vbi cum testator dixisset, Ex qua parte Seium institui, ex eadē parte Sempronius hæres esto, respondit Iurisconsult. Sempronium & Seium cōiunctim institutos videri: atq; ibi Ioan. ab Imola Bart. opinionem sequitur. Ad id etiam cōducit plurimum. l. si pluribus. ff. de lega. 1. qua cōstat, eadem re disiunctim duobus legata, non esse præsumendā ademptionem, nisi euidentissime constet adimendi voluntas. Verum hac in re aduersus Bart. tenet Dinus, quē ipse

Bart. retulit per legatum eiusdem rei alteri factum, sub commemoratione primi legati, rem legatam in totum a primo legatario ad secundum transferri. ex. d. l. sicut. & l. nam ad ea. ff. de cond. & demōstr. Cinus, Faber, Salyce, Fulgo. Paul. & Corne. in. d. l. si Fortidianum. C. de legat. Crott. col. 3. in. d. l. re coniuncti. Alciat. in. l. triplici. ff. de verbo. signifi. Christo. in. §. 1. insti. de ademp. legat. vbi Theoph. eandem sententiam manifestissime probat ex eodem tex. qui, si recte consideretur, conuincit omnino Bar. opinionem, quæ etiam a dicta. l. sicut. euertitur prorsus, et a. l. sequenti. vbi si testator quod a Titio hæredē legauit, id a Mænio det, a Titio ademptum onus legati censetur: sic ergo si quod Titio legauit, Sēpronio leget, cur non videbitur & id ex eundem testantis cōsensu a Titio totum legatum in Sempronium translatum esse? Nec mihi persuaderi potest communis opinio, cui non suffragantur tex. in. §. si eadem res. & in. §. si cōiunctim, quia non loquuntur quando in secundo legato fit cōmemoratio primi. Item nec l. si pluribus. cum ex translatione legati satis euidenter voluntas testantis appareat. Nec etiam eandem sententiam communem adiunat. d. l. Iulianus. ibi etenim fit commemoratio primæ institutionis per illa verba: ex eadem parte, quæ videntur coniunctionem potius, quā ademptionē, aut translationem inducere. vt respōdent Iaco. Butri. Saly. & Petrus Besutio. quos in. d. l. re coniuncti. Ias. retulit. num. 24. sic etiam respondet Alciat. in. li. 7. Parerg. c. 8. quasi verba cōcepta per illud relatiuum potius repetitionē, quā ademptionem significant. Hæc tamen solutio displicet Iasoni in. d. nume. 24. & merito siquidem in. d. l. triplici. ponitur eadem Iurisconsulti responsio, quæ in. d. l. Iulianus, nec tamen ibi concipiuntur verba per

per illud relatiuum, ex eadem, vel eandem: quamobrem nullum discrimen constituens inter heredis institutionem, & legatum, existimo communem sententiam veram esse, ita conceptis verbis: in qua parte Seium institui, in ea Titium instituo: non enim incouenit in eadem parte duos institui heredes. Idem erit si dixerō, Quam rem Sempronio legauī, eam Titio lego: cum eandem rem duobus legari posse manifestū sit. At si dixerit testator, Quod Sempronio legauī, Titio dō, erit locus opinioni Dini, cum illa res dari Titio nō possit, nisi prius a Sēpronio adimatur, quod maxime conuenit dictæ, l. sicut, & id Altiat. adnotauit in. d. l. triplici. Verū, ut ad institutum redeam, in. d. l. sicut, ademptio quæ fit per translationē, tacita appellatur, quoad verba adimendi specialia: expressa tamen censi debet, quoad mentem testatoris.

Secundum huic quintæ conclusio-
ni repugnat text. in. §. ex eo, instit. quibus modis testamen. infir. quo constat, primum testamentū solenne non posse tolli per secundum minus solenne, & inualidum, quem tex. dixit esse meliorem iuris las. in. d. l. plane, in prin. Sed tamē assertio principalis est intelligenda quoad legata, quæ licet relicta sint in testamento, possunt adimi in codicillis postea factis, g. recepta ab omnibus in. l. fideicommissum. C. de fideicom. tex. in prin. & §. 1. insti. de adem. legat. Bart. Bal. & Areti. in. l. hæredes palam, §. si quis post. ff. de testament. Areti. in. l. si ita scriptum. ff. de legat. 1. ubi Alex. & las. hanc esse communem sententiam asserunt contra glo. ibi. idē Alex. in. l. datum. C. de legat. & Pau. Castren. in dicto. §. si quis post. hanc esse communem profitentur.

Quod si codicilli sint solenniter facti, ademptio fit ipso iure, secundum communem: si vero solennes nō sint,

ope exceptionis censentur legata adempta, glo. in. d. l. fideicommissum. & in. l. datum. C. de legat. notant Imo. Alex. & Areti in. d. l. si ita scriptum. arg. l. 3. in fine. ff. de adim. lega. notat Albert. Brunus tract. de effect. formæ. 23. effectu. Dicuntur autem codicilli non solennes quoad istum effectum illi, quibus legata adimuntur: non tamen dantur. Codicilli etenim minus solennes censentur, si in eis legata non dentur. l. militis, §. veteranus. ff. de testament. mili. ex intellectu Alex. & aliorum in. d. l. si ita scriptum. 2. col. Constat etiam ex origine codicillorum, quæ extat in prin. instit. de codicil. ubi Theophi. Oportet tamen coram quinque testibus hanc ademptionem legatorum fieri, ita ut in numero testium integri & solennes codicilli dici valeant: alioqui non esset hic actus, per quem ademptio fit vltima voluntas. l. si, in fine. C. de codici. Requiritur vero ad expressam ademptionem vltimæ voluntatis actus, ex mente legum, quæ rem istā tractauere. Vnde in specie Pau. Castren. in. d. §. si quis post. vers. secundo est videndum. & idem in. d. l. datum. & in. d. l. fideicommissum. asserit hanc expressam ademptionem quinque testibus probandam esse, licet tacita ademptio, quæ ex inimicitia vel simplici actu inducitur, duobus probari possit, iuxta communem Docto. sententiam in. d. §. si quis post. quam Bart. etiam probat prædicto modo distinguens in. d. l. fideicommissum. quanuis idem Bar. in. d. §. si quis post. ex Dino adnotauerit, causam tacitæ ademptionis, & sic inimicitias, esse probandam omnino quinque testibus. Cuius cōtrarium expressim Bal. scribit in. l. errore. C. ist. tit. & in eandem sententiam tendit Areti. in. d. §. si quis post. col. 2. ubi idem asserit, quod in prædicta distinctione ex Paulo retulimus. Quo fit, ut a vero deuiet Saly. in. d. l. fidei

fideicommissum. dicens, expressam ademptionem legatorum duobus tantum testibus posse probari, falso hoc tribuens Azoni in summa huius tituli. Nam huic opinioni Salyceti Bart. Paul. Areti. & ni fallor, communis omnium interpretum mens refragantur.

Tertio principali, & quinte assertio: ni obicitur tex. in l. legatum. §. pater. ff. de adim. legat. ubi autore Bart. probatur, per actum inualidum, inutilem, vel minus solennem tacite non tantum expresse fieri ademptionem legatorum, ita ut non sit necessaria expressa renocatio primæ voluntatis. quem text. commendat Ludo. Roma. singu. 137. Ias. in l. certi conditio. §. quoniam. num. 8. ff. si cer. peta.

Advertendum igitur est, contractum non tolli per sequentem inualidum actum, nec ex tacita nec expressa renocatione. l. i. ff. de nouat. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cer. peta. l. si quis ante conduxit. ff. de adqui. pos. in quo contractus ab ultimis voluntatibus differunt. Bar. in l. si transferam. ff. de adimen. lega. Imol. & Alex. 3. col. in l. si cum dotem. in princi. ff. solu. matri. Ias. in l. quæ de legato. col. 2. ff. de lega. 1. & in l. plane. in princi. ff. eo. titu. Fortior etenim est actus, qui contrahendo geritur propter duorum consensum, quàm is, qui ultima voluntate vnius tantum consensu fit.

Quin & ex ea ratione deducit, ultimam voluntatem, etiam tacite per actum inter vivos, non solum utilem, sed & inutilem, ac infirmum, omnino tolli: atque hoc ipsum est, quod in d. §. pater. Iurisconsultus respondet. & idem in l. cum dominus. §. si. ff. de pecu. lega. ubi Barto. idem Bart. in l. si. ff. de au. & argen. leg. Alex. in l. plane. in princ. Ias. in l. re coniuncti. num. 166. ff. de lega. 3. idem Ias. dubius tamen in d. l. plane. Et hic est communis omnium intellectus, unde etiam intelligi potest tex. in l. fin. §.

si. ff. de auro & argent. leg. ibi etenim species legata inutiliter per secundum actum, non auferitur a legato generis prius utiliter facto: quia tractatur de derogatione prioris actus per ultimam voluntatem, non per actum inter vivos. Sic ergo est intelligenda dicta. l. si. §. si. quam dicit sing. Alex. in l. si pluribus. ff. de legat. 1. Hinc ergo & illud apparet, primum testamentum quoad hæredis institutionem non tolli per secundum inualidum, et ex quo hæreditas adiri nequeat. §. ex eo. insti. qui. mo. testa. infirm. l. Sed & si in conditione. §. si. ff. de hære. insti. siue sit secundum inualidum, quia deficiat hæredis institutio, siue quod desit testium numerus a lege requisitus, quod probatur arg. ab speciali. in l. sancimus. C. ist. tit. notat Barto. communiter receptus in l. si iure. ff. de legat. 3. Bal. consi. 354. volum. 5. etiam si secundum expressim primum renocauerit, secundum eos, & Iaso in d. l. plane. in princi. optimus tex. in l. militis. §. veteranus. ff. de mili. testa. Tamen et si Barba. aduersus hanc opinionem communem responderit, consi. 60. volumine. 2.

Sexta conclusio, Prima hæredis institutio soléniter facta, per testamentum secundum eandem solenne, absque tamen hæredis expressa institutione renocata, si testator primo derogauerit, & addiderit velle decedere intestatum. l. i. §. si hæres. iuxta vnum sensum. g. ff. si tab. testam. nullæ extab. Barto. in d. l. si iure. Alexan. consil. 104. volumi. 2. idem Alexand. in l. si ita scriptum. §. regula. ff. de liber. & posthu. colum. 3. ubi Areti. & idem Areti. in l. hæredes palam. §. si quis post. colum. 3. ff. ist. tit. Corne. consi. 39. volumi. 2. Laurent. Calcan. consi. 91. colum. 5. Corne. 2. col. & Riminal. fin. in l. sancimus. C. ist. tit. ubi Alexan. hanc esse communem opinionem profitetur, & idem Alexand. con-

fi. 30. vol. 3. & Deci. conf. 582. col. 1. vide tur etenim hæredes instituere eos, qui eidem successuri erant intestato, sicuti prædicti Doct. asserunt frequentissime.

Sed etsi in primo testamēto instituti essent heredes extranei, sat esset renocare primū testamentū, & prædicta verba addere corā quinq; testibus. Barto. in. d. §. veteranus. Barb. conf. 60. vol. 2. nume. 12. Alex. in. d. §. regula. col. 3. & in. d. l. sancimus. Corne. conf. 39. volu. 2. ex tex. in. l. hac cōsultissima. §. si quis autem. C. de testamē. qui ex prædictis extenditur, vt procedat etiam si successores ex causa intestati tacite instituantur hæredes.

Septima cōclusio, Quoad hæredis institutionem primum testamentum minime reuocatur per secundum inuālidum ex alia, quam præteritionis, vel ex hæredationis causa, etiam si in eo fiat exp̄ssa renocatio primi, adiecta clausula codicillari, quod probatur ex eo qd virtute huius secundi testamenti hæreditas non potest adiri. Est etenim necessarium vt primum testamentū quo ad hæredis institutionem, tollatur per secundum, posse hæreditatem adiri in re secundi testamēti, licet non adeatur vere & actu. l. cum in secundo. ff. de in iust. rupt. l. pater filio. ff. de hære. insti. Pau. & Alexā. col. fi. in. d. l. sancimus. Bal. & Imol. in. l. sed si in conditione. §. si. ff. de hæredi. insti. idem Alex. in con. si. 37. volu. 1. col. 2. dicens hanc opinionem communem esse.

Hi vero oēs Bart. reprobant, qui dixerit, ad confirmādam renocationem primi hæredis oportere actu hæreditatem adiri ex secūda vltima volūtate: cū satis sit, secūdu eos, posse hæreditatē adiri ex secūdo testamēto, quāuis actu non adeatur, cui cēsurgensam præbuer verba ipsius Bart. male cōcinnata in. d. l. si iure. & in. d. l. sed si in conditione §. si. cum tamē Corne. in. d. l. sancimus

2. col. animaduertat Bar. in sensu, & intellectu minime discessisse a vera & cōmuni Docto. sententia. Ex quo deducitur, primum testamētum etiam quo ad hæredis institutionem per secundū in quo sit expressa vel tacita hæredis institutio omnino renocari, si ex eo hæreditas adiri possit, licet adita non sit. Quod si in secūdo testamēto desit hæredis institutio, saltem tacita, vel solennitas testium, primū non tollitur quoad hæredis institutionē, tamen si hæredes defuncti, qui ex causa intestati succedunt, ipsam hæreditatē adierint: quia in re illud est aduertēdū, ex clausula codicillari apposita in testamēto solenni: quod tamen ex causa præteritionis aut ex hæredationis rūpitur, nihilominus successores ex causa intestati vocari, & tacite institui: cum illa clausula ex recepta ab omnibus sententia per authē, ex causa. conferuetur, sicuti asserit Alexā. in. d. conf. 37. col. 2. vol. 1. ex quibus vltima hæc assertio plane intelligitur. His omnibus adde quid dicendum sit in illa quæstione singulari profecto, et egregiam legatum traditione rei legatæ, vera, vel ficta, scilicet per constitutum, quia testator constituit seipsum nomine legatarij possessorem, fiat ex hoc irrenocabile, & nō possit a testatore renocari. Nam glo. in. l. legatū. in. 1. ff. de lega. 2. scribit in hac specie legatū irrenocabile esse, allegat ad hoc duos tex. qui parum eius opinionē probant: & sane dubia est admodum eius opinio. Donatio etenim causa mortis quæ similis est legato quoad ei⁹ renocationem, & aliquāto fortior, etiam si a traditione incipiat, renocari potest. l. senatus. in. princ. l. si mortis causa res donata. cum. l. sequē. ff. de dona. can. mor. l. non omnis. ff. si cert. pera. l. videamus. §. idemq; est si mortis. ff. de vsur. atque ideo Albe. post Raine. Accursij sententiā falsam esse existimat, in. d. l. legatū, quibus

quibus accedit Baldus in. l. 1. C. si quis
omi. caus. testam. numer. 8. & in. l. vlti.
C. de vsur. & fructi. lega. dicens hoc le-
gatum, cuius traditionem testator fe-
cerit, cēseri donationem causa mortis,
quæ reuocabilis est. idē adnotauit Cre-
men. singu. 15. Dinus tamen glo. ex eo
sequitur, quod traditio hæc rei legatae
mutet omnino legatum ipsam in do-
nationē inter viuos, quæ irreuocabilis
est, quod minime probatur iure. Quā
obrē satis erit, si glo. & Dini sententiā
verā esse arbitremur, quoties traditio
post testamentum fit simpliciter, nulla
mentionē vltimæ voluntatis facta, nec
eius ratio: q̄ si traditio facta fuerit ex
causa vltimæ voluntatis procul dubio
adhuc legatū reuocabile est, & vltimæ
voluntatis naturā obtinet. sic Bar. Bal.
Imol. & Cuma, controuersiam istam
diffinire in. d. l. legatū. idem Paul. de
Cast. in. l. lucius. col. 2. ff. de lega. 2. Fer-
di. Loazes in rep. §. diui. ff. de legat. 1.
nu. 12. dicēs hāc opinionē communem
esse: cui illud est adiiciendū, traditionē
rei legatae, etiam simpliciter factam, &
ideo irreuocabile iuxta prænotatā reso-
lutionē, effectum habere extinguendi
ipsum legatū, ita quidē, vt pro eius exe-
cutione facta cēseatur. sicuti probat tex-
tus in. d. l. lucius. Nec prædictis oberit
pulchra Alberici decisio, qui in rub. C.
de donatio. scribit, traditionē rei lega-
tæ veram, vel fictā, ita irreuocabile esse,
vt prior hæc traditio posteriori ex vi se-
cundi testamēti factæ præferenda sit.
quod las. commendat in. l. quoties. C.
de rei vendi. col. 5. Nam vere Alberi. &
las. loquūtur in re donata inter viuos,
ipsa donatione in testamento facta, si-
cuti fieri potest ex glo. & communi. in
l. hæredes palam. §. vlti. ff. de testa. non
autem in re legata, & iure vltimæ volū-
tatis relicta: sic enim intellexit Alberici
sententiam Andre. Tiraquel. in libello
de constituto. parte. 1. nume. 23.

- 1 Donatio causa mortis quoad eius initium,
contractū potius, quam vltimæ voluntatis
accedit.
- 2 Causa mortis donatio an permitta sit inter
virum & vxorem.
- 3 Donatio inter coniuges traditionem præuiā
exigit, vt morte confirmetur.
- 4 Donatio causa mortis an pereat, deportatio-
ne, aut poena capitali donantis.
- 5 Donatio inter coniuges morte confirmata,
an trahatur retro, & inibi intellec. l. si mor-
tis. ff. de donatio. cau. mor.
- 6 Patris consensus sufficit, & requiritur, vt fili-
us familias possit causa mortis donare.
- 7 An ipsi patri possit filius familias donare cau-
sa mortis absq; iudicis autoritate.
- 8 Filius familias non potest absq; consensu pa-
tris donare causa mortis, etiam illa bona,
quorum vsusfructus patri non quaritur.
- 9 Vtrum filius familias possit testari de bonis
aduentitiis, quorum vsusfructus patri nō
quaritur.
- 10 Consensus patris in donatione causa mor-
tis debet esse specialis.
- 11 Vfurarius manifestus an possit donare cau-
sa mortis, & ibi intellec. c. quanquam, de
vsuris. in. 6.
- 12 Intellectus ad. l. 55. Tauri.
- 13 Donatio causa mortis an exigit præsentia,
& consensum expressum illius, cui fit.
- 14 Donatio causa mortis nudo pacto fieri pōt.
- 15 Donatio causa mortis quoad effectum vlti-
mæ voluntatis similis est.
- 16 Dominium rei donatæ causa mortis quādo
transseat in eum, cui facta fuit absq; tradis-
tione.
- 17 Quænam actio cōpetat pro donatione cau-
sa mortis.
- 18 Actio competens pro donatione causa mor-
tis an sit bonæ fidei.
- 19 An donatio causa mortis reuocetur sequuta
alienatione rei donatæ.
- 20 Falcidia an deducatur a donatione causa
mortis.
- 21 Solennitas a testamēto, vel codicillis remissa
an censeatur in donatione causa mortis
sublata.
- 22 Donatio causa mortis quoad confirmatio-
nem, contractibus similior est, quam vlti-
mæ voluntati.
- 23 Donatio causa mortis quo pacto reuocetur
- 24 Intellec. ad. l. 1. ff. qui sine manumiss. ad li-
bert. perue.

TER TIA

- 25 Qualiter cognoscatur donatio causa mortis
- 26 Mortis causa capio quid sit.
- 27 Damnatus ad mortē, vel ad perpetuum carcerem, an possit testari.
- 28 Filius familias an testari possit, & ibi tractatur, an testari valeat ad pias causas.

L I P S O huius tractatus titulo id aperte constat, non tantum de testamentis hic agendum esse, sed & de cæteris vltimis voluntatibus, quibus donatio causa mortis adnumeratur: cum id expressim constet ex. §. 1. insti. de dona. l. si. C. de codic. adiuncta lege si. C. de dona. cau. mor. l. non videtur. ff. de dona. causa mortis. Rursus hanc donationem actibus viuientium, & eorum contractibus similem esse, probat rex. in. l. tam is. ff. de dona. causa mort. l. post legatū. §. si. ff. de his quib. vt indignis. g. in lig. in. l. 2. ff. de dot. præle. quam præter Docto. ibi dicunt singu. Alexan. in. l. 2. ff. de legat. 1. Bal. in. l. 2. ff. de pact. idem Bal. in. l. cum hi. in. 2. lect. ff. de transact. & notab. laso. in. §. omnium. de actioni. Quæ quidē controuersia sequentibus assertionibus est diffinienda.

I Prima assertio, Donatio causa mortis, quoad eius initiū, & ordinationē potius contractui, quā vltimæ voluntati accedit, ita vt nō omnia, quæ in agenda aut cōstituenda vltima voluntate exiguntur, in actu donationis causa mortis sint necessaria: ea tamē, quæ in contractibus ineundis requiruntur, in eadē donatione adhiberi oporteat. Bal. cōmuniter receptus in. d. l. 2. vbi las. scribit a nemine nō recipi hāc sententiam. Ex qua plurima a iuris vtriusq; professoribus deducuntur.

Primū, donationē causa mortis factā inter coniuges minime valere, atq; in hoc similem esse donationi inter viuos. l. mortis. ff. de donat. inter virum & vxorē. glo. ab omnibus probata in

R V B. P A R S.

dicta. l. 2. ff. de dote præleg. vti constat ex Docto. in. d. l. 2. ff. de legat. 1. vbi Fracis. a Ripa a communi sententia discedens asserit, potius in hoc casu donationem causa mortis vltimæ voluntati, quā actui inter viuos similem esse, ex eo, qd sicut legatum factum a viro vxori valet, & morte cōfirmatur, ita donatio causa mortis facta a viro vxori, valet, ac morte confirmabitur. l. mortis. in. 4. ff. de don. cau. mor. Ergo magis conuenit donatio causa mortis hoc in exemplo legato, quam donationi inter viuos coniuges, vt constat. Fallitur tamen ipse Ripa, nam licet donatio causa mortis inter non cōiuges facta morte confirmetur: non sic facta inter coniuges, nisi traditio præcesserit: sicuti Iuriscōsultus præmittere videtur in. l. sed interim. per totam legem. cum sequentibus. ff. de dona. inter virum & vxorē. Bald. in. l. executores. nume. 34. C. de execu. rei iudi. qua in re Ioan. Lupi. diuersum opinatur in rub. de donationi. §. 77. Sic etiam cæteræ donationes inter viuos coniuges factæ traditionem exigunt, vt morte cōfirmetur. l. 1. in. cta glo. C. de donatio. inter virum, & vxor. l. Papinianus. ff. eo. titu. vbi glo. quam esse communiter approbatam fatetur las. in. l. frater. ff. de condict. indebi. colum. pen. notat Boeri. in consuet. Bituricensi. titu. de consuetudi. concernente matri. §. 1. colū. 2. Baldus in. l. 1. C. de summa trinita. nume. 18. Paulus Castren. consili. 138. dicta donatio. nume. 1. volu. 1. dicens hanc esse communem sententiam, cui accedit text. in. l. si seruus. ff. de donatio. inter virū et vxor. Idē notat Ferdi. Loazes Llerdēsis præsul in. l. filius familias. §. diui. nume. 81. ff. de lega. 1. Pau. consi. 193. volumi. 2: & consi. 82. Hæc vero traditio in legato non requiritur: igitur aduersus Ripam Doctorum opinio recipienda est. Hinc inferitur, donationē causa mortis

4

tis a viro vxori facta nulla existente sus-
 spitione poenae, ipsius viri deportatio-
 ne non extingui, imo quoad domini-
 um confirmari, licet reuocari possit a donan-
 te usque ad mortem naturalem. l. sed si
 mors. vbi glo. ff. de dona. inter virum &
 vxor. Bal. in d. l. ex eorum. Paul. in. l.
 post contractum, in fi. ff. de dona. las.
 in. l. si stipulatus fuerim. §. 1. pe. col. ff.
 de verborum obli. idem las. in anthe-
 ingressi. C. de sacrosan. eccle. nu. 30. li-
 cet ipse nimis extendat sententiam Bal-
 di: quod etiam locum habet in dona-
 tione facta inter viros coniuges. l. res
 vxoris. C. de donatione inter virum &
 vxorem. Imola in. l. si aliquis. ff. de do-
 natione causa mortis. Cum tamen do-
 natio causa mortis inter extraneos fa-
 cta per capitalem sententiam euanescat,
 etiam facta absque metu poenae dicta le-
 ge, si aliquis, vbi hoc notant Pan. Ca-
 strens. Imola, & Doctores communiter,
 Ioannes Hanibal post Bartolum, ibi,
 in. l. post contractum. ff. de donat. nu.
 349. Ex his etiam deducitur, donatio-
 nem causa mortis inter coniuges facta
 praemissa traditione, ac morte donatis
 secuta retro trahi ad tempus traditionis,
 quoad fructus, licet non quoad domi-
 nium: cum in his, quae diximus, dona-
 tioni inter viros coniuges factae simi-
 lis sit, in qua mariti donantis deporta-
 tio non rescindit donationem, licet ad
 mortem usque eam valeat maritus reuo-
 care. l. res vxoris. C. de donatione inter
 virum & vxor. Et praeterea donatio in-
 ter coniuges facta praemissa traditio-
 nis secuta, retrahitur ad tempus traditio-
 nis quoad fructus, non tamen quoad
 dominium. l. donationes quas pariter
 C. de donat. inter virum & vxorem, vbi
 glo. Barto. in. l. nec utile. ff. ex quibus cau-
 sis mai. idem Bartolus in. l. sub condi-
 tione, col. 2. ff. de solut. Ioannes Lup.
 in rub. de donatione inter virum & vxor.
 §. 72. glo. & ibi Saly. in. l. 2. C. de inof-

5

6

fi. dona. quorum opinio communis est, se-
 cundum Alex. in. l. talis scriptura col. 3. ff.
 de lega. 1. & Ioan. Crortum in. l. si is qui
 pro emptore, col. 11. ff. de usufrucap. apud
 quem est huiusce questionis diligens
 disputatio. Quo fit, ut in hoc sensu sit
 intelligendus Papini, dicens, si mortis
 causa inter virum & vxorem donatio
 facta sit, morte secuta reducitur ad id
 tempus donatio, quo interposita fuit,
 l. si mortis, ff. de donatione causa mor-
 tis. Est enim id verum quoad fructus a
 tempore traditionis perceptos, non quo-
 ad dominium, ex. l. sed interim, in prin-
 & per totam legem. ff. de donatione in-
 ter virum & vxor. Nec recte a glo. Paulo,
 & aliis intelligitur. d. l. si mortis. dum
 Doctores eam intelligunt, quando in
 donatione causa mortis apponitur pro-
 missio non reuocandi: quia tunc esset
 donatio inter viros, non causa mortis
 esset etiam prohibita inter coniuges. l.
 vbi ita donatur. ff. de donatione causa
 mortis. Porro ante orationem diui Mar-
 ci, qui obtinuit donationem inter coni-
 ges morte donantis praemissa traditione
 effectum sortiri, donatio mortis causa in-
 ter coniuges valebat quia in tempus dis-
 soluti coniugij conferebatur. l. si cum vxori.
 in fi. & l. quia. ff. de donatione inter vi-
 rum & vxorem: atque morte donatis con-
 firmabatur, nulla reuocatione ex poeni-
 tentia donantis praemissa.
 Secundo, hinc potest perpediti ratio
 ad. l. tam is. §. si. ff. de don. cau. mor. &
 Regiam. l. si. ti. 4. par. 5. quibus expre-
 sum decisum est, filium familias posse
 patre consentiente donare causa mor-
 tis, quamvis testari etiam ex patris con-
 sensu non possit. id etenim contingit,
 quia donatio causa mortis quoad ini-
 tium contractui aequiparatur: secundum
 communem Doctorum sententiam: cui
 illud oberit, quod filius familias quem
 libet contractum agere potest sine con-
 sensu patris, praeter contractum mutui
 D 3 & voti,

7 & voti. l. tam ex contractibus. ff. de iudi-
 dic. Igitur hac in re differt donatio cau-
 sa mortis a contractibus. Nec prodest
 respondere cum las. in. l. senium. C. qui
 testamen. facere possunt. columna pe-
 nultima, consensum patris in donatio-
 ne causa mortis exigi a lege propter pa-
 tris præiudicium, nõ ad solennitatem
 actus, cum id falsum sit: siquidem con-
 sensus patris requiritur in donatione
 causa mortis ad auctoritatem, & solen-
 nitatem actus, vti fatentur Doctores
 communiter teste Socino in. l. prima.
 §. fuit quæsitum. colum. 4. ff. ad Treb.
 Et constat ex hoc, nõ posse filium cau-
 sa mortis ipsi patri familias donare, cū
 auctoritas cuiquā patrocinari nequeat
 in causa propria, l. i. ff. de auctori. tuto.
 vbi glo. & Barto. in hac specie donatio-
 nis causamortis a filio patri factæ, ean-
 dem opinionem tenent, quam esse com-
 munem asseruit Imola in dicto. §. fuit
 quæsitum. & Soci. ibi. in dicta. 4. col.
 Corne. consi. 294. volumi. 1. Deci. con-
 si. 245. col. 3. & consi. 279. col. 2. idem
 in. l. senium. C. qui testamēt. face. possi.
 col. fi. & licet ibi quadam distinctione
 vti velit post alios, asserit tamē esse hanc
 opinionem communem, dicens debere
 fieri hanc donationem auctoritate iu-
 dicis, quod & Crotus commendat in
 l. frater. q. 11. ff. de condic. indeb. vbi re-
 fert Alex. in. d. §. fuit quæsitum, & alios
 doct. qui aduersus Barto. tenent prædi-
 ctam donationem a filio patri factam
 ex consensu patris validam esse, quos
 etiam retulit Deci. in. d. consi. 279. & in
 d. l. senium. vbi Pau. Cast. eandem ap-
 probat, & profitetur esse communem.
 Franciscus a Ripa in. d. §. fuit quæsi-
 tum. nume. 2. a priori tamen sententia
 non arbitror esse recedendū. Nam hic
 consensus patris, vt filius donet causa
 mortis, ab initio actus debet præstari,
 vt auctoritas Bal. in. l. si vxor. C. de con-
 di. insert. col. 2. idem Baldus in. c. cum

consuetudinis. 2. col. de consuet. Fran-
 Cremen. singu. 67. Consensus etenim,
 qui ad actus solennitatem requiritur,
 est præstandus ante actum, vel in ipso
 actu. Alexā. & las. post Imolam ibi. in.
 l. si quis mihi bona. §. iussum. col. pen.
 ff. de acqui. hæredi. Bald. in. l. i. C. qui
 admitti. col. pen. & fi.

His vero & illud est adiungendum,
 Cuma. in. d. l. tam is. §. fi. dixisse, filiū
 familias bona ipsius filij, etiā patre con-
 sentiēte, non posse donare causa mor-
 tis, atq; tex. illum procedere in donatio-
 ne bonorū ipsius patris: quā sententiā
 defendit Crot. in. d. l. frater. col. pen. &
 disputant de ea las. in. d. l. senium. nu. 8.
 & Dida. a Segu. in. l. Imperator. fol. 9.
 ff. ad Trebel. admonētes contrariā esse
 veriore & communem, a qua non vi-
 deo cur sit diuertendum. Igitur dicen-
 dum erit donationē causa mortis a fi-
 lio familias factā, nec omnino esse simi-
 lem vltimæ voluntati: cū nec ex consen-
 su patris testari possit filius familias,
 nec contractui: siquidem contrahere fi-
 lius familias potest absq; consensu pa-
 tris, sed assumit in hac specie donatio
 causa mortis mediā viam: & ita lex re-
 quirat parentis consensum, vt explicat
 optime Soci. in. d. §. fuit quæsitum. ad
 finem, & idem in. l. 2. ff. de lega. 1.
 8 Ceterū, nec bona aduētia, in quib-
 us vsu fructus patri nõ cōperit, dona-
 re pōt filius familias causa mortis absq;
 patris cōsensu, cū patris cōsensus ad au-
 toritatē & solennitatē actus exigatur,
 ita expressim notat Alex. in. l. pe. C. qui
 testamen. face. possi. Ioan. Crott. in. d.
 l. frater a fratre. 13. col. Dicit tamē con-
 trariam opinionem magis cōmunem
 esse, quam tenere Paul. & las. in. l. se-
 nium. col. fi. Riminal. & las. in. d. l. pe.
 Ludo. Roma. in authen. similiter. C.
 ad. l. Falci. speciali. 19. Cuma. in dicta. l.
 tam is. §. fi. quasi patris consensus exi-
 gatur in donatione causa mortis ob
 ipsius

ipsius patris præiudicium: non ad solennitatem actus. quod superius improbauimus. Vnde verior videtur Alexā. opinio, quæ maxime coadiuuatur ex. l. filiusfamilias. §. si. ff. de donat. vbi filiusfamilias castrensia bona donare potest causa mortis sine patris consensu, quia testamentum facere ex eis potest. Igitur illa bona, quorum dispositio in testamento ei minime permittitur, donare non poterit causa mortis absque consensu patris. Bona vero aduentitia etiam si eorum ususfructus patri non
 9 competat, minime subiacent testamento filiusfamilias, qui nec de eis testari potest, vt est concors omnium sententia in. l. pe. C. qui testa. face. poss. vbi Bart. Corne. Rumi. Alexā. & las. glo. Barto. & communis in. l. qui in potestate. ff. ist. tit. glo. & Doct. in. l. i. §. in filiis. ff. ad Trebel. & probatur in. d. l. penul. iust. et. l. si. §. filiis autē. C. de bo. quæ libe. pulchre Viglius in. §. qui alieno. nume. 16. quib. non est permis. face. testa. quanuis cōtrarium teneat Zanetinus in dispu. 1. col. 17. vers. vel dic. in respōsione ad. 7. & defendat eius opinionē
 11 Decius in. d. l. pe. & Crott. in. l. frater a fratre. col. si. ff. de condic. indeb. Potest tamen filiusfamilias hæc bona aduentitia in quibus pater non habet ususfructum, donare inter vivos sine patris consensu. Auth. vt liceat matri et auix. in princi. vbi Bart. Paul. & las. col. 8. in dicta. l. senium. Cuma. in dicta. l. tam is. §. 1. Roma. consi. 512. quam opinionem esse communem asserit Aymon Sanilli. consi. 92.

Est autem in donatione causa mortis adeo necessarius expressus consensus patris, vt non sufficiat, filium patre consentiente testari, adiecta clausula codicillari. Nec enim valeret hæc dispositio, vt testamentum, nec vt codicillus, nec vt donatio causa mortis, cuius nulla metio facta fuit. Cin. Angel. & Ra-

pha. in. d. l. senium. las. in. l. i. §. si quis ita. nume. 22. & ibi Altat. 18. optimus tex. in. l. filiusfamilias. ver. nisi specialiter. ff. de donat. Barto. in. d. l. tam is. §. si. Ab. con. 40. vo. 2. Nec sufficiet clausula generalis in modum testamenti, codicilli, seu cuiuscunque alterius vltimæ voluntatis: donatio etenim causa mortis, vt vltima voluntas sub his verbis non includitur, ex eo quod a filiofamilias fieri non potest, etiam consentiente in specie patre, si vt vltima voluntas indicatur. Quod si dictum esset, valeat hic actus iure testamenti, seu cuiusvis alterius vltimæ voluntatis, vel dispositionis, patre consentiente, ipso etiam præsentē, in quem actus dirigitur: donatio causa mortis cēsetur valide facta. ex Imo. in. d. l. tā is. §. si. Corne. & Alexan. in. d. l. senium. Quo casu non est necessaria stipulatio, vt prædicti Doctō. sentiunt, licet Deci. consi. 245. col. penul. & Aymon consi. 130. si. col. existimēt necessariam esse in prædicto casu stipulationem, quod paulo post diligentius tractabitur.

Tertio, hinc ego infero intellectum ad tex. in. c. quanquam. §. si. de vsur. in 6. quo vsurarius manifestus testari prohibetur: poterit enim causa mortis donare. Bal. in. l. executores. numero. 11. C. de execu. rei indi. Imo. in. d. l. tam is. in princi. quanuis dubius. & idem notat Deci. consi. 196. Probus in. d. c. quamquam. nume. 15. & est communis opinio teste Ripa. in. l. 2. ff. de legat. 1. nume. 7. & verior secundum Soci. ibi. nume. 9. Sed glo. in. d. c. quamquam. tenet tex. illum procedere in qualibet vltima voluntate, quā approbant Doctō. communiter, vt faretur Imol. in. d. l. tam is. Vnde idem Bald. parum sibi constans consi. 294. volu. 2. voluit, donationem causa mortis a manifesto vsurario factam, non seruata canonis forma, nullam esse. idem L. apus alleg. 125. L. aur.

TERTIA

de Rodolphis in trac. de vsuris. q. 100
 Ioá. Anani. in. c. quia in omnibus. col.
 16. de vsur. Frac. in rub. ist. tit. in. 6. nu.
 34. a qua opinione recedendū non est,
 autore Soci. in. d. l. 2. nu. 6. eo qd fauorē
 animarum concernat dicta prohibitio
 testandi, in. d. c. quanquā. a cōcilio ge-
 nerali facta. Vnde nimirum si extenda-
 tur tamen si prior opinio maxima ratio
 ne iunetur, cum in his, quæ initiū do-
 nationis concernunt, hæc ipsa donatio
 contractui accedat potius, quam vlti-
 mæ voluntati. Atq; ideo donatio cau-
 sa mortis a manifesto vsurario facta,
 valebit, nisi fiat ist hæc donatio omniū
 bonorum, vel maioris partis: tunc et-
 enim præsumitur in fraudē canonis fa-
 cta, ex mente omnium. arg. l. omnes. §
 lucius. ff. quæ in frau. credi. vel nisi fiat
 in testamēto, quia eo ipso vltima volū-
 tas vere iudicatur. Soci. & Rip. in. d. l. 13
 2. Domi. in. d. c. quanquam. §. si. post
 Pau. Lap. & Imol. ibi. quibus accede-
 re videtur Abb. conf. 40. col. 2. volu. 2.
 Hic tamen vltimus intellectus proce-
 dit, quando nec donatarij, nec notarij
 eius nomine intercessit stipulatio: alio
 qui donatio causa mortis etiā facta in
 testamēto, vti facta in cōtractu cēsenda
 foret. Deci. cōf. 196. Illud vero quod di-
 ci solet eum, qui testari non possit, nec
 donare causa mortis posse, gl. et Bar. in
 d. l. tam is. in princ. quod sing. esse exi-
 stimat Calca. conf. 12. col. 2. locū habet
 in eo, qui ex defectu naturali testari nō
 valet. l. 1. §. 1. ff. de tur. et rō. distr. Imol.
 & Rip. in. d. l. 2. nu. 13. ff. de lega. 1.
 Qui nec inter viuos donare posset, gl.
 sing. in. l. qui id quod. §. mutus. ff. de
 donat. secundū Alex. & las. in. l. discre-
 tis. C. qui testa. face. poss. Notat Præ-
 po. in. c. cum apud. de spōs. col. 2. quod
 maxime notandum esse censemus.

12 Hinc infero intellectū ad Regiam.
 l. 55. Tauri, quæ vxor prohibetur cōtra-
 here absq; mariti licētia. idem enim erit

R V B. P A R S.

in donatione causa mortis, cū hæc con-
 tractui similis sit quoad ordinationē,
 & initium. Is igitur, qui contractū age-
 re absq; certa solennitate nō potest, nec
 donare causa mortis poterit. Anch. cō.
 384. Abb. cōf. 40. in vo. 2. Alex. & Are-
 ti. in. l. 2. in prin. ff. de verb. obli. las. in.
 §. 1. de actio. col. 4. Alexā. in. d. l. 2. col.
 fi. ff. de lega. 1. vbi Rip. nu. 10. idē pro-
 bat, dicēs hanc opinionē esse cōmunē,
 licet las. ibi ab ea velit discedere.

Quarto, in hac eandē disputationē
 incidit ratio tex. in. l. inter mortis. ff. de
 dona. cau. mor. vbi Iuriconsultus, vt
 valeat causa mortis donatio, exigit præ-
 sentiam donatarij, sicuti & in donatio-
 ne inter viuos requiritur, quæ si absen-
 ti fiat, nemine eius nomine eā acceptan-
 te, minime valet ante absentis accepta-
 tionē: siquidē tunc renocari poterit. gl.
 cōmuniter ibi probata in. l. illud. C. de
 sacro. eccle. quæ loquitur etiā in dona-
 tione, quæ in piam causam, vel in eccle-
 siam cōfertur. & eam dicit ordinariam
 Roma. conf. 295. & Anto. Rub. conf.
 132. sic eam intelligens post Areti. cōf.
 17. col. 6. vers. ex nono. notat Soci. in. l.
 1. ff. si ex noxa. caus. agat. in prin. & las.
 in. l. qui Romæ. §. Flauius. nu. 22. ff.
 de ver. obli. & probatur in. l. absenti.
 ff. de donatio. l. si ego. & ibi Deci. ff. si
 cer. pet. l. in omnibus. in fi. ff. de actio.
 & obli. l. si quis. in. 1. C. de donatio.
 atq; hæc esse cōmunem sententiam, &
 frequentissimū prædictæ glo. intelle-
 ctum fatetur Rub. in. d. conf. 132. &
 Pau. Pari. conf. 77. nu. 15. lib. 1. Tamen
 si Roma. in. d. conf. 295. dicat sufficere
 absentis acceptationem donationis vt-
 cūq; ab initio factæ. Sed si Notarius
 nomine absentis eam donationē acce-
 ptauerit, acquiritur absentis actio utilis
 sine cessione. Bar. in. l. 2. ff. rem pup. sal-
 fore. Roma. conf. 513. Areti. conf. 74.
 col. 3. Corne. conf. 50. volu. 1. col. 4. Ale-
 xan. conf. 31. nu. 16. volu. 6. Deci. conf.

295. Ludo. Gozad. cōfi. 87. col. 3. Nec renocari hec donatio poterit. Pau. con. fi. 195. volu. 2. col. 3. Gozadi. in. d. con. fi. 87. Aufreri. in. capel. Tolos. 453. Bal. in. l. cum a focero. C. de iure doti. Deci. in. con. 266. col. fi. Areti. d. con. 74. col. 3. Soci. luni. con. 118. volu. 2. col. penult. dicens hanc opinionem communem esse. & idem est ex mente omniū, quos allegavi. quidquid tenere velit Hieron. ny. Grat. con. 25. volu. 1. col. pe. & fin. non intelligēs exacte quid hac in re dicet communis opinio.

Est tamen necessaria, vt actio utilis absenti sine cessioe adquiratur ex notarij acceptatione, ipsius donatarij rati habito. Bal. in. l. nec ei. §. satisfactio. q. 6. ff. de adoptioni. Idem notant Albe. in. l. illud. C. de sacro. eccle. & ibi Paul. de Cast. col. 2. Alex. in. l. quod meo. col. 2. ff. de acqui. poss. Pau. Pari. in. d. con. 77. nu. 26. lib. 1. late Andre. ab Exea in rub. de pact. nu. 188. optimus tex. in. d. l. si ego. ff. de nego. gest. Quorum quidem opinio in Francie regno constitutione Regia comprobatur, teste Carolo Molino in dicto Alexā. con. 31. & in additionibus ad Deci. in. l. contractus nu. 22. ff. de regu. iur. ipsa vero lex manifesta est inter Francisci primi constitutiones. nu. 133. Paul. dicto cōfi. 195. col. 3. Deci. con. 598. col. 2. & cōfi. 226. in quo Pau. & Deci. expressim notant, ante rati habitationem absentis, posse dictam donationē, quā notarius absentis nomine acceptauerit, cuiusque ratione, ficta traditio facta fuerit per constitutum, omnino tolli, si per donatorem alteri fiat & rei donatæ traditio in secundum donatarium sequatur. idem Deci. in. l. contractus. nu. 16. ff. de regu. iur. Cur. luni. cōfi. 55. col. 3. argumento. l. quotiens. C. de rei vendica. quam opinionem sequitur Galiaula in rub. ff. de verbo. obligatio. foli. 12. col. 2. dicens ita respondisse in quadam contro

uersa questione. idem Socinus in. l. r. §. si iusserim. col. fi. ff. de acqui. posse. Et omnium latissime Andre. Tiraqu. in tracta. de constituto. 3. parte. limita. 30. nume. 8. & 51. quo in loco pluribus autoribus citatis asseuerat opinionem præcedentem in vers. est tamen necessaria. quam ex Baldo, Paulo, Alberico, & aliis adnotauimus veram esse, eamque frequentiori calculo probari. Eandem opinionem tenet Albericus in. l. non enim. ff. de adoptionibus. col. 1. & Altiat. eam esse cōmunem asseuerans in. c. cum contingat. de iure iuran. numero. 234. licet Corne. in dicto cōfi. 50. & cōfi. 2. lib. 4. col. 2. probare conetur, per stipulationem notarij adquiri absenti actionem utilem, etiam ante acceptationem: nec renocari posse prædictam donationem, etiam nondum sequuta rati habitatione. quod est notandum: nam & idem tenent Anto. Rub. cōfi. 117. nume. 4. & Galiaula in. d. rubri. conclusionē. 12. atq; esse hanc opinionem communem fatetur Carolus in. d. l. contractus. nume. 22. Hi vero, qui ab eo citantur, non tenent in specie opinionē istam: sed quod facta absentis donatione stipulante notario, solare uocatio donatoris minime impediat donatarij acceptationē. quod itē tenet Pau. Cast. in. d. con. 195. col. 3. vers. præterea non interest. Bal. in. l. cum a focero. vers. cane tibi. C. de iure doti. Deci. con. 58. col. 2. & d. con. 226. in fi. Alex. Areti. & Ias. in dicta. l. qui Romæ. §. Flanius. & alij, quorum Andre. Tiraquel. meminit in dicta limi. 30. nume. 49. ex quibus dubio procul communis opinio in hunc sensum deducitur, quod nomine absentis stipulante notario, etiam ante rati habitationē, hoc ius quæritur absenti, vt nec donatio, nec veditio renocari possit, sola voluntate donatoris aut veditoris. idē & nostra didimus lib. 1. vari. resolu. c. 14. nu. 11. Verum

Verum si donatarius tempore donationis præsens sit, & taceat, scribit Deci. in rub. C. de pact. minime valere donationem. idem asserit Tiraquel. in. l. si vnquam. C. de reuo. dona. verbo, libertis. numer. 54. Est enim necessaria ipsius donatarii acceptatio. quod falsum est: cum hæc sit donatio expressa ex parte donātis. nec sit tacita, nec præsumpta, & ideo sat erit præsentem donatarium tacere. l. qui patitur. ff. mandati. nec glo. in. d. l. illud. exigit aliud quam præsentiam donatarii, qui tacēs consentire censendus est in his, quæ ad eius vtilitatem spectāt. d. l. qui patitur. Vnde sufficit præsentia sola ipsius, cui donatio fit. Ange. conf. 183. col. 2. Curti. l. uni. in rub. C. de pact. 1. col. & Francis. Purpur. ibi. & idem in. l. rogasti. §. 2. ff. si cer. peta. nu. 64. Galiana in rub. ff. de verbo. obliga. fol. 5. col. 1. Ex quibus constat, donationem, quæ hodie fieri potest pacto nudo. ex. l. si quis argentum. C. de dona. posse fieri præsentem, & tacenti, nec talis est donatio præsumpta, sed expressa, contra Deci. in. d. rub. & in conf. 245. col. pen. & in. l. senium. col. 4. C. qui testa. face. poss. & eundem in. l. semper, qui nō prohibet. ff. de reg. iur. et Areti. in. l. 2. col. 2. ff. de legat. 1. & Altia. in rub. ff. de verb. obligat. num. 3. Et esse opinionem Angeli communem asserit Cur. l. uni. in. d. rubri. C. de pact. & Andre. ab Exea in rubri. de pact. ff. nu. 98. & Altiat. d. nu. 3. & las. in ea rub. de verbo. obliga. col. 3. idem Altiat. in rubri. C. de pact. quam etiam Soci. sequitur conf. 112. col. 4. vers. aliquando. volu. 1. Illud profecto prætermittendum non est, quod Pau. Cast. in. d. conf. 195. lib. 2. col. 3. scripserit, donationem absenti stipulante notario factā, & ideo ab initio validā, minime posse a donatario acceptari post mortem donatoris: quia iam alteri, id est hæredibus, donantis res est adqui-

sita, atque ideo in præiudicium iuris alteri quæsitū, donationis acceptatio fieri nequit. hoc ipsum probatur in. l. si ego. §. si res. ff. de iure doti. & in. l. 2. §. sed si quis. ff. de donatio. subscribere Paulo in hac specie Anto. Rub. conf. 132. Chassanæ. conf. 7. nu. 38. & Andr. Tiraquel. in tracta. de constitu. limi. 30 nu. 73. Quibus minime accedendum esse censeo, quippe qui existimem eorum sententiā falsam esse ea ratione, quod ante acceptationem absentis præfata donatio quoad donatorem omnino perfecta sit, nec reuocari ab eo possit, licet absenti quæsitū non sit. c. si tibi absenti. de præben. in. 6. l. Aristo. ff. de dona. l. per fundum. ff. de seruit. rusti. prædi. Et fatentur expressim idē Pau. Cast. in. d. conf. 195. Anto. Rub. conf. 117. nu. 4. Corne. & Galiana paulo ante citati, sentiunt, ac præmittunt Docto. quorum ipse memini dicto lib. 1. variar. resolut. c. 14. nu. 11. Ergo et quoad donantis hæredes perfecta donatio censebitur, cum hi defuncti personam repræsentent. l. 2. §. ex his. ff. de verbo. obligat. Quamobrem hæredes isti nō poterunt donatario acceptanti refragari, imo donationi stare tenebuntur, sicuti & defunctus teneretur. Nō obstat l. si ego. §. si res. nam ibidem agitur de donatione conditionali, & ad aliū effectum, quē ipse explicui in. d. c. 14. nu. 16. Similiter in. l. 2. §. sed si quis. tractatur de mandato ad donandum, quod morte mandantis expirat. Hic vero disputamus de donatione pura, cui nulla conditio apposita fuerit. Nec item refert, quod ante acceptationem fuerit in re donata ius alteri quæsitum: quia id procedit quando ex titulo speciali esset dominium rei donatæ in alterū translatum, vt in singularem successorem. l. quoties. C. de rei vendi. tradunt Deci. in. d. conf. 226. & alij a me nominatim relati superius. vers. Est tamen necessaria,

ria. non idem erit ubi ante acceptationem dominium translātū fuerit in successorem donatoris vniuersalē, qui saltem actione personali tenetur omnino contractus, & donationes a defuncto factas exacte seruare. Hinc etiā diffiniri poterit altera quæstio huic similis, quā Tiraq. tradit in d. limi. 30. nu. 73. & 74. scribens ad eius decisionē, non posse donatarij hæredes, etiā viuentē donatore acceptare donationē defuncto factā absenti, notario pro eo stipulante, & accipiente constitutum: ex eo quidē, q̄ heres nō possit quoad possessionē ratificare factū nomine defuncti, quāuis eo viuentē id actū fuerit. l. 3. §. adquirere. ff. de bono. poss. l. si is cui. & l. bonorū. ff. re rat. haberi. Arg. in l. ei⁹ qui. col. 2. ff. si cer. pet. idē quod Tiraq. notat etiā Anto. Rub. in l. non solū. §. morte. nu. 59. ff. de noui oper. nuntiat. qui hac in recitat Pau. Cast. in d. con. 195. qui in admodum diuersa specie loquitur: ipse vero hanc sententiā probō quoad possessionē, & dominū ex ea adquirēdum: etenim mortuo donatario ante acceptationem, fateor ex hæredis ratihabitione nec dominium, nec possessionē adquiri. Dominū quidē in defunctū translātū nō est, quia mortuus est priusq̄ ratū haberet quod eius nomine gestū fuit: nec itē possessio, unde hæres eius adquirere sola ratihabitione eā nō poterit. d. §. adquirere. eadē ratione nec dominū, quod præcedere possessionē adquirēdū est. At quātū ad hoc, vt donatio valeat, nec reuocari possit a donante, vtq̄ actio utilis sine cessione adquiratur, opinor posse hæredes donatarij ratā habere acceptationē notarij nomine defuncti factā. Nā in re, quæ ad hæredes pertinet, poterit hæres ratū habere, qd̄ nomine defuncti fuerit actum. l. si sine. §. si procurator. ff. re rat. haberi. Din. in reg. ratum. pe. q. de reg. iur. in 6. Deci. in l. eius qui. §. place

bat. col. vlti. & Curti. Iunior col. 4. ff. si cer. pet. post alios ibi Bart. in l. bonorum, & in dicta. l. si is cui. ff. rem ratam habere. Ex quibus inferitur in quæstione hac posteriori tradita per Andre. Tiraque. eius responsionē verā esse in his donationibus, quæ ad earū vim requirunt præcisē possessionē & traditionē: cum ea minime cōtingat per ratihabitionem hæredis mortuo iā donatario. Quibus omnibus addendū est, donationem causa mortis posse fieri hodie pacto nudo, & ex hoc sequitur. l. si quis argentū. in donatione causa mortis locum habere. glo. in l. cum pater. §. Maximo. ff. de leg. 2. quam Bar. & doc. ibi approbant, & dicit esse singul. Bal. in l. vna. §. si autem. in fi. C. de cadu. tol. Paul. in l. qui in potestate. ff. de testam. Alex. in d. l. 2. ff. de leg. 1. Corne. consi. 107. in 4. volu. 2. col. las. in §. in personam. de actio. nu. 61. dicit notab. Bal. in l. cum hi. 2. lect. ff. de transf. & videtur simil. glo. in l. 2. C. de iure doti. & in l. vt hæredibus. ff. de lega. 2. quas Bal. allegat con. 248. volu. 5. quam opinionem fatentur esse cōmunem Alex. & Areti. in d. l. 2. col. 2. idem Alexā. in l. in tēpus. ff. de re indi. las. in dicto numero. 61. et ibi Gomeci. num. 43. Corne. in d. con. 107. & eam defendit Fortu. in l. iuris gentiū. §. quinimo. ff. de pact. col. pe. & si. licet dissentiat Ioan. Igne. in l. 3. §. quod ad causam. ff. ad sillani. num. 26. Quinimo sufficit donatariū esse præsentem, & tacere, sicuti Cur. Iunior tradit in rubri. C. de pact. col. 2. & alij, quos paulo ante adduxi aduersus Deci. qui consi. 245. col. pen. & si. contrarium probare conatur. Regia vero l. 13. titu. 8. lib. 3. ordi. nec in donatione simplici, nec in donatione causa mortis, præsentia donatarij requiritur.

His tandem cōstat, quoad initium actus donationē causa mortis similiorē esse contractui, q̄ vltimæ voluntatis. Tamen si

Tametsi quandoq; etiam in his assu-
mat ultimæ volûtatís cõditiones, cum
quinq; testes exigat, nec insinuatione
requirat, l. si. C. de dona. cau. mor.

- 15 Secunda principalis cõclusio. Do-
natio causa mortis quoad effectus, po-
tius ultimis volûtatibus, q̃ cõtractibus
accedit. Bal. in. d. l. 2. quem sequuntur
frequentissime iuris vtriusq; professores, ex quo plura deducuntur.

- 16 Primum, Dominium rei donatæ
causa mortis statim a die mortis tran-
sit in donatarium sine vlla traditione.
l. 1. & 2. ff. de publi. quam dicit singu.
Anan. in. c. quia in omnibus. col. 15. de
vsur. Ioan. Lupi. in rubri. de dona. in-
ter virum et vxorẽ. §. 77. commendant
Alex. & las. in. d. l. 2. ff. de leg. 1. Quod

- 16 si tradita fuerit res donata a donante is-
psi donatario statim transfertur domi-
nium. l. Senatus. in. princi. ff. de dona.
cau. mor. redit tamen ad donantem eo
ipso quod causa donandi cessat, vel ipsa
donatio perit & evanescit, saltem quo-
ad vtilem actionem in rem. l. si mortis
causa res donata, & l. sequenti. ff. de do-
natione causa mortis. vbi Bartolus &
Paulus hoc notare videntur, & Fran-
ciscus a Ripa in dicta lege secunda, in
tertia conclusione.

- Secundo, ex eadem conclusione per-
pendi potest, quænam actio competat
ex donatione causa mortis: quæ in re
communis est Doctorũ sententia, com-
petere actionem ex testamento si dona-
tio fiat in testamento, vel codicillis. l. 1.

- 17 C. de donatione causa mortis. Si vero
fiat extra testamentum, vel codicillos,
præmissa stipulatione competit actio
ex stipulatu: ea vero non præmissa, cõ-
dictio ex. l. si quis argentum. C. de do-
na. in quo video nõ omnino etiã quo-
ad effectum hanc donationem causa
mortis sequi naturam ultimæ volunta-
tis. Imo si donatio hæc fiat in testamẽ-
to accedete stipulatione, yt contractus

indicatur, & actionem habet ex stipu-
latu, non ex testamento. Salycetus in
d. l. 1. Deci. consi. 196. ad finem, & est
ex mente Bartoli in. l. tam is. §. si. ff. de
donatione causa mortis: siquidem &
in testamento contractus fieri potest.
glo. Bart. & alij in. l. hæredes palam. ff.
de testamen. Barto. in. l. cum quis dece-
dens. §. codicillis. ff. de legatis tertio.
Romanus consi. 513. & est communis
opinio, teste Nicolao Boerio, decisio-
ne. 353. col. 2. Non tamen competit ta-
cita hypotheca legis primæ. C. cõmu.
de legat. pro donatione causa mortis:
cum id non sit in iure expressum. Bal-
dus consi. 248. volumine quinto, quẽ
sequitur Franciscus a Ripa in dicta le-
ge secunda, numero 16.

Tertio, eadem ratione dicendũ est,
actionem ex donatione causa mortis
competentem in pluribus bonæ fidei
actioni parem esse, licet vere stricti iuris
sit. glosa in. l. Seya. §. constituto. ff. de
donatione causa mortis: quã vltra Do-
ctores ibi dicit singularem Romanus
singul. 117. laso in §. actionum, nume-
ro 14. de actionib. dicit notabi. Decius
in. c. cum venerabilis, de exceptioni. co-
lumna quinta. Sicuti actio ex testamẽ-
to, quã quis sit stricti iuris, in multis ta-
men actioni bonæ fidei similis cõsetur.
l. in minorum, vbi. g. C. in quibus cau-
sis in integrum restituere nõ est neces-
se. Bartolus in lege, si hæres. ff. de eo,
quod certo loco.

19 Quarto, his proxime accedit quæ-
stio illa; an donatio causa mortis per
alienationem rei donatæ factam a do-
natore, reuocetur. Nam legatum, quã-
vis per alienationem a testatore factam
rei familiaris inopia cogente non reuo-
cetur: tamẽ si alienatio voluntarie fiat,
cõsetur eo ipso ademptum. l. nem lega-
tam. & ibi Docto. ff. de adimend. lega-
l. fideicommissa. §. si rem. ff. de lega. 3.
Regia. l. 17. titu. 9. part. 6. las. in. d. qui
post

post. C. de lega. col. 1. etiam si alienatio prædicta, quæ ex voluntate facta fuit, inualida & inutilis sit. l. legatum. §. pater hortos. ff. de adim. legat. etiam si rem ipsam post venditionem testator redemerit. l. cum seruus. & Barto. ibi. ff. de adimen. legat. Angel. Pau. & Ias. in. d. l. qui post. Nec refert an legatum sit expressum factum, quia etiam voluntaria alienatione, & si inutilis sit, reuocatur. Imol. Alex. & Areti. in. l. seruum filij. §. si idem seruus. ff. de lega. 1. licet dissentiant ibi Ange. Pau. & Ias. in hoc ultimo. Sic ergo donatio causa mortis expirat per eandem voluntariam alienationem. l. illud. ff. de dona. can. mor. Din. in. l. Stichum, qui meus erit. ff. de lega. 1. vbi Bal. Imo. Raph. Areti. Alex. & Ias. idem Ias. in. d. l. qui post. 2. col. idem in. d. l. 2. col. si. post Alex. ibi. Hippo. in singu. 136. dicens text. in. l. 3. in fine. ff. de adim. leg. locum sibi vèdicare, etiam in donatione causa mortis. Hanc vero opinionem Dini sequitur eam professus communem esse Altiat. in. l. non omnis. ff. si cer. pet. contra Deci. ibi. Nec tamen indistincte vera est sententia communis, siquidem procedit in dispositione speciali de re donata: nam si facta donatione causa mortis alicuius rei fiat generalis hæredis institutio, non censetur ex hoc derogatum donationi causa mortis: atque idem dicendum erit in qualibet alia generali dispositione. ex Areti. cons. 74. col. pe. quem sequitur Aymon Saui. cons. 144. num. 10. quibus illud suffragatur, quod facta a viro uxori alicuius rei donatione, quæ morte viri confirmari potest, non reuocatur illa donatio per generalem omnium bonorum viri hypothecam, tamen si per specialem illius rei donatæ reuocaretur, ita ut per mortem confirmari nequiret. l. 3. C. de leg. l. cum hic status. §. si maritus. ff. de dona. inter vir. & vxor. & in hac specie Barto. in. l. rem legatam. ff. de adim. legat.

Ias. in. d. l. 3. 2. limit. Antoni. a Pano in tract. de pigno. 2. parte membro. 1. nu. 4. Quibus, ut proposita materia ulterius explicemus, addendum est, legati reuocationem tacite fieri, non tantum per alienationem subsequutam ex contractu oneroso, sed etiam si alienatio fiat ex contractu gratuito: nempe donatione. l. si re legata. ff. de adim. leg. etiam si donatio eiusmodi sit, ut ex ea dominium per traditionem minime transferatur. l. legatum. §. 1. ff. de adimen. lega. Nam alienatio utcumque inutilis facta per testatorem inducit tacitam legati præcedentis ademptionem, ut paulo ante adnotauimus, & latius in. 2. huius rub. parte. nu. 21. Nec refert quoad hanc reuocationem, quod possessio rei legatæ tradita non fuerit virtute alienationis secutæ. tex. optimus in. d. l. legatum. §. pater hortos. ff. de adi. leg. vbi traditio facta virtute donationis non transfert dominium in donatarium: et tamen remanente dominio apud donatorem, existimat Iurisconsultus legatum rei donatæ ex donatione ipsa reuocari: quinimo & in causa libertatis manumissio data seruo in testamento reuocata cæsetur per ipsius serui alienationem, vèditionem aut donationem alteri post testamentum factam. l. verum est. ff. de manumiss. testa. quod si libertas data fuerit in testamento verbis directis hoc addito, quod seruus manumissus ab illo die testamenti facti sit liber, adhuc libertas ista effectum non habebit in vita testatoris, donec ipse mortem obierit: atque idem expressum vel tacite reuocari poterit, sicuti probat tex. sin. iuxta intellectum glo. Iaco. de Are. Old. Albe. & Plubini in. l. q. duos. §. ult. ff. de manum. test. quo in loco Albe. censet, eam esse rationem: quia hæc manumissio facta fuit in testamento, cuius hæc est propria natura, ut ante diem mortis nullam habeat firmitatem. Hinc sane non incongrue quaeritur ad interpretationem tex. in. l. nam. C. de testam. an ea constitutio admittenda sit in testamento inter liberos, vel ad pias

ad pias causas? Nam agitur inibi de quadam tacita reuocatione testamenti: quoties testator testamentum iam clausum, sigilloq; signatum ipse aperuerit, tollés ab eo sigilla, vel scindens linum: videtur etenim hoc testamentum illud reuocare, ac velle intestatus decedere, illudq; rumpere testamentum, quia in re est considerandum secundum Ale. Ias. & alios in. d. l. nostram, quod plus operatur factum illud ad reuocationem testamenti, quam cancellatio, inductio: ne: quia per hoc factum totum testamentum rumpitur, nec est tractandum in hac specie, an hoc testator fecerit, vt aliud testamentum testator cōderet, quod tamen perficere non potuit: etenim tūc nihilominus intestatus morietur: nullusq; locus erit decisioni Bart. in. l. si iure, in fine. ff. delegat. 3. cum in casu tradito per Bart. diuersa ratio sit ex eo, qd reuocatio testamenti, nec perficitur, nec probari potest, plene ea forma, quæ requiritur in. §. ex eo. insti. quib. modis testament. infirmant. Deinde si ruptis sigillis iuxta prædictam constitutionem nostram testator coram sufficienti ad testandum nūcupatine numero testium dixerit, vel coram tabellione solēniter, se velle decedere cū illo priori testamento, cuius sigilla ruperat absolute, vel cōditionaliter, illud testamentum erit adhuc seruandum secundum ea, quæ hoc ritu. scribimus in. c. cum tibi. nume. 5. His deniq; præmissis, quoad propositam dubitationem, Angel. & Alex. in. d. l. nostram, existiment eius decisionem non procedere in testamēto inter liberos, ex ea ratione, quod testamentum conditum inter liberos non tollatur per secundum, nisi in eo fiat mētio primi, tex. optimus in authē. hoc inter liberos. C. de testament. Huic sentētiæ suffragatur tex. optimus in. l. proxime ff. de his quæ in testament. delent. vbi glo. Bart. & Doct. adnotarunt, cancel-

lationem vel inductionem fauore piæ causæ præsumi inconsulte factā fuisse: atque ideo minime præiudicare causæ piæ, vt causæ libertatis, idem norāt Abbas in. c. 3. col. 1. de fide instru. & Corset. in singu. verbo, cancellatio. Ex hac tamen inductione non omnino cōiūctur idem esse in casu. d. l. nostrā, quia factum, de quo inibi, magis vrget ad significandam mutationem voluntatis, consulto quidem, nō temere factā, quam testamenti cancellatio. Nec autem, hoc inter liberos, concludit, cum loquatur in secūdo testamento, ex quo fauore liberorum, & piæ causæ, non præsumitur mutatio primi: sed in præsenti casu fit eiusdem testamenti mutatio per eius incisionem, aut sigillorum fractionem per actum sane facti, qui potentior est quam actus verbi, Itē in hac specie, l. nostram, factum specialiter pertinet ad testamentum conditum inter liberos, in. d. aut. hoc inter liberos, verbalis actus generalis est: vnde mihi verior videtur opinio Pauli Castrensis, & Cornei in. d. l. nostrā, qui existimāt, eam constitutionem procedere, etiam in testamento inter liberos, & ad piam causam, quod probatur ex eadē ratione, & quia testamentum illud per factum de quo inibi mentio fit, rumpitur.

Quinto, ex his deducitur, locū esse Falcidiæ in donationibus causa mortis, g. per tex. ibi. in. l. in donationibus. C. ad. l. Falc. vbi Bal. Saly. & alij. Roma. consili. 75. Ex ea tamen, l. iuncta. l. donationes quas parentes. C. de donatio. inter virū & vxō, §. pe. id intelligendum est, quādo donatio causa mortis fit in testamento, vel codicillis: non autem si fiat extra testamentum, & codicillos, ex his quæ notat Ioannes Hannibal in. l. post contractum, ff. de donatio. numero. 348.

Sexto, hinc etiam oritur ratio text. in. l. Marcellus, in prin. ff. de donatio. causa

21 **cau. mor.** vbi solénitas a testaméto, vel codicillis remissa, cēsetur & a donatio-
ne causa mortis sublata: nō tamē ange-
tur in donatione causa mortis, tamen si
in vltimis voluntatibus aucta fuerit le-
ge noua, dicit sing. Roma. singu. 523.
Ex quo infero Regiam. l. i. tit. de testa.
lib. 5. ord. adiuncta. l. 3. Tauri procedere
in donatione cau. mor. Sed si remitta-
tur a testamētis certa solénitas, vel pars
solennitatis a iure requisitæ, non cense-
tur pro portione eadem, vel tanta pars
remissa a solennitate, quæ in codicillis
vel in donatione causa mortis requiri-
tur. Quo fit, vt si lege noua in testamē-
to sufficiant quinq; testes, non ex hoc
in codicillis, vel donatione causa mor-
tis sufficient tres, Barto. in. l. 2. ff. de le-
gat. 1. cuius opinio cōmunis est, vt fa-
tentur nouiores ibi. & Albert. Brunus
in trac. de forma & solennit. §. vltimo.
q. 10. cui mire conuenit Regia. l. 3. Tau-
ri, ex qua manifestum est solénitate iu-
ris a testamento nuncupatio remissa
per. d. l. i. tit. de testamē lib. 5. ord. nihil
ominus in codicillis solennitatem ean-
dem, quæ in testamento nuncupatio
requiritur, seruandam esse: non mino-
rem. Verum Francisc. a Ripa in. d. l. 1.
in fine. & in tract. de peste. 2. par. particu-
la 2. in fine, Barto. conatur repren-
dere ex. d. l. Marcellus. quæ ipsi mini-
me patrociniatur: cum id tantum pro-
bet, solennitatis remissionem factam a
testamentis, videri eādem factam & a
codicillis, nō tamen minorem propor-
tione. Vnde licet tempore pestis testa-
mentum fieri possit coram quinq; te-
stibus. l. fi. C. de testam. ex qua hoc ar-
gumentis quibusdam deducunt. Bal.
Saly. & Iaf. ibi Deci. consi. 284. Rube.
consi. 165. & cōs. 72. Ripa in. d. particu-
la. 2. col. 2. licet Paul. Areti. & Alexā. ac
Riminal. in. d. l. fi. contrarium opinen-
tur, & id frequentiori Docto. calculo
recipi, Alex. Ripa, & Rube. fateantur:

quod non est admodū expeditum, nec
iure admittendū, si pestis ita gravis sit,
vt facta diligēti inquisitione maior tes-
tium numerus reperiri non valeat: do-
natio tamen causa mortis tēpore pestis
rite non fit corā tribus testibus, in quo
fallitur Ripa contrarium opinatus.

22 Tertia principalis cōclusio. Donatio
causa mortis quoad eius confirmatio-
nem potius contractibus, quā legatis
accedit. Nā legata requirūt hereditatis
aditionem, vt confirmētur. l. nemo. ff.
de reg. iur. Donatio vero causa mortis
sola morte absq; additione confirmat.
glo. in. l. post legatum §. pe. ff. de his,
qui, vt ind. quam Bar. ibi probat. Dicit
sing. Alexan. in. l. 2. col. 2. ff. de legat. 1.
Imola in. l. fi. ff. de donatio. cau. mort.
Alex. in. l. qui Romæ. §. Flauius. nu.
10. ff. de verb. obli. dicit esse hāc opinio-
nem communem Paul. a Monte Pico
in. l. in quartam. col. 21. ff. ad. l. Falcid.
Ripa in. d. l. 2. col. fi. dicens post Imol.
in. d. l. fi. hoc esse verum quando dona-
tio fit extra testamentum, nam si in te-
stamento fiat, aditionem hereditatis
requirit, atq; ita intelligenda est cōmu-
nis assertio quam existimant dubiam
esse Imol. in. d. l. fi. & Anani. in. c. quia
in omnibus. de vsur. 14. col. Eo autem
casu, quo aditio hereditatis necessaria
non est, donatarius agere debet aduer-
sus curatorem hereditati iacenti peti-
tum, & datum, vel contra hæredes in-
testati. Bal. in. l. cum virum. C. de fidei-
com. Ripa in. d. col. fi. Iure autem Re-
gio, etiam si donatio causa mortis fiat
in testamento, non requirit præcise adi-
tionem hereditatis, iuxta regulam. l. i.
titu. de testam. lib. 5. ordi. in fine.

23 Renocatur vero donatio causa mortis
per pœnitentiā donantis. l. mortis cau-
sa. in. 4. ff. de donat. caus. mor. etiam si
sit per donatarium acceptata: sicuti pro-
batur ibi. & in. l. 2. iuncta glo. ff. eo. tit.
etiam si non cōualuerit donator: quod
ex. d.

ex. d. l. mortis, constat, quannus Barb. confi. 54. volu. 2. tenere velit, donatio né causa mortis ab ipso donatario acceptatam, vel cui stipulatio accesserit, reuocari per poenitentiam non posse.

Secundo, reuocatur donatio causa mortis secuta donantis valetudine. l. si mortis causa res donata. ff. de donati. causa mortis. quod procedit, quando donatio fuit facta occasione instantis periculi. l. 3. cum. g. & legibus sequentibus. ff. de dona. cau. mort. quod si donatio fiat nullo instate periculo, est necessaria expressa reuocatio, vel mors donatoris contingens prius quam donator decedat. Pau. Cast. in. d. l. 3. Nec factis erit, donatoris in aliquod mortis periculum incidere, ac demum ab eo euadere. Pau. Ias. & Deci. in. l. non omnis. 2. col. ff. si cer. peta. vbi Altiat. per text. vbi asserit ex sequenti valetudine reuocari donationem causa mortis factam instanti periculo, eamque opinionem communem esse fatetur, Decio paululum refragante.

Ex quibus est intelligenda Regia. l. si. tit. 4. par. 5. quæ expressim probat, donationem causa mortis reuocari, sequenti donatoris valetudine, vel per poenitentiam, aut donatario præmoriante. Est vero notandum contingere posse donationem causa mortis, nec per poenitentiam, nec præmoriante donatario reuocari, si facta & cõcepta sit donatio ab existenti in aliquo mortis periculo in hunc modum, vt donata res omnino non reddatur, donatore ex illo periculo moriente. tex. a glo. & Docto. ibi ita intellectus in. l. si alienam. §. Marcellus. ff. de dona. cau. mor.

Item, donatio hæc causa mortis, etiã si expressim donator poenituerit, minime cessat, nec reuocatur, donatore ipso decedente sine aliquo hærede extestamento, nec ab intestato, argu. l. i. ff. qui

24 sine manumiss. ad liber. perne, vbi si ser-

ui venditor cum pacto, vt post certum tempus liber fiat, absq; hærede decesserit, seruus liber post tempus efficitur, licet venditor illam voluntatem mutauerit. & in specie ista hoc asserunt Angel. in disputatio. Astenfis miles. idem Ange. Imol. Areti. & Alexan. num. 10. in. l. qui Romæ. §. Flanius. ff. de verb. obligat. idem Alex. in. l. 2. ff. de lega. 1. idem & Soci. si. col. in. l. non omnis. ff. si cert. peta. Hippo. in sing. 63. Alexan. in. l. quoties. col. 3. ff. de lega. 1. Sed ex aduerso oppositam sententiam probat Ias. in. d. §. Flanius. nume. 31. Idem Ias. & Deci. in. d. l. non omnis. col. 3. Ripa in. d. l. 2. col. fin. & præceteris Corne. conf. 68. col. 5. volu. 3. quannus dicat in praxi durum esse a sententia Angel. recedere: manifeste tamẽ ostendam Cornei disputationem secutus, opinionem Angel. quam frequentius receptam esse existimo, minime veram esse, imo prorsus aduersam Iuriconsulto in. d. l. i. cui ipsa cõmunis opinio innitur. Scribit enim Paulus, Si seruus venditus est, vt intra certum tempus manumittatur, etiam si sine hærede decessisset, & venditor, & emptor, seruo libertas competit, & hoc diuus Marcus rescripsit. His me hercle verbis includitur casus, quo veditor cum hærede decesserit: siquidem dictio, etiam, includit & implicat casum minus dubium. l. si contendat. ff. de fideiuss. glo. in cle. 2. verb. ecclesie de hære. Subdit statim Paulus Iuriconsultus in. d. l. i. Sed & si mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit. Igitur hic versiculus est intelligendus, siue venditor decesserit cum hærede, vel sine hærede, sicuti principalis eiusdẽ legis pars loquitur. Dictio etenim sed & si aduersatiua est, & in specie præcedenti intelligenda. glo. & Bart. in. l. mariti. §. si. ff. de adult. vnde constat, vendito seruo, vt post certum diem manumittatur, eum seruum

seruum manumissum cēseri post diem illam, decedente ante diem venditore cum hærede, vel sine hærede, licet voluntatem mutauerit: quia mutatio voluntatis debet adesse eo tempore, in quod manumissio confertur, tex. elegans in l. 1. C. si mancip. ita fuer. aliena. Cuius hæc sunt verba. Si Patroclus postea quæ Hermix donationis causa dedit lege dicta, vt si quindecim annis continuis seruissēs, ad libertatē perducere ris: si modo Patroclus non contrariæ voluntatis fuerat, aut etiam si iam decesserat, ad libertatem peruenisti. Quibus verbis constat, perpēsa alternatiuæ dictionis cōditione, decedēte veditore vel donatore ante diē manumissionis, mutationem voluntatis minime obesse manumissioni. idem probat text. in l. mancipia. ff. qui sine manumiss. Mancipia, inquit Papinianus, mater filix donauerat, vt filia curaret ea post mortem suam libera esse: cum donationis legi non esset obtemperatum: ex sentētia constitutionis diui Marci, libertatē obtingere matre consentiente respondi, quod si ante filiā mater decesserit, omnimodo, vbi Accur. addit, etiā si mater mutauerit voluntatem. Ergo in. d. l. 1. siue cum hærede, siue sine eo decesserit venditor serui, idem erit, nullaq; cōstituitur differentia: atq; ideo communis opinio probatione destituta refellitur, & eam nouissime reprobatur Andre. ab Exea in rub. ff. de pact. nume. 159.

- 25 Fit autem donatio causa mortis expressim, ita vt dubitari necesse non sit. Quod si nō dicatur eā fieri causa mortis, fiat tamen ab existenti in aliquo periculo, ita vt donet post mortē: his quidem verbis donatio causa mortis cēsetur. l. 1. ff. de dona. cau. mortis. & Bart. ibi Bald. & præ cæteris Alexan. nume. 6. in l. quæ dotis. ff. solu. matri. & Guiliel. Bene. in c. Rainuncius. ist. tit. verbo, testamentum. 4. nume. 13. Sed si

fiat ab eo, qui nullo periculo conterritus est his tamē verbis: dono post mortem, esse donationem inter viuos. Olanda. opinatur conf. 139 ex. §. post mortem. insti. de inutilib. stipu. l. nam & si cum moriar. ff. de condict. indeb. Bal. in l. 2. C. de iure doti. Guiliel. Benedi. dicto nume. 23. Hæc tamē opinio procedere non potest ex. l. 2. ff. de donatio. cau. mor. & probatur ea ratione, qd donatio causa mortis dicitur, vbi donator vult magis ipsum, quā donatariū rem donatam habere, ipsumq; donatarium magis quā hæredem. l. 1. ff. de dona. cau. mort. & l. senatus. ff. eo. titu. qua ratione hanc vltimam opinionem tenent Alberi. in dicta l. nam & si cum moriar. las. in l. quæ dotis. nume. 45. ff. soluto matrimo. idem las. consili. 6. vol. 3. col. 5. Prima vero opinio locum habere potest, quando mors esset dilationis causa adiecta ex iuribus ibi allegatis, vtpote si verbis executionem donationis inducentibus mentio mortis fieret. Soci. conf. 53. vol. 1. col. 3. Alexā. consi. 14. volu. 1. col. 2. Bald. in dicta l. 2. Boeri. decisione. 355. nume. 12.

Ex quibus apparet, nō omnino esse eam donationem causa mortis, in qua mentio mortis facta sit. Nempe si fiat mortis mentio in verbis executionem actus inducētib; quod etiam probauimus in. 2. huius rub. parte. nume. 13. Erunt & alius casus, in quo etiam facta mentione mortis in ipsa dispositione, erit donatio inter viuos si fiat alicui, & eius hæredib; Hæc enim adiectio donationi causa mortis nō conuenit: cum illa donatario præmoriēte ad hæredes minime transmittatur: ergo est hæc donatio inter viuos. Bal. in l. 2. C. de iure doti. col. 3. Alex. conf. 14. volu. 1. num. 12. Areti. conf. 74. col. 3. Claudi. col. 4. & las. nume. 48. in. d. l. quæ dotis. Ferrat. cant. 30. in fine. Boeri. decis. 355. nume. 12. las. et Deci. in. l. non omnis. ff. si

E cert,

cert. pet. Bald. conf. 108. volu. 3. Andre. ab Exea in rub. ff. de pact. nume. 504. quorum opinio in praxi frequentissima autoru consensu potius obtinebit, quā contraria, quā ab eodem Bal. probatur conf. 391. 3. volu. & Altiat. in. d. l. non omnis. 3. col. & eam defendit Deci. col. 470. col. pe. quasi prædicta adiectio hæredum hunc sensum habeat. ut præmoriēte donatore donatio ipsi donatario, & eius hæredibus competat.

Cæterū, donatio in qua mētio mortis non fit, etiam si ab ægroto vel constituto in aliquo periculo fiat, inter vivos est censenda. l. Seya. §. cum pater. & ibi Bart. & Paul. hoc existimans esse singulare. ff. de dona. cau. mor. Imola. Alex. nu. 7. & las. nume. 26. in. d. l. quæ dotis. & Socin. consil. 53. col. 1. volu. 2. Roma. consil. 229. Hoc tamen est verum, si talis donatio inter vivos valere potest. Nam si ut donatio causa mortis procedere valeat, non tamen ut donatio inter vivos, præsumenda erit potius donatio causa mortis. l. apud Celsum. §. Iulianus. ff. de doli excep. quam dicit sing. Soci. consil. 130. col. pe. vol. 1. Roma. in. d. l. quæ dotis. notat Corn. conf. 124. volu. 4. & Ripa in tracta. de peste. 2. par. nu. 179. Soci. Iunior conf. 21. volu. 2. in additione. tamen si glo. in d. §. Iulianus. existimet ibi factā fuisse mentionē mortis, quam las. sequitur in. d. l. quæ dotis. & ibi Alex. nu. 13. dicens, in iudicādo & consulēdo ab eius intellectu non esse recedendum. Est tamen prima opinio maxime notanda. Porro & coniecturis quibusdam, nulla facta mētionē mortis, possumus deprehendere donationem causa mortis: nempe si donator utatur verbo, relinquo. Dinus in. l. 1. C. de reuo. donatio. & Guido Pap. singu. 457. vel si facta donatio sit ab infirmo, vel ab existenti in aliquo periculo, facta ipsius infirmitatis vel periculi mentione. Corne. con

fi. 124. volu. 4. & Ripa in. d. 2. part. nume. 175. optimus tex. in. l. 2. ff. de donatio. cau. mor.

Est & alia vltima volūtas, cuius meminit. l. licet. C. de pact. vbi Doct. omnium consensu eam appellāt vltimā voluntatem innominatā, & in genere: atque ita Accur. eā legē intellexit. & Ange. in. l. 3. §. genera. ff. de adq. poss. col. 1. licet Deci. in. d. l. licet. col. fi. contēdat, illam legem loqui de donatione causa mortis respectu militum, in quo a communi sententia discedit.

Mortis autē causa capio est adquisitio occasione mortis alicuius, quæ speciale nomen non habet. l. qui pretio. l. mortis causa capitur. l. inter mortis. ff. de donat. caus. mort. Barto. in. d. l. qui pretio. Bal. in authē. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccles. nu. 7. is etenim mortis causa capit qui aliquid consequitur causa conditionis implendæ ab hærede, vel legatario, aut statulibero. Ex quo Barto. infert in. d. l. mortis causa capitur. patre accipiente rem aliquam in emphyteusim pro se, & filiis, mortuo patre filios illā emphyteusim cōsequi a domino directo ex mortis causa capione. & ideo inter eos esse locum inri accrescēdi, quod alioqui in contractibus propriis locū non habet. l. si mihi & Titio. ff. de verb. obliga. competit tamē in mortis causa capione. l. Thats. §. Stichus. ff. de fideico. liber. quam opinionem mire exaltat las. in. l. 2. C. de iure emphy. nu. 210. ex ea colligens, non posse patrem priuare aliquē filium hoc iure emphytentico: cum id nō a patre, sed a vero domino filius occasiōe mortis patris capiat. quam illationem Barto. assernit in. l. & iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. libert. Frederi. consil. 228. Factum tale est, & alij quos adducunt Ioan. Crot. in. l. si cōstante. 2. lectione. col. 7. ff. solu. matri. & las. d. nu. 210. dicens hanc opinionē esse communem.

quam

quam latissime omnium explicat Andre. ab Exea in rub. de pact. nume. 211. Curti. in tracta. de feudis. 4. par. 1. reg. q. penul. vers. ex prædicta. Zasius titu. de feudi alienat. folio. 6. id vero, quod Barto. opinatur, hanc esse mortis causa capionem falsum est manifeste: quia filij hanc emphyteusim capiunt ex vero, speciali, & nominato titulo emphyteusis: sicuti & in fendo vocati censentur, & inuitati ab ipso primo cōcedente ipsi filij positi in dispositione, & ab ipso domino titulum, ius, & causam capiunt. text. in. c. vnico. & ibi Isernia, & Bald. de fendo Marchiæ. c. vnico. de gradib. succes. in feud. & in. c. vnico. de natura succes. feud. Et licet idem Bart. consi. 58. & in dicta. l. si mihi, & Titio. nume. 5. eandem decisionem repetat, quam ipse in dicta. l. mortis. scripserat, ab ea tamen recedere videtur: dicens in prædicto contractu filios emphyteusim cōsequi ex prima concessione, & ex illo contractu, quod pulchre animaduertit Carolus Molendi. in consue. Parisi. tit. 1. §. 22. q. 25. Quod vero Barto. dixerat inter filios esse locum iuri accrescendi, id recipiendum est omnino nō ex proprio iure accrescendi: sed vi taciti pacti, & lege cōcessionis: uti notat Alexan. in. d. l. si mihi, & Titio. col. 5. Curti. Senior consi. 49. col. 3. & in. 2. artic. fundamento. 11. & consi. 50. col. 7. & 8. Curt. Iunior in tracta. de feudis. 2. parte. q. si. vers. secundo principaliter. Iaso consi. 117. col. 7. vol. 4. idem in. l. re coniuncti. de legat. 3. nu. 230. & sensu Bar. in. d. l. si mihi & Titio. nu. 5. vbi Areti. & Ias. eadem materiam explicant. Imo satis dubiam est, an in mortis causa capione sit locus iuri accrescendi: nam id falsum esse censet Matthæ. notabi. 153. quod modo non disputo.

Postremo illud omittendū non est, quemlibet testari posse, atq; in vltima voluntate bona propria post mortē di-

stribuere, nisi speciatim a lege prohibitus sit. l. si quæramus. ff. ist. tit. Abb. in hac rub. Anch. Imo. & Barb. in. c. 2. eo. tit. latius Franc. in rub. huius tit. lib. 6. Regia. l. 13. tit. 1. part. 6. ex quibus plures personæ colligi possunt, quibus est interdicta libera testandi potestas.

Iure autem antiquo damnatus ad mortem, in metallū, ad bestias, vel deportatus, libertatē & ciuitatem amittebat, & ideo testari nō poterat. l. qui vltimo. ff. de pœnis. Leius qui. §. 1. qui a latronibus. §. fin. ff. ist. tit. l. si quis filio exheredato. §. sed & si qs. ff. de iniust. rupt. quod in his, qui in genni nascuntur iure Codicis abrogatū est: cum nemo bene nat⁹ seruus pœnæ efficiatur. auth. sed hodie. C. de dona. inter vi. & vxor. quæ procedit etiam in dānatis ad mortem naturalē. glo. in. d. l. eius qui. §. si. & in. d. §. sed & si quis. Saly. in. d. auth. hodie. Hæc tamen opinio minime placet, quia auth. sed hodie, non loquitur in dānatis ad mortem. quod apertius apparet ex authen. de nupt. §. quod autem, quæ est in nouellis constitutionibus. nu. 22. quo fit, vt receptū sit, etiam hodie iure Cæsareo, damnatum ad naturalem mortem minime testari posse. Barto. in. d. l. qui vltimo. & idem in dicta. l. eius. §. fin. & ibi Paul. Imo. & Areti. dicens hanc esse communem opinionem, quam probat glo. in dicta authen. sed hodie, & repetit Bar. in. d. l. si quis filio exheredato. §. irritū Regia. l. 15. tit. 1. par. 6. Prima vero opinio recepta fuit lege lata in Taurino cōuentu a Regina Ioanna Caroli Cæsaris matre. l. 4. Ex qua cessat & illa dubitatio, an damnatus in perpetuum carcerem testari possit: quia in re Barto. in. l. 2. ff. de his quæ pro non scrip. asseruit, eum testari nō posse. ex l. 1. C. qui non poss. ad libert. peru. vbi hoc notat Bal. & idem Imol. in. l. 2. col. 3. ff. de pub. iudic. Bal. consi. 448. vol. 1. Guiliel. Be

TERTIA

ned. in. c. Rainuntius. verb. mortuo te
statore. i. num. 129. Barb. col. 10. Imol.
num. 23. in. c. quia ingredientibus. ist.
tit. Hippo. sing. 565. quam sententiam
in laicis comunem esse existimat Abb.
in hac rub. 2. col. dicēs etiam in clericis
veriore esse. lege autē Taurina ab hac
opinione prorsum disceditur, quod in
specie asserit Ioan. Bernar. a Lucco, vir
moribus et doctrina excellēs, atq; Cal-
lagurritanę ecclesię antistes ornatiss-
mus in pract. crimi. c. 129. in fin. **Quin** 28
& ipse opinor ante præfatā legem dam-
nato in perpetuum carcerē testari licuis-
se, secutus Alberi. in. l. aut damnatum. §.
fi. ff. de poenis. Anch. & Fran. in. c. quā-
nis. de poenis. in. 6. Bal. in. l. i. in repeti.
col. 4. C. de sacrosanct. eccle. Abb. in. c.
tux. de poenis. Franc. in rub. ist. titu. in
6. vers. decimo. quorum opinio mani-
festissime cōprobat, ex eo q̄ frequen-
tissimo omnium cōsensu hodie nemo
intestabilis ratione poenę efficitur, nisi
ad mortem damnetur. Igitur si damna-
tus in metallum testari potest, cur dam-
natus in perpetuum carcerem nō testa-
bitur? Nec quidquā facit. d. l. i. C. qui
non poss. cū in seruis loquatur, & præ-
terea statuta sunt ante iura authentico-
rum, & Iustiniani Nouellas.

Præmissa tandem Taurina lege du-
bium est, an dānatus ad mortē natura-
lem testari possit circa illa bona, quę cū
alioqui fisco Regio cōpeterent, reservā-
tur tamen filiis, ac descendantibus ab
ipso delinquenti, aliisq; personis, quæ-
rum meminit auth. bona damnatorū.
C. de bonis proscript. l. 5. tit. 31. l. 8. titu.
10. l. 6. ti. 7. parti. 7. in quo illud iure re-
spondēdum est, posse hunc dānatum
inter illos, quibus prædicta bona præ-
servantur a lege, testari: ita ut prælega-
re minime possit, neq; vnum ex voca-
tis a lege hæredem instituere, cæteris
exclusis: vti probat efficaciter Roderi.
Suarez in repe. l. 9. ti. de legatis. lib. 3.

RVB. PARS.

Fori. 10. limit. ad finem. cuius respon-
sum coadiunatur ex eo, q̄ nec dānatus
ad mortem poterit ad piam causam tes-
tari de illis bonis, quæ per authen. bo-
na damnatorū. quibusdam ibi nomi-
natis deferuntur. Bart. & alij Doct. in.
l. i. C. de sacrosan. eccle. in repe. 4. q. nu-
me. 26. & est cōmunis opinio teste Pa-
normi. in hac rubri. fi. col.

Prohibetur etiam testamentū con-
dere filius familias, circa bona aduenti-
tia, etiam cōsentiente patre. l. qui in po-
testate. l. filius familias. ff. ist. tit. l. senium.
C. qui testa. face. pos. Regia. l. 13. titu. 1
par. 6. etiam si in his bonis pater vsum
fructum non habeat, secundum com-
munem opinionem in. d. l. senium. cu-
ius & nos superius meminimus. Imo
nec in piā causam testari poterit filius
familias, patre non consentiente, si cir-
ca bona aduentitia velit testari licet eorū
vsum fructus patri nō sit quæsitus, tamē-
tisi in piam causam patre consentiente
indistincte testari valeat. cap. licet. de se-
pult. in. 6. Calde. consil. 10. huius titu.
Abb. hic. nume. 10. Domi. in. d. c. licet.
Ange. Saly. Rom. Alex. Deci. & Cor-
ne. post Bald. in. d. l. senium. Frederi.
consil. 298. Bal. in. l. i. col. 2. et in rep. col.
6. C. de sacrosan. eccle. quorū opinio com-
munis est, ut asserūt Alex. in. l. i. §. hoc
autem Senatuscōsultum. ff. ad Trebel-
li. Ias. & Deci. in. d. l. senium. & verior
de iure secundum Laurent. Calca. con-
sil. 12. col. pe. Et licet res sit digna dispu-
tatione, cōmunis tamen opinio defen-
di potest, recte perpenſis verbis dicti. c.
licet. §. fi. iuncta glo. ibi. atq; ita in con-
sulendo & indicado erit exacte seruan-
da, etiam si refragentur Ioan. Andr. in
c. si pater. ist. tit. iu. 6. Franc. in rub. col.
21. Ancha. in. d. c. licet. & in. c. 2. infra.
eod. & alij, quos Alex. Ias. & Deci. refe-
runt. Nec admittēda est distinctio Bar-
to. qui in. l. qui in potestate. ff. eo. com-
munem intelligit, in bonis aduentitiis,
quorum

quorum vsu fructus patri non quaeritur: non in aliis. Nam & si non desint, qui in eandem iuerint sententiam Barto. commentum ratione omnino destituitur, & ideo hactenus nondum est receptum. Hic profecto sistendum est: siquidem. l. 5. Tauri cautū extat, filium familias testari posse libere, patria potestate non impediēte de bonis illis, quorum proprietates patri non sic iure quaesita, nec patris consensus est neces-

sarius. Vnde in his regnis non est anxie inquirendum de testamento filii familias, modo filius familias testetur seruata iuris solennitate, ex Barto. in. l. 1. §. q. principi. C. de sacrosan. eccle. Alex. in l. si quis priore. columna. 3. ff. ad Trebel. lia. notat las. colum. 1. per textum ibi. in. l. si quando. C. de inoffi. testamen. Regia. l. 5. titu. 1. part. 6. Nihilominus de filio familias clerico dicemus aliqua in. c. quia nos. infra. eo. tit.

H A C T E N V S T R A C T A V I M V S E A, Q V A E A D H V I V S T I

tuli qualem qualem cognitionē pertinere videbantur. Nunc vero, Deo duce, ipsas constitutiones interpretabimur.

EX CAPITE

primo.

- 1 Presbyter propria bona habens in Episcopum eligi potest, & illa bona iure retinet: atq; inibi explicatur quis fuerit autor cas nonis manifesta. 12. q. 1.
- 2 Clericus habēs patrimonium potest id conseruare, & redditus ecclesiasticos in proprios vsus expendere.
- 3 Episcopus habens patrimonium, potest in eo quem voluerit hæredē instituere, etiā omissa propria ecclesia.
- 4 Restituitur litera Canonis. Episcopus qui filios. 12. q. 2.
- 5 Res emptæ ex pecunia ecclesiæ, non tamen eius nomine, an ecclesiæ dominio acquiratur.
- 6 Bona per prælatum acquisita, an præsumantur ex redditibus ecclesiæ habita, & quid de acquisitis per vxorē matrimonio conseruante.
- 7 Bona relicta per prælatum, an censeantur acquisita ab eo post dignitatem obtentam.
- 8 Textus in capitulo primo. 12. quæstione. 5. & in hoc cap. primo ex epistolis diui Gregorij restituantur.
- 9 Prælati an teneatur inuentarium de rebus ecclesiæ facere.
- 10 Iudicis arbitrium plurimum versatur in in-

- quirendo an bona per prælatum quaesita ex eius industria, an ex redditibus ecclesiæ obnenerint.
- 11 Quæsitæ per prælatum ex eius industria, & causa personæ, an subiciantur testamento, & libera dispositioni.
- 12 Verba consilij quandoque præceptum inducunt.
- 13 Ecclesia instituta hæres a prælato an teneatur alienationem rei ecclesiæ per eum factam approbare, & quid in filio hærede.
- 14 Ecclesia instituta hæres an teneatur eo modo, quo extraneus, inuentarium facere.
- 15 Hæres non conficiens inuentarium non tenetur ad legata ultra vires hæreditarias, de quibus constat ex confessione legatariorum.
- 16 Hæres non conficiens inuentarium, an in foro animæ teneatur ultra vires hæreditarias.
- 17 Testator an possit remittere hæredi confessionem inuentarij.
- 18 Monachus factus Episcopus an liberetur a religionis regulis, & statutis.
- 19 Qui se & sua obtulit ecclesiæ sæculari, an possit ad aliam ecclesiam transiens bona illa secum deferre.
- 20 Monachus a primo monasterio ad secundū recedens, an deferat secum bona primo monasterio iam quaesita.

E 3 An mo

CAPVT PRIMVM.

21 An monasterio adquiratur hereditas, quæ monacho defertur sine ipsius monachi additione,

PRIMO, ex hoc capite colligere licet post Panor-
mitanum, posse clericum ha-
bere proprium, ac licite in
Episcopum eligi, & denique electum
ad tantam dignitatem, illud retinere:
quod Gratianus ex concilio Agathen-
si. c. 48. comprobat in cap. Episcopi. 12.
quæstione prima, plures ad id autori-
tates doctissime congerens, idem pro-
batur in cap. manifesta. eadē quæstio-
ne, ex Græcis Synodis, quas Marti-
nus Bracharensis Episcopus collegit
sub Honorio papa primo. capit. 15. a
quibus plurima decreta per eundem
Gratianum desumpta fuere, quæ ta-
men falso in vulgatis codicibus Gra-
tiani Martino Papæ tribuuntur, atq;
is error frequentissimus est in eo libro,
& maxime in dicto capitulo. manife-
sta. Cæterum, quanuis nonus ille po-
pulus Ecclesiæ catholicæ, sub fortissi-
mis ducibus foelicissima Apostolorum
charitate, res omnes communes habe-
ret, earumque distributio fida synce-
ritate perageretur, uti perhibet testimo-
nium liber Actuum Apostolorum ca-
pit. 2. & capit. 4. non tamen damnan-
dus est, imo ad clericatum recipiendus
is, qui propria bona habere curat, & re-
tinere contendit. cap. certe. & sequent.
12. quæstione prima. Diuus Augusti-
nus sermone. 52. & 55. ad fratres in ere-
mo. Quinimo clericus habens eccle-
siasticum beneficium, & patrimonium,
potest in proprios usus beneficii redi-
tus expendere, & licite propria bona
conseruare, autore Innocentio in cap.
Episcopus. de præben. quem Abb. ibi
sequitur. idem Abbas in disputatione
incipienti, Titius clericus. quarto du-
bio. & in capit. tertio de pignori. idem
Abbas & Cardinalis columna finali.

in capitu. postulasti. de rescriptis. & ibi
Felinus numero. 6. Socinus consi. 91.
volumine tertio. hoc ipsum ex verbis
Thomæ deducere conatur Caietanus
in. 2. 2. q. 185. articu. 7. respons. ad. 3. di-
gne etenim sacerdos seruiens altari, &
ecclesiæ illam mercedem percipit, quæ
a canonibus, aut prælatis sibi distribui-
tur. c. pe. 1. q. 2. ex concilio Agathensi.
cap. 36. & cap. cum secundum. de præ-
bend. igitur potest stipendia sanctis la-
boribus debita & in præmium conces-
sa in alimēta vsusq; necessarios ipsius,
sacerdos ecclesiā habens licite expendere.
Nec oportet ab hac sententiā discede-
re. nam & eam esse communem faten-
tur Decius in dicto. c. Episcopus. Fel.
& Barba. colū. penult. in dicto. c. postu-
lasti. quo in loco idem Barba. & Deci.
ab hac opinione discedunt, quibus suf-
fragantur duo. Primum, quod ex Hie-
ronymo ad Damasum Gratianus re-
tulit. 2. q. 2. c. clericos. Is enim inquit.
Clericos autem illos conuenit ecclesiæ
stipendiis sustentari, quibus parentum,
& propinquorum nulla suffragantur bo-
na. Qui autem bonis parentum, & opib;
suis sustentari possunt, si quod pau-
perum est, accipiunt, sacrilegium profe-
cto committunt. Idem ex Hieronymo re-
petitum est in regula monachorum. c. de
paupertate. Alterum ex Prospero addu-
citur. 12. q. 1. c. illi autem. dum Prosper
scribit. illi autē, qui tam infirmi sunt,
ut suis rebus renunciare non possint, si
ea, quæ accepturi erāt, dispensatori re-
linquunt, nihil habentibus conferen-
da, sine peccato possident suas, quia &
ipsi quodāmodo sua relinquunt, quā-
do propriis contenti rebus, nihil eorum
quæ labori vel ordini suo deberi arbi-
trantur, accipiunt. His igitur senten-
tiā communis improbatur, quibus satis-
facere oportet, ne tot sacerdotum ani-
mas in discrimen coniciamus, tutissi-
mā assertionē anxie nimis omittentes.
Prima

Prima etenim autoritas Hierony-
mi, vel consilium potius, quam præcep-
tū exprimit, vel probat illa bona, quæ
ex redditibus ecclesiasticis pauperum ali-
mentis veteri instituto destinantur, nō
debere distribui in alendis clericis, qui
ex parentum bonis, vel a propinquis
commode victum, & vestitum, aliæq;
sibi necessaria consequi possint, nō ta-
men loquitur de his bonis, quæ in ob-
sequij & laboris mercedem digne pres-
byteris debetur: iustus etenim eorum
labor pro operis mercenariis hæc stipē-
dia petit, quo fit, vt apud Hieronymū
ipse accipiam stipendia, pro decimis,
oblationibus, & aliis reb⁹, quæ a Chri-
stianis viris in ecclesiam conferuntur:
non autem pro mercede, quæ ab eccle-
sia clerico ministrati & seruienti in cul-
tu diuino exhibenda est. Aut, si malis,
ita accipienda sunt verba Hieronymi,
vt verelocum habeant, data maxima,
& extrema in pauperibus inopia, vt in-
tellexit Tho. 2. 2. q. 185. arti. 7. ad. 3. quo
casu clerici peccarent in abusu, nō sub-
ueniētes pauperibus ex illis bonis, nec
tamē tenerētur ad restitutionem, quod
Caieta. ibi probat, & nos alibi dicem⁹.
Prosperi vero dictum est referendū ad
illud tempus, quo incipiebat floresce-
re catholica Ecclesia, & Apostolicis cō-
siliis propēssima erga Deum religio
vtebatur, spretis mundani fastus cupi-
ditatibus, quo clericorum vita mūdifi-
sima, nullis labefactata vitiis Enāgeli-
cam doctrinam referebat: sicuti diuus
Hieronymus ad Nepotianum pien-
tissime admonet: & idem in Epistola
ad Pammachium de morte vxoris, &
Grati. in. c. pastor. 1. q. 2. eandē Inno-
cen. opinionem asserit communem, &
eam sequitur Sylue. verbo, clericus. 4.
q. 16. Soci. cons. 91. volu. 3. col. 4. Abb.
in disputa. 4. dubio. 4.

Secundo, ex eodē capite colligo, Epi-
scopum in bonis patrimonialibus, &

in his, quæ ab ecclesia non habuit, te-
stamentum facere posse, & hæredem,
quem velit instituere, ita vt ecclesia nō
teneatur hæredem relinquere. Abb. hic
probat hoc ipsum canon. 40. Aposto-
lorum, a quo Gratia. assumpsit. c. sint
manifestæ. 12. q. 1. ibi. sicut voluerit,
quæ verba sunt etiā in. c. quia nos. isti-
titu. & in. c. 1. titu. prox. infra. vbi idem
in Episcopis & presbyteris statuitur.
ad idem tex. in. c. fixum. 12. q. 5. & in. c.
quicūq;. 12. q. 3. notat glo. in. c. Episco-
pus qui filios. 12. q. 2. etiā si Episcopus
filiis & propinquis careat, quā opinio-
nem Imola præ cæteris asserit in dicto.
c. quia nos. vbi Barba. nume. 7. & hic
col. 3. asserit eandem communem esse.
& in tracta. de peste. Cardi. 1. parte. q. 5
nume. 76. eandem sententiam sequitur
Abb. in. c. si quis Episcopus. de hæreti.
vbi glo. Antoni. & cæteri Docto. com-
muniter hoc ipsum approbant. Hista-
men refragatur tex. in. d. c. si quis Epi-
scopus, dum disiunctiue dixit, Episco-
pum instituentem hæreticos, aut extra-
neos a sanguine, esse excommunican-
dum post mortem: ergo non potest ex-
traneos a sanguine instituere hæredes.
Is vero text. ita intelligendus est, vt in
eo Episcopo locum habeat, qui hæreti-
cos consanguineos, aut extraneos hæ-
reticos hæredes instituit, gloss. recepta
communiter ibi. & Roma. singu. 735.
dicens idē esse in quocūq; alio Chri-
stiano, quod in episcopo. tex. optimus
in. c. sane. profertur. versic. item multi.
24. q. 2. glo. insignis in. c. ludæi. in. 2.
de ludæis. Præterea aduersus commu-
nem opinionē text. est in. c. Episcopus
qui filios. 12. q. 2. inquit enim ille canō,
Episcopus qui filios aut nepotes non
habuerit, alium quam ecclesiam nō re-
linquat hæredem. Ergo ecclesiam tene-
tur instituere hæredem. Sed ille textus
consilium non necessitatem inducit,
secundum glo. & cōmūnem. Quod si

CAPVT PRIMVM.

attendamus ad verba illius text. quæ multo integrius extant in concilio Agathensi. c. 33. parum oberit ille cano opinionem iam diu receptam: ita enim legitur, Episcopus, qui filios aut nepotes non habens alium quam ecclesiam reliquit heredem, si quid de ecclesia, non in ecclesie causa, aut necessitate insumpserit, quod distraxit, aut donauit, irritum habeatur. Qui vero filios habens, de bonis, quæ reliquit ab heredibus eius indemnitatibus ecclesie consulatur. Hactenus igitur ille tex. nõ cogit precise Episcopum filios carentem ecclesiam instituere. Vnde sententia Doct. verior est, & eam expressim optime Hostiens. sequitur in d. c. si quis episcopus. c. 100

5 Tertio ex ultimis huius. c. verbis probatur, res emptas a prelato pecunia ecclesie, dominio ipsius ecclesie adquiri, etiã si proprio prelato nomine fiat emptio. Abb. & Doct. hic, & idem fere statuitur in d. c. fixum. 12. q. 5. c. 1. c. inquirendum. de pecu. clerico. Verum in his iuribus id tantum dicitur, debere predictas res in iura ecclesie conferri: non tamen esse a die emptionis, & in ecclesie dominium translatas, & ideo Hosti. in d. c. inquirendum. fatetur hanc tertiam conclusionem aperte in iure non probari, licet Doctores maxima auctoritate satis sit præminuta. Communis tamen assertio ex verbis huius. c. etiam refragante Hostien. optime colligitur, & in auth. licentiam. C. de epis. & cleri. Nec oberit iuris civilis regula dictans, emptum ex pecunia aliena ementi adquiri, non ei cuius est pecunia. l. ex ea. C. de rei vendicati, quia in ecclesia erit speciale, vt emptum ex eius pecunia, non ementi, sed ecclesie dominio adquiratur. glo. singu. secundum Cardinalem, & Barba. ibi columna. 1. in dicto. c. inquirendum. quo in loco ceteri Doct. idem approbat, quibus accedit Regia l. 40. tit. 5. part. 5. glo. in. c. apostolicos,

12. q. 1. Corset. in singu. verb. emptio. Roma. in authenti. similiter. C. ad. l. Falci. col. 6. Bald. in l. si quis presbyter. C. de epis. & cleri. Areti. in l. cum hæredes. in principi. ff. de acqui. posse. g. in. l. vxor marito. ff. de dona. int. vir. & vx. & in. l. 2. ff. quando ex fact. tut. & in. l. si vt proponis. C. de rei vendic. vbi idem dicit in re emptæ ex pecunia militis, sicuti in re emptæ ex pecunia pupilli, aut minoris. l. 2. ff. quando ex fact. tuto. l. 3. Carbitri. tute. Est & in eccle. glo. in. l. 1. C. si quis alteri vel sibi. cuius opinio nem asserit communem esse Ripa in. l. senatusconsulto. nume. 16. ff. in quib. casu. pig. vel hypoth. Est tamen dubium an idem sit dicendum, quando res pecunia ecclesie emitur, suppresso nomine ecclesie ab eo, qui ecclesie prelatus nõ est, nec administrationem rerum ecclesie tractat: & ex argumento minoris ad ecclesiam. c. 1. & c. auditis. de integ. rest. l. orphanotrophos. C. de episco. & cleri. Regia. l. si. tit. vlti. part. 6. Cinus, Bart. Alberi, Bald. Saly. & Paul. in d. l. si vt proponis. asserunt, non esse idem: imo rem ex pecunia ecclesie emptam ab eo, qui rerum ecclesie administrationem non gerit, effici ementi, non ecclesie, nec vendicari ab ecclesia posse, nisi in subsidium: sicuti in re emptæ pecunia minoris. idem est. l. 3. ff. de reb. eo. in prin. l. filia. & ibi Bar. ff. de solu. Paris. consi. 80. lib. 1. num. 19. quo in loco hanc dubitationem explicat. Regia. l. 49. tit. 5. parti. 5. quæ expressim in ecclesia & minore Barto. Cini & aliorum opinionem recepit, licet in pecunia militis absque vlla distinctione probet, rem ex ea emptam, etiam ab eo, qui militis res non administrat, effici ipsius militis: quod Cinus, Bartolus. & alij, exceptis Guiliel. de Cuneo, & Baldo in dicta lege. si vt proponis, in specie adnotat. Et quæuis præfatis in locis Bernar. & Accur. a milite ad ecclesiam argumententur, atq;

atq; latius Euerard. c. 27. Id tamen argumentum ita recipiendum est, vt nimum a regulis iuris nō discedamus: quo fit Barb. sententiam in. d. c. inquirendum. col. 2. a vero dissentire: dum idem in ecclesia, quod in milite dicendum fore existimat.

Quarto, ex eodem. c. colligo, omnia bona, quæ prælat⁹ habet, præsumi adquisita fuisse ratione bonorum ecclesiæ, & ob id pro ecclesia esse maximam iuris præsumptionem, & episcopi hæredes probare debere bona ab Episcopo relicta ex patrimonio, aliove titulo, quam ecclesiæ causa obuuisse. quod suaderi potest ex. l. Quintus. ff. de dona. inter virum & vxor. l. etiam. C. eod. titu. Regia. l. 2. titu. 14. parti. 3. quibus constat, res, quæ penes vxorem mortuo marito reperiuntur, præsumi esse ipsius mariti, & ideo oportet ipsam vxorem contrarium probare: quia si res sunt qui id intelligant verum esse in his rebus, quas constat: vel probat mariti hæres fuisse adquisitas matrimonio constanter: hæc etenim res præsumuntur adquisitæ ex bonis mariti, ne sit locus suspicioni libidinis, & adulterij: cuius causa eas vxor adquisierit, vt inquit ipsa lex. Hac vero probatione cessante non est locus præfatæ præsumptioni: ita visum est Baldo in. l. si vxorem. C. de conditio. infert. Salycetus in dicta. l. etiam. & in dicta. l. Quintus. Aymon Sanil. conf. 61. nume. 7. Alexand. consil. 42. volumi. 5. Aluat. de præsumptionibus regula. 3. præsumption. 26. numero. 6. Quibus tamen obstat Areti. qñ contrarium responder conf. 51. post Albericum in dicta. l. etiam. dicens, præsumi illa bona constare matrimonio quæ sita fuisse, & ex mariti bonis. Nam cū bona reperiuntur tempore dissolutionis matrimonij penes vxorem, præsumendum est bona illa esse mariti, cui subdita fuit in coniugali consortio

ipsa vxor: ex eo etiam quod femina non ita honeste ac licite patrimonium ex industria solent acquirere, sicut viri. Et præterea cum ad maritorum consortium accedunt, res quas secum deferunt, in libellum & repertorium redactas, maritis tradunt. l. si ego. §. si. ff. de iure doti. Ex quibus, quauis cesset ratio præsumptionis dictæ. l. Quintus. adfunt tamen aliæ coniecturæ, quibus opinio Areti. potius quā contraria placet. Nec sequitur: res matrimonio constante adquisitæ præsumuntur ex bonis esse mariti: ergo bona quæ vxor possidet, adquisita fuerunt ante matrimonium: id vero cōsequitur optime, igitur ante matrimonium res habitas ab vxore ipsius esse, non mariti, censendum est. Atq; in his regnis, omnia bona quæ reperiuntur tempore, quo matrimonium soluitur, indicantur eodē matrimonio constante adquisita, & ob id cōtinua sunt. l. 203. styli. Minime tamē inficior Saly. opinionem posse admitti ex alijs quot cōiecturis, quæ animū iudicantis induceret ad credendum, vxorē bona illa quæ possidet, ante cōiugij habuisse. quod Alia. post Are. animaduertit. In prælato tandem id apertissimi iuris erit, res adquisitas post dignitatē adeptā, præsumi causa ecclesiæ habitas fuisse. tex. glo. & doct. in. c. 1. de pecu. cleri. id etiā in hoc capite omnino probatur. Ad id tandē disputatio rēdit, an in dubio res præsumantur adquisitæ ante dignitatē, an post. quā in re Gofredus in summa titu. de succel. ab intest. scribit, episcopi hæredibus incumbere probationē ecclesia possidēte: at e contrario possidentibus ipsis hæredibus oportere ecclesiam probare, res illas adquisitas fuisse post dignitatē. idem Abb. hic, & in c. 3. de pecu. cleri. in fi. Barba. in. c. 1. col. fi. de pecu. cle. tex. elegās in. c. 1. 12. q. 5. ubi hæc assertio Gofredi probari videtur. Obiter tamē admonendus lector est illius

CAPVT PRIMVM.

8 est illius canonis inscriptionem deprauatam esse: siquidem is canon est apud diuum Gregoriū in epistola ad Deodatum Episcopum Mediolanensem libro epistolarum. 10. episto. 43. in libro vero decretorum Gregorio ad Lucidum episcopum falso tribuitur: constat item ex eadem epistola, Luminosam, cui bona quædam Constantius episcopus reliquerat, fuisse filiam fratris eiusdem episcopi. Nam dum legitur apud Gratianum, Luminosæ ancillæ Dei, & fratribus suis, apud Gregoriū multo rectius legitur, Luminosæ ancillæ Dei filix fratris sui. siquidē de sola Luminosa in eadem epistola tractatur. Itē ex epistola apparet, bona quæ Episcopus ille Luminosæ reliquit, immobilia fuisse, cū ex Gratiano mobilia esse colligatur. Addit præterea diuus Gregorius, bona illa non esse auferenda a legataria, nisi ecclesiæ actores probauerint, post ipsam dignitatem ab eodem Episcopo adquisita fuisse: quibus verbis adhuc Gofredi sententia fortior redditur, quam Abb. etiam sequitur in re. pe. c. cum esses. ist. titu. nume. 24. Salyce. in. d. authē. licentiam. glo. in. c. sint manifestæ. 12. q. 1. & in. d. c. 1. 12. q. 5. Bertachi. de episcopo. 4. lib. 4. par. nume. 6. Roma. cons. 159. fi. col. Ecce qua ratione Gofred. nitatur ad concordiam reducere canonem illum, & huius primi capitis verba, quæ eiusdem autoris sunt, diuine nepe Gregorij papæ primi, libro epist. 7. epistol. 52. ad Anthemiū Campanū subdiaconum de testamento Importuni Attellanæ ciuitatis Episcopi: cum tamen inscriptio vulgaris caput hoc dicet esse Gregorij papæ tertij ad Antonium subdiaconum. Nec eadem omnino litera est vtrobiq: scriptum enim est in hoc capitulo: Hortamur igitur, vt solite discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit a qualibet persona detineri nullatenus patia-

ris, nisi hoc solum, quod eum ante episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Apud Gregorium vero. Hortamur ergo experientiam tuā, vt solita inquisitione discutias: & quicquid ecclesiæ ipsius esse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum, quod eum ante episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quod si hæc litera vere est ipsius Gregorij, minime in hoc textu probatur quarta hæc Docto. adnotatio. Cæterum Ioā. Andre. in. c. 3. de pecul. cleri. omnino contendit, in dubio bona ab Episcopo vel prælato dimissa ex præsumptione iuris canonici censeri post ipsam dignitatem adquisita fuisse, sine possideat ecclesia eadē bona, sine prælati hæres. idem Anto. Cardi. & Ioan. ab Imola in. d. c. 3. vbi Abbas hanc esse communem sententiam profitetur. quam parum sibi constans sequitur Barba. hic. nume. 2. Henri. in. c. fi. de pecul. cleri. Ancha. col. 2. Imola col. 3. in. c. cum in officiis. ist. titu. Bal. & Alberi. post glo. in authen. licentiā. C. de episco. & cleri. Areti. consi. 31. col. pen. quam opinionem etiam fatentur communem esse Corne. consi. 314. volu. 3. Soci. consi. 91. col. 3. volu. 3. & Alberi. in. d. authen. licentiā. vbi pro hac communi opinione est tex. insignis. et in authen. de eccl. tit. §. interdicimus. colla. 9. & in. c. sint manifestæ. 12. q. 1. eandem sententiam coadiuuat ratio illa: nam licet sit dubium, an Episcopus vel prælatus teneatur repertorium, seu inuentarium rerum ecclesiæ facere, quibusdam dicentibus enim ad hoc teneri, quia tutori similis est. g. in. c. qualiter. in. 2. verbo, redde. de accusatio. & in. c. auditis. de in integ. resti. & in. c. nulli. de rebus eccl. & in. c. ea quæ. de offi. Archid. & in specie glo. in. c. manifesta 12. q. 1. Pau. Castren. in. l. orphanotrophos. C. de episco. & cleri. Bertachi. de Episcopo

Episcopo, libro. 4. par. 4. nume. 28. sentiunt Anchar. Imola, & alij Doctores in dicto. c. cum in officiis. Areti. in dicto consi. 31. col. pen. Aliis vero contrarium asserentibus, eo qd nullibi in iure tantum sit, praelatum teneri ad conficiendum inuentarium reru ecclesie. ita Abb. eleganter in. q. 3. dubio. 4. Felin. in. c. cum deputati. colum. fin. de iudi. Barba. in dicto. c. cum in officiis. num. 10. Nec omnino procedit similitudo praelati, & tutoris. vti notat glo. in. c. fi. 5. q. 3. Abbas in dicto. c. auditis. idem in. c. 2. de donat. nouiores maxime De ci. in. c. reprehensibilis. de appellatio. Anani. in dicto. c. qualiter. in princip. col. penul. Baldus in. l. fin. ff. de tuto. & curato. datis ab his. Felinus in dicto. c. cum deputati. Tamen Episcopus tenetur tempore, quo dignitate illam consequitur, inuentarium facere rerum, quas ipse ex patrimonio, aliove titulo adquisiuit. text. in. c. de Syracusanze. 28. dist. c. manifesta. & c. sint manifesta. 12. q. 1. quod Abbas in dicto dubio. 4. concedere videtur. Igitur si praelatum inuentarium non fecerit Episcopus, presumptio fraudis minime cessat; & ob id opinio Ioannis Andre. potius quam Gofredi mihi placet. Non obstat text. in. c. l. 12. q. 5. quem pro Gofredo Abb. & ceteri eius sequaces allegant: quia, vt constat ex epistola diui Gregorij, non tantum presumptio possessionis pro ipsa legataria, sed et fama detulit ad Romanum Pontificem, illa bona, de quibus erat controuersia, ante Episcopatum quasita fuisse: & hic est verus intellectus illius canonis.

Secundo, potest Gofredi opinio maxime procedere quando constaret tempore promotionis ad episcopatum ipsum promotum bona aliqua habuisse: ita vt ex hoc, & ex possessione oriatur presumptio quedam ad transferendum probandi onus in actorem, qui eccle-

sia non possidente, nomine ecclesie illa bona petit: secundum Ioannem Andre. & alios, qui communiter sic intelligunt opinionem Gofredi. Est denique maxima iuris canonici presumptio pro ecclesia, vt bona relictas a praelato ceseantur causa ecclesie, seu ex eius bonis adquisita. quod & Dinus notauit in reg. ratum. in fine. de regu. iuris. Hec vero presumptio aliis aduersis presumptionibus eliditur. Nam si Episcopus, tempore quo habuit dignitatem, habebat patrimonium, iudex arbitrabitur attenta quantitate & qualitate patrimonij, & rerum ecclesie, an bona postmodum adquisita, sint ecclesie, aut episcopi hae redibus adiudicanda, vel inter ecclesiam & haeredes diuidenda. text. quem glo. ibi ita intellexit in. c. sacerdotes. 12. q. 4. dicit singu. Roma. singula. 267. Barba. in tracta. de peste. Cardi. 1. par. quaestione. 3. numero. 47. commendat Abba. in. c. 3. de pecul. cleric. & in repeti. c. cum esses. ist. tit. numero. 24. Item si Praelatus gessit negocia publica, in aliquo magistratu, ex quo percipiebat aliquot redditus: his perpenis iudex arbitrabitur, an bona per eum adquisita fuerint ex illis redditibus emptas. argu. text. in. c. quia nos. & c. relatum. in. 2. ist. tit. quod praedicti Docto. fatentur, & explicant alias notantes coniecturas Corne. consi. 314. volumi. 3. Cardi. consili. 79. in fine. Soci. conf. 91. volum. 3. Nicol. Boeri. decisione. 20. Quibus illud addere non omittam, quod Andre. Altiat. scripsit reg. l. de praesump. 29. praesump. ad finem. dicens res emptas a fratre, vel consanguineo Episcopi, quem ipse praelatus procuratorem constituerat ad percipiendos redditus ecclesiasticos, non praesumi emptas fuisse ex redditibus ecclesie: ratio enim praesumptionis, quae in ipso Episcopo consideratur, cessat in consanguineo episcopi, qui quidem consanguineus potuit ex proprio labore, industria,

industria, aut patrimonio res illas adquirere. Erit tamen a iudice attente ac discretè perpendendum, an ex hoc fraus fiat ecclesiæ.

11 Cæterum, dubium illud explicare oportet, an quæ sita per Episcopum post dignitatē, ex propria tamen industria, sint eiusdem, ita vt libere valeat de eis testari? & in presbyteris, qui curam habent animarum in aliqua ecclesia, aliaue obtinēt beneficia ecclesiastica, ex presbiterio id est statutū, eisq; permissum est libere de ita acquisitis bonis testamentum facere. c. quia nos. c. relatum. in. 2. ist. titu. etiam si presbyter ea bona fuerit cōsecutus ratione ordinis sacri, nullo tamen prætextu beneficii, vel bonorum ecclesiæ: nepe pro celebrandis missarum solennibus, aut ex stipendio alienius prælati, alteriusue, cui presbyter uti capellanus seruit. Cinus & Docto. in authen. licentiam. C. de episco. & cleri. Hostien. Anto. Ancha. Cardina. & Imol. in. d. c. quia nos. Abb. in. c. cū in officiis. col. 2. & ibi Barb. col. 4. ist. tit. Boeri. decisio. 20. Syluest. verb. clericus. 4. §. 8. Abb. in repe. c. cum esses. ist. tit. nume. 26. Domi. in. c. præsent. de offi. ord. in. 6. Bolog. in con. Ananie. 87. ex quibus constat, hanc opinionem esse communem: quod Barb. fatetur in. d. c. quia nos. col. fi. Corne. & Soci. paulo post citandi. In Episcopis vero Iaco. Butri. in. l. sacrosanctæ. C. de episco. & cleri. diuersum opinatur, dicens, ipsos testari non posse de bonis post episcopatum, etiam ex propria industria personæ utenq; acquisitis. Cui suffragari videtur text. in. d. authen. licentiam. dicens, Episcopo adquiri bona ei post episcopatum obuenientia a cognatis, cæteris bonis ipsi Ecclesiæ reservatis. Præterea text. hic & in. c. 1. 12. q. 5. solū permittit episcopis testari de bonis, quæ habuerunt ante episcopalem dignitatem: de acquisitis postea negant omni

no iura Pontificia testandi licentiam, nisi bona illa iure sanguinis adquisierit. Eandem opinionem Iacobi defendit Barba. hic, & latius idem in tracta. de peste. Cardi. parte. 1. q. 3.

Sed si rationem prædictorum canonum consideremus, idem erit dicendum in episcopis, quod in presbyteris ecclesiarum rectoribus: ea etenim quæ post dignitatem a prælatis adquiruntur, ex eo ecclesiæ a canonibus adiudicantur, quod præsumatur ex bonis, ac redditibus ecclesiæ adquisita fuisse. tex. iuncta g. in. c. 1. de pecul. cleri. quam rationem iam superius notauimus. & probatur efficaciter in. c. fixum. 12. q. 5. Vnde textus in hoc. c. & in. d. auth. licentiam. ita intelligendi sunt, vt idem dicamus de rebus, quas constat episcopum ex industria propria nactum fuisse, quod de illis, quæ manifeste ei iure sanguinis obnenerunt: atq; ita idem prorsus in episcopo, quod in cæteris presbyteris notat Abb. hic in fin. ex glo. vltima. idem Abb. in. d. c. cū in officiis. Corne. cons. 314. col. 3. vol. 3. dicens communiter reprobari opinionem Iacobi Butri. idē testatur eandem communem secutus Soci. cons. 91. 3. volu. & Syluest. verb. clericus. 4. q. 6. Ex qua opinione infert Soci. posse Cardinalem testari de illo stipendio, quod a Romano pontifice datur ratione Cardinalitij galeri, cum id non detur respectu alicuius ecclesiæ, sed personæ ipsius Cardinalis, qui ipsum Romanum Pontificem in regimine ecclesiæ cōsilio, et industria coadiuuat. Hinc etiam ipse infero, Episcopos testari posse de his bonis, quæ acquirunt ex his, quæ ipsis offeruntur, & dantur ab his, qui sacris ordinibus initiantur, & insigniuntur.

Gloss. in verbo, Hortamur, dum exponit præcipimus, est prænotanda, quia licet verba exhortationis non inducant præceptum, c. quod præcipitur.

14. q. 1

14. q. 1. alias in. c. fin. §. quod præcipitur. optimus tex. in. c. 2. de spõs. ex quo colligunt ibi Anto. Abb. Præp. & Feli. per hæc verba, moneas, & inducas: simpliciter in rescripto Principis appositâ, non concedi potestatem cõpellen- di ei, qui nullam ad compulsionem iurisdictionem habebat. c. ex literis. in. 2. de spons. idem notat vltima glo. in. c. cū nostris. de cõcess. præb. Ioan. Andr. Anch. Domi. & Franc. in. c. si pauper. de præb. in. 6. & Ioan. de Imol. in. d. c. cum nostris. pe. col. asserit hanc opinio- nem mente tenendam esse, contrariam tamen magis cõmunem cum Archi. in. d. c. si pauper. quod ipse non habeo ex- peditum. Nam & Cardi. in. cle. 1. q. 11. de offi. delegat. primam sententiam se- quitur. Verum si verba exhortationis sint adiecta rei aut dispositioni, quæ ex propria natura necessitatem obtempe- randi præ se fert, pro præceptis assumū- tur. ita glo. hic. cui simil. in. cle. 1. de tes- tib. vbi Cardi. & Imol. alia in. c. ad au- res. de æta. & quali. Feli. col. 6. Deci. nu- me. 13. in. c. 1. idē Feli. in. c. nam & cons- cupiscentiam. col. 1. de constit.

13 Glossa in verbo, patiaris, probat ec- clesiam prælati heredem omnino debe- re approbare pro ea parte, qua sit hæres alienationē rei ecclesiasticæ factam ab ipso prælato absq; iuris solennitate, vel eo casu, quo alienari res illa non pote- rat, nisi inuentariū fecerit: tunc etenim ecclesia alienationem ratam habebit ex ea quantitate, quam ab hæreditate ac- cepit. similis glo. in. c. episcopus qui fi- lios. 12. q. 2. quas cõmuniter Doct. hic approbant. Barto. in. l. cum vir. 2. col. ff. de vsucap. Alex. conf. 30. col. 2. volu. 6. l. 1. ff. de except. rei vend. l. venditrici. C. de reb. alie. non alie. l. cum a matre. C. de rei vendi. l. si. in cõputatione. C. de iure deli. quibus adde Parisi. conf. 63. lib. 1. Et idē erit in filio hærede, qui etiam confecto inuentario tenetur sta-

re alienationi rei propriæ per patrem fa- ctæ, eo casu, quo pater alienare non po- tuit, facta ad hoc, si necesse id fuerit, cõpensatione legitimæ cum ipsa realie- nata. glo. & ibi Doct. in. d. l. cum a ma- tre. Abb. Imol. & doc. hic. Regia. l. 24. tit. 13. parti. 5. & est communis opinio, teste Iaso. in. d. §. in computatione. ad- uersus gloss. ibi. eandem etiam senten- tiam communem defendit Rodericus. Suares in repe. l. quoniā in prioribus. C. de inoff. testa. 7. extensione. col. 8.

Eadem glo. verbo, patiaris, fatetur ecclesiam alicuius hæredem, non con- ficientē inuentariū teneri vltra vires hæ- reditarias ad debita & onera defuncti: sicuti quilibet extraneus teneretur inue- tario non cõfecto: ex. l. si. C. de iure de- lib. in quo glo. ista singu. est secūdum Abb. & eam sequuntur Imo. Anto. & Barb. hic. idem Imol. in. c. 1. de solutio. Saly. in anth. sed cum testator. C. ad le- gem Falci. las. dicens hanc opinionem esse cõmunē in. l. si. §. si. C. de iure de- lib. restituitur tamen ecclesia ad confi- ciendū hoc inuentarium aduersus la- psū temporis secundum eos. Et pro- batur hæc conclusio in anth. de hære. & Falci. §. pupillis. vbi statuitur, pupila- lū teneri vltra vires hæreditarias, si nō confecerit inuentarium, nec petierit re- stitutionem ad id conficiendum: ergo eodē iure ecclesia tenebitur. notat Ro- ma. in rub. ff. de acqui. hære. Contra- rium tamen, imo ecclesiā vltra vires hæ- reditarias non teneri, etiam si inuenta- rium non confecerit, asserunt Card. & Abb. hic. & in. d. c. 1. Bart. in. l. 1. num. 46. C. de sacrosanct. eccle. Bal. in. l. si. in prin. C. de iure delib. col. 1. Abb. in rep. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. nu- 18. Ange. in anth. de aliena. & emphy. §. si vero quilibet. idem Angelus in. d. l. si. §. si vero postq. Anani. in. c. in lite- ris. col. 6. de rapto. Feli. dicens hanc opi- nionem cõmunem esse in. c. de quar- ta, de

CAPVT PRIMVM.

ta. de præscript. colu. 3. idem profitetur Aretin. in rub. ff. de acqui. hære. col. pe. pro quibus adduci solet tex. in. l. 1. §. an bona. ff. de iure fisci. vbi fiscus hoc privilegium habet: ergo & ecclesia. arg. g. in. c. 1. de in integr. resti. Item suaderetur hoc ea ratione, quod præsumptio subtrahendi res hereditarias, ex qua statuitur obligatio hæredis non facientis inuentarium ultra vires hereditarias ad legata, & onera defuncti. tex. in authen. de hæred. & fisci. §. sancimus. cessat in ecclesia: igitur ipsa obligatio cessabit.

His vero respondetur, & primo tex. in. d. §. an bona. non habere locum quando bona deveniunt ad fiscum iure hæreditario: sed iure devolutionis, quia vacantia sunt vel alio simili titulo, ut explicat Bar. in dict. rub. ff. de acqui. hæred. illi autem, qui non sunt veri hæredes, sed universali alio titulo succedunt non tenentur conficere inuentarium. Inno. in. c. in præsentia. de probat. Francisc. Porcellinus in tracta. de inuentario. c. 4. ad finem. Secundo respondeo, argumentum illud a ratione cessante minime convincere. Nam & in pupillo cessat illa ratio, & tamen in eo locum habet iuris præfati dispositio. Clerici etiam eadem lege censentur, quavis alieni sint a fraudis suspicionem, ut in eadem constitutio ne de hæredi. & Falcid. expressum est. Nec ratio ultima & principalis dictæ decisionis in præsumptione fraudis consistit. dictio etenim, forte, qua Iustinianus ibi utitur, causam impulsivam legis non principalem inducit: tex. & ibi glo. Imol. & alij in. c. 1. de appella. glo. in. l. commodati. §. sicut. ff. commodi. Alex. in. l. in ratione. §. quod vulgo. ff. ad. l. Falcid. num. 13. Feli. in. c. 2. col. fi. ut lit. non contest. Deti. in. c. super literis. col. 8. de rescript. quibus diligenter inspectis questio ista dubia censetur. Nisi dixerimus primam opinionem quæ glo. hic asseruit, quoad creditores hæredi-

tarios procedere, cum quibus hæres, qui sine repertorii auxilio adit hereditatem, quasi contrahit. l. apud Iulianum. §. si. ff. ad Trebe. & ideo adhuc cessante quolibet fraudis suspicionem tenetur eis satisfacere, ut defunctus tenebatur, etiam ultra vires hereditarias. Secunda vero opinio poterit admitti quoad legatarios quibus hæres non conficiens inuentarium integra legata solvit etiam iure canonico. c. Rainaldus. ad finem ist. titu. ex præsumptione fraudis, & suspicionis, quæ in ecclesia, & eius ministris cessat, atque ita dubium istud dissolvunt Alexan. & Corne. in. d. l. fi. §. si. & Areti. in dict. rub. ff. de acqui. hæredit. quibus
 15 accedit Bald. in. l. filium. C. fami. Hieracis. col. pe. dicens, hæredem non conficientem inuentarium non teneri ad solvendum legatariis integra legata, si ex legatariorum confessione colliterit patrimonium hereditarium sufficiens non esse ad integram solutionem, idem Alex. & Areti. 1. col. in dicta rubric. ff. de acqui. hæred. & l. in. l. 1. §. is qui quadringenta. ff. ad. l. Falcid. & quannis Soci. ibi dubitet, Baldum sequuntur Alexan. & l. in. l. fi. §. 1. C. de iure delibe. Feli. in. c. quoniam de proba. num. 30. & Catelli. Cotta. in ult. Memor. dictio ne: Inuentarium. vbi plures citat de hac decisione dubitantes. qua in remior Gualdes. de arte test. titu. de acquiren. hæred. caute, 8. hanc sententiam Bald. etiam in creditoribus intellexisse. quod a sensu Bald. valde alienum est. Ex his etiam questio illa diffiniri poterit, an hæres non confecto inuentario in animæ & conscientie iudicio sit obligatus
 16 ad solvenda onera defuncti ultra vires hereditarias. Nam Bart. in dict. rubric. ff. de acquire. hære. & alij, quos ibi referunt Alexan. & l. Bald. in. d. l. filium quem habentem. col. pe. idem Bart. in. l. 1. num. 45. C. de sacros. ecclesi. Ioan. And. & doct. in. c. quæ, de usur. in. 6. Feli.

17 Feli. in. c. 1. de consti. nu. 44. tenent, in foro conscientie hæredem non confecto inuentario, minime esse obligatum ad onera hæreditaria, vltra vires patrimonij a defuncto relictæ: quasi in eo foro præsumptio fraudis cesset, quæ opinionem communem esse fatetur las. in. dicta rubr. & Carol. Ruinus conf. 20. lib. 4. Rursus Frederi. Senensis in consi. 21. & Paul. a Castro in eadem rubri. diuersum opinantur, ac nullum esse inter conscientie forum, & iudiciale, discrimen existimant. Lex etenim humana, quæ iusta est, etiam in foro animæ est seruanda. glo. recepta communiter in. c. quæ in ecclesiarij. de consti. Thom. 12. q. 96. art. 4. Ea vero lex civilis, quæ non confecto inuentario cogit hæredem hæreditaria onera subire, iusta est, nec in præsumptione consistit, vt modo diximus: ergo in iudicio interiori seruabitur. Verum, isthæc ratio quoad creditores admittenda est, ita vt in eis locus sit opinioni Frederi. Sed quoad legatarios communis sententia sibi locum vedicabit, quod visum est Areti. in. d. rub. ff. de acqui. hære. His proximum est, quod notant Pau. Areti. & Alexā. in. l. nemo potest. ff. de lega. 1. Bald. in. l. si. §. cum igitur. col. pe. C. de iure delibe. las. in. d. l. nemo potest. 1. lect. nu. 55. & ibi Crot. col. 19. Deci. consi. 418. col. 3. Aymon consi. 174. Ferdi. Loazes Illderensis præsul in. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legat. 1. nu. 71. Guido Pap. consi. 63. col. penul. vnanimi consensu dicentes, testatorem non posse remittere hæredi confectionem inuentarij in præiudicium creditorum, quibus ipse testator præcise satisfacere tenetur, nec potest eis præiudicium inferre. Poterit tamen testator prædictam remissionem facere in præiudicium legatariorum, quod expressim notant Pau. Aret. Alexan. Deci. Aymon, paulo ante citati, & Bald. in. l. cum tale, §. Titius, ff. de cons

di. & demonst. quorum opinio communis est, sicuti Alex. asserit in. d. l. nemo potest. col. 5. & Aymon. d. consi. 174. col. si. Tametsi Bal. in. l. si. C. arb. tuto. contrarium teneat, cui assentiuntur las. in. d. l. nemo. 1. lect. in fine. Crot. ibi. 19 col. & Guido Pap. dicto consi. 63. col. penul. Quin & Aymon in dicto consi. 174. respondit, testatorem posse hæredem grauare, vt etiam confecto inuentario eius beneficio nõ vtatur, ac teneatur creditoribus, & legatariis satisfacere, perinde ac si inuentarium non fecisset, quod notandum esse existimo. His vero alia proxime aptari quæstio poterit. Nam iure satis compertum est, iuramentum in litem deferri aduersus tutorem, qui inuentarium conficere omiserit. l. tutor qui repertorium. ff. de administ. tuto. tradit las. in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & in. l. si quando. C. vnde vi. Est etenim dubium, an idem sit dicendum contra eum, qui se hæredem esse alicuius existimans, eius hæreditatem obtinuit, vel ea ratione vt de liberare possit, de hæreditate adeunda bona accepit: qui quidem hæreditatem omittens, aliaue de causa a veris hæredibus cõuenitur, cõtronertitur, sitne locus iuramento in litem aduersus eum, qui repertorium facere omiserit, & Raphael Fulgo. in. l. vl. §. sed si post deliberationem. C. de iure delibe. scribit, locum esse delationi iuramenti in litem aduersus eum, qui hæreditatem alicuius defuncti, eiusque bona accepit, atque occupauit: nec tamen inuentarium confecerit: etenim si postea contra eum actum sit petitione hæreditatis, & obtentum, cogendus erit reddere rationem bonorum per inuentarij seriem, aut contra ipsum in litem iurabitur, sicuti aduersus tutorem, qui repertorium facere omiserit. Sic enim Iustinianus scribit. Si quis autem temerario proposito deliberationem quidem petierit, inuentarium autem minime cõscripserit, & vel

CAPVT PRIMVM.

& vel adierit hæreditatem, vel minime eam repudiauerit: non solum creditoribus in solidum teneatur, sed etiam legis Falcidie beneficio minime utatur: quod si post deliberationem recusaue- rit, inuentario minime conscripto, tunc res hæreditarias creditoribus, vel his, qui ad hæreditatem vocantur, legibus reddere compellatur, quantitate earum sacramento res accipientium manife- standæ, cum taxatione tamen a iudice faciendæ. Hactenus codicis text. a quo Fulgo. prædictam opinionem deducit. Accursius tamen verbo, sacramen- to, eam decisionem visus est intellige- re, non de iuramento in litem circa re- rum quantitatem: sed de iuramento in litem quoad æstimationem rerum, quas habuisse reus ipse ab hæreditate consi- terit. In litē, inquit si non restituat om- nes res, quas constat eum habuisse. & licet Corne. exponat Accursij verbum, constat, id est per iuramentum in litem, ea expositio admodum est violenta, & sensui glo. ac Docto. omnino contra- ria. Nam vere constitutio ipsa Iustinia- ni, & glo. de iuramento in litē loquun- tur. tex. quidem quoad rerum quantita- tem glo. quoad earum æstimationem: quæ admodum distincta videntur. Nos vero existimamus, iuramentum in li- tem quoad rerum hæreditariorum quan- titatem non confecto inuentario, de- ferri actori aduersus eum, qui bona de- functi, & hæreditatem eius accepit, in ea specietantum, cuius intentio sit in. d. §. si quis autem. id etenim negari non potest: quandoquidem ea constitutio satis expressa est absq; vlla interpretum calumnia: idemq; assenerant inibi di- centes id speciale esse in eo casu Petrus a Bellapertica, Cinus, Alex. & Corne. quorum sententiam quidquid glo. di- xerit, ita esse accipiendum censeo, vt in specie. d. §. non confecto inuentario iu- ramentum deferatur in litem, taxatio-

ne iudicis præmissa super quantitate bonorum ipsius hæreditatis, nõ super æstimatione. Hoc autem idcirco statu- tum fuisse opinamur ob temeritatē il- lius, qui absq; bonorum & rerum reper- torio hæreditatem nondum certus de eius acceptatione receperit, eiusq; res oc- cupauerit. Itē, eo quod maxima sit do- li præsumptio aduersus eum, qui repu- diat hæreditatē, quam semel obtinuit, & accepit, cum termino & facultate de- liberandi: forsan enim ex ea plura surri- puit. Atq; ideo æquissimū est, quod ratione bonorum hæreditariorum ex repertorio reddat. Nec eadem constitu- tio in vniuersum accipienda est, nec ex- tendēda ad quæcunq; bona defuncti, vel hæreditatem alterius obtinentem: si quidem quod de tutore Fulgo. ad- ducit, maxime verum est, propter con- seruandum pupilli & minoris patrimo- nium, quod nullum alium præter tuto- rem defensorem habet, in quo maior est præsumptio doli. vnde Fulgo. opi- nio admittenda nõ est extra casum di- cti. §. si quis autem. vel forsan erit eidē locus aduersus eum, qui mala fide ve- ra hæreditatem alienam, nec ad eum pertinentem iniquissime occupauerit.

Glossa penultima duplici intellectu- tex. interpretatur, quorum prior mini- me cõuenit literæ, quæ exprimitur hūc Episcopum potuisse iure optimo testa- ri de rebus propriis: igitur nõ erat mo- nachus, nec renuntiauerat propriis bo- nis religionem professus, quia tunc te- stari non posset. Posterior autem intel- lectus applaudet ex his, quæ iam satis late tradidimus. Nam Episcopus testa- ri nõ poterat de adquisitis post ipsam dignitatem, ipsius ecclesie causa, & ex eius bonis: quod in dubio præsumi- tur. Potest tamē de his bonis, quæ vel ante dignitatem Episcopalem habuit, vel post dignitatem adquisiuit, quæ ta- men probantur ex personæ industria, vel alias

vel alias quam ex redditibus ecclesiæ adquisita fuisse, saltem sufficientibus coniecturis, quæ possessorē heredem, aut legatarium defendant. Ex priori tamē intellectu huius glo. colligitur, monachum promotum ad Episcopatum adquirere ecclesiæ, cuius curā gerit, etiam si ex industria personæ aliqua bona adsequatur, cuius assertionis difficultas tria exposcit. Primum, an monachus factus Episcopus sit immunis ab oneribus religionis?

Secūdum, an bona per eum quæ sita post obtentā dignitatē ex industria, adquirantur monasterio, an ecclesiæ?

Tertiū, cui monasterio sint adiudicanda bona illius monachi, qui facta professione, ad aliam religionē transierit.

18 Quo ad primum communiter traditur, monachum factum Episcopū, nec a delatione habit⁹, nec a tribus votis substantialibus liberum esse, quod probatur in. c. clerici officia. de vita & honest. cleri. vbi statuitur, monachum factum Episcopum debere monachi habitum deferre. glo. in. c. noua. 16. q. 7. & in. cap. de monachis. in. 1. 16. q. 1. adeo vt talis monachus habitum religionis dimittens, & exteriorem episcopalem tunicam assumēs sit excommunicatus. quod Syluest. sentit verbo, religio. 7. q. 11. argu. text. in. c. 2. ne cleri. vel mona. in. 6. notat in hac specie las. in authē. ingressi. C. de sacrosan. eccle. col. 2. quod apud me dubium est. non enim est aliquo canone excommunicatio indicta monacho, qui prætextu episcopalis dignitatis, non dimisso habitu monachorum, assumit albam illam & candidam vestem, quæ ab episcopis exterius deferitur, tamen male faciat monachus episcopus ea vtens. Ab his vero, quæ substantialia vota sunt, non est exemptus monachus per dignitatē Episcopalem, licet a prohibitione carnis a iurisdictione Abbatis, ab aliis

que ipsius religionis statutis sit liber, gloss. in. d. c. de monachis. & in. c. 1. 18. q. 1. las. in dicta authē. ingressi. 2. col. Cardi. in cle. 2. in princip. q. 2. de censibus. id autem, quod dicitur in. d. c. 1. exemptum esse monachum Episcopū a iurisdictione Abbatis, non est ex eo, quod sit exemptus a voto obedientiæ, quia adhuc illi subiectus est, sed quia Abbatem non habet, cui obediat, dicimus eum a iurisdictione prælati regularis liberū esse, ex diuo Tho. 2. 2. q. 185. arti. 8. ibi tamen idē Tho. asserit aduersus præmissam solutionē, monachum factū Episcopū subditū esse omnibus religionis regulis, & statutis, quæ officii Episcopale minime impediūt, a reliquis vero eximi, quantum ex causa possit Episcopus monachus sibi indulgere, sicut prælati religionum. Atque ex hoc notat ibi Caiet. a ieiuniis, a prohibitione esus carnis, non esse monachum factum Episcopū omnino exemptū. Et infert eum peccare mortaliter, si in sexta Feriā, qua dies natalitius Domini nostri Iesu Christi ab ecclesia colitur, carnes comederit. c. explicari. de obser. ieiunio. eandem sententiā Thomæ probat Syluest. verbo, religio. 6. q. 10. Idem vero Caiet. in opere. 27. quest. cap. 22. a communi sententiā parum discedens, aliter opinionē diui Thomæ intellexit, dicens, monachū per Episcopalem dignitatē non eximi a tribus votis substantialibus: a regulis autem, & statutis quoad obligationē legalem, & eius coactionē immunem esse: non tamē quoad morale vinculū ipsorum statutorum: quasi monachus Episcopus teneatur ex morali vinculo seruare statuta religionis, & regulas ipsius ordinis monachorum: a poenis vero ipsorum statutorum, ac subinde a mortali peccato liber sit: cum coactioni legali non sit subiectus: quod ipse Caiet. latius tradit dicens, monachum Episco-

F pur

CAPVT PRIMVM.

pnm non peccare mortaliter, si sexta Feria, qua natiuitas Domini celebratur, carnes comederit. & hoc verius esse existimo, attenta frequentiori nostratum sententia. His ergo constat, monachū Episcopum testari nō posse, cum id repugnet paupertatis voto, a quo nō est liber, secundum communem hic. Bal. Paul. & alios in authē. licentiam. C. de epif. & cleri. & Thom. in. d. art. 8. las. in dicta authē. ingressi. 2. col.

- Ad secundū præmitto eum, qui se, & sua bona obtulerit ecclesiæ seculari, res illas, quas obtulit, secū ad aliam ecclesiā trāsferre posse, in quā seipsum licite confert. text. vbi Antoni. Abb. & Imol. in cap. 3. de renūci. Cardi. Abb. Imol. & Doct. in. c. quoda te. de cleric. coning. Is autem, qui a monasterio ad Episcopatum transit, bona ante transitum acquisita monasterio vere acquisiuit: illa autem, quæ postea habuerit, etiam ex industria personæ Episcopali ecclesiæ acquirit. c. statutum. 18. q. 1. Ioan. And. Abb. & Doct. hic cōmuniter. quod ex sequēti disputatione apertius explicabitur. Maior verq̃ est dubitatio, quando monachus trāsit a primo monasterio ad alterū diuersæ religionis
- 20 in casu a iure vel a Romano Pontifice permissio, & tunc bona tacite primo monasterio acquisita, transmitti ad secundum cum persona, asserunt Archi. in. c. 1. 17. q. 4. Collecta. in. c. 3. de renūtiā. Hostien. Ioan. Andre. Anto. Henri. Card. et Abb. in. d. c. quoda te. a quibus adducitur tex. in. c. si quis rapuerit 27. q. 1. & in authē. de sanctiss. episco. §. si. colla. 9. quæ tamen iura locum habent, quando secū dum monasterium compellitur recipere monachū, vt ipse pœnitētiā agat alicuius criminis per eum cōmissi: & præterea, in eo casu bona quoad vsum fructum cum persona transmittuntur, non quoad dominiū, sed ad vitam ipsius monachi. ex Imola

in dicto. c. quoda te. & Hosti. in summa de cleri. coniuga. §. si. Nos vero loquimur quādo ex licētia iuris vel principis libentissime a secundo monasterio monachus recipitur, quod distinctum est. Item, adducitur pro Archi. sententia text. in dicto. c. statutum. 18. q. 1. quē Abb. inducit ex eo, q̃ spes succedendi parentibus monacho competens tempore, quo primū monasteriū fuerit ingressus, transit cum monacho ad secundum monasterium: & tamen illa spes succedendi quæ sita fuit primo monasterio. Cui inductioni respondē potest, si aduertamus, spē succedēdi ante mortem nō esse vere adquisitam, ita vt illa hæreditas, quam expectamus, inter bona iam quæ sita connumerari valeat. Nam in dicto. c. statutū. pater monachi non obiit mortem tempore, quo monachus prioris monasterij religionem profitebatur, sed postea eodē monacho ad monasteriū secundū translato. atq̃ ita animaduertit Corne. consi. 88. volumi. 2. sensit glo. in dicto. c. statutum. dicens, illam spem succedendi primo monasterio quæ sitam deficere, ex eo q̃ persona monachi ab illo monasterio discedit ante veram acquisitionē. Ex quo inferitur verū esse, quod Pau. & Cardi. q. 16. in clem. si. de elect. & ibi Imol. col. 2. & Bonif. nume. 38. respondent dicentes, legatum factum monacho sub conditione, adquiri illi monasterio, in quo monachus vitā agit, tempore euientis conditionis, & non alteri, in quo tempore facti legati cōmorabatur. Idem Fel. in. c. in præsentia. de probat. nume. 56. et Collecta. in. c. cum in officiis. ist. tit. quāuis sit secus in promissione facta sub conditione: in qua attenditur quoad transmissionē tempus contractus. Nam in vltimis voluntatibus spes non trāsmititur ad hæredes. l. cum hæredes. ff. quānd. dies legat. cedat. In cōtractibus vero bene trāsmititur.

mittitur. l. si filius familias. ff. de verbo. obligat. Vnde si eo tempore, quo monachus est in primo monasterio, ei ex alterius morte deferatur hereditas, ipsi monasterio sit acquisitio, nec trāsit hereditas ad secundum cum monacho ipso, ita vt si sit parentū hereditas, trāsmittatur in monasterium primū, etiam mortuo monacho hereditate nō adita, ac poterit aditio fieri a monasterio. Cinus in l. Deo nobis. C. de epis. & clerici. Bald. consi. 494. volu. 5. Guiliel. Bened. in c. Rainuncius. de testam. verb. mortuo. in. 2. nume. 150. Imo idem erit dicendum in alia quacūq; hereditate monacho delata, vt monacho mortuo ius ad eundē in monasteriū transmittatur, & monasterio adquiratur sine aditione monachi. Ioan. And. Anto. Abbas & Docto. cōmuniter in. d. c. in præsencia. & hæc est opinio cōmunis apud iuris Pontificij professores, vt testantur Soci. consi. 183. lib. 2. col. 1. Corne. consi. 272. lib. 3. idem Corne. d. consi. 88. 2. col. & Alexan. dicens forte eam veriore esse in. l. 1. num. 26. ff. de vulga. & inibi Ripa nume. 150. vbi Bart. nume. 24. cōtrarium probat, & Soci. ibi. & idem Soci. consili. 52. volumi. 4. dicens Bartoli sententiam a iuris Cæsarei interpretibus frequentiori calculo receptam esse. Tutior tamen est opinio præcedens, teste Guiliel. Benedi. in c. Rainuncius. titu. de vulgari. numero. 91. & eam sequitur Bald. consili. 494. vol. 5. Nec poterit monachus ad aliud monasterium translatus adire hereditatem, in præiudiciū primi monasterii, cui delata fuerat.

Quod si velis effugere Bart. opinionem, poterit monasterium primum petere restitutionem in integrum aduersus omissam aditionē hereditatis, cum monachus ad secundū monasterium transiens esset cogēdus hereditatē illā adire, quod Corne. cōsultuit dicto con

sili. 88. Tamen si per hoc non sit cautum illi dāno, quod immineret monasterio attenta Barto. opinione, si monachus iam mortuus esset non adita hereditas: quo fit, vt Canonistarum opinio sit potius admittenda, quidquid dixerit Soci. consi. 52. col. si. volu. 4.

Hacten⁹ vero id egimus, vt opinio Abba. & aliorum in. d. c. statutum. minime probetur. Est deniq; in hac ipsa quæstione alia & secunda opinio quæ asserit, bona acquisita a monacho ipsi monasterio ex eius professione, ita religioni & monasterio illi adquiri, vt eorum proprietas ad aliud monasterium quo se monachus trāserat nequaquā pertineat: nisi quaten⁹ ad ipsius monachi alimenta sint necessaria. Hostiē. in summa tit. de clerici. cōiug. §. si. Imol. in. d. c. quod a te. col. 4. optimus tex. in authentic. de monachis. §. si vero relinquēs. collat. 2. & in. d. c. statutum. glo. in. c. si quis rapuerit. 27. q. 1. & in. c. de lapsis 16. q. 6. Specula. tit. de statu mona. §. 1. vers. Sexto. Calderi. conf. 23. titu. de regul. Antoni. conf. 75. Corne. consi. 88. volu. 2. Paul. Castrenan. l. 1. §. si quis. in. 2. ff. de positi. idem in. l. inter antiquos. C. de vsu fra. vbi Bald. & Salyc. idem notent, & Petrus a Pernisio in. d. c. quod a te. Syluest. verbo, religio. 4. §. 10. Florenti. 3. parte. titu. 16. c. 4. §. 3. Soci. dicens hanc opinionem communem dicto consi. 52. volu. 2. cui opinioni consentire videtur Constanti. Flarmino. lib. 5. titu. 4. in fine.

Hi etenim omnes vnanimi iudicio negant: quoad proprietatē, bona quæ monachus tēpore professionis primæ habebat. ad secundū monasterium pertinere. Nam illa bona, quæ monachus adquisiuit, dum in primo monasterio habitauit, non transire ad secundum, fatentur Doc. qui primam sententiam defendunt, maxime Abb. & Cardi. & probatur idem in dicto. c. statutum.

F 2 Apud

CAPVT SECVNDVM.

Apud Gallos cōsuetudine & praxi obseruātissima, sublatæ et antiquatæ sunt decisiones tex. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccle. & in l. Deo nobis. C. de episcopis & clericis. Nam bona ingreditis religionē, nisi ex pacto monasteriis referuntur, ad consanguineos proximiores pertinet: nec monasteriū ex persona monachi succedit patri, nec matri, nec consanguineis intestatis: quemadmodum testatur Rebuffus in proœmio Regiarū cōstitutionū. glo. 5. nu. 21. qui & alios autores citat.

EX CAPITE secundo.

- 1 An possit assumi in prælatum monasterij is, qui eiusdem religionem professus non fuerit.
- 2 Beneficium regulare an sit conferendum clericis secularibus.
- 3 Beneficia secularia an possint conferri religiosis.
- 4 Quis fuerit huius canonis autor.
- 5 Testamentum factum ante professionem an secuta professione rumpatur.
- 6 Testamento minime rupto per professionem an statim profitentis bona possint ab hærede peti.
- 7 Filij an possint viuente patre, qui religionē fuerit professus, legitimam portionem petere.
- 8 Vfructus, quem pater habet in bonis aduentitij filij, an reuertatur ad proprietatem patre religionem profitente.
- 9 Testamentum factum ante professionem, non potest post eam reuocari.
- 10 Papa potest monachis licentiam testandi concedere.
- 11 Papa an possit votum solenne continentie propria dispensatione remittere.
- 12 An obligatio voti sit ex lege diuina.

CAPVT SECVNDVM.

RINCIPALITER ex hoc cap. in summa deducitur, Abbatissam nō posse testamentum facere, etiam

ut de patrimonio disponat, licet habitum monasticum non acceperit. Cui conclusioni obstant duo. Primum, quod in prælatum monasterij non potest assumi is, qui eandem religionem expresse professus non sit. tex. in. c. nullus. de electio. in. 6. Secundum, quod ingressus monasterium potest libere testari, interim dum non proficitur. auth. ingressi. auth. si qua mulier. C. de sacrosan. eccle. et notatur in. l. generali. C. eod. tit. & in. c. beneficium. de regulari. in. 6.

His vero obiectionibus quidam respondent. hanc sceminam ex eo quod consensit seipsam in Abbatissam eligi, professionem tacite fecisse. c. vidua. de regular. quia se immiscuit actui professionem exigenti, & qui solis professis conueniebat. quod etiā probatur in. c. 1. de regu. in. 6. in princ. quo cautū est, in monasterio vbi habitus professorū, & novitiorum sunt indistincti, professionem factam cēseri ab eo, qui per annum integrum habitum illius religionis gesserit, neq; impedit hanc professionem distinctio latēs ipsius habitus. tex. in. cle. si. de regulari. sufficit tamen distinctio latens ad inducendā professionem, quæ tacite facta censetur ab eo qui scienter professorum habitum per triduum gesserit in ea religione, quam ante annum probationis profiteri quis potest. c. constitutionem. ad finē. de regul. in. 6. neq; requiritur ad hanc professionem inducendam distinctio patens in ipsis vestibus monachorum: nempe in scissura, colore, vel forma. et licet hūc articulum confuse tractet Syluest. verbo, religio. 3. §. 19. glo. communiter recepta in. d. clemen. si. verbo, deinceps. hoc ipsum probat, & latius explicat.

Hæc tamē solutio nō procedit, quia professio tacita non sufficit, sed expressa requiritur, vt quis eligi possit in Abbatem alicui⁹ monasterij. text. in dicto c. nullus

c. nullus. & idem quoad Abbatissam. tex. in c. indemnitatibus. de elect. in. 6. Et ideo Ioan. Andre. Abb. & Doc. hic ³ magis communiter tex. in. d. c. nullus. intelligunt in electione. Hunc autem tex. in prouisione, collatione aut postulatione. Nam is, qui expresse professus non est religionem, eligi non potest in Abbatem, postulari tamen potest, aut per collationem, seu prouisionem ad hanc dignitatē assumi. idem notat Selna. in tracta. de beneficio. 3. parte. q. 51. Oportet ergo fateri, in hac decretali hanc dignitatem non esse ex his, quæ solent per electionē dari: nā tunc solus Romanus Pontifex posset eā concedere realiter in electorū præiudicium. Potest etiam dici nō incongrue, tempore huius capitis potuisse in Abbatem eligi, presbyterum secularem, aut diaconum, vel subdiaconum licet electionis tempore professio minime contingerit. ex Grego. Epistola. 11. lib. 3. Epistola. cuius meminit Gratia. in. c. presbyteros. 16. q. 1. tametsi postea statutū fuerit contrariū in. d. c. nullus. & c. indemnitatibus. de elect. in. 6. & in. c. cū ad nostrā. c. officij. eodēt tit. supra. & in. c. 1. de electio. Vnde beneficia regularia secularibus clericis nō sunt cōferenda. text. in. c. ne in agro. §. sane. in. 2. de statu mona. Egid. a Bellame. decis. 76. optimus tex. in. c. cum de beneficio. de præben. in. 6. probans, rescriptum Romani Pōtificis clerico seculari concessum, ut Prioris dignitatem obtineat, esse intelligendum de prioris dignitate, quæ secularis sit, non de regulari. Solet tamen beneficium regulare seculari clerico concedi a Romano Pontifice in cōmendā ad certum tempus, intra quod religionem profiteatur, & secuta professione illud habeat in titulum: sicuti testantur Ioan. Staphil. de lite. grat. & iust. fol. 21. col. 1. Ludou. Gomez in regu. de infirmis resig. q. 13. nume. 7.

idem in tract. de expectat. num. 71. Sic econuerso beneficia secularia nō sunt concedenda religiosis. d. c. cum de beneficio. c. 2. de stat. mo. c. in noua actione. 16. q. 7. c. monachus. & c. placuit. 16. q. 1. quod procedit in beneficiis simplicibus, nam ad episcopatum religiosus eligi potest. cap. 1. 18. q. 1. c. si Abbatem, c. si religiosus. c. quorundam. de elect. in. 6. de. 1. de electi. in fine. in quo omnes conueniunt. Item, ad ecclesiam parocialem assumi potest religiosus, modo id fiat suadēte utilitate, nec passim, nec temere, & ex licentia prælati ipsius monachi. tex. quem ita intelligūt glo. & Doct. in. c. prood Dei timore. de stat. mona. c. parocia. ubi glo. 16. q. 1. & esse hanc communem opinionem asserūt Abb. in. d. c. quod Dei timorem. col. 2. & Selna 3. parte. de benefi. q. 70. Verū decisio Rotæ in nonis. 483. contrariā sententiam probat, dicens, non posse beneficium seculare cōferri monacho, aut religioso absq; dispensatione Romani Pontificis, vel Episcopi: cui monachus ille subdit⁹ est. idē notat Alex. consil. 70. ad finem. vol. 3. imo nec solet frequenter id concedi, ut scribūt Ioan. Staph. de lite. grat. & iust. fol. 20. col. 2. & Ludo. Gomez in tracta. de expect. nume. 70. tametsi idem Staphil. primā & communem sententiā sequatur in eodem libro. fol. 76. colum. 1. & 2. His accedit textus in. ca. beneficium. de regulari. in. 6.

Secūda autē obiectio ex eo cessat, q̄ professione secuta monach⁹ testari nō potest. authēt. in gressi. C. de sacrosan. eccle. auth. si qua mulier. C. e. rit. g. hic vltima. Professio vero tacite facta fuit a Sirica, cuius hic fit mentio, per assumptionem huius dignitatis postquā solēni more Abbatissa ab Episcopo fuit ordinata: quod manifestius constat ex Epistola diui Gregorij ad Ianuarium Ep̄m Caralitaniū, lib. Epist. 7. epist. 7.

F 3 aqua

CAPVT SECVNDVM.

aqua, c. quia ingredientibus. 19. q. vlt. & istud assumpta fuere, concise nimis. siquidē a Gregorio huius rei series longiori narratione tractatur. Ceterum, ingressus monasterium ante professio nē testari potest: imo & si testamētum ante ingressum fecerit, per professionē non rescinditur, neq; rumpitur. auth. de monachis. §. illud. §. nunc autē. sub. c. si qua mulier. 19. q. vltima. authē. nunc autem. C. de epis. & cleri. & in authē. si qua mulier. C. de sacros. eccles. vbi probatur, monasterium portionem legitimam obtinere in bonis profitētis, etiā qui filios habeat, quādo is ante ingressum de bonis propriis minime disposuerat: qua ratione, testamentum ante professionem factum ab eo, qui cogitauit, & animo conceperat ingressum religionis, per professionem non rumpitur, nec monasterio aliqua in eius patrimonio portio competit. Barto. in. d. authen. si qua mulier. nume. 7. Bald. 2. colum. Paul. Castren. post Iaco. Butri. ibi. quorū opinionem dicit esse veriorē Imol. in. l. 1. ff. ist. tit. nume. 12. vbi Areti. nume. 5. eādē approbat Antoni. Rosel. in. d. authē. ingressi. nume. 16. Abb. nume. 52. & ibi Deci. num. 61. in. c. in præsentia. de proba. et esse hanc opinionem communem fatētur Deci. conf. 31. col. 2. & Ripa in. l. si vnquam. C. de reuo. donatio. q. 35. Sunt tamen qui existimant, testamentū vtcunq; factum professione religionis rumpi tanquam agnatione posthumj. l. posthumorum. ff. de iniust. testa. Monasteriū etenim loco posthumj censetur. authē. nisi rogati. C. ad Trebelli. Vnde oportet ne hoc testamentum rumpatur, portionem legitimam titulo institutionis monasterio relinqui. vt notat Frederi. conf. 165. glo. in. d. auth. si qua mulier. & in. d. §. illud. & in dicto. c. si qua mulier. Petrus, Cinus, & Rapha. Fulgos. in dicta authentica, si qua mulier, quo-

rum opinio communis est, secundum Imol. in. d. l. 1. ff. ist. tit. nume. 11. & las. in. d. authen. si qua mulier. nume. 17.

Sed hæc sentētia iure non probatur, quia testari potest ex legis permissiōe ingressurus religionē. vt in dicto. §. illud. & in. d. c. quia ingredientibus, igitur lex ipsa expressim statuit tale testamentum rumpi non posse per ingressum religionis: alioqui vana foret testādi licentia quæ volenti religionem profiteri liberrime a legibus & canonibus conceditur ex his, quæ tradit Constantinus Harmenop. lib. 5. tit. 4. Nec valet argumentū ab agnatione posthumj, quia monasteriū non sortitur filij, vel successoris locū, in his bonis, quæ monachus ante professionē proprio testamento distribuerat. authen. si qua mulier. quibus rationibus refellitur præfata opinio, atq; ex eisdem minori negocio tollitur hac in re, quod Saly. in. d. auth. si qua mulier. probare nititur, dicens, testamentum etiam factum ab eo, qui cogitauerat religionis professionē etiam portione legitima monasterio titulo institutionis dimissa, per professionem rumpi: quasi per capitis diminutionem. l. conficiuntur. §. post testamentum. ff. de iure codici. §. alio autem modo. & §. seq. inst. qui. mo. testam. in fir. Nam & si testator se in adoptionem alteri dedit, & in ea mortem obierit, irritum fit eius testamētum: quod ibidē probatur, & Regia. l. 18. tit. 1. par. 6. eandē opinionē existimat esse veriorē. Fulgo. col. 7. & las. nu. 21. in. d. authē. si qua mulier. & defendit eam Roma. conf. 237. Huius vero sententiæ ratio apertissime tollitur ex eo, qd constat iure ciuili hanc capitis diminutionē, quæ per religionē contingit, irrita non facere testamenta. tex. in. d. §. illud. & in authē. si qua mulier. Vnde in hac controversia frequentius recipitur Bar. distinctio, quam primo retuli, ita vt si nulla religionis

religionis cogitatione testamentū con-
ditum fuerit, secuta professione reuo-
cetur, quasi ex noua voluntate. argu. l.
sancimus. C. ist. tit. eandem Barto. di-
stinctionem Deci. defendit in. c. in prae-
sentia. de probat. nume. 61. vbi Imo. si.
colū. dicit eam esse veriorē, & ab ea
non est recedendum in iudicando, nec
in consulendo, secundum Fulg. et las.
in dicta authē. si qua mulier. num. 21.
licet Anto. Abb. nume. 52. & Feli. nu.
54. teneant, minime reuocari testamē-
tum per professionem, etiam si fiat ab
eo, qui nullam praemisit religionis co-
gitationem. Nec. l. sancimus. Bart. opi-
nionem probat, quam & Areti. repro-
bat in. l. i. ff. ist. tit. nume. 4. nouaq; ad-
ducta Leonis constitutione Viglius
in princi. quib. mod. testa. infirmetur.
Ipse vero, quanuis videam Bart. distin-
ctionem magis cōmuniter recipi, mal-
lem Abb. & Areti. cōclusionem defen-
dere, aut Bart. sequi ad effectum, vt te-
stamentum factum ab eo, qui religio-
nis professionem minime cogitauerat,
professione secuta rumpatur solū, quo-
ad legitimam portionem monasterio
competentem, quod placuit Anto. in
dicto. c. in praesentia. His vero adden-
dum in dubio ex interuallo temporis a
testamēto ad religionis professionem,
presumi iudicis arbitrio religionis pro-
fessionem testatorem praemediatū fu-
isse, vel non, quod ab omnibus proba-
tur. Sic etiam facto testamento, quod
per professionem rumpi nō possit. sta-
tim ipsa facta professione bona hāre-
ditaria ad institutum pertinere, si mo-
nasterium sit bonorum incapax, quod
si capax sit bonorum, ipsam hāredita-
tem morte naturali ipsius monachi ad
hāredē pertinere. In eius vero vita ad
monasterium, vt notant Anton. Abb.
nume. 58. & Deci. 97. in. d. c. in praesen-
sentia. Imola in. d. l. i. vbi Areti. nume.
6. dicit hanc opinionem esse commu-

nem, & idem notat Anto. Rube. con-
si. 155. Alexan. consi. 13. volum. 3. dicens
hanc opinionem cōmunem esse. Bart.
nu. 9. & alij, quos ibi retulit las. nu. 26.
in authen. si qua mulier. idē Bart. in. l.
res vxoris. C. de dona. inter vir. & vxor.
idem in simili questione in tracta. mi-
nori. 3. parte. vers. isti hāredes. Soci. cō-
si. 92. volu. 1. dicens, fideicōmissum re-
lictū illa cōditione, si institutus dece-
serit sine liberis, statim deberi fideicō-
missario, eo q; institutus proficitur re-
ligionē, quā etiam cōmunium bono-
rum incapax sit, atq; ita est intelligen-
dus tex. in authē. nisi rogati. C. ad Tre-
bel. et. c. in praesentia. de proba. vbi hāc
est cōmunis sententia, quā tuetur ele-
ganter Fortu. in. l. Gallus. §. & quid si
tantum. ff. de libe. & posthu. colla. 32.
ex quibus constat prima cōmunis sen-
tētia, quā probatur in. l. statuis. §. Cor-
nelio. ff. de iure fisci. quā Bart. vbiq; ad
eandem cōclusionē inducit. Igitur si
monasteriū capax bonorum est in vita
monachi, excluso hārede instituto, bo-
na hāreditaria possidebit: adeo vt qui-
busdam placuerit, in vita patris religio-
nem profitentis filio legitimā bonorū
portionē minime deberi, nec monaste-
rium cogi posse eandē partē filio post
professionē patris, eo viuente tradere.
glo. Bart. & Doc. in. d. auth. si qua mu-
lier. per tex. ibi. quo probatur, post mor-
tem patris filiū posse legitimā portio-
nem a monasterio petere, si pater ante
obitū bona ppria nō diuiserat inter fi-
lios. quā opinionē testantur esse magis
cōmunem Saly. & las. in. d. authen. si
qua mulier. col. 14. Decius. d. c. in praes-
sentia. nu. 67. & esse veriorē Abb. in. c.
cū simus. de regu. Alex. in. l. si cū dotē.
nu. 13. ff. solut. matri. & Feli. in. d. c. in
praesentia. nu. 56. Quibus refragatur
tex. in. d. c. cū simus. quo probatur, tra-
dendā esse filio portionē legitimā ex
bonis patris religionē professi, statim

CAPVT SECVNDVM.

non expectata patris morte. Nec ob-
 rit, si quis dixerit in eo ca. patrem mor-
 tuum esse, cū de eius successione men-
 tio fiat. Nam monacho viuenti succes-
 sio datur, cap. fina. 20. q. 3. & ex integra
 decretali constat, patrem viuere eo tem-
 pore, quo portio legitima filio traden-
 da erat. Vnde tex. in dicto cap. cum si-
 mus. probat hanc secundam opinio-
 nem, & est singul. secundū Abba. ibi.
 cōmendat Bald. in dicta authen. si qua
 mulier. colū. fina. idem Ioann. Andre.
 & Doctores in dicto capi. cum simus.
 glo. quæ alibi non est secundū Abba.
 ibi. in cap. transmissæ. qui filij sint legi-
 timi. singularis secundum Aretinum
 in. l. i. nume. 6. ff. ist. titu. quam opinio-
 nem defendit Corset. in singul. verbo,
 legitima. Anani. in. c. 2. col. penulti. de
 delict. puero. Pyrrhus post consuetu-
 dines Aureli. c. 2. colum. 4. Bal. Nouel.
 de dote. parte. 1. col. 3. dicens hanc opi-
 nionem esse cōmunem. pro qua indu-
 ci potest tex. in dicta authen. si qua mu-
 lier. qui permittit patri religionem pro-
 fesso portiones legitimas filiis assigna-
 re: quod minime permetteretur, si bo-
 na illa a monasterio patre viuente quo
 ad legitimas filiorū portiones, auferri
 non possent. Nec inficior rem dubiam
 esse, fateor tamē opinionem vltimam
 æquioresse, & vtroque foro seruari
 oportere, propter maximam æquitatē,
 cui innititur isthæc opinio, vt fatetur
 præter alios Abb. in dicto. c. in præsen-
 tia. nume. 59. Potest etenim text. in di-
 cta authen. si qua mulier. dnm innuit
 expectandā fore mortem patris religio-
 nem professi intelligi, vt loquatur enū-
 tiatiue, quasi mortuo patre non facta
 inter filios diuisione bonorum, nec ab
 ipsis filiis petita, sit a monasterio dāda
 filiis portio legitima. Quod si Nostra-
 tes in hac sententia non falluntur in si-
 mili quæstione erit dicendū, vsumfru-
 ctum, quem pater religionem profes-

sus habuit in bonis filij familias ratio-
 ne patriæ potestatis, ad ipsum mona-
 sterium non transire, sed statim profes-
 sione secuta ad proprietatem redire: cū
 sit patria potestas extincta. Martinus
 Sylima. Salyce. q. 7. Cuius, laso, col.
 fin. in authen. ingressi. C. de sacrosan.
 ecclesi. Albericus in authenti. idem est.
 C. de bonis quælibet. Hippo. singul.
 668. & hæc est communis opinio, anto-
 re Salyceto in dicta authent. idem est.
 Tametsi. g. ibi teneat, vsumfructum
 ad monasterium viuents patre pertine-
 re, quam sequuntur ibi Bald. Paul. &
 Corne. ac Deci. in dicto. c. in præsentia.
 nume. 66. & Bart. in. d. authen. ingres-
 si. in repe. nume. 4. Nam & idem Bar-
 to. in. d. authen. idem est. asserit, dimi-
 dian vsumfructus partem ad monaste-
 rium pertinere, alterā vero dimidiam
 ad filium. argu. l. cum oportet. §. cum
 autem. C. de bonis quæ libe. idem no-
 tat Abb. in. d. c. in præsentia. nume. 57.
 & in. d. c. cum simus. Ego equidē non
 video, cur integer vsumfructus ad filiū
 non pertineat, statim facta professio-
 ne, cum & ipse filius ex patris bonis pe-
 tere possit legitimā portionem adhuc
 viuente patre, ac si is mortem obiisset.
 Id vero, quod post Bart. & cōmunem
 diximus, monasterium viuente mona-
 cho, qui ante professionem hæredem
 alium instituerat, bona testatoris obti-
 nere, iusteque possidere, & eis vti frui
 posse, est intelligendum, nisi testator
 expressim in testamēto cauerit, velle hæ-
 redem institutum bona accipere, eisq;
 vti & frui statim post religionis ingres-
 sum. Nam tunc monasterium, etiam
 viuēte monacho testatore excluditur:
 autore Imola in. l. i. nume. 14. ff. de tes-
 tament. idem probat eo nō citato Lu-
 do. Gozadi. cons. 41. num. 11. & 17.

His etiam adiungere libet, testamē-
 tum factum ante professionem, post
 eam mutari, aut reuocari non posse: si
 quidem

quidē professus testari nō valet, etiam si professus fuerit eam religionē, quæ comunia bona habere possit, quod hic probatur, & in. d. c. q. a ingredientibus, & in authē. de monachis. §. illud, & in specie norat Abb. in. d. c. in præsencia, nume. 61. Imo, & Ange. in. l. i. ff. ist. titu. Ias. in authē. si qua mulier, nume. 27. contra Barto. ibi. cuius opinionem & Deci. reprobatur in. d. c. in præsencia, nume. 68. & Rube. consi. 155. col. fi.

Solet tamē Romanus Pōtifex monachis cōcedere ius testandi, ita vt modica quantitas eorum testamento distribuatur, etiam ad hoc accedēte prælati monachorum consensu: sicuti asserit Ioā. Staphi. de literis grat. & Iustur. foli. 188. col. 1. Potest enim Papa licentiam testādi religiosis cōcedere, argu. l. si quando, in. princ. C. de inoffi. testa. & respondit Soci. consi. 13. vol. 1. Frac. in rub. ist. tit. in. 6. col. pe. Ias. & alij per eū adducti in auth. ingressi, 2. col. C. de sacro. eccle. Bal. in. d. l. si quando, Barba. in. c. cū in officiis, ist. tit. col. pe. Baptif. de. S. Severino in tracta. de pēsionibus, q. 19. in fi. quibus accedit illa ratio, q. Papa potest monachū a voto cōtinentiæ eximere propria dispēsatione. Immo, Ioā. Aud. et alij in. c. cū ad monasteriū, de stat. mo. vbi Abb. 3. col. & Soci. d. consi. 13. nu. 19. asserunt hāc opinionem esse cōmunem, quā Caic. proficitur, 22. q. 88. arti. 11. Ioan. Maior. in. 4. dist. 38. q. 14. & ibi Durād. q. 2. Pau. q. 4. art. 4. cōcluf. 11. & Card. a Turre cremata in. c. de illo clerico, 32. dist. & probatur pluribus rationibus, quas adducit Thom. hanc partē secutus in dist. 38. q. 1. art. 4. & hāc est magis communis opinio secundū Fel. in. c. si quando, col. 5. de rescript. qui plures autores huius sentētiæ diligēter congeffit, & idē fateatur Paris. cōs. 68. vol. 4. nu. 148. semper enim in his votis autoritas Romani Pōtificis excepta censetur, c. 1. c. debitor

res. c. venientes. de iureiu. g. vbi late Fel. in. c. cōstitutus. de rescript. Abb. in. c. quāto. de iureiu. post glo. ibi. Tho. 22. q. 89. arti. pen. Poterit ergo Romanus Pōtifex, si id viderit expedire reipublicæ, aut animarū saluti voti obligationem remittere, quoad continentia: ergo & quoad paupertatē. Anto. Rube. cōs. 147. Nec me latet diuinum Tho. 22. q. 88. arti. 11. præuia maxima deliberatione asserere, Romanū Pontificē nō posse propria dispēsatione cōtinentiæ votū tollere, ex autoritate capitis, cū ad monasteriū, de statu monachorū, in fine, vbi papa proficitur, nō posse ipsum voti obligationē tollere dūm dixit: cōtra castitatē, aut paupertatē monachorum Romanū Pontificē licentiam indulgere non posse, idem glossa in cap. sunt quidam, 15. q. 1. glo. in. d. c. cū ad monasteriū, & Altfiodorē. lib. 3. tract. 22. Card. a Turre crema. in libello septuaginta trium quæstionū, q. 35. Almain in tract. de potesta. Papæ, cap. 15. Syluest. verbo, votum, 4. §. 5. & Ambros. Cathari, contra Caic. lib. 6. c. 2. & diligenter Robertus Arboricēsis Episcopus in trac. pro tuendo sacerdotum cælibatu, 4. tomo. ex eo etiam, q. seruare solenne votū, quo quis seipsum tradidit religioni, sit iuris diuini: cui propria dispensatione non potest Romanus Pōtifex derogare: & eadem ratione, quæ ex dicta Decretali colligitur, idem erit dicendum in voto paupertatis. Oportet tamen primam opinionē defendere, ne quæ passim fiūt, euerantur omnino, licet reipublicæ Christianæ maxime conueniat, summum ecclesiæ Principem hisce iuribus raro, & ex euidenti utilitate Catholicæ religionis vti. Sed verba illa. c. cum ad monasteriū, vel procedunt manente ipsō voto, nō enim posset Papa monacho indulgere, vt existens monachus uxorem duceret: posset tamē eum eximere a

CAPVT TERTIVM.

mere a voto, & religione, vt sic exēptus
 uxorem ducere valeat, & proprium pa-
 trimoniū habere, & testari: vel intelli-
 genda sunt ex modestia Romani Pō-
 tificis, ad conuincendū illū Abbatem,
 ne existimaret se ipsum monachis licē-
 tiam concedere posse aduersus votum
 12 paupertatis. Id vero, quod dicitur, vo-
 ti obligationē esse iuris diuini, atque
 ideo non posse tolli per Principē eccle-
 siæ, non procedit: quia hæc obligatio
 prouenit ex voluntate humana licet ex
 iure diuino sit executioni tradenda: a-
 ctus vero humani Principib⁹ subiiciū-
 tur, vt constat. Hinc etenim fit, votum
 filij parētis iudicio submitti, qui id po-
 test irritum facere. Nimirū ergo si Ro-
 mano Pontifici votū subiiciatur, vt is
 possit eius obligationē remittere, si id
 viderit expedire reipublicæ: sicuti pro-
 bat Ioan. a Medina in tracta. de confes-
 sione. c. de dispensatione super reuelan-
 da confessione. Præterea iuris diuini
 est obligatio voti in communi et gene-
 rali obligatione, quia tenemur vota ser-
 uare iure diuino: non tamen peculiare
 quodlibet votum est iuris diuini. Sic
 obedire legibus præceptum est a Deo,
 & lege diuina: non tamen quælibet lex
 humana est ius diuinum.

EX CAPITE tertio.

- 1 Voluntas testatoris est executioni mandan-
da intra tempus ab eo diffinitum a die adi-
tæ hæreditatis.
- 2 Ad exequendam vltimam volūtatē datur
a iure annus a die monitionis.
- 3 Tempus datum ab episcopali constitutione
ad executionem vltimæ voluntatis currit
ab additione hæreditatis.
- 4 Tempus datum ad executionem vltimarum
voluntatum non currit ignorantī, nec im-
pedito.
- 5 Potestas exequendi vltimam voluntatem,
an ante annum transferatur in Episcopū.
- 6 Ad exequenda legata pia quod tempus de-
tur a iure.

- 7 Electio an possit fieri ex vltima voluntate vl-
tra tempus datum ad elus executionem.
- 8 Nullo executore per testatorem nominato,
cui competat executio, atq; etiam restitu-
tio male ablatorum.
- 9 Monasterium, quod non potest in loco per
testatorem electo construi, alibi est con-
struendum.
- 10 Pecunia residua constructo opere, per testa-
torem iniuncto, an sit hæredi adiudicanda.
- 11 Legatum pro dote alicuius puellæ est condi-
tionale.
- 12 Legatum ad ecclesiæ ædificium non efficien-
dum, ex eo qd locus non fuerit ædifica-
tioni designatus.

CAPVT TERTIVM.

DEDVCITVR hæc
 decretalis ab Epistola diuini
 Gregorij lib. 3. epist. 10. ad
 Ianuarium episcopum Ca-
 ralarum & ex Epistola. 8. ad eundē.
 Ex quibus addi possunt aliqua, quæ
 hic desunt ad perfectam cognitionem
 huius controuersie. Habet tandē hoc
 caput in summa, annum præscribi ad
 executionem vltimarū voluntatū: idq;
 tempus cedere a die monitionis per iu-
 dicem factæ. ad idem authen. hoc am-
 plius. C. de fideicō. cui assertioni obia-
 cio ea, quæ in Nouellis statuta sunt:
 nempe ad exequendā vltimā volunta-
 tem sex menses dari a die insinuationis
 testamenti. authē. de eccles. tit. §. si autē
 legatum. Rursus ibi in. §. si quis ædifi-
 cationem. quinq; anni constituuntur
 ad exequendā vltimā voluntatē. Quā
 obrem ad intellectū huius capituli liber
 aliquot axiomata proponere, quibus
 exponemus aliqua ex parte tractatū de
 executione vltimarum voluntatum.

Prima conclusio, Testatoris volun-
 tas est executioni mandanda intra tem-
 pus ab eo diffinitum, idq; currit a die
 aditæ hæreditatis. Abb. hic. 2. col. pro-
 bat hoc ipsum. tex. in. l. statu liberos. §.
 si quis hæredi. ff. de stat. liber. quem di-
 cit esse solennem Barto. in. l. genero. ff.
 de his

de his, qui not. infam. & censetur is ab omnibus singu. secundum Alex. in. l. simihi & tibi. §. 1. ff. de legat. 1. infum etenim est ante aditā hæreditatē diem datum ad exequendum non currere.

2 Secunda conclusio, nullo tēpore testatore ad exequendū constituto, a iure annus datur heredi, vel executori testamentario, ad soluenda quæcunque legata, quæ non sint causa pietatis relicta, & ad exequēdam in cæteris rebus ultimam voluntatem. l. nulli. C. de episc. & cleri. quo anno lapso ad Episcopum trāsferitur ius exequendi. text. ibi. & late Feli. in. c. si quis contra. 2. col. de foro compet. Nisi testator in casum negligētix alium executorē substituerit. Bald. in. l. si fundum. §. Stichum. ff. de leg. 1. Barb. in. c. tua nobis. ist. titu. nu. 14. Coepola caut. 294. idē Bald. in. l. 1. in prin. 2. col. C. de cad. toll. & in auth. licet. C. de episc. & cle. & hic annus currit a die monitionis factæ per iudicem, quod hic probat, sicuti asserunt Card. Anch. Abb. & Imol. hic Bal. in. l. id qd pauperibus. nu. 11. C. de episc. & cler. laco. a canibus. in tracta. de executo. vlti. volun. 2. part. q. 3. nu. 11. quorū opinio communis est secundū Bal. in. d. nu. 11 Abb. conf. 11. vol. 2. & conf. 59. vol. 1. & Rochem de iure patro. verb. construxit. q. 10. Barb. cōf. 8. volu. 1. col. 4. licet ipse ibi & hic nu. 33. contrarium defendere velit. cuius opinio probatur in. l. 6 titu. 10. part. 6. qua exprimitur, tempus 4 datum a iure ad executionem vltimæ voluntatis currere a die mortis testatoris. Posset tamen lex illa intelligi in exequendis legatis, quæ non exigunt aditionem hæreditatis.

3 Quin & constitutio Episcopalis annum a die mortis executioni testamentorum constituens intelligenda est, vt hic annus a die aditæ hæreditatis & scientiæ currat. Abb. hic. 2. col. & Roma. conf. 228. col. 2. & probatur. Nam ante

aditam hæreditatem impeditur executio testamenti, etiam si testator intestatus decesserit. g. in. l. qui filio. §. 1. ff. de hæredi. insti. quam dicit singu. Alex. in. l. 3. col. 1. ff. de lega. 1. notabilē. idē Alex. in. l. nemo potest. ff. eo. col. 2. solennem las. in. l. eam quam. C. de fidei com. col. 6. Notat Bart. per tex. ibi in. l. alio. ff. de alimen. et cibis. legat. Ange. Arcti. in tracta. de testa. verbo, & executores. Ad id etiam plurimum cōducit. l. nemo. ff. de testa. tut. Vnde fit, vt executor testamentarius possit hæredem compellere iudicis præcepto ad adendam hæreditatem. Specu. ti. de instru. editio. §. nunc vero aliqua. laco. a canibus in. d. tract. parte. 1. §. 2. quod si legata sint pia, an possint tradi executioni, non adita hæreditate scribā in. c. Rainaldus. ad finē. ist. titu. His etiā adiungitur, qd impedito agere nō labitur tēpus assignatum ad aliquid agendum. c. quia diuersitatem. de conce. præb. l. 1. C. de anna. exce. atq; in hac specie, executionis tempus non currere ignoranti, aut impedito probatur in hoc. c. vbi diuus Gregorius negligentia hæredis perpendit: quod animaduertit Abb. in repe. c. cum esses. ist. tit. col. si. Frederic. conf. 119. Hosti. Imol. hic col. 3. Rom. hanc opinionem communem esse asserans con. 228. Nec oberit, quod tempus datū in fauorem alicuius ad agendum actum non in odium ipsius, cui datur, currit ignorati & impedito. glo. in. c. statutum. de præben. in. 6. singul. secundum Barb. hic nu. 33. & in. c. plærunq; de rescript. 3. col. & Abb. in. d. c. cum esses. col. pe. Andr. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 35. in gl. 4. nu. 25. pulchra legis Regiæ decisio in. l. 7. tit. 7. lib. 5. ordi. quia id procedit quoties dies datur in merum alicuius fauorem: secus quādo constituitur etiam ad conuincendā alicuius negligentiam, vt in præfenti quæstione a iure conceditur. & ita respondet

CAPVT TERTIVM.

spondent Abb. & Imol. Tametsi Specu. in tit. de instru. edit. §. nunc vero aliqua. nume. 39. dixerit, tempus datum ad executionem vltimarum voluntatum etiam currere ignoranti, & impedito, quia datur in fauorem pauperum, & eorum, quibus aliquid ex testamento est distribuendum, non in odium ipsius executoris. Cui sententiae consentiunt Cardi. hic idem in. d. c. quia diuersitatem. 2. col. Barba. hic nume. 33. Bal. in. l. captatorias. C. de testa. milit. col. fi. dicens eam ubiq; in praxi seruari, & plurimum coadiuuatur Regia. l. 6. tit. 10. part. 6. quae de iure procederet, si impedimentum esset, aut appareret perpetuum, vel ad longum tempus permanfurum, attenta ratione tex. in. c. fi. §. fi. ist. titu. in. 6. Alioqui quidquid sit in praxi, prima opinio iure verior est, quae & Oldendorp. sequitur in tract. de execu. vlt. volunta. titu. 7. Barto. in. d. l. genero. Bal. consi. 171. vol. 3. Albert. Bru. in statutis. verbo. executio.

5 Tertia conclusio, Potestas exequendi vltimas voluntates, etiam ante annum, aufertur ab executore, & transfertur in Episcopum, si ab Episcopo bis monitus executor vltimam voluntatem exequi noluerit. authen. de eccles. tit. §. si autem qui hoc facere. Specula. in. d. §. nunc vero aliqua. nume. 82. Abb. hic col. 2. Iaco. a canibus in. d. tract. de execu. vlt. volunta. 2. part. q. 3. quod procedit in legatis piis, vt existimant Imo. hic & Saly. in. d. authen. hoc amplius. C. de fideicom. col. 2. nec tamen restringitur ad legata alimētorum aduersus Barba. hic, cum hic fauor iure optimo pietati conueniat.

6 Quarta conclusio, ad exequenda legata pia a iure diffinitur tempus sex mensium, quod cedit a die insinuationis testamenti. §. si legatum. in authen. de eccles. tit. Abb. & Docto. hic communiter & Iaco. a canibus in. d. q. 3.

Quinta conclusio, non obstante iuris ciuilis dispositione, etiam ad construendam ecclesiam, aut monasterium, annus haeredibus, aut executoribus praesignatur a die monitionis. text. hic ex quo id adnotarunt Hosti. Ioan. And. Anto. & Imo. dicens hanc opinionem esse communem. colu. 2. & Rochus de iure patro. verbo, construxit. q. 10. qui post Abb. hic addit hanc conclusionem esse intelligendam, quoad constituendum haeredem, aut executorem in negligentia incipiendi aedificium ecclesiae, aut monasterij: sed ad constituendum haeredem, aut executorem in negligentia perficiendi opus intra annum incipitum, arbitrio iudicis tempus constituitur, attenta operis qualitate. Quid enim si ipsum aedificium quinque annos exigat ad eius perfectionem: oportebit equidem id tempus expectari, vt in. d. §. si quis aedificationem. authen. de eccles. titu. colla. 9. atq; id Docto. hic sentiunt, ex quibus hic textus erit intelligendus quando monasterium potest intra annum incipi, & ad perfectionem duci.

7 Sexta conclusio, non tantum executor, sed & is, cui electio a testatore commissae est, intra annum, aliudue tempus ad executionem designatum, eligere debet: alioqui ius eligendi ad Episcopum spectat. Cardi. Imo. & Barba. hic num. 41. id enim, quod ex electione executioni tradendum est, praeniam electionem postulat, sine qua fieri nequit executio: igitur intra tempus executionis oportet electionem fieri. l. oratio. ff. de spon. hanc etiam assertionem probant Bal. in. l. cum quidam. in. 2. ff. de lega. 2. Angel. Corne. & Iaf. per tex. ibi. in. l. fi. §. 1. C. comm. de legat. Ange. consi. 64. Anch. consi. 387. quorum opinionem communem esse asserunt Corne. & Iaf. in. d. l. fi. in princi. qua in re Bart. in. d. l. cum quidam. contrariam sententiam

tiam eligit, dicens eū, cui testator com-
misit arbitrium eligēdi pauperes, qui-
bus certa bona distribuerentur, etiam
post annum eligere posse. Episcopo ex-
cluso, ex eo qd hic elector est, non execu-
tor: siquidem declarat arbitrium pro-
prium, non autem exequitur, l. executor
rem, C. de execu. rei iud. vbi eandē opi-
nionem repetunt Barto. & Paul. Cast.
Abb. & Anch. hic, idem Anch. consil.
412. Abb. in. c. si quis contra clericum,
5. col. de foro compe. & ibi Feli. colū. 2.
idem Abb. consil. 11. volu. 2. Roma, cō-
sil. 228. col. 4. Barto. in. d. l. si. §. 1. & idē
Bart. consil. 142. & Henri. Botens in tra-
cta. de synodo, 3. par. arti. 1. nume. 187.
Verum rationes huius posterioris sen-
tentiz non ita efficaciter eam probant,
vt tenenda omnino sit, cum in præsenti
dubitatione dies executioni, ac subin-
de electioni sit prefinitus: et ideo cessat
ratio dictæ legis. cum quidā, vbi Pau.
& Imol. opinionem Bartoli non sunt
ausi asserere, nec Anto. in. c. tua. infra.
eo. licet idem eam elegerit in. c. literas.
de sup. neg. præla. & Ioan. Oldendor.
in tracta. de exeq. vlti. volun. titu. 7. &
dixerit Bal. in. l. captatorias, col. fin. C.
de testa. mili. eam procedere in legatis,
quæ causa pietatis facta non fuere.

8 Secundo, colligo ex hoc cap. nullo
executore a testatore nominato, hære-
di competere vltimæ voluntatis exe-
cutionem, etiam in his, quæ ob piam
causam relinquuntur: quod hic aper-
tissime probatur, nisi fiat legatum pro
redemptione captivorum: tunc etenim
executio ad Episcopum pertinet, si tes-
tator executorem testamenti non no-
minauerit. Abb. hic per tex. in authen.
de ecclesi. titu. §. si quis ædificationem.
& §. pro redēptione. In his vero, quæ
pro restitutione illicite adquiretorum,
seu per vim ablatorum, a testatoribus
legantur, oportet animadvertere, pri-
mum testatorem non posse alium quā

Episcopum designare, ad diffiniendū
ea, quæ ex ysuris ipse adquisierit. Do-
mi. consil. 20. Secundum restitutionē,
ac distributionē certæ quantitatis pau-
peribus erogandam, pro satisfactione
male ablatorum, posse & debere fieri
per executorem vltimæ voluntatis: vbi
de male ablatis non constat aliter, quā
ex testantis confessione. Anani. & Feli.
in. c. cum sit. de Iude. est enim hoc lega-
tum pium, quod potest per executore
vltimæ voluntatis expediri, sicut cæte-
ra legata pia. Tertium, si de male ablas-
tis constat in iudicio, vel extra iudiciū,
aliunde quam ex testamentaria confes-
sione, restitutio fiet per eum, qui tene-
tur restituere, consilio tamē Episcopi.
Abb. & Feli. in. d. c. cum sit. Ioan. Lu-
pi. in repet. rubri. de donatio. §. 65. nu.
69. Hoc enim pacto intelligenda est
Hostien. opinio. d. c. cum sit. dicentis,
restitutionem male ablatorum debere
per Episcopum fieri. Nec quidquā vre-
get tex. ille in. d. c. cum sit. quia loqui-
tur quando suspectus est is, qui tene-
tur restituere: nam tūc solus Episcopus
ius habet restituendi. Sic etiam est de-
fendenda sententia Archi. in. c. si. hoc
titu. in. 6. vbi asseruit, hanc restitutio-
nem ad Episcopū non pertinere, quod
probat tex. in. c. sicut dignum. §. eas in-
super. de homici. vbi Abb. & Ana. Car-
di. in. d. c. cum sit. & Corser. in singul.
verbo, restitutio. & alij per Feli. addu-
cti in. d. c. cum sit. quorum opinionem
fatetur communem esse, et eam probat
Ioan. Medina de resti. q. 3. causa. 10. ca.
incipienti esto. erit nāq; facienda resti-
tutio, consulto tamen Episcopo, cuius
interest rem istā diligenter agere, quip-
pe qui pater pauperum sit. Nec tamen
damnare eum, qui inconsulto Episco-
po sincere restituerit pauperibus male
adquisita.

Tertio, ex eodem cap. adnotandum
est, testatore mandante monasterium
construi

9 construi in certo loco, vbi construi de-
mū non possit, arbitrio executoris, &
Episcopi alibi construendū esse. quod
hic notant Doct. & probatur: hic enim
testator constituerat, monasterium de
bere cōstrui in prædio, quod dicebatur
Piscenas, & id ad Xenodochi Thomæ
quondam Episcopi iura peruenit, teste
diuo Gregorio lib. Episto. 3. Epist. 8.
eandem assertionem coadiuvant tex. in
signis. in. l. legatū. ff. de vsufru. lega. ex
quo pecunia legata ciuitati ad specta- 11
culū, quod in ea fieri minime licebat,
adhibito consilio hæredum, & primo
rum ciuitatis, in aliam rem cōverti de-
bet. ad idem est notab. decisio in auth.
de eccle. tit. §. si quis in nomine magni
Dei. colla. 9. vbi si testator aliquē e san-
ctis hæredem instituerit, aut legatū ei
reliquerit, eiusq; sancti nullum orato-
riū in ea vrbe, nec in eo territorio inue-
niatur, legatum debetur ecclesiæ ciuita-
tis, in qua testator domicilium habuit.
quem tex. commendat las. in. §. ex ma-
leficiis. in st. de actio. num. 45. Bald. in
l. si quis ad declinandum. C. de epis. &
cleri. col. 4. dicens ex hoc relictis a testa-
10 tore mille, vt pro male ablatis, & exone-
randa eius conscientia, distribuantur,
si solum sit compertum quingenta esse
male ablata, reliqua quingenta in piam
causam eroganda esse. idem Abb. in. c.
tua. ist. tit. col. 2. Alexan. & Vincent. in
l. 1. §. si. ff. ad. l. Falci. dicentes idem esse
si quis mandet pro male ablatis cōstrui
oratorium, præscripta eius forma, & in
id opus consumi aureos mille, nam eo
constructo, quod superest, nō debetur
hæredi, sed piæ causæ. ex. d. l. legatum.
non enim censetur satisfactum volūta-
ti testatoris, qui lasam habet conscien-
tiam ad illam vsq; quātitatem, & ideo
maxima est coniectura ipsum voluisse
rotam illam summam in piam causam
cōverti. Secus vero esset, si testator ius-
serit construi oratorium certæ formæ,

& ad id designauerit mille aureos, nā
quod supererit cōstructo oratorio illo,
ad hæredes pertinet, cum ita sit testato-
ris voluntati satisfactum. Ange. Pau.
Alexā. & Vincen. in. d. §. si. & post eos
Carolus Ruinus conf. 75. lib. 2. vbi ad
hæc omnia, quæ modo diximus ex. d.
l. legatum. quandam elegantem addu-
cit interpretationem, quæ caute, & dili-
genter est examinanda. Ex quibus in-
fertur intellectus ad illam conclusionē
vulgo receptam, quæ diffinit, legatum
pro dote, aut causa dotis alicuius puella
læ, conditionale censeri, nō purum: &
ideo non deberi, nisi matrimonium se-
quatur. l. Publius Mæuius. in princi.
ff. de condi. & demonst. l. si ego. in prin-
cip. ff. de iure doti. l. tali. & l. promittē-
do. eod. tit. Barto. per tex. ibi in. l. Titio
centum. §. Titio genero. colum. 2. ff. de
condi. & demonst. idem Bart. in. l. 2. §.
fin. ff. de iure doti. Cuius opinio com-
munis est, secundum Pau. Castren. in
dicto. §. Titio genero. colum. 5. Corn.
confi. 229. volu. 4. Bal. Nouel. de dote
6. part. priui. 50. explicant idem Nouel.
dicta. 6. par. priui. 76. Bal. in. l. generali-
ter. C. de epis. & cleri. num. 9. idem Bal.
confi. 249. volu. 4. Bart. conf. 200. Bal.
in. l. legatum. C. de condi. insert. Abb.
confi. 92. volumi. 2. Bal. in. l. sancimus.
C. de nup. Laurus a Palatiis in tracta.
de statutis excludē. foeminas. colū. 59.
Albert. Brunus in eodem tracta. 6. arti.
q. 3. & 7. & art. 11. q. 3. & Aymō Sanila-
li. cōfi. 101. qui omnes id procedere opi-
nantur, nisi ex coniecturis contrarium
ex mente disponentis deprehendi pos-
sit. Et tamen præfata cōmunis opinio
ita locum sibi vendicat, vt non secuto
matrimonio legatum illud hæredi cō-
petat cum onere simili ad id expenden-
dum in piam causam. ita Bald. Nouel.
de dote. parte. 6. priui. 77. ni refragetur
præsumpta testantis voluntas. quod
hic Panormita. explicat colum. vltima.
Tandem

Tandem dicto ex præmissis deducenda sunt: Primum, legatum pro dote, aut causa dotis alicuius puellæ, censerì conditionale, nō purum. Secundum, quod non secuto matrimonio legatum redit ad hæredē cum onere expendendi in simile piū opus eam quantitatē. Vtrūq; vero procedit, nisi contrarium ex testatoris mente deprehendi valeat, quēadmodum præcitati auctores explicarunt: quorum quidem mens & sensus manifestius lectori exponetur, si hic quædā ad id pertinentia subiiciamus. Ex priorì etenim conclusione poterit perpēdi, an legatum illud, *Lego Titix puellæ centum*, ut nubat, sit conditionale, vel purum. Nam Bald. Nonellus in dicta 6. parte. privilegio. 76. scribit, esse hoc legatum purū, non cōditionale. citatq; Bal. huius opinionis autorem in *l. legatum. C. de condi. inser.* quo in loco nō potui apud Bald. hanc conclusionem percipere, idem tamen Bald. in *d. l. generaliter. nu. 9.* palam tenet quod Nonellus adnotavit, rursus idem Bal. ibi. col. penul. tenet in hoc casu, quod non secuto matrimonio legatum ad hæredem reuertatur. Ego sane hoc legatum existimo sub modo conceptum fuisse: atque ideo in eo locus erit his, quæ de modis seruandis adnotantur. in *c. verū. de condi. apposi. & in l. quibus dieb⁹. §. Terminus. ff. de condi. & demonstr.*

Secūdo apparet, legatum ita conceptum, *Lego puellæ centū*, ut possit nubere, esse legatum omnino purū, & id trāsmitti ad puellæ hæredes, etiā matrimonio nō secuto, nō ad hæredes legantis. quod Bal. notat in *d. cōf. 249. li. 4.*

Tertio inde cōstat, legatū hoc, de quo in hac parte agim⁹, purū esse, & ad hæredes legatarix, nō ad hæredes testātis pertinere, etiā si matrimoniū nō fuerit secutū, quoties a testatore sit mētio de dotis causa, aut de mīrimonio in ea parte testamēti, quæ ad executionē legati,

nō ad eius dispositionē pertinet: sicuti probare conatur Aymon Saut. in *cōf. 101.* optimus tex. in *clem. 1. de præbēd.* cuius mentionē fecimus in rub. huius tit. par. 2. nu. 13. versū. tertia conclusio.

Quarto infertur, legatum pro dote puellæ factū, purū esse, nō conditionale, & ad hæredes legatarix trāsmitti, adhuc nō secuto matrimonio: si iuxta cōmunē y sum loquēdi in ea prouincia dos appelletur cuiuslibet puellæ patrimoniu, qd habet, ut maritū adsequatur. notat Bar. in *d. §. Titio genero. idē Bart. in cōf. 200.* Laurus a Palatiis in dicto tracta. de statutis. col. 39.

Quinto inde colligitur, nepe ex præsumpta testatoris mēte, legatum alicui puellæ relictū, ut ea nubat Titio, nō desicere, etiā si Titius moriatur ante matrimoniu, si illa puella pauper sit, ac velit alteri nubere. notat Bald. Nouel. de dote. 6. part. priuile. 76. ad finem. quod secus erit, si ea puella diues sit. argu. textus in *d. l. Titio. §. Titio genero.* & expressim scribit Bal. in *d. l. legatum. C. de condi. inser.*

Sexto, ex proxima illatione cōstat in hac specie idē esse, si puella hæc velit religionē profiteri. tex. optimus in *auth. nisi rogati. C. ad Trebel.* ex quo nuptiarum conditio obtinet in religionis professione, etiā si certa nominetur psona ad mīrimoniū modo illa mortua sit. secundū Nouel. in *d. 6. par. priuile. 77.* qd si puella, cui legatū est ante mīrimoniū, mortē obierit, pecunia legata, ut diximus, in simile piū opus dotis ad matrimoniu carnale erit expēdenda, nō autē in dotē ad religionis professionē, nam id esset cōtra voluntatē præsumptā testatoris: quēadmodū Bald. sensit in *d. auth. nisi rogati.* in questione de executorē testamentario. tenet in hac specie Bal. Nouel. *d. priuile. 77. col. penul.*

Septimo, illud in discrimē solet adduci, qd Bar. in *d. §. Titio genero. col. vlt.* respondit,

CAPVT TERTIVM.

respondit, legatum scilicet pro puella maritanda, quæ nubilus sit, statim ab hærede solvendum esse data cautione, quod ipsa nubet, ac matrimonium contrahet: non enim tantum pro dote legatum hoc factum esse censetur, sed & pro expensis faciendis in quaerendo marito, & in aliis, quæ præmitti solent ad matrimonij contractum. Hanc Bart. opinionem sequuntur Bal. in l. fancimus. C. de nupt. & Laurus a Palatiis in d. col. 39. eam tamen improbat Paulus Castren. in d. §. Titio genero. ex eo quod mens & intentio testatoris fuerit, hanc summam pro dote legatam expendi debere in ipsam matrimonij dotem, non in alias nuptiarum expensas, saltem non in eam causam, quæ præcedere plerumque in cassum matrimonium solet: nempe in quaerendo marito.

Octavo, a mente præsumpta testatoris derivatur generalis quædam huius controuersie diffinitio, scilicet, legatum hoc pro dote relictum statim ante matrimonium deberi, & transmitti ad hæredes legatarie, etiam matrimonio non secuto, quoties ex certis quibusdam coniecturis appareat legatam hanc habuisse mentem. quod Bart. notat in d. §. Titio genero. per text. ibi. versi. sed cum ante nuptias. quem Doct. ibi sequuntur, & Aymon in d. consi. 101. Abb. consi. 92. lib. 2. ubi dicit, hanc opinionem communem esse, quæ probatur in l. si extraneus. ff. de condict. ob causam. qua ratione in specie subinferatur, quod si pater relinquat filie, cui alioqui legitimam portionem relinquere tenetur centum pro dote: tale legatum est purum, non tantum in eo quod legitimam attinet, sed etiam in eo quod ipsam legitimam excedit. ita Bart. censet in d. §. Titio genero. cuius opinio videtur esse communis: tamen Bal. in consi. 249. lib. 2. teneat contra Bart.

Nono, subdeducitur ad effectum sta-

tuti dicentis, quod filia dotata existentibus masculis, non succedat, filiam dici dotatam, quando pater ei relinquit mille pro dote: pater etenim ita legando exercet actum paternum constituendi dotem filie: atque ideo statuto satisfactum videtur, secundum Bart. in d. §. Titio genero. Bald. Nonell. de dote. 6. part. priui. 17. col. pe. & part. 11. §. hactenus. num. 22. & est communis opinio secundum eundem Nonell. parte. 1. col. 4. & Albert. Brun. in tracta. de statutis excludentib. foemi. in art. 6. q. 3. & q. 7. quo in loco de veritate disputat asserens, contrariam opinionem iure veriorum esse, post alios, quorum expressam mentionem facit, sed pro Bart. est optima glo. in l. cum plures. §. penul. verb. alio patre. ff. de administr. tuto. quam ipse Bart. ibidem notat.

Decimo, ex præmissis apparet, in specie huius statuti, cuius modo meminimus, legatum a patre filie factum pro dote, non posse statim peti, nec purum esse, sed conditionale: quemadmodum Bart. opinatur in d. §. Titio. non enim tenetur pater, stante statuto prædicto, dare dotem filie, nec ei relinquere statim pure: sed satis est, quod dos detur eo tempore, quo matrimonium contrahendum est. Verum quia Bal. in l. fancimus. C. de nuptiis. contrarium tenet, idcirco Bart. sententia potest commode intelligi, ubi statutum diceret, foemina extantibus masculis non succedere, dotari tamen debere, quod si ita conceptum fuerit statutum, Foemina dotata non succedat extantibus masculis: tunc falsa est opinio Bart. siquidem dicta dotis qualitas adesse debet tempore, quo filia excluditur a successione: nec dotata dicitur ea foemina, saltem vere, quæ dotem habet sibi sub conditione relictam. unde in hoc casu aduersus Barto. tenuerunt Paul. de Cast. ibidē. & Albert. Brun. in dicto tractat. de statutis

antis excludentib. foeminas. art. 11. q. 5. 4
eo tamen casu, quo vera sit opinio Bar.
filia percipere debet alimenta ab hære-
dibus patris, interim dum matrimo- 5
nij conditio non euenerit, autore Saly-
ceto in. d. l. sancimus. col. vlti. 6

Postremo, in hac quæstione, quam
hic obiter examinauimus, adnotandū
est, legatum relictum pro dote puellæ
adultæ, deberi ipso die, quo matrimo-
nium contrahitur, per legitimum con-
sensum præstitum verbis, quæ de præ-
senti vulgo dicuntur: si autem legatum sit
relictum puellæ impuberi, non debetur
ei, donec ætatis nubilis sit, & matrimo-
nium de præsenti cōtraxerit: sicuti Bar-
to. explicat in dicto. §. Titio genero. co-
lum. vlti. cui accedit Laurus a Palatiis
in tracta. de statutis excludenti. foemi.
col. 39. Erit etiā his addendam, quod
ipse adnotauit in. c. officij. ist. ti. nu. 10.

12 Glo. in loco, scribit, legatum ad ali-
cuius ecclesiæ constructionem non effi-
ci caducum, etiam si locus ædificio non
fuerit designatus: quod Docto. hic ap-
probant, & dicit hanc glo. nota. Bar. in
l. pater. §. Tusculanus. ff. de lega. 3. hoc
ipsum pbatur a Iuriscōsulto in. l. si cui.
vbi Barto. ff. de annu. lega. idem Bart.
per text. ibi in. l. quidam. ff. de legat. 2.
Bart. in. l. ita stipulatus. 4. oppo. prime
partis. ff. de verbo. obli. et ibi Alex. Ias.
& Ripa nume. 19. Roma. in authē. si-
militer. C. ad. l. Falcid. 27. speciali. quis
bus accedit ratio huius. c. & l. legatum.
ff. de usufru. legat. Cuius in præceden-
ti notabili mentionem fecimus.

EX CAPITE

Indicante.

- 1 Qualiter in hoc capite intelligantur illa ver-
ba, Nudis verbis iussit vñundari,
- 2 Legatum relictum ecclesiæ diuæ Mariæ, cui
ecclesiæ ex pluribus debeat,
- 3 In legatis cuius sit electio, legatarij, an hære-
dis,

In legato dubio an comprehendatur quod
maximum, an quod minimum est, & quid
in legatis pijs.

Perpenfa. l. Titia. §. Seia. ff. de aur. & argent.
legat.

Seruus legatus fugiens, cuius industria, &
sumptibus sit inquirendus, hæredis, an le-
gatarij.

CAPVT IN-

dicante.

ERBA huius capitis sunt
apud diuum Gregorium,
libro Epistolarum. 12. Epi-
stola. 30. ad Petrum subdiaco-
num Siciliae, quā si diligēter perpende-
ris, videbis non oportere nimis anxie
perscrutari intellectū bonū verborum,
Nudis verbis: possunt enim intelligi
nuda verba a testamēto, vt Abb. & alij
hic intelligūt magis cōmuniter, ita vt
hæc foemina voluerit decedere intesta-
ta, vel nuda hæc verba dicuntur, eo qd
hoc legatū fuerit factū absq; scriptura.
Ioan. Imol. Anto. & Barb. col. 1. Nuda
etiā verba intelligo a solēnitate iuris ci-
uilis, non a solēnitate iuris Canonici.
c. relatū. in. 1. c. cū esses. ist. tit. Sic etiā &
quarto possunt hæc verba appellari nu-
da ab illis superstitiosis legādi modis,
quos antiquum ius civile probauerat,
quorūq; meminit. l. l. in prin. C. cō. de
lega. §. sed olim. inst. de lega. vbi Theo-
philus prisca cuiusq; modi verba refert.
Ex his igitur hoc caput intelliges: tam-
etsi glo. addiderit huic cap. similem iu-
ris ciuilis decisionem in. l. si. C. de fidei-
com. & immerito: cum. l. illa habeat pe-
culiarem, & frequentissimo Docto. cal-
culo probatū intellectum, vt procedat,
quando hæres cōuentus a legatario ex
minus solenni testamento, negauit fa-
ctum fuisse legatum, & demū delato-
ei iuramento opposuit legatū fuisse fa-
ctum in voluntate minus solenni: hoc
etenim casu soluere cogitur hæres lega-
tum

CAPVT INDICANTE.

tum vere relictum, quāuis in testamen-
to minus solenni, ita glo. ibi. quā eius
interpretes passim approbant, quod al-
tius repetam in. d. c. cum esses.

2 Glo. magna quærit, facto testamen-
to, & relictis decem aureis ecclesiæ di-
uæ Mariæ, cui in eo loco sint tres eccle-
siæ dicatæ, cui earū debebitur legatū?
& respondet, pauperiori: hoc tamē pro-
cedit, nisi ex aliquot coniecturis cōtra-
rium appareat testatē voluisse. Abb.
Imol. & Docto. hic. Quid enim si vna
ex his ecclesiis erat intra propriam testa-
toris parocciam. l. quæ conditio. §. f. ff.
de condi. & demonst. vbi Barto. aut in
aliqua earundem ecclesiarum frequen-
tius ipse solebat orare, arg. l. qui semis-
ses. §. si. ff. de vfur. Quod si distingi
non possit ecclesia pauperior, nec illa,
de qua testator senserit, scribit Cuius
in. l. i. C. de sacros. eccle. legatū hoc tan-
quam incertum perire. l. si quis seruū.
§. si inter duos. ff. de legat. 2. quod fal-
sum est, nam præmissa lex nō procedit
in legatis piis, sicuti in præcedenti capi-
te diximus. Et ideo Host. Anto. Abb.
Imol. & communiter Docto. asserunt,
Episcopum posse in hoc dubio legatū
istud integre cōcedere illi ecclesiæ, quā
is maluerit eligere. ex. c. 1. de parocciis.
tamen si Barba. hic. col. 3. opinetur esse
hoc legatum inter prædictas ecclesias
diuidendum æqualiter per tex. in. c. cū
quis. §. 1. de sepult. lib. 6. Cuius opinio
mihi iure verior videtur aduersus com-
munem.

3 Eadem glo. quærit ad intellectum
tex. qui meminit legati cuiusdā scutellæ
argenteæ, quid si testator plures ar-
genteas scutellas haberet, cui compete-
ret electio? & respōdet electionē esse hæ-
redis. l. legato generaliter. §. 1. ff. de leg.
1. vbi probatur, electionem hæredis ef-
se, si testator legauerit incertum decer-
tis: nempe Stichum seruū, cum plu-
res Stichos seruos haberet, quod etiā

4 notat Constanti. Harmenopolus lib.
5. tit. 10. Nam & idem est si legetur ge-
nus, & id nō erat in hæreditate, licet se-
cus esset, si ex eo genere aliqua esset in
hæreditate species quia tūc eligit lega-
tarius. & erit exemplū, si testator dixe-
rit, L. ego vnū de fernis meis. l. 3. ff. de
vino, trit. & oleo legat. d. l. legato gene-
raliter. §. generaliter. inst. de lega. notat
Henri. hic. quibus adiungendum erit,
eum, cui electio competit, debere in eli-
gendo æquitatem obseruare, ita vt hæ-
res deterius non eligat, nec legatarius
id, quod melius est, accipiat. Constans-
ti. Harmenopu. in. d. titu. 10. quod in
dicto. §. 1. probatur, vbi glo. & Docto.
& in. d. §. generaliter. scribunt hæc om-
nia in dubio procedere. Nam si verba
executionis legati dirigantur ad lega-
tarium vel hæredem eius, omnino erit
eligendi ius. Cæterum, in alternatiuis
legatis electio erit legatarij. gloss. in. l.
Lucio. ff. de lega. 2. quam Imol. hic di-
cit notab. & magistrum. las. in. l. plane.
§. si. ff. de leg. 1. ad finem. & in proprio
loco sequuntur eam Bart. & doct. com-
muniter. Hæc autem omnia locum ha-
bent vbi electio datur legatario, vel hæ-
redi in his rebus, quarum aliquam ex-
pedit potius non habere. In his vero re-
bus inanimatis, quarum nulla inutilis
est legatario, in legato dubio compre-
henditur & legata cēsetur minima res.
l. nū mis. ff. de leg. 1. l. apud Iulianum.
§. scio. ff. de leg. 1. l. semper in obscuris.
ff. de regul. iur. Imol. & Docto. in. d. l.
legato generaliter. §. 1. vbi Areti. col. 2.
& 3. dicit hanc opinionem esse commu-
nem: ex quo videtur huius glo. respon-
sum falsum esse, nisi dixerimus in lega-
tis piis id cōprehendi, quod maius sit,
non quod minus. l. Titia. §. Seia. ff. de
auro & argent. legat. vbi Bart. hoc no-
tat. dicit illum tex. singu. Roma. sing.
515. idem Abb. hic si. colum. cui accedit
Barb. nume. 12. dicēs hanc opinionem
esse

esse communē. Contrarium tamen co-
natur defendere & probare Deci. in. l.
semper in obscuris. & ante eum Bald.
Nouel. de dot. par. 6. priuile. 73. l. mol.
& las. in. l. si ita sit scriptum. col. vlti. ff.
de legat. 1. imo etiam in obscuris lega-
tis pus, quod minimū est comprehen-
di: non autem quod maximū est. quo-
rum sententia probatur in. c. ex parte.
de censib. vbi votum soluendi diuo la-
cobo, & eius ecclesiæ ministris, vnā
mensurā tritici, intelligitur de minima
mensura, non de maxima, cessante con-
suetudinis interpretatione. nec Abba.
intellectus ad illum tex. placet, nec pro-
cedere potest, vt optime animaduertit
Deci. Cui etiam suffragatur. d. s. Seia.
pro communi opinione passim adduc-
tus: quia ibi Argentea imago intelli-
gitur legata ea ratione, q̄ in templo il-
lo solum erant aureæ & argenteæ ima-
gines. Vnde volūtas testantis ex ea cō-
suetudine colligitur, nempe testatorem
ipsum voluisse argenteam imaginem
legare, non autem auream: quo fit, vt
ibi potius probetur Detij, & Nonelli
sententia, quam communis: siquidem
ex argenteis, & aureis imaginibus lex
illa statuit argenteam deberi: liber ta-
men Iurisconsulti verba referre. Seia
testamento ita cavit. Si mihi per con-
ditionem humanam contigerit, ipsa
faciam. Sin minus autem ab hæredi-
bus meis fieri volo signum Dei ex li-
bris centum in illa sacra æde, & in pa-
tria statui cum subscriptione nominis
mei. Quæsitum est, cum in eo templo
non nisi aurea aut argentea sint dona:
hæredes Seia vtrum ex auro an argen-
to, signum ponere compellendi sunt,
an æreum? Respondi secundum ea,
quæ proponerentur, argenteum po-
nendum. Hactenus Iurisconsultus,
qui attenta hac illius textus lectione,
non probat communem sententiam,
quod obiter adnotauit Carolus Mol.

de contracti. q. 20. nn. 212. Aliter tamē
ex castigationibus Haloandri. Lilla le-
gitur. Quæsitum est, cū in eo templo
non nisi aut ærea, aut argentea tantum
sint dona, hæredes Seia vtrum ex au-
ro an argento signum ponere compella-
endi sunt, an æreum? Respondi secun-
dum ea, quæ proponerentur, argenteū
ponendum. Quam lectionē agnoscit
Barb. hic. num. 12. & ceteri, qui ex illo
tex. communē opinionem deducunt.
Hæc igitur sententia, vti frequentiori
calculo recepta, erit in iudicio recipien-
da, licet res ista sit disputatione digna.
Potest etenim caput illud ex parte, de
censib. intelligi ex benigna interpreta-
tione Romani Pōtificis, ne videantur
personæ ecclesiasticæ inhiare lucris tem-
poralibus, tanquam exactores: cum il-
lud votum factum ab initio fuerit gra-
tuito a pluribus, qui ex proprio patri-
monio id soluere debent.

Quærit præterea glo. seruo legato
fugiente, an ab hærede, an legatario sit
quærendus: qua in re primū id cōstat,
seruum legatū eo tempore, quo erat in
fuga, quærendum esse industria & ex-
pensis hæredis. l. cum seruus. in princi.
ff. de lega. 1. vbi glo. & hic idē notant:
quod tamen est intelligendū, si seruus
ita longe abest, vt si legatarij expensis
quærendus esset, legatum esset inutile.
Bart. Paul. & Alex. in. d. l. cum seruus.
Abb. & Docto. hic arg. l. si res. ff. de le-
gat. 1. Secundo notandū est, eum ser-
uum, qui post testamentum, & ante tes-
tantis obitū effectus sit fugitiuus, ex-
pensis legatarij quæredum esse. l. si ser-
uus legatus. in princi. ff. de lega. 1. quia
hæres rē legatā tradere tenetur eo loco,
in quo a testatore relicta sit. Nec opi-
nor teneri hæredem hoc in casu ad præ-
standam operam in quæredō seruo, ex
eadem ratione: cum & Constant. Har-
meno. in Græci iuris civilis Epitome.
lib. 5. tit. 10. scribit in hac specie legata-

CAPVT FILIVS NOSTER.

riam cogendum esse seruum legatum
quære, non autem hæredem: tamen si
glo. & Doctores in dict. l. cum seruus,
velint, hæredem expensis legataris de-
bere hunc seruum fugitiuum quære.
Quod si seruus legatus fugâ arripue-
rit post mortem testatoris sine culpa hæ-
redis, cauebit hæres de restituendo eum
legatario, si ad eius potestatem perue-
nerit, gl. in d. l. cum seruus, & hic. Nec
tenetur præstare operam ad inquiren-
dum eum seruum. Alexan. in d. l. cum
seruus. Barto. Angel. & Imo. in l. cum
res. in prin. ff. de lega. 1. in hoc tamē di-
uersum notant Cuma. & Castrensin.
d. l. cum res. dicentes, hæredem debere
diligentiam & operam exhibere ad quæ-
rendum seruum; expensis tamen lega-
tarij, quorum opinio deduci potest a. l.
seruo legato, §. si. ff. de lega. 1. idem no-
tat Barto. contra Accur. ibi in l. si quis
seruum. ff. de lega. 2. idem asserunt Are-
ti. & las. in d. l. cum res. vbi Alex. Imo-
lensis tandem fatetur hanc opinionem
vulgo receptam esse.

EX CAPITE

Filius noster.

- 1 Re aliena legata, an præsumatur testantem
ex certa scientia eam legasse.
- 2 Testator legans rem, in qua aliquod ius ha-
bet, etiam eius obitu perituum, illud ius
legare censetur.
- 3 Legatum rei hæredis quem effectum habeat.
- 4 Legatum rei alienæ, etiam ab ignorante re-
lictum consanguineis, & coniunctis, effe-
ctum habet.
- 5 Legatum rei ecclesiæ an teneat, & possit effe-
ctum sortiri, & quid de legato rei dotalis.
- 6 An sit hac in re discrimen aliquod inter ius
canonicum, & civile.
- 7 Nec iure civili, nec canonico res aliena tra-
di debet ab hærede legatario, inuito do-
mino.
- 8 Communis huius capituli intellectus.
- 9 Verus huius capituli intellectus.

CAPVT FL

lius noster.

HIVS decretalis auctor
est diuus Gregorius libro
Epistolarum. 7. Episto. 4.
ad Episcopum Messalinū.

Cuius interpretationi præmittendum
est, rem alienam legari posse iure civili
ad hunc effectum, vt si testator sciens
eam rem alienam esse, legauerit eandē,
hæres cogitur vel rem emere, et eam tra-
dere legatario, vel eius æstimationem
ei soluere: sed si testator ignorauit rem
legatam esse alienam, quippe qui existi-
mabat propriam esse, legatum non de-
betur, etiam quoad æstimationem. l.
cum alienam. C. de legat. Regia. l. 10.
titu. 9. part. 6. Constanti. Harmeno. li.
5. titulo. 10. ipse vero legatarius tenetur
probare scientiam istam testatoris: nam
in dubio præsumendum est, ipsum te-
statorem credidisse rem illā propriam
esse, §. non solum autem, & ibi Theo-
phi. inst. de legat. gl. hic verb. alieni. di-
cta Regia. l. 10. Potest tamen scientia
præsumi aliquot coniecturis: nempe si
testator rem illā ex proprio facto adqui-
siuit. Cinus, Bald. & alij communiter
autore las. in d. l. cum alienam. idē no-
tat Barb. hic. nume. 12. quod ipse existi-
mo relinquendum esse arbitrio iudicis.
ex notatis per Imol. in l. si domus, §. 1.
col. 3. ff. de legat. 1.

Cæterū, si quis rem legat, in qua ha-
bet aliquod ius, vel partē aliquā, scienter,
censetur legare illud ius, vel illam
partem, quam ipse habet, nec debetur
totius rei æstimatio. l. serui electione.
§. pen. & si. ff. de legat. 1. d. l. si domus.
§. si. g. & Docto. in d. l. cum alienam.
Docto. hic. Sed & si testator putaret to-
tam illam rem esse alienam, atq; eam le-
garet, totius æstimatio esset legatario
soluenda. Paul. Alexan. & Doct. in d.
l. serui electione. §. si. ex quibus constat,
legata re aliena scienter in qua testator
ius pignoris habebat, solū cenferi lega-
tum ipsum ius pignoris. Abb. hic. 2. co-
lum.

lum. Vnde ad primā partē huius text. glo. hic nō aptant cōgrue exemplum. Hinc etiam deducitur, legata re aliena ab eo, q̄ eam esse alienā sciebat, et ipsum in ea habere ius quoddam eius obitu peritūrum, id tantum ius legato comprehendēdi. l. vxor patruī. C. de legat. l. qd̄ in rerum. §. i. ff. de leg. i. vbi Alex. alios adducens hanc opinionem probat, & post eum las. ibi. Barto. vtrōq; & ad idem facit. l. Stichō. ff. de vsufru. legat. Bald. in. l. i. col. 3. C. de sacrosan. ecclesi. Alex. conf. 19. volu. 6. col. si. quorū opinio communis est, sicuti asserunt eam secuti Corne. conf. 84. vol. 2. col. 2. las. in. d. l. vxor patruī. idem las. conf. 109. volu. 1. Soci. Junior conf. 74. vol. 1. nume. 20. & sequētib; dicēs, hoc ipsum procedere etiam si legatum fiat coniuncte personæ, & addit hoc esse communiter receptum. & idem notauit las. in dicta. l. quod in rerum. §. i. notab. 1.

Hec tamē sententia cessat, si testator addiderit, velle omnia contenta in suo testamento effectum fortiri, vel onus aliquod legatario adiecerit: his etenim coniecturis præsūmitur, testatorem ipsius rei æstimationē, vel ipsam rem legare voluisse, quod notat Alex. conf. 9 visis dicto themate. volu. 2. ad finem.

Porro si testator legauerit rem hæredis siue ignorāter, siue scienter, legatū omnino debetur, quia testator ita potest rem hæredis legare, sicut propriam posset. l. vnū ex familia. §. si rē. ff. de legat. 2. etiam iure Pontificio. Innocen. hic, quem sequitur las. in. l. hæredē. C. de fideicō. & idem erit si testator legauerit rem subiectā restitutioni ipsi hæredi. l. filius familias. §. cum pater. ff. de legat. 1. modo heres sit institutus in aliquot bonis vltra legitimam: nam si filius sit tantū in legitima institutus a patre, non procedere legatum extraneo factum, quo res ipsius hæredis comprehenditur, ex. l. quoniam in prioribus.

C. de inoff. testamē. vbi Roderi. Suas res in. 7. ampliat. speciatim scribit, Filium primogenitū hæredē institutum a patre vltra legitimā, & rogatum secundo genito tradere aliquā rem, quæ ipsi primogenito erat restituenda post mortem patris, debere eam rem dare. idem probat tex. in. d. l. vnū ex familia. §. sed si vno. qui text. & alij ad hoc adducti procedunt, quoties res legata est ipsius hæredis, vel ei restitui debet iure fideicommissi. Sed si res illa esset prohibita alienari, & vinculo maioratus subiecta, quidquid scripserit Roderi. ipse censerem, hæredem teneri ad æstimationem: quia res alienari nō potest. Forsan tamen, nisi aliud ex mente testantis constaret, hoc legatum posset intelligi quoad id, quod heres in re habet, nempe vsufructum: nisi & heres ex hoc propter legem instituētis maioratum rem illam foret amissurus. Hæc tamen temperanda sunt ex. l. imperator. ff. de lega. 2. & his, quæ statim dicemus numero. 5.

Quin & si testator in re legata, quæ hæredis est, ius aliquod vel partem habeat, legatū omnino quoad totā rem effectū habet. l. cum filius. §. Dominus. ff. de legat. 2. vbi Bart. & Doct. dicit illud tex. singu. Roma. sing. 733. idem approbant Anch. & Imol. hic num. 18. Corne. conf. 84. vol. 2. col. 2. & est hæc communis opinio, teste Ripa in. l. serui electione. §. si. num. 13. ff. de lega. 1. ibi tamen Soci. reprobatur hanc opinionem, & Alex. las. nume. 20. ac ipse Ripa dubitant ex eo, q̄ in. d. §. Dominus. Bartoli opinio non probetur. Mihi tamen placet sententia communis, nisi testator dixisset, Lego rem meā, tunc enim legare videtur partem, quam in illa re habet. Barto. & post alios las. nu. 20. in. d. §. si. idem las. in. d. l. cum alienam. C. de legat. col. si.

Verū si legatū rei alienæ in consan-

G 3 guineum,

4

gnitum, aut coniunctam personam conferatur, etiam ignorante testatore, valet omnino, & debet vel ipsa res, vel eius æstimatione. Nam & si testator sciret rem illam esse alienam, nihilominus vel illam legaret, vel eius æstimationem, aut similem quantitatem. d. l. cum alienam. quod locum habet, nisi testator tempore quo legatum fecit, credidisset rem legatam ad se pertinere titulo aliquo speciali, qui tamē iam extinctus erat. l. Stichus. ad finē. ff. de vsufr. lega. vbi. g. & Bart. glo. singu. secundum Paul. & Alex. ibi in l. si domus. §. 1. ff. de legat. 1. Paul. & las. col. 2. in dicta. l. cum alienam. Corn. cons. 32. volu. 1. col. 1. & si, dicens hanc opinionem communem: videtur enim rem illam legasse testatorem, potius quod habere se crederet, quā quod onerare hæredes voluerit. Igitur si is titulus, ex quo vere, & in specie res legata ad testatorem pertinebat, iam tempore testamenti inscio testatore cessasset, legatum relictum consanguineo penitus evanescit: id etenim quod dicitur legatum rei alienæ, etiam ab ignorante dimissum coniunctis, validū esse, procedit vbi testator simpliciter rem legatam credebat esse propriam. Secus vero si respectu alicuius causæ iam extinctæ existimasset propriam esse.

Hæc tandē omnia eo tendunt, vt ex iure civili satis constet, legatum rei alienæ scienter relictū, saltem quoad æstimationem validum sit. Cur igitur diuus Gregorius in hoc capite contrariū respondit? oportet igitur huius responsi rationes expendere ad huius rei veram & perfectam cognitionem.

5 Primo, hic tex. intelligitur quādo legatur res aliena, quæ est alicuius ecclesiæ: tunc etenim legatū non habet effectum, etiam quoad æstimationem. glo. in. c. si episcopus. 12. q. 5. Constat autē testatorem, cuius hic meminit Gregorius, legasse ecclesiæ Messalinæ, præter

alia puerum, qui erat cuiusdā ecclesiæ dioeceseos Consentinx, ex eiusdē Gregorij Epistola. 4. lib. 7. vt erret manifeste las. in. d. l. cum alienam. col. 4. hunc intellectum diminutionē quādam esse professus, eandem interpretationē probant Innocen. Anto. Ancha. & Imol. Bart. & Alberi. in. l. apud Iulianum. §. constat. ff. de legat. 1. a qua lege deduci potest ratio huius conclusionis: siquidē ex ea, legatum rei quæ alienari non potest, minime valet, etiā quoad æstimationem: res autem ecclesiæ alienari nō possunt, vt constat. Igitur legatum rei ecclesiæ non valet, nec quoad æstimationem, idem notat Paul. in. d. l. cum alienam. vbi Corne. asserit hanc opinionem communem esse. Quin & Fortunio in tracta. de vlti. fine. illat. 12. placet isthæ opinio, licet dicat ipse eam iure procedere, minime tamē aptari huic capiti quod illa vtitur ratione: sed quia lege Dei, nō autem lege huius sæculi vinimus. his enim verbis non considerat Romanus Pontifex rem legatam esse ecclesiæ, sed rigorem iuris civilis refellit. Nisi dicamus, res ecclesiarū nō esse iudicandas lege huius sæculi, id est, iure civili, sed lege Dei, id est, iure canonico, vel lege Dei vinimus, secundum quā nō oportet aliena detinere, nō lege sæculi, id est, non assumpta occasione a lege sæculi male, & perperā intellecta. Verum hic intellectus Innocen. & Barto. euertitur ex eo quod res ecclesiæ possunt alienari, adhibita iuris canonici solēnitare. c. sine exceptiōe. 12. q. 2. quāuis prohibitum sit eas alienari: & tamē legatū rei quæ alienari potest, licet difficilis sit ipsa alienatio, valet. d. l. apud Iulianum. §. constat. ergo legatum rei ecclesiæ habebit omnino effectū quoad æstimationem ab herede solvendā. Præterea legatum rei alienæ quæ dotalis est, ex eadem ratione præfati. §. constat. valet quoad æstimationem: sicuti notant

notant Paul. Alex. Areti. & Ias. in. d. §. constat. Bald. Nouel. de dote. parte. 7. priuile. 22. Bart. in. l. dotalem. ff. de testam. milit. contra glo. ibi. quam communiter reprobari asserunt Pau. Alex. & Ias. in. d. §. constat. colū. pe. Quin & Fortu. in dicta illat. 12. hanc opinionē communē sequitur. Et idem est ex consensu omnium si legetur res minoris. Hæc vero res, & si difficilis sit earū alienatio, legari possunt ab eo, qui earum dominium non habet. Cur ergo res ecclesiæ diuerso iure cēsentur? Nec obert inductio legis apud Iulianum. §. cōstat. nam ille tex. loquitur quādo legatur res aliena, quæ vendi non potest sine consensu Principis, qui eum cōsensum minime præstare solet, vt ipse paragraphus probat, & nos id notauim⁹ in epitome de sponsalibus. 2. parte. c. 3. nume. 8. Imo aduersus hanc Innocen. opinionem est optimus tex. in. c. si episcopus. 12. q. 5. ex concilio Agathensi. c. 51. quo fit, vt legatum rei alienæ, etiā quæ sit ecclesiæ, a testatore scienter relictum, validum sit quoad æstimationem. Hosti. Ioan. Andre. Abb. & Barba. hic. idem Abb. in repe. c. cum esses. ist. titu. nume. 18. Pau. Aretin. Alex. & Ias. num. 44. in dicto. §. constat. dicēs hanc esse communem opinionē apud iuris ciuili professors. Bald. in. d. l. cū alienam. & ibi Ias. dicens hanc esse communem col. penul. idem fatentur eam secuti Corne. conf. 32. volu. 1. colum. 2. Curti. Iunior conf. 30. col. 2. Nec arbitror priorem sententiam esse communem, etiam si Corne. refragetur.

6 Secundus huius capituli sensus is est, vt iure ciuili legatum rei alienæ a sciente relictum, valeat quoad æstimationē saltem. At iure Canonico, nec quoad 7 æstimationem. glo. hic. & in. d. l. cum alienam. Imol. & Abb. hic. idem Abb. in. c. cum esses. ist. tit. in repe. nume. 19. Alexā. & Ias. in. d. l. cum alienam. Ro-

ma. in authen. similiter. C. ad. l. Falcia. 10. speciali. qui omnes a verbis huius text. conantur, hanc distinctionem iuris canonici a ciuili deducere. His vero aduersatur tex. in. d. c. si Episcopus. 12. q. 5. vbi legatum rei alienæ valet, si eius æstimatio domino soluiatur, aut alia res ei detur eiusdem valoris. Præterea hæc differētia inter ius canonicum, & ciuile, si ex hoc capite admittenda est, non alia ratione probatur, quā quod lex ciuilis iniusta sit. vt patet in textu: si vero ciuilis lex est iniusta, nec legis nomen habere debet, nec in republica ciuili est seruanda. c. erit autem lex. 4. d. c. si. de præscript. l. conuenire. ff. de pac. dotali. hoc autem absurdum est: cum lex hæc ciuilis iustissima sit: siquidem testator sciens rem, quam legat, alienā esse, apertissime vult, vel illam rem ab hærede emi, vel domino nolente eam vendere, æstimationem eius legatario solui. l. cum rem. & l. proprias. C. de legat. nulla ergo iniquitas tractatur a lege, quæ vltimam testantis voluntatem seruari ad vnguem studet. Nec domino rei iniuria fit, nam is inuitus vendere non cogitur, vt patet. Ex quibus neminem licet ita audacē, ac proteruum esse, vt sanctissimas leges in Reipublicæ vtilitatem institutas, iniustas hic a Gregorio decerni, profiteatur, quod & Fortu. optime demonstrat in dicta illat. 12. Vnde hic intellectus secundus etiam Barb. hic displicet, & cōmuniter reprobatu teste Corne. dicto conf. 32. col. 2. l. volu. licet obiter Feli. cum receperit in. c. ecclesia sanctę Marię. de constitut. nume. 52.

Tertius intellectus huius capituli est, vt licet iure ciuili res aliena scienter legata possit licite ab hærede eam possidente tradi legatario, & ad id hæres teneatur: iure tamen canonico non tenetur, nec potest hæres eā legatario tradere: imo est illicita traditio, nec tribuit ius

G 4 vsuca

CAPVT FILIVS NOSTER.

vsucapiendi rem ipsi legatario. ita Imola. 4. col. & ibi Areti. in. d. l. apud Iulianum. §. constat. qui tamē allucinatur: nullibi enim iure civili hæc traditio rei alienæ, quamq; heres scit alienam esse, approbatur, nec licita censetur inuito domino: atq; nihilominus si facta fuerit traditio, ius canonicū nō vetat legatarium eam rem vsucapere posse bona fide. c. si. de præscriptio. Vnde hæc interpretatio Imol. & Areti. admittenda non est, quippe quæ a vera vtriusq; iuris ratione sit deuia.

8 Quartus deniq; intellectus huius. c. est, vt nihil in eo diuersum a iure civili statutum sit. Sed id tantum in eo prohiberi, ne res aliena inuito domino prætextu legati a legatario detineatur: legatarius enim domino petēti, cogi debet eam statim restituere: licet ab hærede possit eius æstimationē petere ex iuris civilis decisione. atq; huc tēdit tota diuini Gregorij Epistola. quod glo. hic sensit. Barba. etiam. 2. lectione. Cinus, Saly. & Pau. in. d. l. cum alienā. Corn. cons. 32. volu. 1. col. 2. dicens hunc sensum communem esse, quem in effectu probat Fortu. in dicta illa. 12. Difficile tamē est intelligere, qua ratione diuus Gregorius in hac responsione iuris civilis meminerit, quasi eius volūtatī ac legi diuinæ repugnantis. Et Ioan. Anibal in. l. naturaliter. ff. de vsucap. nume. 142. scribit voluisse Romanū Pōtificem rem alienam legatam minime detineri inuito domino a legatario, sed eam statim restitui, idq; iustū esse ex lege diuina, quæ aliena restitui dicit manifeste: & ideo leges civiles minime posse hāc restitutionē impedire, nec huic obesse iussioni: non tamen ex hoc easdē leges quoad æstimationē improbat papa, Fortu. in. d. illat. 12. ad idē scribit, Romanū Pontificem noluisse legem civilem retractare, nec iniquam decernere: sed qui dicta lex adduceba-

tur ad defensionē legatarij iniquē obtinētis rem alienam, facili responso eam diluit Romanus Pōtiffex, dicens, eam legem, etiam si expressim id sanxisset, non debere impedire restitutionē, quæ fieri debet ex lege diuina. Addit his Fortun. istum hæredem hic conueniri ab ecclesia domina rei legatæ, vt saltem æstimationem sibi solueret: cum non posseta legatario rem obtinere. Sed si iure canonico hæres tenetur æstimationem soluere, & hæc ab eo petebatur, quā, obsecro, iniuriam patiebatur hic hæres, vt grauem querelam ad Romanum Pontificem deferret?

Quam ob rem, ni fallor, existimo ecclesiam rei legatæ dominā, ipsam rem petiisse ab ecclesia legataria, hæredem vero conqueri ex eo, quod ipse tenebatur ecclesiæ, cuius erat res legata, damnum resarcire, casu, quo propriam rem non obtineret, vel quia nolebat soluere æstimationē rei legatæ ecclesiæ legatarie, quæ falso & iniquē a iure civili perperam intellecto occasionem capiebat detinendi aliena: nec iure tenebatur æstimationem soluere heres, cum non constet a testatore scientē rem alienam legatam fuisse. Quin & si constaret scientia testantis, diuus Gregorius in dicta Epistola absoluit hæredem hunc a solutione æstimationis rei legatæ ex eo, quod in pretium sepulchri ecclesiastici legata esset, et ab eo, qui filios hæredes instituerat, quibus nō admodum amplum & pingue patrimonium reliquerat. Ex his igitur potuit Romanus Pōtiffex animum inducere, vt hoc alienæ rei legatæ execraretur, idq; etiam quo ad æstimationē irritū decerneret, quod ipse animaduertit ex præfata Epistola: qua exacte, ac diligenter perlecta nō possum mihi persuadere in hac ipsa huius capitis specie ab hærede deberi legatario æstimationem rei alienæ legatæ, etiam scienter. Itē, minime opinor etiā iure

iure civili legatarium possessorem rei alienae sibi legatae ex traditione haeredis, posse eam retinere, donec aestimatio sibi debita ab haerede solvatur, quam Barba. hic vndecimo intellectu contrarium asserat.

EX CAPITE

si haeredes,

- 1 Ad civilem iudicem etiam pertinet cura, vt vltimae defunctorum voluntates executioni tradantur.
- 2 Quilibet potest iudicem adire, vt legata pia solvantur, & effectum habeant.
- 3 Testamentum apud quem iudicem sit insinuandum.
- 4 Potest Episcopus intra tempus arbitrium etiam ante annum cogere executores vel haeredes, ad exequendam vltimam voluntatem.
- 5 Quam poenam patiatur haeres, qui solvere neglexerit legata pia.
- 6 Quae poena sit statuta aduersus eos, qui negligunt solvere, aut exequi legata profana.
- 7 Perpenditur intellectus tex, in authen. hoc amplius, C. de fideicom.
- 8 Poena authen. hoc amplius. an sit statuta ipso iure.
- 9 Filius non exequens voluntatem patris quoad pia legata, an amittat legitimam portionem.
- 10 Intellectus, c. licet, de voto.

CAPVT SI

haeredes.

RATER alia, quae circa executionem vltimarum voluntatum scripsimus in cap. 3. huius tituli, illud hic adnotare libet, & necessum est, non tantum ad Episcopum pertinere curam hanc exequendi extremam morientium voluntatem, ita vt haeredes, aliosue testamentarios executores moneat, & compellat executionis officium peragere, quod hic probatur, & in c. tua. & in c. Ioannes, ist. tit. Verum etiam iudicem

civilem eandem facultatem habere adhuc in legatis piis: hoc etenim munus est mixti fori, Abb. & Barb. hic col. 1. & 2. tex. in authen. de ecclesi. tit. 5. si quis autem aedificationem, collat. 9. melior in l. haereditas. ff. de peti. haered. quem hic dicit singn. esse Barb. col. 2. imo ex eo probat, nemine petente officium iudicis exerceri posse circa executionem legati pietatis causa relictii. Rom. in authen. similiter. C. ad l. Falci. speciali. 2. vltimarum voluntatum. Hinc denique permissum est omnibus hominibus petere vt legata pia solvantur, adque executionem deducatur, si viderint aduersus testatorum voluntatem, vel ex haeredis, executoris, aut certe iudicis segnitie quidquam attetari. tex. optimus in l. nulli. in fi. C. de epis. & cle. & in d. authen. de ecclesi. tit. 5. si autem qui hoc facere, quem dixit sing. Areti. in c. cum olim. de testib. & Roma. consi. 69. Regia. l. 7. tit. 10. part. 6.

Ex eadem ratione & insinuatio testamenti fit, vt quae semel apud iudicem comperita fuerint, non possint villo modo interverti, l. repetita. C. de epis. & cleri. l. consultata. C. de testa. quae quidem insinuatio potest fieri apud iudicem ecclesiasticum, licet testamentum non sit in piam causam conditum, argumento sumpto ab hoc capite. Imo. in c. si, de fide instr. vbi Anto. & Feli. dicentes hanc opinionem communem esse. nu. 3. Glo. tamen hic verbo, ab Episcopo, diuersum probat dicentes, testamentum insinuanda esse coram iudice seculari, quod praedit, quando testator erat laicus, & minime compertum est, an testamentum sit pietatis causa factum. Barb. hic nu. 10. Ioan. And. et Abb. in d. c. si. Aufreri. in cle. 1. de offi. ordi. regu. 2. fallit. II. etiam si haeres in eodem testamento institutus sit clericus, secundum eosdem, quorum opinio mihi videtur magis communis, & Regia. l. probatur. l. 4. tit. 2. lib. 5. in ordi. Regius. idem notant Bal. & Corn. in l. omnia testamentum, C. ist. tit. idem

CAPVT SI HAEREDES.

idem Bal. in authen. clericus. & in l. re-
peritas. C. de epis. & cle. Guiliel. Bene.
in. c. R. a. n. u. n. c. i. u. s. e. o. t. i. t. v. e. r. b. o. & y. x. o.
r. e. m. n. u. m. e. 420.

Eadem vero glo. sensit hanc curam,
vt testamenta executioni tradatur Epi-
scopo incumbere, etiam si legata non
sint pia. & id in hoc tex. probatur, & cō-
muniter receptum est, vt fatentur Car-
di. & Barba. hic num. 3. Anto. in. c. Io-
annes. ist. tit. quam opinionem cōm-
nem esse asserit Alex. in cons. 239. lib. 6.
col. vlti. eam secutus: tamen si aduersus
hanc sententiam disputet hic Barba.

Ceterum, ad huius. c. intellectum
duo tractanda sunt. Primum, an Epi-
scopus ante annum datum executioni
possit cogere hæredes, aut executores
testamentarios exequi vltimam volun-
tatem. Secundum, quia poena puniatur
hæres, aut executor, negligens execu-
tionem peragere intra tēpus a iure diffi-
nitum: quod tractat tex. in authē. hoc
amplius. C. de fideicō. quem Bernard.
hic adducit. Quoad primum igitur
proponimus assertionem, posse episcopo
intra quinque menses aliud tēpus
arbitrarium cogere hæredes & exe-
cutores testamentarios vltimam volun-
tatem ad executionē deducere, per cen-
suram ecclesiasticam, vel per interdictū
administrationis bonorum defuncti.
tex. optimus hic, ex quo præcipue hæc
assertio colligitur, etiam quoad legata
profana. glo. Abba. colū. 1. Imol. col. 3.
Barba. nu. 8. & Card. hic. & id compro-
batur a. l. si domus. §. in pecunia. & l.
cum res. ff. de leg. 1. quibus apparet hæ-
redem debere cum primū potuerit exe-
qui ea, quæ testamento disposita fue-
re. Nam tex. in authē. hoc amplius. an-
num concessit, vt eo lapso hæredes pu-
niantur, vel, vt executio ad Episcopum
deuoluatur, ex iure canonico, & civili:
& id ex eo etiam comprobatur, quod
Episcopus potest propria constitutio-

ne excommunicationis poenam statue-
re contra executores negligentes in vlti-
marum voluntatum executione. Fre-
deri. consi. 95. Roma. consi. 228. latius
Botens in tracta. de Synodo. 3. parte.
arti. 1. nume. 172.

Circa secundum sit prima cōclusio.
Hæres negligens exequi, & soluere le-
gata pia intra sex mēses, in poenam co-
gitur legatum reddere cum omni emo-
lumento: quod ex eo potuit percipi a
die mortis testatoris: sex vero menses
ab insinuatione testamenti computan-
tur. tex. in authen. de eccles. tit. §. si autē
legatum. collat. 9. dixit sing. Bald. in. c.
ad nostram. de iure iuran. col. 2. notant
Abb. Imol. col. 2. & Barb. nume. 8. hic,
& optime Constant. Harmenopolus
in epitome iuris civilis. lib. 5. titu. 10. c.
de legato pio. dicens, hæredem negli-
gentem per annum soluere legatum fa-
ctum ecclesiæ ad duplum posse conue-
niri, quod arbitror notandum esse ad
tex. in. §. ex maleficiis. §. item missa. de
actioni. vbi duplum soluet hæres, qui
distulerit legatū ecclesiæ, aut loco pio
soluere, donec apud indicem conuētus
fuerit: qua in re forsan errat Harmeno-
pulus. Quod si hæres præmissa bina
admonitione facta ab episcopo per pu-
blicum nuntium, aut ab Episcopi oeco-
nomo, legata pia exequi neglexerit,
etiam ante annum, priuatur com-
modis ex testamēto ei delatis. tex. in dicta
authen. de eccles. titu. §. si autē qui hoc
facere iussi sunt. Imol. hic. 2. col. Barto.
Saly. & Docto. in dicta authē. hoc am-
plius. idem probat tex. in authen. licet.
C. de episco. & cleri.

Secunda conclusio. Hæres aut exe-
cutor testamentarius semel monitus
non tradens executioni extremam de-
functi volūtatem, amittit omne lucrū
ex hæreditate, vel testamento sibi com-
petens. authē. hoc amplius. C. de fidei-
com. Regia. l. si. ti. 10. part. 6. ita, vt hæ-
res

res etiam prelegata amittat. Bal. & Alexan. in l. qui filiabus. §. finali. ff. de legat. 1. Est autem maxima dubitatio, an præfata monitio fieri debeat ab ipso iudice, vel sit satis hæredem admoneri per nuntium publicum. Et Paul. Castrensis, Angelus, & Iason in dicta authentica, hoc amplius. 2. columna, asserunt ad pœnam illius authentici, exigi necessario, vt ipsemet iudex hæredem aut executorem admoneat, ita vt non sit satis eos per epistolam, aut nuntium literasue admoneri. quod probatur in dicta authentica, hoc amplius. dum dixit, monitus a iudice, idem notauit Angelus in authen. de hæred. & falcid. §. si quis vero non implens. collat. l. Guli. Bene. in. c. Rainuncius. ist. tit. verbo, absq; liberis. in. 2. numero. 199. quibus ipse minime assentior, tātum abest, vt eos sequar quippe qui legerim in dicta authentici. de hæred. & Falcid. §. si quis autem non implens: a quo assumpta fuit brevis decisio authē. hoc amplius. hanc admonitionem decreto iudiciario fieri debere: non ergo ab ipso iudice: satis enim est eius decreto, aut literis fieri. quod glo. probat in dicta authen. §. illud quoq; verbo, decreto, quam dicit singu. Corse. in singu. verbo, citatio. & Angel. in dicta authent. hoc amplius, idem adnotauit Francisc. Balduinus in. d. authē. de hære. & Falcid. verbo, decreto iudiciario. Nec Regia. l. si. titu. 19. part. 6. iudicis mentionem fecit in hac monitione. Verum, quia quisquis is est, qui Iustiniani nouellas codici inseruit concise nimis, & quandoq; peruerse eas in illam epitomen reduxit, hic oportet prædictam Iustiniani sanctionem adscribere ex ipsa Nouellarum prima constitutione ab Holoandro in Latinum sermonem & Græco traducta. His autem a nobis definitis sancimus, vt his qui vel hæredes ab aliquibus scripti sunt, vel fidei-

commissa, siue ea vniuersorum bonorum, siue specialia sunt, aut legata meruerunt, omni modo necessitas incumbat implendi eius, quod testator, aut qui legato eos honorauit, constituit: modo quod iniunctum est, legitimū sit, nec vlla id lex prohibeat, aut vt maxime honoratis facere omittat, ratum nihilominus fore expressis verbis demonstrat. Si quis autē quod a testatore dispositū est, non impleat, sed dum quod iussus est facere, recusat, decreto iudiciario admonitus per integrū annum ea, quæ honorato relictī nomine cōpetunt, extraxerit, siquidē ex illorum numero est qui necessario aliquid legē capiunt, in maiorem autē partem, quā lex requirit, hæres scriptus est, tantum capiat dumtaxat, quantum illi in rationem triētis iure successionis ab intestato lex dari cōcedit quod reliquum est, id totum auferatur: & siquidem alij hæredes scripti existunt, adcreseat illis pro ea parte, quæ cuiq; in institutione attributa est. Quod si nemo alius hæres existat, aut qui scripti sunt, hæreditatem forte non adueniunt, tunc quod auferitur, adiciatur reliquis rebus, nec non legatariis, fideicommissariis, & seruus libertate donatis, copia fiat adueniendæ, & adquirendæ eius hæreditatis: vt tamen modis omnibus imperata faciant, videlicet, cautione prius ab eis præstanda, prout vel rerum, vel personarum ratio admiserit, omnia se perceptis rebus facturos, quæ testatores recte voluerint. Enimvero si nemo eorum, quorum in testamento habita est mentio, hoc est, nec cohæres, neque legatarius, nec fideicommissarius, neq; seruus libertate donatus adire voluerit, tūc post eum, qui scriptus quidem hæres, in legitimam vero dūtaxat partem per hāc legē conclusus est, ad alios quos ab intestato lex vocat, bona deferantur, vt consimiliter cautionē dent se comple

CAPVT SI HAEREDES.

complettiros, quæ testamēto sunt comprehensa. Hactenus Iustiniani Nouella, quæ vberima oratione prosequitur ea, quæ in authen. hoc amplius. diminue traduntur. Id vero, quod in auth. hoc amplius. dicitur, hæredē minime exequentem iudicium defuncti lege representatum, non incidere in hanc poenam, ita intelligendum est, vt iudicium representatum dicatur circa libertates seruorum, quas iussit testator hæredē intra annum concedere: lapsō etenim anno a lege conceduntur ipso hæredē negligente, l. cum vero. §. subuentum. ff. de fideicom. libert. l. si pecuniam. §. si seruus. ff. de condict. caus. dat. & hoc ipsum in Nouella exprimitur illis verbis. Aut, vt maxime honoratus facere omittat, ratū nihilominus fore expressis verbis demonstrat. Tametsi Franc. Baldinus contendat, hoc alienū esse a Iustiniani constitutione.

Hanc vero poenam effugiet hæres, cui alia minor poena a testatore indicta fuit ob hanc negligentiam: illa enim operatur, vt legis poena cesset, ex notatis in. l. si fundum sub conditione §. Stichum. ff. de legat. l. l. §. l. ff. de penu. leg. per Alex. in. l. ita stipulatus. col. pe. ff. de verbo. obligat. atq; idē erit si tempus prolixius testator designauerit, ad exequendam eius vltimam voluntatem. ex. l. diem. ff. de lega. 2.

Porro poenam hanc ipso iure negligentibus exequi vltimas voluntates statui, ita vt sententia necessaria nō sit ad eā indicendā. probat. g. in. d. authē. de hæred. & Falc. §. si quis autem non implens. verbo, auferri. Bal. Saly. Ange. Corne. & las. in. d. authen. hoc amplius. fin. col. per tex. ibi. amittat. quod verbum priuationem inducit ipso iure. glo. in. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminu. Bal. in. l. l. col. l. C. si muli. secundo nupsē. Abb. in. c. cum in cunctis. §. si. c. l. vlt. de elec. optimus

tex. in. authen. licet. C. de episc. & cleri. dicens, hæredē negligentem post monitionem soluere legata pia, amittere lucrum, & id Episcopū vendicare posse. Verbum enim, vendicare, præmittit amissionem ipso iure. His etiam accedit, qd verbum, auferatur, inducit priuationem ipso iure: quod verbum in dicta. l. const. Nouellarum in hac specie apponitur, & notat Tirag. in. l. si vnquam. C. de renoca. donatio. verbo, reuertatur. nume. 148. Ego vero libetē ab hac opinione dissentio: neq; enim arbitror verbū, amittere, ipso iure esse intelligendum. glo. & cōmuniter Docto. in. l. si quis in tantam. C. vnde vi. Ripa in. c. sepe. de resti. spolia. col. pen. glo. in. l. si qua ex foeminis. & ibi Bald. C. de secun. nupt. glo. in. c. si diligenti. de foro compe. probatur in. c. quia nō nulli. de cleri. non res. iuncto. c. de multa. de prab. quam opinionem sequitur eam dicens magis communem esse, Andr. Tiraque. in. d. l. si vnquam. verbo reuertatur. nume. 117. & sequē. licet non desint, qui ab hac sententia discedant. & idem dicendum est in verbo, auferatur. Nec huic sententiæ oberit textus in. d. authen. licet, quia loquitur in alio dissimili casu, vt ex eo cōstat: quo fit, vt sententiā sit necessaria in hac quæstione, quam tractamus, ad priuandū hæredem & executorem testamētario lucro, ob negligentiam exequendi vltimam voluntatem defuncti. Pau. Castren. in. d. authen. hoc amplius. 2. col. Ange. in. d. §. si quis autem. Regia & insignis. l. vlti. tit. 10. part. 6.

Egregia vero dubitatio hic sese innuat, nūm filius hæres negligens legata pia soluere amittat legitimam illam portionē, quæ sibi a lege defertur. Sūt enim, qui existiment ex hac negligentia etiam legitimam illam partem a filio amitti, ex eo qd in. c. licet, de voto. filius priuatur legitima portione, & priuatio

mogenio, quia opus pium a patre sibi iniunctum exequi noluit. Itē, qui mortuus bis a iudice recusat soluere pia legata etiam ante annū priuatur lucris, ex testamento ad ipsum pertinentibus, authen. licet. C. de episco. & cleri. auth. de ecclesi. titu. §. si autem qui hoc facere in fsi sunt. Hæc vero decisio in filiis quoad legitimam locum habet: siquidem Nouella Iustitiani, quæ legitimam portionem filiorum excipit, in legatis piis minime procedit. Nam lucrum, quod ab hærede negligente aufertur, per eandem constitutionem sub fliatris, cōiunctis, aut legatariis deferatur: illud quod tollitur ab hærede ob segnitiam exequendi legata pia, distributioni Episcopi offertur, vt in. d. authen. licet. igitur dispositio Iustitiani in. d. auth. hoc amplius. legatis piis minime conuenit. His tandē rationibus hanc opinionem asserūt Archi. & Domi. in. c. syluester. ii. q. i. Ioan. Andre. Hostien. Anto. Anchar. & esse cōmunem testatur Imol. hic. Sed contrariū probabilius est. Primo, quia in dicta authen. hoc amplius. fit mentio legatæ libertatis, & filius negligens in libertate concedenda ex testamento patris, non amittit legitimam. Igitur non exequens pia legata, portionem istam minime perdit, & tamen legatum libertatis pium est. l. i. §. si autem. C. de com. fer. manu. & ibi Bal. las. illum tex. dicēs esse meliorem iuris in. l. i. §. si quis. ita num. 15. ff. de verb. oblig. late Euerar. in Topicis. c. 23. Ad id etiā facit quod in iuris vtriusq; locis, quibus punitur dilatio exequendi legata pia, nullibi fit mentio legitimæ portionis. Sed id tantum sancitum est, lucrum testamentarium hæredibus aut executoribus auferri: portio autem legitima non est lucrum, sed quasi debitum patrimoniū. l. si quis legatum. §. si. vbi glo. celebris hoc asserit. ff. de falsis. probat. l. yltima.

§. non enim. & ibi glo. C. de codici. notat las. in. l. eum qui. C. de inoffi. testamen. Præterea, si præcedens opinio vera esset, contingeret sæpissime, portionem legitimam filio relinqui, nō leui adiuncto grauamine, quod est contra tex. in. l. quoniā in prioribus. C. de inoffi. testa. Quam obrem vltimæ huic sententiæ subscribūt Card. Abb. Imo. Barb. hic num. 10. Bal. in. d. authē. hoc amplius. num. 7. & Syluest. verbo, testamentum. 2. q. 10. optime Didacus a Segura in. l. 3. §. si. ff. de lib. & posthu. foli. 7. col. 1. ex hoc scribens filium, cui pater in his regnis reliquit tertiam & quintam bonorum partem, differens tem exequi parentis vltimam voluntatem per annum integrū quintam partem amittere nō tertiam, quæ lege Regia pars est legitimæ portionis. Hanc etiam vltimam opinionem sensit hic Bernar. in vltimis verbis. dicit eam cōmunem Ioan. Cirier. de Primogenitura. lib. 3. q. 6. & eam sequitur Caro. in consuetu. Parisi. titu. i. §. 8. in. g. 3. q. 3. Non oberit huic sententiæ tex. in. d. c. licet. quia illa decisio procedit in voto facto a parēte, quod filius exequi noluit, & ob id priuatur tota hæreditate, atq; etiā legitima: cū hæreditas esset indiuisa, regnū inquā. tex. in constitutione Frederici. titu. de prohib. fendi aliena. per Frede. quo fit, vt id sit peculiare in voti executione omiffa. Bald. in. d. authē. hoc amplius. col. 2. Doct. in. d. c. licet. qui in hoc cōueniunt frequentius, vt asserit Roderi. Suares in repe. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. test. fol. 5. col. 4. Sed ipse cōpertū habeo, filium granari non posse quoad legitimā portionem, etiā fauore pietatis, vt aliquod onus pium subire teneatur. c. si. 17. q. 4. & id etiam in voto notat Alberi. in. d. l. quoniam in prioribus. in principio. Barr. Brixienf. q. veneriali. 37. sine voti executio consistat in conditione potestatis,

CAPVT SI HAEREDES.

statis, casus, vel mista: Docto. in. d. l. quoniam in prioribus, vbi Rodericus Suares in. 1. ampliat. glo. Barto. Paul. Alex. & alij magis communiter in. l. si pater. C. de insti. & substi. Regia. l. 17. tit. 1. & l. 11. tit. 4. part. 6. ex quibus constat, a portione legitima prorsus excludi quamcunq; conditione, sine sit conditio a casu, a filij potestate, vel mista. Vnde non placet Ioan. Andre. Henri. & aliorum opinio, qui in. d. c. licet existimant, conditione voti adimplendi a legitima portione non excludi, si pendeat a potestate filij, quod admittendum non est.

Item illud adnotandum est, filium a patre heredem institutum ad eum hereditatem absq; beneficio inuentarii, eiusq; confectione omitta, posse legitimam portionem deducere ex legatis. g. in. d. anthé. hoc amplius. glo. in authen. sed cum testator. C. ad. l. Falci. omnium consensu receptæ, vt Alexan. asserit in. l. scimus. §. penul. & ibi Ias. in §. vlti. C. de iure delib. Corne. conf. 180 colu. 7. volu. 4. & Roderi. Sua. in. d. l. quoniam in prioribus. 7. amplia. idem Alex. conf. 67. lib. 4. vbi Carol. Mol. eandem opinionem approbat: & communem esse itide scribit Didacus a Segura in repe. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. nume. 165. ff. de legat. 2. simili glo. in authen. de hæred. & Falci. §. si vero non fecerit. verbo, lucrari. Ias. in dicta. l. scimus. in princi. Regia. l. 7. tit. 11. part. 6. ita tamē, vt ratione legitimæ legata diminuantur: sic vero diminuta soluantur vltra vires hereditarias. Barto. post Cynum in. d. authen. sed cum testatori. idem Pau. Bald. & Angel. in dicta. l. scimus. §. penul. Corne. in eadē lege. §. si vero. Bal. in. l. 1. num. 3. C. de bonis auct. iudi. possid. Corne. in. d. consili. 180. Suares in dicta ampliat. 7. ad finem. quibus addendum erit, quod ipse tradam in. c. Rainuncius. §. 11. in

fine. Cæterum, vt ingente fatear, prædicta Bar. verba dubium sensum habere videtur: nam si filius ex legatis non confecto inuentario indistincte legitimam portionem detrahere posset, frequenter omitteret eius confectionem, vt ex bonis hereditariis secrete legitimam caperet, & iterum legata diminueret, deducta portione legitima. Quod si dixeris hanc præsumptionem in filio minime locum habere, id aperte conuincitur: nam & in eo locum habet text. in authen. de hæred. & falcid. §. hinc nobis. Deinde Bart. cæteri q; frequentissime hoc præmittunt dicentes, filium legata soluturum, etiam vltra vires hereditarias, deducta tamē legitima portione: non enim quidquam filius hæres solueret ex proprio patrimonio vltra vires hereditarias, si prædicta iuris præsumptio in eo cessaret. Quam obrem, ni fallor, Bart. & sequacium opinionem eo pacto intelligendā esse opinor, vt si filius hæres probauerit legitimis probationibus hereditatis quantitatem, eandemq; certam & diffinitā, legatis tamen vel æqualem, vel minorem: possit sane ex legatis legitimā deducere portionem, eaq; deducta, legata ipsa per eam deductionem diminuta soluere teneatur, tamen si quantitatem hereditatis exceßerint. Sed & si minime probauerit filius hæres certam hereditatis quantitatem, allegans tamen non esse in hereditate bona, quæ sufficiant legatorum, nedum legitimæ portione solutioni, soluet omnino integra legata, nulla facta legitimæ portione deductione: cum hereditas præsumatur opulenta ac sufficiens, nisi contrarium vel conscripto repertorio, vel legitimis probationibus apparuerit ex illa opinione, quam aduersus Bart. probavi in. l. si constante. in princi. ff. soluti. matri. l. q. Si vero sententia Barto. ibidem verior ac probabilior cuiquam visa fuerit

sa fuerit, is necessario in hac, quam tractamus, quaestione dicet, filium haereditem ex legatis posse portionem legitimam deducere, atque ita legata per hanc deductionem diminuta soluturum. Tunc tamen non poterit certo sciri, an hanc legatorum solutio vires haereditatis excefferit: quod videtur Cini, Bartoli, & Doctorum opinioni aliqua ex parte refragari. Oportet autem aduertere, quid Regia Partitarum constitutio vere hac in quaestione senserit: nam licet communis opinio, quam ex Accursio retuli, eam possit pati declarationem, quam Cinnus, Bartolus, & alij frequenter comminiscuntur. Regia vero lex ita communem opinionem probat, vt secunda Bart. declaratione, filius haeres legitimam portionem, priusquam legata, deducet ex bonis, quae constiterint in patris haereditate, eo mortuo mansisse: nec legata soluere tenebitur, nisi quatenus possint deducta legitima solui ex bonis haereditariis. Ea liquidem lex statuit aperte, filium haereditem non confecto inuentario legitimam portionem posse deducere eo modo, quo haeres conficiens inuentarium Falcidiam e legatis deduxisset.

Præterea considerandum est, filium ad primogenium vocatum post obitum patris, non posse a patre grauari aliquot oneribus ex primogenio soluendis. l. vnum ex familia, §. 1. ff. de legat. 2. tractat Ioan. Cirier, de primogeni. lib. 3, q. 6. & Carol. Mol. in consue. Parisi. tit. 1, §. 8. in. g. 3, q. 3.

Ex quibus ipse deduco, filium minimè mandantem executioni pia legata intra annum, etiam præmissa monitione, non amittere legitimam, nec iure primogenij ex hoc priuari. vtrumque expressim concedit Carol. Molend. in dicto, §. 8. glo. 3, q. 3.

Hinc denique infero, falsam esse communem interpretationem, c. licet, de vo-

to. Nam si ratione pietatis nihil est ab eius parte legitima auferendum, cur potius tota haereditas indiuidua, occasione legitime partis, cui potius fauendum est, non dimittitur apud filium, quam ab eo integre auferatur ratione eius partis, quam negligentia amisit?

Et quod fortius est, cur primogenio priuatur filius in. d. c. licet, ex negligentia exequendi votum patris, si & id constat ratione primogeniturae, & in rebus sub ea comprehensis, minime posse onus aliquod iniungi ei, cui ipsum hoc ius deferitur ex antiqua institutione? Erit igitur ille textus ita intelligendus, vt filius priuetur paterna haereditate ob id, quod patris votum & legata non mandauit executioni. In hac vero priuatione mentio legitimæ nulla fit in prima illius cap. parte: quod fit, vt possit isthæc priuatio intelligi deducta legitima. Cæterum, dum in vltima illius decretalis parte filius priuatur regno, quod ei iure primogenij delatum est, ex eo fit, quod filius ipse promiserat votum patris ad executionem deducere, & ideo id exequi tenebatur, vt scribit Carolus in consuetudi. Parisi. dicta quaestione tertia. & monitus a Romano Pontifice, vt propria promissionem absolueret, hoc agere noluit, atque ex ea causa pro nimia contumacia excommunicatur, & in ea proterue perseverans a Romano Pontifice regno indignus censetur, ac priuatur: siquidem potest ex causa Romanus Præsul Regem aliquem regno priuare, quod probat optime textus in cap. grandi, de sup. negli. præ. in. 6. cap. alius, 15. quaestione sexta, cap. Adrianus, 63. distincti. Ioannes Lupi, de regno Nauar. 2. part. §. 7. c. Apostolicæ, de re iudi. in. 6.

EX CAPITE

cum in officiis,

Clerici

CAPVT CVM IN OFFICIIS.

- 1 Clerici habentes beneficia vsufructuario, an vsuatio sint similes.
- 2 Clerici in redditibus ecclesiarum id tantum iuris habent, quod eis a canonibus concessum est.
- 3 Clerici habentes beneficia ultra sumptum sibiipsis & familie necessarium, ecclesie redditus expēdentes in profanos vsus, an teneantur ad restitutionem.
- 4 Quotidianæ distributiones clericis adquiruntur, quoad liberam earum dispositionem.
- 5 Intellectus, c. ad hæc, ist. tit.
- 6 Habens beneficium simplex, an possit liberare etiam in testamento redditus ecclesie distribuere.
- 7 Papa, an possit permittere clericis liberam testandi facultatem de redditibus ecclesiarum.
- 8 Licentia testandi est intelligenda de primo testamento, & re integra morte concedentis finitur.
- 9 Consuetudo vniuersalis ecclesie, quæ permittit clericis de redditibus ecclesiarum, testari defenditur.
- 10 Remuneratoria donatio quem effectum habeat.
- 11 Regiæ quædam leges intellectæ.

CAPVT. CVM in officiis.

DIXIMVS in capite primo huius tituli, an Episcopi possint hac in vltima voluntate distribuere bona propria, vel ecclesie. Nunc vero oportet eandem quæstionem repetere in clericis sacerdotia, quæ beneficia vulgo dicimus, obtinentibus. Et in his clericis, qui curam animarum & administrationem ecclesie gerunt, est considerandum, quod ius in ecclesie redditibus habeant. Sunt etenim, vt quibusdam placet, in bona valetudine constituti vsufructuarij. In ægritudine vero, a qua decedunt vsuarij. glo. in. c. præsent. de offi. ordi. in. 6. quam dicit singularem Barb. in. c. requisisti. ist. ti. nu. 34. idem in. c. venerabili. de offi. delegat. col. 10. & in tracta. de pest. Cardi. 1. parte. q. 5. col. 5. idem gloss. in. c. 3. de probatio, &

in. c. possessiones. de rebus eccles. Rursus clericos habentes beneficia esse tantum vsuarios, asserit glo. in. capit. quia nos. ist. tit. & in. c. si. de pecul. cler. alia. in. c. cum cōstet. de pignor. & in. c. cum olim. de rerum permut. quibus in locis mire Docto. variant, ita vt certa ex eis sententia capi non possit, tametsi Abb. in repe. c. cum esset. ist. tit. nu. 21. late super hoc disputet, magisque probet vltimam opinionem. Mihi vero nec est satis compertum, clericum habentem beneficium, esse omnino vsufructuariū, nec prorsus vsuariū. Nam vsufructuarius potest disponere de his, quæ ex vsu fructu adquisiuit, quod nō potest hic clericus. Vsuarus vero nihil præter vsum habet: at clericus beneficium ecclesiasticum Canonico titulo possidens plus iuris habet, quam vsuarus: sicuti apparebit ex his, quæ statim tradam. Vnde neutra Docto. opinio placet, & est, ni fallor, inutilis, atq; ab hac disputatione extranea ipsa hæc iuris Canonici interpretum consideratio.

In his igitur ecclesiasticis redditibus id iuris habent clerici, quod a canonibus expressim sibi conceditur. Inno. in. c. indecorum. de xtra & quali. glo. in. c. res ecclesie. 12. q. 1. Archid. in. c. statutu. §. assessorem. de rescript. in. 6. pulchre Card. consi. 110. col. 2. siquidem res ecclesiarum subiacent administrationi Romani Pontificis, & prælatorum, a quibus ipsa catholica Ecclesia regitur: sic & canonibus ecclesiasticis ipsum ecclesie patrimonium commissum est: ex qua regula plurima deduci possunt hac in quæstione præcæteris notanda.

Primum, exacte ac diligenter canonibus consideratis colligitur, clericos beneficia habentes, ex eorum redditibus eos tantum expendere posse, qui ad eorum honestum victum, vestitum, cæterosq; vsus necessarios, aut congruos sufficiant, c. si. 12. q. 1. & in. c. videntes. ca. q.

ea. q. & in princi. 44. distin. Tibi, o sacerdos, inquit Hieronymus, vinere de altari permittitur, non luxuriari. Bona etenim ecclesiarum sunt propriū Christi patrimonium, c. cum ex eo. de elect. in. 6. notant Felinus et Decius in. c. constitutus. de rescrip. Hinc diuus Bernardus episto. 2. scribit. Denique quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Secundo, hinc inferitur, clericis omnino permissum esse antiquis canonibus redditus ecclesiasticos, qui ad præfatā congruam sustentationem necessarij non sint, in optima vel aduersa valetudine, in pios erogare vsus, iuxta illud Lucæ 1. quod superest, date pauperibus. c. fi. 16. q. 1. c. cassellas. c. Episcopi. 10. q. 2. Noua etenim lex de dādis decimis ecclesie ministris ex eo iustitiam præsefert, quod pro congrua ministrorum sustentatione, & pro pauperibus alendis, datur ipsa decima fructuum pars. Caieta in. 12. q. 87. arti. 1. & q. 185. art. 7. c. decimæ. & c. fi. 16. q. 1.

Tertio, ex eadē ratione apertum fit, clericum habentem ecclesiasticum beneficium, posse libere disponere de illis redditibus, qui essent necessarij ad eius honestum sumptū, inspecta cuiusq; qualitate: si eos præcipuos is habeat, qui aliunde victum, & necessaria sibi ministravit. Hæc etenim pars bonorum ecclesiasticorum ministris per canones antiquos constituitur. c. ecclesias. 13. q. 1. tex. & ibi Abb. in. c. de his, de ecclesi. ædif. Thom. 22. q. 185. art. 7. in resp. ad 2. Ioan. Maior. in. 4. senten. dist. 24. q. 17. & q. 20. Et idem ipse dicerem in his redditibus ecclesie, & beneficij, quos dignissima mercede industriæ, & laboris impensi in ecclesie regimine recipit ipse, qui ecclesie curam gessit ex Bolognino in Anani. conf. 87. ybi ipse Anani, hoc ipsum probat,

Quartū, quod ex præmissis inferri potest, non facile habet definitionem: sunt etenim qui opinentur clericum habentē beneficium, ultra sibi necessaria, in profanos vsus redditus illius expēdētem mortale crimē cōmittere, & teneri ad restitutionē illorū reddituum, quos ita expendit, ex Hierony. dicente. Aliena rapere cōuincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur. §. ordinādos. 42. dist. Sensit hanc opinionem Tho. 22. q. 43. art. 8. expressim asserit Alexā. Halēsis. 3. part. q. 36. mēbro. 5. Ricard. in. 4. sent. dist. 45. art. 3. q. 1. Gabriel in. 4. dist. 15. q. 8. Florent. 3. part. tit. 15. c. 1. §. 19. Ioan. Maior. in dist. 24. q. 17. dicens hanc opinionem esse cōmunem. quam tandē probat Palud. in. 4. dist. 24. q. 3. ar. vlti. quibus suffragatur tex. optimus in. c. episcopus. 12. q. 1. & in. c. 1. 12. q. 3. Pulchre diuus Bernard. Epistola. 42. col. 3. Clamant inquit pauperes nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expeditis. Huic opinioni accedūt Abb. in. c. cum secundum. de præb. 1. colum. & Arch. & Domi. in summa. 44. dist. Feli. in. c. postulasti. nume. 6. de rescrip. idem in. c. de quarta. nume. 33. de præscrip. Anto. Burg. in. c. 1. nu. 28. de emptio. Sed hæc atq; alia a dictis Docto. adducta, eo tendunt frequentius, vt sit illicita hæc ecclesiasticorum reddituum distributio: non tamen vt sit restitutio necessario faciēda. Præterea redditus ecclesiastici, qui supersunt ultra ministro rum victū, alieni dicuntur nō proprie, sed ex quadam metaphora, eo qd pauperibus essent erogandi. quod autoritate Hieronymi cōprobatur: is etenim scribit, bona ecclesiarum dici bona pauperum, quoad debitum, quia eis debentur, non quoad dominiū, nec quoad proprietatem: sicuti refert Cardina. a Turre cremata. in cap. videntes. num. 2. 12. q. 1. Canon autem primus. 12. q. 1. id

CAPVT CVM IN OFFICIIS.

3. id tantum probat, adq̃uifita ex redditibus ecclesiæ, aut beneficij, ad ecclesiã pertinere, quod omnes concedunt: nec inde sequitur, prælatum redditus sibi designatos per luxuriam cõsumentem ad restitutionẽ teneri. Quam ob rem, licet concedant hanc consumptionem absq̃ morali crimine non fieri, negant tamen restituendi obligationem. Thoma. & Caieta. 22. q. 185. arti. 7. Præpo. in summa. 44. diuifict. col. 5. Thom. quolibet. 6. arti. 12. Syluest. verb. clericus. 4. q. 20. & verbo, restitutio. 3. q. 5. Adria. in. 4. senten. cap. incipienti. Pro clariori. 4. conclusio. Ioan. Arbore. in Theosophia. part. 1. c. 25. ad finem. & Ioan. Driedon. de libert. Christ. pagina. 199. quorũ sententia benignior est, & nostris hisce temporibus admittenda ex totius Christiani orbis consuetudine, qua plurimum adiuuatur.

4. Quinto, ex principali assertione colligitur, in quotidianis distributionibus ecclesiastici beneficij, id animaduertendum esse, vt earum dominium adq̃uifitum censi debeat, habenti beneficium. & eas percipiẽti. tex. in. c. vnicõ. de cleri. non residen. in. 6. ad finem. vbi Domi. & Franc. hoc sentiunt. Barba. dicens illum tex. singul. in. c. fi. col. fi. de pecul. cleri. notat glo. Guiliel. in extrauagã. 1. ne sede vacant. inter communes. verb. consueuerit. in. 1. Decius confi. 280. col. 1. quorum opinio communis est, sicuti eam secutus asserit Parisi. confi. 33. volumi. 4. colum. 2. Constat enim, has distributiones a canonicis ecclesiæ ministris concedi ob illud ministerium, quod altari, aut diuino cultui impendunt. idem notat Bolog. in Anania confi. 87.

5. Sexto, ex his cõstat ratio decretalis, ad hæc. ist. tit. qua probatur, clericũ posse, etiam in ægritudine cõstitutũ, causa donationis inter viuos, redditus ecclesię in piam erogare causam, modo in hac

donatione moderamine vtatur, si ex ea ægritudine decedat: sed si in bona existens valetudine velit in pios vsus aliquid expẽdere de bonis mobilibus, id agere poterit libere, nulla præfinita quantitate. quod etiam probatur in. c. quia Ioannes. iuncta glo. 12. q. 5. notant Abbas, Anchar. Imol. & Barba. in. d. c. ad hæc. Vnde oportet a viuente fieri traditionem horum bonorum, quæ sic donantur. Barb. in. d. c. ad hæc. 2. col.

Septimo, clericum beneficium ecclesiasticum habentem, proprio testamento non posse disponere de bonis occasione ecclesiæ adq̃uifitis, text. in hoc. c. cum in officiis. etiã si illa bona adq̃uifuerit occasione redditus ipsius beneficij. text. in. c. relatum. in. 2. ist. titu. vbi Abbas. idem Abb. latius in. c. cum esses. eod. titu. in relectione. num. 23. Cuius opinio omnium consensu recepta est, omnes etenim iuris vtriusq̃ professores hoc verum esse iure fatentur, licet Palud. in. 4. sent. distin. 15. q. 3. argu. 6. clericis permittat libere testari de redditibus beneficij. quod manifeste conuincitur per dicta iura, & communem sententiam, quæ procedit non tantum in redditibus collectis ex beneficio, sed etiã in reb⁹ empris pecunia, quæ ex eisdem redditibus fuerit collecta. Barb. in. c. inquirendum. de pecul. cleri. num. 7. Stepha. Betrá. confi. 258. volu. 2. quod probatur in. d. c. relatum. & in hoc. c. & id passim sentire videntur Doctores.

Octano, potest ex his perpendi veritas. glo. in. d. c. præfenti. quæ dixit, clericum posse libere testari de bonis ex simplici beneficio adq̃uifitis. cuius opinio nem tenuit Hosti. in. c. fin. de pecu. cleri. ex. c. requisisti. in fine. ist. titu. & inquit Anto. & Imola, in. d. c. fi. opinionem hæc in praxi receptã esse. Eam vero falsam esse nos arbitramur p text. in. c. Episcop⁹. 14. q. 1. vbi probatur, canonicos, qui simplex beneficium obtinent,

ment, non habere bona ecclesie, vt propria, sed ad dispensandum, idem etiam constat ex his, quæ in præcedentibus assertionibus adducta fuere. Nam iura prohibentia clericum testari de rebus beneficij, absq; aliqua distinctione loquuntur. Nec oberit text. in. c. requisiti. vbi id tantum probatur, relictum canonico alicuius ecclesie, ipsi canonico adquiri, nec præsumi debere, causa ecclesie ei legatum factum fuisse, ex quibus gloss. opinio iure non procedit. & ita eam reprobant Abb. in. d. c. cum esset. nume. 23. idem hic. idem in. c. 2. de deci. & in. c. fi. de pecul. cleri. Archi. in. c. statutum. §. assessorem. de rescrip. in. 6. Innocen. in. c. indecorum. de ætat. & quali. Domi. & Fran. in. d. c. præsent. col. 5. Barba. in tracta. de præst. Card. part. 1. q. 3. num. 80. idem in. d. c. requisiti. ist. titu. nu. 34. idem in. c. fi. num. 14. de pecul. cleri. eandem opinionem dicunt esse veriorē. Imol. in. d. c. fi. Bertran. in. d. consi. 258. vol. 2. & communem las. consi. 75. vol. 3. & Albert. Trotius de vero & perfec. cleri. li. 2. c. 51. nu. 7. id tamen concedi poterit, pensionarium posse proprio testamento disponere de rebus expensione ecclesiastica perceptis, & eo intestato eosdem redditus ad legitimos successores pertinere: sicuti de iure id probat Hieron. Gigas in tracta. de pensionibus. q. 52.

7 Ultimo, hinc potest deduci, an Romanus Pontifex valeat permittere propria dispensatione clericis testamentum facere, & in eo bona illa distribuere, quæ ex rebus beneficij adquisierunt: qua in questione Abb. in relect. c. cū esset. ist. tit. nume. 30. scribit, non posse Romanum Pontificem sine maxima causa hanc testamenti libertatem concedere. Barb. hic. 5. col. idē Franc. in rub. ist. tit. in. 6. col. 32. Quin & Barb. scribit in tract. de præst. Card. 1. parte. q. 4. licentiam hanc testandi a Romano Pontifice concessam clericis de rebus beneficij, esse intelligendam ad pios vsus, non alias. Ipse vero considero bonorum ecclesiasticorum administrationem ipsi Romano Pontifici, & eius canonicis constitutionibus commissam esse, c. vidētes. c. precipimus. 12. q. 1. quibus quidē canonibus separatim ab ecclesie ærario cōceditur episcopis, & clericis ecclesiarum ministris certa ex rebus ecclesiasticis portio. c. de rebus. c. cognouimus. c. mos est. c. sancimus. 12. q. 2. Thom. 22. q. 185. art. 7. & quod lib. 6. ar. 12. ad hæc accedat etiam quod prohibitio testandi clericis indicta est iure humano: quod constat ex hoc. c. & aliis, quæ in præcedentibus conclusionibus adduximus: alioqui si iure diuino esset prædicta prohibitio inducta, non posset permitti vllō pacto dispensatio Romani Pontificis, quam Abb. Franc. & alij passim concedunt: sicuti probavi in epitome de spons. 2. part. c. 7. §. 9. nume. 4. Quod si Papa dispensare potest hanc testandi licentiam, valet dispensatio sine causa, quannis inique concedatur, vt in eadem Epitome tradidi. d. §. 9. numero. 8. Consequitur ergo ex his, posse Romanum Pontificem facultatem testandi de rebus, & bonis ecclesie occasione acquisitis, episcopis & clericis concedere. Nā & monachis id cōcedi posse a Papa, diximus in. c. 2. ad finē. ist. titu. vbi plures auctores huius assertionis retuli qui & hanc opinionē, quam modo asserui, expresse profitentur, eamq; vsus Christiani orbis recepit, & asserit communē esse Deci. consi. 512. col. 2.

Erit tamē isthæc licētia testandi ita restringēda, vt in primo testamento intelligatur: non in secūdo. arg. l. bonæ. §. hoc sermone. ff. de verbo. sig. l. dotis promissio. ff. de iure doti. c. non potest §. 1. de præb. in. 6. notat in hac specie eleganter Philip. Deci. cōf. 512. cui subscribit

CAPVT CVM IN OFFICIIS.

bit Socinus Iunior in cons. 89. l. volu. cons. dicens sic respondisse insignes Iurisconsultos, dum hæc quæstio in lite tractaretur. & idem potest probari ex pluribus, quæ Altiat. congerit in. d. §. hoc sermone. & Hippoli. in rubri. ff. de fideiuss. nume. 97. las. in. l. diuortio §. quod in anno. ff. solu. matri. & insi. gui cõpendio Mart. ab Azpilcueta in. c. placuit. de poenit. distin. 6. nume. 166. in his etenim quæ odiosa sunt, simplex concessio primum actum tantum respicit, & idem in onerosis. d. c. nõ potest. & in. d. l. dotis promissio. notatur in. l. placet. ff. de libe. & posthu. Calde. cons. 16. de iure patro. Feli. in. c. 2. de treg. & pace. Qua ratione idem Soci. Iuni. dicto cons. 89. conatur probare, licentiam testandi a Romano Põtifice præstitam Episcopis, morte Romani Põtificis re integra cessare: quia hic actus odiosus est, & ideo extinguitur morte ipsius auctoris. glo. in. c. a nobis. in. 1. de sent. excõ. communiter ibi recepta. l. fi. ff. de poenis. notant Abba. & Felin. in. c. ex literis. de consti. & Mart. ab Azpilcueta in. d. c. placuit. nume. 161. qui pulchre aliquot explicuit, quæ minus diligenter tractauerat Feli. in. c. licet vndique. de offi. delega.

Verũ moribus receptum est, vt solis Episcopis hæc testãdi licetia sit necessaria: siquidẽ clerici omnes libere testantur, & in vltima voluntate distribuunt bona, quæ ex redditib9 ecclesiarum adepti sunt, atque in eisdem intestati decedentes successores habent parentes, fratres, cæterosq; cognatos. Hanc tamen cõsuetudinem damnant pleriq; ex eo qd in. c. relatum. in. 2. ist. tit. approbetur cõsuetudo, quæ permittit clericis testari in pios vsus, aut in præmiũ alicuius ministerij ipsis viuentibus clericis a famulis impensi: generalis ergo consuetudo non recipitur. quem tex. dixit esse singul. Rochus Curti. in. c. fi. de con-

sue. fol. paruo. 49. col. 4. hunc abusum reprobans. Cui opinioni assentiuntur omnes Docto. hic, & in. d. c. relatum. & in. c. fi. de pecul. cleri. Abb. in. d. c. cū esses. in relect. 14. col. Fran. in rub. hoc tit. in. 6. col. 52. Barb. in tracta. de prest. Card. 1. par. q. 4. Ioan. Maior. in. 4. senten. dist. 24. q. 20. Ange. verb. clericus. 2. §. 13. Syluest. verb. clericus. 4. q. 2. Alia. Pelagius de planct. eccles. 2. part. arti. 28. colu. 3. Archi. in summa. 12. q. 5. quorum opinio magis communis est, vt ex præmissis aperte cõstat. Sed quoties animaduerto redditus hos ecclesiasticos, de quibus agitur, a canonibus ministris ecclesiarum assignari separatim ab aliis bonis, quæ ecclesiis conceduntur ad ædificia vestes, aliaq; necessaria: quoties video, ac memoria repeto, hæc testãdi prohibitionẽ iure humano statutam fuisse: nõ possum consuetudinem præmissam dãnare, quippe qui certo sciam Romanum Pontificem, ecclesie Principes, totiusq; orbis Christiani consensum, vel applausum eam probare, saltem tacite, vt inde coniecter sæpissime remissam summum præsullem, ac Cardinales, Episcopos, Cæsares, & Reges cogitasse, & huic vsui consensum præstitisse: cū nulla possit causa proponi, cur mores istos tot annis iam conualescẽtes intactos dimiserint, ni eos proprio cõsensu probassent. Sic sane Carolus Cæsar Hispaniarum rex anno millesimo quingentesimo vicesimo tertio, comitis totius regni Pintie habitis. c. 47. iussit, hanc consuetudinem vt legitime inductam seruari. idẽ apud Gallos communi ysu obseruatum est, vt præter alios testatur glo. in pragma. sanctiõne. titu. de annatis. §. item quod. verbo, adquisitos. Neque defunt doctissimi viri, quibus hæc sententia placuerit: nempe Hostien. in. c. fura. colum. 2. de pecu. cleri. Faber in. §. his yero. inst. de rer. diuis. Palud. in. 4. sent.

sent. dist. 15. q. 3. art. 6. Florent. 3. par. tit. 10. c. 3. §. 14. Guido Papæ decis. 115. Guiliel. Bened. in. c. Rainuncius. ist. tit. verb. & uxorem. nu. 264. Ioan. Andre. in reg. nemo plus. de reg. in. Ioan. Gallus. q. 139. ad fin. in. 6. & alij. quos refert & sequitur Philip. Probus in. c. præfenti. de offi. ordi. in. 6. quibus ad stipulatur tex. in. c. cum tibi. de verbo. signi. vbi Abb. ex illo tex. idem probat. est & egregius tex. in extrauagā. Ioan. 22. suscepti. de elect. dicens valere cōsuetudinem. qua inductum sit fructus beneficij vacantis per aliquod tempus ad defunctum pertinere. Ergo de illis ex cōsuetudine potuit testari. vel illos fructus consanguineis. alijsq; hæredibus relinquere. nec soluit hanc rationē exacte Panor. hic scribēs in hac specie. præ iudicium inferri futuro successorī. nō ecclesiæ. Nam & illa bona. quæ clerici defuncti ex redditibus ecclesiæ adquisierint. futuro successorī reservantur. c. præfenti. de offi. ordi. in. 6. c. relatū. in. 2. ist. tit. igitur eadem ratione in eis consuetudo poterit procedere: siquidē & hæc consuetudo cuius initij memoria hominū non est. idem efficit. quod Principis licentia. & priuilegium. l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æst. c. 1. de præscript. in. 6. c. super quibusdā. de verbo. signi. quem tex. dicit sing. Abb. in. c. per venerabilem. qui filij sint legi. 3. col. Roma. singu. 289. Commendat. las. in. l. is qui putat. ff. de acqui. hære. Abb. in. c. cum nobis. de præscrip. Feli. in. c. accedentes. & idem post Abb. in. c. causam. eo. tit. Francisc. Balb. de præscri. 5. par. princip. q. 7. & 2. part. 3. partis princip. q. 6. Hippo. singu. 80. Probus in. c. 2. nu. 7. de præbē. in. 6. sed Papa priuilegio potest hanc licentiam exhibere: igitur cōsuetudo ista totius orbis poterit idem efficere: cum & consuetudo legi humanæ deroget. c. fi. de cōsue. l. de quibus. ff. de legib. l. venditor

§. si constat. ff. comm. præd. Abb. in. d. c. fi. 2. col. Nec me in contrariam sententiam inducet text. in. d. c. relatū. Cum ibi approbans Romanus Pontifex illam consuetudinem tunc vigentem. nō reprobatur hanc. quæ modo frequentissimo vsu seruatur.

Glo. Bernardi ex primis huius. c. verbis illud satis vulgare adnotauit. donatarium obligari naturali quadam honestate ad beneficij accepti remunerationem. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. hæredi. l. si pater. §. vl. ff. de dona. l. metum autē. §. sed licet. ff. quod met. cau. Nec enim donatio remuneratoria potest proprie donatio dici. l. Aquilius Regulus. ff. de dona. Bart. ibi. & idem in proemio. ff. 4. col. Abb. in rubri. de donat. las. in. §. sed si quis. nume. 8. de actio. idem in. l. ex hoc iure. ff. de insti. & iure. huius remunerationis aliquot effectus commemorans. quod diligentius agit Andre. Tiraq. in. l. si vnquā. C. de reuo. dona. verbo. donatione largitus. num. 11. vbi Rip. q. 14. eandem opinionem probat. ex quibus communem esse cōstat. licet Deti. in. l. donari. ff. de reg. iur. post. g. in. d. §. consuluit. teneat. remunerationē verā & propriā donationē esse: cum nullo iure cogente fiat. Cui ipse respondeo. obligationem illam. quæ ex ratione naturali inest hominibus. vt grati sint beneficientibus. inducere ad remunerationem. Nam. vt scribit Seneca lib. 2. de benef. c. 18. & quidem diligentius quæredus est beneficij. q̄ pecuniæ creditor: huic enim reddendum est quantum accepti. & si reddidi solutus sum. ac liberat illi plus soluendum est: & nihilominus relata gratia cohæremus. Vnde. hanc remunerationem ex ratione naturali procedere. deducit eleganter Fortu. in. l. l. §. ius naturale. ff. de insti. & iure. illat. 10. Quin & ingratitudinem peccatum esse constat. quandoq; mortale. si con-

H 3 tingat

tingat cōtēptus beneficij accepti. Tho. & Caiet. 2.2. q. 107. art. 3. quāuis qui beneficium intulit, in exactionis non habeat: cū animo liberali id egerit, et ideo remuneratio nō est debita ex legali obligatione, sed ex honesta, & morali, vt idem Tho. probat. 2.2. q. 106. art. 4. 5. & 6. Adeo, vt nulla actio in republica detur aduersus ingratos, qui morali etiā crimine ingratitude comittunt, ne tot lites oriantur. His etenim actionibus non sufficerent omnia fora: atque ita vtile fuit reipublicæ nullā actionem ex hoc constitui, autore Seneca. libr. 3. de benef. c. 7. ex quo cōstat apud Macedonas actionem aduersus ingratos lege datā fuisse, & idem apud Athenienses statutū fuisse, testatur se legisse L. udoni. Cæli. lib. 4. lection. Antiq. c. 28. quod ex Valerio Maximo constat. li. 5. c. 3. §. Phocion. Sic etiam licet ex pacto nudo oriatur naturalis obligatio. l. 1. ff. de pact. l. iuris gētium. §. prætor ait. ff. eod. tit. idq; pactum violare, peccatū mortale sit regulariter. glo. cōmuniter recepta in. c. 1. de pact. tamen ad euitandas tot in republica cōtentiones, expensas iurgia, & lites, nulla datur ex pacto nudo actio iure ciuili. d. l. iuris gētium §. sed cum nulla. Tamen si æquitatem illam naturalem sacri Canones secuti actionem ex pacto nudo dederint. in. c. 1. de pact. & piæ ac sanctissimæ huius regni sanctiones. l. 3. tit. 8. lib. 3. in ord. reg. obiter enim his, & si paucissimis verbis, arbitror veram sensisse rationē illius hæcenus indefessæ disputatiōis, an ex pacto nudo actio iure ciuili Pontificio, et Regio oriatur: & potuissem, ni præsens tractatus impediret, eam rationem comprobare, ostendens sæpissime aliquid illicitum fieri, & mortali commissio crimine: non tamen a iure ciuili, nec Canonico, poena exteriori puniri, aut actione iudiciali rescindi.

Habet tamen hæc ipsa remuneratio

aliū effectum, vt repetitionem impediat eius, quod solutum fuit errore iuris. Nam qui gratificatur alteri, a quo beneficium accepit, credens se ad id teneri errore iuris, iam animo consentit naturaliter, vt remuneretur amicū: neq; errat in naturæ vinculo, & cōsensu naturali, licet errauerit in iure. Igitur non repetit. l. cum quis. C. de iuris & facti ignoran. Ad idem conducit tex. in. d. §. consuluit. quo decisum est, eum qui donauit, si antidora accepit, esse factum locupletiorē: ergo ab eo repeti id non potest. nō enim diceretur factus locupletior is, si ab eo repeti datum posset. Eandem sententiam probat. l. idemq; §. si. ff. mand. ex quibus & aliis hanc opinionē defendunt Forat. in dicta illat. 10. & Zasius lib. 1. singular. respons. c. 3. nume. 22. licet. g. cōmuniter ibi recepta, ac non a ratione per las. munita contrarium teneat. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. g. in dicto. §. consuluit. Barto. & Docto. in dicta. l. cum quis. Bar. in. l. si testamento. §. 1. ff. de fideius. & Doct. in. l. si non sortē. §. libertus. ff. de condic. indeb. per text. ibi, qui probat, libertum repetere non posse operas officiales, & obsequiales, quas patrono præstitit, credens ipsum ad id teneri: posse tamen repetere fabriles operas eodem errore præstitas. Ille vero tex. potius probat primam opinionem, quia operæ officiales & obsequiales remunerationē præ se ferunt, attentō iure ciuili: non sic fabriles.

Sunt etiā qui alium huiusce remunerationis effectū comminiscatur præmissa Regia lege, quæ permittit parentibus tertiam & quintam bonorū partem, cui velint ex filiis donare aut relinquere, præter eam partem, quæ ei iure æqualis diuisionis inter filios faciendæ, competit: existimāt enim donationem remuneratoriam a patre filio factā, vt res alienam ante alia deducendam esse,

nec im

nec imputandā fore in tertiam & quintam bonorum partem. Ioan. Lupi. in rubri. de donatio. inter virū & vxor. §. 50. nume. 12. Didacus a Segura in. l. coheredi. §. cū filiis. ff. de vulga. fallēt. 16. Didacus a Castel. in procemio Taurinæ sanctionis. verbo. gratia. quibus ad stipulari videtur. l. viuis. ff. si quid in frau. patro. dicens. viuis libertus bene merentibus amicis donare potest. legare vero non potest. quo patroni partem minuat. Ergo ex donatione remuneratoria sicut pot. minui patroni portio legitima. ita & filiorū: cum hæ portiones sint similes. l. vlti. C. de inoff. testa. & ibi Docto. las. in authē. nouissima. eod. titu. col. 2. Hinc vero effectui minime consentio. quippe qui satis cōpertum habeam. donationem remuneratorem a patre filio factam. aliorum filiorum legitimam portionem minime posse diminuere. neq. uti res alienū deducēdam esse. sed in legitimam donataris portionem imputandam. atq. in his regnis in tertiam & quintam bonorum partē. ex glo. quam expressim approbant præter alios Pau. & las. col. fi. in authē. vnde si parens. C. de inoff. testa. Pulchre Aymon Saui. conf. 165. col. 2. alioqui possent facillime filij portione legitima priuari. Nec oberit. d. l. viuis. quia loquitur quoad portionē legitimam patrono debitam. Bal. in. l. 2. oppo. 4. C. de inoff. donat. est enim minori prædita priuilegio. quam portio filiis ex lege competens: sicuti adnotauit las. in. l. eum qui. C. de inoff. testa. vbi argumentationem a legitima portione patroni. ad portionem filiorum non omnino procedere. optime I. asserit. Id vero quod Iuriscōsultus in dicta. l. viuis. de legatis dixit. ut ea minime patroni partem diminuāt. etiam benemerentibus relictis: ideo procedit. quod legata ab hæredibus præstanda sunt. ad quos isthæc obligatio remun-

nerationis. ut res alienum non transit. Bar. in. l. ambitiosa. col. 2. ff. de decretis ab ordi. faci. Posset tamen hic effectus admitti. quando ministeria. operæ. beneficia. ob quæ remuneratoria donatio fit. eius essent conditionis. ut in iudicio pater conueniri posset ad remunerationem: quod in specie Aymon in dicto consi. responderet.

Eadem remunerandi obligatione perpensa. potest dari intellectus ad Regiam. l. 4. ti. 4. lib. 5. ordi. qua cauetur. donationem ab extraneo alteri coniugum factam. ex iure Regio non esse utriq. coniugi communem. ut locum habeat in simplici donatione. non tamen in remuneratoria: ea etenim inter virum & vxorem diuidenda erit. Rodericus Suares in lege prima. titulo de adquisitis. libro tertio Fori. limitati. 3. quia hæc nō est proprie donatio. Nec tamen hic tractamus de donatione. quæ castrensis est. aut quasi castrensis: siquidem in hac manifeste distinguit dicta Regia lex.

EX CAPITE

Ad hæc.

Vera. & communis ratio huius decisionis.

CAPVT. AD HÆC.

IACTENVS in præcedentis. c. interpretatione satis hūc tex. explicuimus. & ideo nihil immorabimur: obicit tamen glo. aduersus eius decisionem illud in iure manifestum. Quod vna via prohibetur. alia permitti nō debet. Cur igitur permittitur clericis titulo eleemosynæ. in ægritudine ad mortem moderate donare redditus ecclesiæ. cum eis sit prohibitum testamenti iure idem facere? Est tamen præcedens regula iuris intelligenda. quam

H 4 do quid

CAPVT QVIA NOS.

do quid prohibetur attento effectu, nam si vno modo vetitum est, alio per-
mitti non debet. Hæc vero decisio est
intelligenda, vbi aliquid prohibetur
attento modo agendi. Non enim oportet,
nec decet concedi clerico a iure licen-
tiam testandi de redditibus, quos ab
ecclesia perceperat: quia disponderet, ac
distribueret bona illa in tempus, quo
nec vere, nec fide eorum dominus fu-
turus est, nec etiam dispensator, quip-
pe qui bona illa non possideat vt pro-
pria, sed tanquam aliena, iure per eius
obitum extinguendo, nec ad eius hæ-
redem trāsituvo, ita Ancha. Abb. Imo.
& Doct. hic. Et licet in ægritudine fa-
cta horum bonorum distributio pos-
sit videri in fraudem ecclesiæ, ex. c. 2. de
renuntiat. in. 6. g. in. c. de his, de sepult.
& in. c. Rainuncius, verb. deducendas.
ist. tit. & reg. 18. Cancel. tamen attento
huius constitutionis moderamine, his
& aliis cautelis occurritur.

EX CAPITE

Quia nos,

- 1 Peculium, quod in cæteris filiis familias est
aduentitium, in clericis filiis familias erit
castrense, vel quasi castrense.
- 2 Vtusfructus bonorum, quæ filio familias de
rico adquiruntur, patri nō competit.
- 3 Clerici in minoribus ordinibus constituti eo
dem iure censentur.
- 4 Prima tonsura an sit ordo.
- 5 Filius familias an fiat liber a patris potestas
te per sacerdotium, aut Episcopalem di-
gnitatem.
- 6 Testamentum clerici an possit rumpi ex cau-
sa præteritionis, vel ex hæredationis.
- 7 Militis testamentum an sit liberum a quere-
la, & iure dicendi nullum.

CAPVT. QVIA NOS.

X hac decisione colligitur,
clericum proprio testamēto
posse distribuere, & cui vo-
luerit relinquere bona, quæ

vela consanguineis, vel ex propria in-
dustria adquisiuit. quod tractamus
in. c. 1. huius tit. nume. 11. Subdit tamē
hic Bernar. clericum in his bonis, quæ
ex redditibus ecclesiæ adquisiuit parē
esse filio familias qui testari nō potest,
nisi de castrensi, & quasi castrensi pecu-
lio, quasi velit bona ista censeri aduen-
titia, aut profectitia: ea vero, quæ aliun-
de quam ex ecclesia habuerit esse castre-
sia, vel quasi castrensia, quam similitu-
dinem aptat eleganter Cardi. conf. 79.
col. 1. Peculiū ergo quod in aliis filiis
familias est aduentitium, est in clericis
filiis familias castrense, vel quasi castre-
se, vnde cumq; clericis filiis familias bo-
na obuenerint. Inno. Host. Cardi. An-
to. Imol. Ancha. Abb. & Barb. hic. col.
2. tex. in. l. Sacrosanctæ. & in authenti-
presbyteros. C. de epis. & de. Paul. Ca-
stren. post alios in. d. l. sacrosanctæ. Re-
gia. l. 3. titu. 22. par. 1. quæ idem dicit de
bonis, quæ pater donauit filio existi-
nti in patria potestate, clerico tamē, quod
ipse intelligere in donatione facta præ-
textu militiæ clericalis. Poterit ergo cle-
ricus de hisce bonis testari, sicuti Doct.
idem fatentur.

Neq; horū bonorū omnium vsus-
fructus patri quæritur, sed integer pro-
prietati adhæret, siue sint bona quæsi-
ta occasione militiæ clericalis, siue ex al-
io titulo, quidquid dixerit Iaco. Butr.
in. d. l. sacrosanctæ. contrarium asserēs
in his vltimis bonis: huius tamen opi-
nio aduersus communē est, et apertissi-
me reprobatur per text. in. d. anth. pres-
byteros. quem ad id dixit singula. esse
Roderi. Sua. in. q. Maioratus. fol. vlt.
col. 1. post Paul. Castrensem in. d. l. sa-
crosanctæ. & Ioan. Lupi. in rubri. de
donatio. §. 42. nume. 7. In his vero bo-
nis, quæ antequam fieret clericus filius
habuit pater vsusfructum habet. neq;
per testamentum filij fit in tali vsufructu
patri præiudiciū, Deci. in. c. in præ-
sentia,

sentia, nume. 64. de proba. Saly. & Fa-
ber in authen. ingreſſi. C. de ſacroſan.
Roderi. Sua. d. fol. vlti. & Ioan. Lupi.
in. d. §. 42. nume. 15. Abb. in. c. conſti-
tutus. de in integ. reſti. licet ipſe in. d. c.
in præſentia. nume. 56. dubius tamen
contrarium aſſerat.

Id autem, quod modo diximus Bo-
na a clericis etiam filiis familias adqui-
ſita quocunq; iure poſt ordinē aſſum-
ptum cenſeri caſtreſia, vel quaſi, locū
habet etiam in clericis minoribus præ-
ditis ordinibus, quod hic fatentur om-
nes. Ioannes Lupi. Decius, & Suares,
paulo ante citati. Quin idē erit in pri-
ma tantum tonsura inſignitis: ſicuti in
hac ſpecie adnotauit Barba. hic, & Ro-
deri. Suares dicto foli. vlti. col. 7. Cœ-
pola cant. 113. ex his quæ notat Abb. in
rubri. de vita & honeſta. cleri. licet Imo-
la hic dubitet. Prima enim tonsura or-
do non eſt. glo. in authen. de monach.
§. ſancimus. verbo. tonsura. Torre cre-
ma. in. c. clerico. art. §. 21. diſtin. Thom.
in. 4. ſenten. diſtinct. 24. q. 3. artic. 1. &
ideo iuſtam dubitādi rationem habet
ipſe Ioannes de Imola. Cuius dubiam
opinionem, vt certam aſſerit Viglius
in. §. qui alieno. inſti. quib. non eſt per-
miſſ. faceret teſtamen. numero. 18. a qui-
bus nos recedimus, vulgo receptā ſen-
tentiam ſecuti. ex dicta authenti. preſ-
byteros. & Regia. l. 3. Nam primam
tonſuram ordinem eſſe, probat tex. in
cap. cum contingat. de ætat. & qualita.
vbi Anto. & alij id cōcedunt, commu-
niter Barba. in. c. quanto. de conſuetu.
colū. 2. & 3. dum defendit, nouem eſſe
ordines eccleſiaſticos. idem Ioan. Ma-
ior. dict. diſtin. 24. q. 1. Saltem negari
non poteſt, eſſe primam tonsuram ini-
tium quoddam ſacri miniſterij, & offi-
cium eccleſiaſticū. His accedit, quod
clerici in minoribus degradantur. c. 2.
de poenis. in. 6. & ibi Docto. communi-
ter, Antonius in. c. at ſi clerici. de iudic.

Barba. in cap. cum non ab homine. 2.
colum. eo. titu. Ioan. Bernard. inſignis
Præſul Callagurritanus in praxi crimi-
nali. c. 132. nec refragatur text. in. c. cle-
ricus. in. 2. de vit. & honeſt. cleri. dicens
clericos in minoribus ordinibus cōſti-
tutos eſſe ſine gradu: nam intelligitur
ſine gradu ſacro. glo. communiter rece-
pta ibi. quam ſequitur Corſ. in ſingul.
verbo. accusatio. vbi addit glo. ſing. in
ſumma. 32. diſt. quæ aſſerit. clericos mi-
noribus ordinibus præditos dici large
conſtitutos in ſacris. notat Abb. in. d.
c. clericus. Fateor tamen hanc de grada-
tionem actualem minime moribus re-
ceptam eſſe in his. qui minoribus ordi-
nibus ſunt inſigniti.

Sacer autem ordo non liberat filiū
a patria poteſtate. authen. preſbyteros.
C. de epiſ. & cleri. Abb. in. c. indecorū.
de æta. & qualita. & in. c. conſtitutus.
de in integ. reſti. idem Abb. in. c. cum
deſyderes. & in. c. cum voluntate. §. ſi.
de ſenten. excom. contra glo. ibi. & in.
d. c. indecorum. Tametiſi Episcopalis
dignitas filium eximat a patria pote-
ſtate. authen. Episcopalis dignitas. C.
de epiſ. & cleri. c. per venerabilem. qui
filij ſunt legiti. Franc. in rubri. huius ti-
tuli. colū. 17. idē operatur religionis
profefſio. g. in. l. ſi ex cauſa. §. Papinia-
nus. ff. de minor. quam dicit ſing. Bar-
ba. in tracta. de præſt. Cardi. 1. part. q.
1. nume. 69. Sic filius familias creatus
Cardinalis Romanæ eccleſiæ, immu-
nis eſt a patria poteſtate. glo. in extraua-
gan. Excrabilis. de præb. inter cōmu-
nes. verb. ſublimitatē. Barb. in. d. num.
69. quæ quidem locum habent in his
tantū. in quibus vtile eſt ipſi filio a pa-
tria poteſtate liberū cenſeri: non in his.
in quibus hæc libertas eſſet ei damno-
ſa & grauis. Barto. in. l. item in poteſta-
te. ff. de his qui ſunt ſui. Alexā. in. l. ſub
conditione. ff. de libe. & poſthu. Barb.
in dicta. q. 1. col. pe. dicēs hanc opinio-
nem

nem communem esse, optime Cateli, Cotta. dictione, Episcopalis.

- 6 Probat præterea in dictione, libere, hic tex. clericum testari posse de his bonis quæ præter ecclesiæ reddit⁹ adqui-
fuit ita libere, vt nec ex causa exhereda-
tionis subiaceat querelæ, nec ex præteri-
tione dici possit nullum hoc testamen-
tum. glo. vltima in dicta authen. pres-
byteros, quam existimat singula, esse
præ cæteris Roderic. Sua, in. l. quoniā
in prioribus. C. de inoffi. testamen. fo-
li. 3. col. 4. idem notat Abb. hic, dedu-
cta argumentatione a milite, qui hoc
privilegium habet. l. vltima. C. de inof-
fi. testam. l. Papinianus. §. Papinian⁹.
ff. de inoffi. testamē. l. si instituta. §. de
inofficiofo. ff. eodem titulo. Quin etiā
7 iure nouissimo testamentum militis fi-
lios prætereuntis, aut sine causa exhæ-
redantis, nec rumpi posse, nec subiace-
re querelæ, notant Imol. in. l. filio præ-
terito. nume. 35. ff. de inoffi. rupt. Ro-
ma. & las. col. pen. in. l. sicut. C. de testa-
men. milit. Viglius in. §. sed si. inst. de
exhæred. liber. non enim est correctio
antiqui iuris concedenda, ni expressa
ad id decisio noui iuris accedat. Ergo
hæc testamēta rata omnino erunt, nō
irrita ex causa præteritionis, aut exhæ-
redationis, licet portio legitima peti
possit a præteritis liberis, aut inique ex-
hæredatis, sed quanuis isthæc de testa-
mento militis opinio subtili disputa-
tione a Viglio, & lasone, tractetur, nō
dum a cæteris recepta est, imo frequen-
tiori consensu diffinitur, testamentum
militis, etiam in castrēsi peculio, filium
prætereuntis vel inique exhæredantis,
aut parentes etiam excludentis quere-
læ, subiectum esse, aut rumpi posse.
Barba. hic col. pen. glo. in. l. vlti. C. de
inoffi. testa. Bart. in authent. ex causa.
C. de libe. præterit. quem ibi cæteri se-
quuntur. idem Barto. in dicta. l. filio
præterito, nume. 22. quorum opinio

communis est, vt fatentur Alexand. in
dicta authen. ex causa. col. 4. las. in. d.
l. vlti. colū. penul. & idem in. d. l. sicut.
nume. 8. quæ etiam probatur in auth.
vt cum. de appe. cognos. §. aliud quo-
que. & in. §. & hæc quidem, idem no-
tat glo. in. l. Papinianus. §. Papinian⁹.
verbo, contra veterani. ff. de inoffi. te-
sta. & esse hanc sententiā communem
asserit Pau. in. l. i. eiusdem titu. Vides
igitur qua ratione Abb. argumētatio
subsistere nequeat. Alia vero cōsidera-
tione eadem Abb. sententia potest ad-
mitri: nempe ex. l. filiam tuam. C. de in-
offi. testamen. vbi Bal. notat, liberum
testamentum dici, quod non admittit
querelam: ergo testamentum clerici nō
potest rescindi ex causa præteritionis,
nec iniustum censeri ex ratione exhære-
dationis inique: cum in hoc capite libe-
rum esse dicatur. atq; ita Abb. opinio-
nem etiam tenuerunt Iaco. Butrica, &
ibi Bald. in dicta authen. presbyteros.
idem Bald. in dicta. l. sacrosanctæ. An-
geli. Pauli, & Iacobi in. l. i. col. 2. ff. de
inoffi. testamen. Ange. in dicta authē.
ex causa. vbi Corne. nume. 33. eandem
sequitur, & numero. 46. dicit eam esse
communem sententiā. Licet ab ea
discedant Barba. hic, & Salycet. in di-
cta authen. presbyteros. & in dicta au-
thent. ex causa. numero. 18. quibus ipse
non admodum inuitus accederem.
Permissum tamen est, etiam admissa
communi opinione, filiis, & parenti-
bus legitimam portionem ex bonis cle-
rici petere, licet rumpere non possint
eius testamentum, quod omnes faten-
tur. Ego equidem eo libentius ab his,
quæ creberrima omnium sententia cle-
ricis testantibus liberrime concedun-
tur, recederem, quod videam id per-
mitti habentibus primam tonsuram,
in tanta eorum multitudine vt passim
iura filiorum ac parentum hac ratione
omnino corruant,

EX

EX CAPITE

Cum esses.

- 1 Quot testes iure ciuili & Regio sint in testamento necessarii.
- 2 Regia. l. i. tit. 2. lib. 5. or. explicatur.
- 3 An sit aduersus legem diuinam exigere plures quam duos testes in aliquo actu.
- 4 Legata in minus solenni testamento relicta, an in iudicio animæ debeantur.
- 5 Ex minus solenni testamento naturalis obligatio oritur, at rursus non oritur, vt in responsione probatur.
- 6 Lex ciuilis inducens solennitatem testamentariam, iusta est.
- 7 Sententia a iudice lata veritate comperta, auctoritatē habet in iudicio inferiori.
- 8 Testes in testamento an sint de solennitate substantiali, formali, an probatoria.
- 9 Quando ratione cessante cesset lex.
- 10 An ex minus solenni testamento sit permissa retentio, sit ne peccatum eo vti, aut contra id agere: ac denique an sit locus denuntiationi Evangelicæ.
- 11 Substitutio pupillaris expressa matrem excludit, etiam in foro animæ.
- 12 Verus & communis huius capituli intellectus.
- 13 Quatuor testes sufficiunt iure Canonico in testamento, absque presbytero parochiali.
- 14 Femina an possit iure Canonico esse testis in testamento.
- 15 Huius Canonis excommunicatio non latae sententiæ, sed ferendæ censetur.

CAPVT. CVM

esses.

Ad perfectā, nec tamen prolixam huius capituli interpretationem pro præiudicio istius decisionis ratione dubitandi, premitto, Testamentū, quod in scriptis sit, exigere septē testiū subscriptionē, & sigilla, testatoris etiā subscriptionē. l. hac cōsultissima. C. ist. ti. §. sed cū paulatim. inst. eo. l. ad testiū. §. si qs. eo. ii. Regia. l. i. & 2. tit. 1. part. 6. Quin & ultra præmissa Taurina. l. 3. requirit tabellionē, qui subscribat testamento proprio nomine, & signo: in testibus autē sigilla remittit, Nūcupatiū vero testa-

mentū fieri debet corā septē testibus. d. l. hac cōsultissima, §. per nūcupationē, iure Regio oportet, vt testamentū nūcupatiū fiat corā tabellione, & tribus testibus, si tabellionis copia adsit: alioquin corā quinque testibus. Quod si nec tot testes facillime adesse possint, erit satis corā tribus hūc actū fieri. l. i. tit. 2. li. 5. ordi. atq; eadē solennitas seruanda est in testamento facto inter liberos, & in codicillis. Regia. l. 3. Tauri.

Sed & illud notandū est, cōdito testamento per nūcupationem, cui præsens fuit tabellio vt notari⁹, & publica persona, non oportere fieri testium depositionē iudiciāle, seu illā examinationem testium, qui actui interfuerūt, g. cōmuniter recepta in. l. 2. C. quēadmo. testa. aperi. Bar. in. l. 2. ff. hoc tit. las. late in. l. 2. C. de bono. pos. secund. tab. col. 3. siquidē absq; hoc publico examine fidem adhibere testamento iure necessariū est. Si vero tabellio, vti testis actui interfit, iudicialis hæc contestatio, & examinatio accedere debet. Bal. in rub. C. de fideinstru. nume. 19.

Illud etiam præmissa Regia lege est considerandū, sat esse testamentū nūcupatiū fieri corā duobus testibus, & notario publicū munus exercente, si in eo loco plures testes facillime nō possint haberi. Nam tabellio supplere poterit defectum illius testis, qui deest, & præterea publicam auctoritatē habebit. Constat enim ex eadem Regia lege tabellionē supplere numerū duorum testium: nimirū ergo si habeat locū vni⁹ & auctoritatē tabellionis, vbi non possunt actui plures testes interesse. Sæpe tamen vidi cōtrouersum, an lege Regia necessaria sit subscriptio ipsi⁹ testatoris in codicillis, & in testamento nūcupatiuo. Quidā etenim cēsent, id necessariū esse in protocollo notarij: quia Regia pragmatica cōstitutione, cōtrahētis subscriptio in cōtractibus requiritur.

Alij

Alij vero contrarium tenent in hac specie, ex eo, quod in testamentis lex non requirat hanc solennitatē. Et hæc quidem posterior sententia magis probatur in praxi, quæ rationem habet a l. 3. Tauri, cuius paulo ante meminimus, ubi in codicillis non alia requiritur solennitas, quam quæ ex l. 1. titu. de testamentis, lib. 5. Regiarum ordinat. in testamento nuncupatio erat necessaria. At ex lege Regia nõ requiritur pro solennitate subscriptio testatoris in testamento nuncupatio, nec etiam iure cõmuni: iuxta quod licet testamētum in scriptis habere debeat subscriptionem testatoris, non tamen testamētū nuncupatiuum: quauis id fiat coram tabellione, & per scripturam, secundum communem omnium adnotationem in l. hac consultissima. §. per nuncupationem. C. de testamē. & in §. sed cum paulatim. eadem lege. l. 1. & 2. tit. 1. parti. 6. Nec obstat Pragmatica constitutio Regum catholicorum anni millesimi quingētesimi tertij, qua statutum est, quod in omnibus scripturis & contractibus ipse qui contrahit, vel scripturam coram tabellione conficit, subscribat eiusdē tabellionis protocollo. Nā & si iure cõmuni hoc necessarium non sit, sicuti colligitur ex Abb. Feli. & aliis in c. 1. de fide instru. Regia constitutio non tractat de testamentis, quæ peculiarem habent a iure statutam solennitatem, præter quā nihil aliud est necessario exigendum.

Admonitus tamen a viro quodam iuris vtriusq; peritissimo, dictā legem primam. ti. 2. li. 5. ord. vitio scriptorum corruptam fuisse, ea qua potui diligentia codicem vetustissimum legi, qui in huius maximi Saluatoris collegij bibliotheca seruatur: atque ex eo sensus Regiæ constitutionis hic est, vt testamētū nuncupatiuum fieri debeat coram notario, & tribus testibus. Si vero

coram notario non fiat, adesse debere quinque testes, si in eo loco horum sit copia: alioqui sufficere tres testes ipsi testamento præsentem esse. Hactenus Regia constitutio: ex qua apparet maxime mutatum eius intellectum esse his verbis, quæ modo in vulgatis codicibus adscripta fuere: ex his etenim non admodum sibi constat distinctio in ea sanctione expressim facta: quod lectoris iudicio discerni poterit.

Quibus omnibus refragatur hæc constitutio, qua cauetur, testamētum factum coram parochio, & duobus testibus, validum esse. Vnde oportet has iuris vtriusq; decisiones ad cõcordiam reducere, aliquot explicitis huius capi. intellectibus.

Primus namq; intellectus dicitur hūc text. procedere in his testamentis, quæ pietatis causa fiunt. glo. hic, & in §. 1. 2. q. 4. quæ quidem interpretatio manifeste refellitur ex c. sequenti, quod testamentis in pias causas cõdendis aliam peculiarem solennitatē speciatim aptat.

Secundo, hic text. intelligitur adeo pie, vt eius decisio vbiq; locum sibi vēdicet, etiā in foro sæculari, & profanis legatis, explosis iuris civilis solennitatibus, quasi legi diuinæ aduersis: cum ex ea cuiusq; rei veritas duobus testibus committatur: atq; huic interpretationi accedūt Brixiensis in additione ad glos. §. 1. 2. q. 4. Hostien. Vincent. Anto. & Abb. hic in lectio. & relectio. colū. 3. & id vbiq; seruari scripsit Altiat. in l. 1. C. de sacros. eccles. Hoc tamen omnium fere iudicio reicitur, nec admittendum est ab his, qui veram huius responsi rationem adsequi cupiant. Quis enim ferat, totum fere civile ius de ordinadis testamentis, a tot Cæsaribus, ac viris sapientissimis comprobatum, iniquitatis causa euerti?

Ea vero ratio nobis negotium facessit, quod lex diuina duorum tantū testimo

testimoniū in qualibet re sufficiens
 esse diffinierit: quia in re animaduerten-
 dum cenſeo, legem diuinam duorum
 testimoniū probare, quaſi velit ini-
 quū eſſe regulariter vnius testimonio
 quenquam damnari: non tamen vetat
 eadem lex, quin quandoq; ex negocij
 qualitate plurium fides ſit neceſſaria,
 aut ſaltem Reipublicæ conueniens.
 Quod ex ea conſtat lege, dum dixit, in
 ore duorum, vel trium ſtat omne ver-
 bum: nō enim temere diſtinxit duorū
 vel trium testimoniū, ſed ad hunc effe-
 ctum, vt oſtenderet, omne verbū ſtare
 in ore duorū, vel trium, vel plurium, ſi
 hoc legū cōditoribus ad reipublicæ re-
 gimē vtile viſum fuerit, perpēſa cuiuſq;
 negocij qualitate: & hoc ipſum eſt, qđ
 inſigniter docet text. in. c. licet vniuer-
 ſis. de teſtib. dicens. Quia licet quædā
 ſint cauſæ quæ plures quā duos exigāt
 teſtes, nulla tamē eſt cauſa, quæ vnius
 testimonio, quāuis legitimo, termine-
 tur. vbi Abb. illū text. ad hoc notauit.
 idem probat tex. in. c. nullam. & c. præ
 ſul. 2. q. 4. optime Tho. 22. q. 70. art. 2.
 Alioqui quid (obſecro) diceret, tot le-
 gibus, præuia deliberatione ſtatutis,
 quæ plures quā duos teſtes requirunt?
 auderet ne aſſerere eas omnes, diuinæ
 legi aduerſari? ſiquidem eadem ratio-
 ne poſſes mille in diſcrimina ſatis an-
 xios cōiicere eos, qui hiſce legibus obe-
 dire coguntur. Rurſus aperuſſime cō-
 ſtaret, cōſtitutionem iſtam, quam mo-
 do interpretamur, a lege diuina diſceſ-
 ſiſſe: cū neceſſario exigat præter duos
 teſtes, parochialis præbyteri fidem, &
 testimoniū: ſicuti aduertit egregie
 Fortuni. in tracta. de vlti. ſine. illat. 15.
 hunc ſecundum intellectum reprobās.
 Nec oberit hiſ, quæ diximus, text. hic
 damnans Hoſtiensis eccleſiæ conſue-
 tudinem, veluti alienam a lege diuina,
 generali eccleſiæ cōſuetudine, & San-
 ctorum inſtitutis: quia non reprobat

Romanus Pontifex hic conſuetudinē
 hanc, ex eo quod contraria ſit le-
 gi diuinæ, ſed quod illis diuinæ legis
 verbis, in ore duorū ſtat omne verbū,
 generali totius eccleſiæ catholicæ con-
 ſuetudine ad teſtamenta deductis, ad-
 dito præbytero parochiali, omnino eſ-
 ſet aduerſa: cum tamen teneretur eccle-
 ſiæ catholicæ conſuetudinem ſequi. c.
 cum nō liceat. de præſcrip. c. 1. c. de hiſ.
 12. diſtinct. ex quibus conſtat, hunc ſe-
 cūdum intellectum falſum eſſe. quod
 Fortu. euidenter demonſtrat.

Sed eſt quæſtio, & ea nec facilis, nec
 admodum expedita, vtrum legata in
 minus ſolenni teſtamento relicta, in
 animæ iudicio ſint ſoluenda ab hære-
 de, qui certo ſcit eam fuiſſe volūtatē
 defuncti, vt prædicta legata ſolueren-
 tur? Et in ſumma, an iuris ciuiliſ ſo-
 lennitas ſit in interiori diuino iudicio
 ſeruanda? Cuius controuerſiæ prima
 eſt ſententia, vt in prædicto foro mini-
 me conſideretur defectus ſolennitatis
 ciuiliſ: ſed manifeſta teſtantis volū-
 tas, & ideo legata ſoluenda eſſe, ac hæ-
 reditatem reſtituendam ei, qui in mi-
 nus ſolenni teſtamento hæres fuerit
 nominatus. Cui opinioni primo ſuſa
 fragatur ratio illa, quod ſolennitas iu-
 riſ ciuiliſ in teſtamentis ideo requiri-
 tur, vt euitentur falſitates, quæ in eiſ cō-
 mitti ſolebant. l. ſi. C. de fideicom. §. 1.
 inſt. de teſtamen. ſed ſi conſtat abſque
 aliqua ſuſpitione volūtas teſtantis, ceſ-
 ſat hæc ratio: igitur & iuriſ ciuiliſ deci-
 ſio. c. cum ceſſante. de appellatio. c. & ſi
 Chriſtus. de iure iuran. Præterea & ſe-
 cundo, lex ciuiliſ habet fundamētum
 a præſumptione falſitatis. Lex vero,
 quæ præſumptionem præ ſe fert, in ani-
 mæ iudicio locum ſibi non vendicat,
 quia in eo conſtat veritas, & ceſſat præ-
 ſumptio. c. tua nos. cap. is qui fidem.
 de ſponſ. Bald. in. l. cum quis. 7. col. C.
 de iuriſ & fact. ignor. Abb. & alij in. c.
 quæ

quæ in ecclesiasticum, de constituto. Igitur prædicta lex civilis non erit in foro animæ obseruanda. Tertio, ex minus solenni testamento oritur obligatio naturalis, l. vlti. vbi Bal. C. ad l. Falc. l. in testamento, ff. de fideicom. liber. l. fideicommissum, C. de condic. indeb. glo. Barto. & Docto. in d. l. cum quis. glo. in l. l. ff. de condic. indeb. Imol. in c. vlti. de solut. Regia. l. 31. parti. 5. titu. 14. & est communis opinio secundum Iaso. in d. l. cum quis. nu. 13. Id vero, quod naturaliter debetur, in iudicio animæ soluendum est necessario. Barto. in cōstiti. ad reprimendam. verb. denūtiatio nem. Abb. in c. quia plerique. de immunit. ecclesi. col. pe. Ancha. in reg. possessor. de regu. iur. in. 6. q. 1. nec id indiget probatione: cum sit manifestum apud omnes. Postremo, extant pulchra verba Plinij. lib. 5. Epistolarum ad Calpurnium. Hoc, inquit, si ius aspicias, irritum si defuncti voluntatem, ratum & firmum est: mihi autem defuncti voluntas, vereor quam in partē Iuriconsulti quod dicturus sum, accipiant, antiquior iure est. idem Plinius manifestus lib. 2. epistola ad Annianum, his equidem verbis. Tu quidem pro certa tua diligentia admones me, codicillos Attiliani, qui me ex parte instituit hæredem pro non scriptis habēdos, quia non sint confirmati testamento: quod ius nec mihi quidem ignotū est, cum sit iis etiam notū, qui nihil aliud sciūt. Sed ego propriam quandam legē mihi dixi, vt defunctorū volūtates, etiam si iura deficerēt, quasi perfectas tuerer. Constat enim codicillos istos Attiliani manu scriptos: licet ergo nō sint confirmati testamento, a me tamen vt confirmati obseruabuntur. quibus verbis Doctissimus ille vir hanc opinionem veram esse proficitur: quam sequuntur Abb. in d. c. quia plerique. col. pe. idem in c. 1. de in integ. resti. ad finem, idem

in huius. c. relectione. nume. 10. & 15. Ancha. in d. regu. possessor. q. 1. Antonio. in d. c. quia plerique. Innocent. in c. quod sicut. de electio. Bart. in tract. minorit. c. 3. Ias. in l. si non fortem. in principi. ff. de condi. indebi. Hadri. quodlib. 6. conclu. 2. illat. 2. Florent. quem refert & sequitur Syluest. verb. hæreditas. 3. §. 7. & verb. testamentum. 2. q. 5. & verbo, alienatio. §. 13. & Altat. de quinque pedum præscrip. fol. 4. Alber. Brunus in tracta. de potentia, & effecti. formæ. fol. 57. col. 3. & fol. 60. col. 1. & sequentibus. Tiraquel. post leges connubiales. glo. 2. nume. 21. ex quibus hæc opinio apparet magis communis.

Ego vero his non obstantibus contrariam sententiam veriorē esse arbitror, pluribus rationibus, sed potissime vtar sequentibus ad comprobationem huius opinionis. Lex enim civilis, quæ testium solēnitatem induxit testamentis iusta est, quod constat ex reprobatione secundi intellectus: & probatur, quia hic testandi actus gravis est, & mille obnoxius fraudibus: potuit ergo lex quo tutius & fidelius ageretur, hanc solēnitatem statuere ad totius reipublicæ utilitatem. Quod si hoc publicū est commodum, iusta erit prædicta lex. Absurdum præterea existimarem has leges iniquas censeri. Lex vero iusta in animæ iudicio est admittēda. glo. communiter recepta in d. c. quæ in ecclesiasticum. Abb. Feli. & Deci. nume. 8. in c. 1. de consti. Ias. in l. nemo potest. 2. lect. nume. 106. ff. de legat. 1. Thom. in. 12. q. 96. art. 4. Innocent. & Abb. in c. quia plerique. de immuni. eccle. optimus tex. in c. quo iure. §. distinc. prouerb. c. 8. & ad Romanos. c. 13. Igitur & hæc civilis lex in foro interiori, & iudicio diuino locum habet.

Secundo, eadem sententia coadiunatur ex eo quod iudicialis definitio veritate comperta lata nec falsa inspectio ne iudice

ne iudice decepto, vt valet in foro exteriori, ita valet in foro interiori, quia auctoritate diuina iudicat ipse iudex, d. c. 8. Prouerb. c. 13. ad Roma. notatur in. c. omnis anima. de censib. c. 2. de maior. & obe. & in. l. Iulianus. ff. de condi. in. de. Fort. in. l. veluti. col. 5. ff. de iust. & iure. Sed index veritate cōperta, & certo sciens testatorem minus solenni testamēto instituisse hāredem Sempromium, nec vllam fraudem in ea institutione commissam fuisse, ab eo auferet hāreditatem, & lata sententia eam hāredibus intestati adiudicabit, ex eo qd illud testamētum nullū sit. l. si vnus. l. ex imperfecto. & l. hac cōsultissima. C. i. ritu. g. & omnes in. l. 2. C. de bono. poss. secund. tab. ergo hoc iudicium in foro animæ auctoritatē habet. Nec possum mihi persuadere, iudicem exactissime veritate iuris mei ad rem aliquam comperta, mihi pręfatam rem propria sententia tradere posse, & iussissime me vero minime tutum, quoad diuinum iudicium esse, nec posse eandem rem possidere. Sequeretur etenim ex hoc, leges, quibus subiicimur, incertas esse quoad animarū tutelam, nullamque iustitię ministrum tute a republica nobis exhiberi.

Tertio, his accedit, qd omnis actus consistit in volūate & potentia. c. cum super. de offi. delega. l. nemo potest. ff. legat. l. adnotauit ex Boetio Bald. in repe. l. 1. C. de sacrosan. eccle. l. nume. 55. Per leges autem ciuiles nō potest quis sine solennitate iuris testari, cum ab eo potentia auferatur. Colligitur ergo, parum eius voluntatem prodesse, quātumcūq; ea manifesta sit.

Quarto, licet pprie substātia a solēnitate differat. vt docet Altiat. li. 1. parad. c. 16. & ipsa testamenti substātia sit hāredis institutio, iuxta notata per Areti. in. l. 1. ff. i. tit. nos etiā aliquid ad hęc tradidimus in prima parte huius rub.

Tamen assumendo substantialem formā alicui⁹ actus pro ea, sine qua actus ipse non valet, nec effectum habere potest, testium solennitas, & numerus in testamētis erit forma substāialis: non tantum probatoria. Bar. in. l. nemo potest. ff. de leg. 1. vbi las. l. lect. nu. 17. & 2. lectio. nu. 21. Bald. in. l. cum quis. C. de iuris & fact. igno. 2. col. Alex. in. l. 1. ff. de cōd. indeb. col. 2. & ibi las. nu. 17. Deci. in. l. 2. C. de bono. poss. secundum tab. col. 3. Aret. in. d. l. nemo potest. col. 2. Albert. Bru. in tracta. quotuplex sit forma. fol. 13. col. 2. dicens hęc opinio nem cōmunem esse, quod etiā fateatur Rip. in. d. l. nemo potest. nu. 35. licet velit defendere contrariā, quam asseruit Bart. in. d. l. 1. dicens, numerū testium in testamentis de solēnitare probatoria esse. idē Crott. in. d. l. nemo potest. col. 6. alios autores allegans eandē opinionem probantes. Si vero hęc solēnitatis substāialis est, nihil refert voluntatē testatoris ex alio exteriori testimonio probari. Ergo nec in foro animæ erit ista minus solennis volūtas recipiēda, quod expressim asserunt Bal. in repe. l. 1. C. de sacro. eccle. nu. 55. Fortu. in tracta. de vlti. si. illat. 15. & asserit hanc opinionē esse cōmunem. las. in. l. post diuisionē. 2. col. C. de iur. et fac. igno. quorū opinio eo magis placet, qd testamentū factū corā duobus testibus iure Pontificio, quod legi diuinę proprius accedit, & animarū saluti diligēter cōsultat, absq; psbytero parochiali nō tenet: nec ex eo iuste pōt quis hāreditatē, aut legatū possidere, vt est hic egregia & insignis decisio: & tñ iure diuino & naturali hęc solēnitatis vltra duorū testium fidē, nō est necessaria. Ad eandē opinionem plurimū conducit optima Innoc. decisio in. c. qd pleriq; de immu. eccle.

Non obstat prima ratio, non enim fat est cessare rationem legis in particulari actu, vt cesset ipsa lex, quę data nō est ad

est ad aliquē particularem finem: imo eius ratio continua est, non momentanea. Quam ob rem huius legis decisio non cessat, licet eius ratio particulari casu cesset: sed est necessarium cessare rationem legis in communi, & vniuersaliter. tex. in clemen. ad nostram. de hæret. c. & si Christus. de iureiu. Fortuni. in. d. illat. 15. & 16. quod & nos scripsimus in Epitome quarti libri, decretalium. 2. parte. c. 6. §. 9. nume. 8. Cum ergo ratio legis in præsentī quæstione non cesset vniuersaliter, non perit ipsa legis virtus.

Secunda ratio tollitur ex eo, quod lex habens fundamentum a præsumptione, in animæ iudicio locū sibi non vendicat, quādo lex illa præsumit propter defectum probationis legitimæ: tunc enim in foro interiori datur certitudo legitima ipsius actus: & ideo legi locus non est, sicuti nos diximus in intellectu capi. is qui fidem. desponsa. Prima Epitomes parte. c. 4. §. 1. nume. 5. & 6. Hæc vero lex ciuilis non præsumit fraudem ex defectu probationum, sed ex defectu solennitatis. Vel dici potest huius legis conditorem habuisse præsumptionem falsitatis, & fraudis suspicionem in testamentis omnibus, & ea ratione impellente præmissam solennitatem statuisse, vt hic testandi actus in republica frequentissimus tutius fieret, atq; esset a fraudibus et falsitatibus immunis. Vnde prima ratio impulsiva fuit, & ideo ea cessante nō perit lex. tex. in. l. 1. §. sexum. ff. de postul. Vltima vero ratio fuit præcipua & principalis, quæ nō cessat ex eo quod quādoq; contingat, coram duobus testibus fieri testamentum libere, & nulla præcedente fraude. Et ita in effectu redimus ad primæ rationis solutionem.

Tertium, quod ad primam opinionem adduximus, minime obstat, quia id falsum est: nullibi etenim probatur

ex minus solenni testamento naturalē oriri obligationem, vt expresse notant Bald. in. l. cum quis. C. de iuris & facti ignoran. col. 4. Cinus, & Fulg. quos las. sequitur in. d. l. 1. nume. 16. ff. de cōdi. indeb. idem las. in. l. si creditoris. per text. ibi. & in. l. si veritas. C. de fideicō. quibus constat, non oriri naturalem obligationem ex testamento minus solenni. idem nouissime probat Petrus Loriotus de iuris arte. tracta. 11. c. 22. Fateor tamen oriri ex testamento minus solenni quandam obligationē naturalem, quæ insurgit ex honestate, & debito morali: non tamen eam naturalem obligationem, quæ ex legis vinculo oriatur, autoritate Baldi in. d. l. 1. C. de sacrosanct. eccle. nume. 55. & in simili specie sanct. Thom. docet. 22. q. 107. & q. 106. arti. 4. Cuius & nos meminim⁹ in. c. cum in officiis. hoc tit. ad finem. Hæc vero naturalis obligatio ab honestate morali deducta repetitionem impedit, quod Fort. tradit in. l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure. illat. 10. quāuis nō operetur effectum exceptionis, nec retentionis: sicuti operaretur vera naturalis obligatio ex lege naturali producta: qualis est illa, quæ ex pacto nudo deducitur. Cōstat igitur ex minus solenni testamento, obligationem naturalem, quæ ad moralem honestatem pertinet, oriri, & hanc impedire repetitionem: quod probant iura pro communi sententia inducta, non tamē oriri obligationem naturalem, quæ retentionem aut exceptionem inducat, & sic illam, quæ legis naturæ vinculo innititur, quo fit, vt tertia ratio ex præmissis refellenda penitus sit.

Ex hac vero disputatione sequuntur plurima, & primum, errasse Panormi. in huius. c. relectione. notab. 9. dum dicit, agentem contra testamentum ex ea sola ratione, quod id careat solennitate iuris ciuilis, mortaliter peccare. Constat

stat enim id falsum esse, nec veniale crimen committi, ipsumque agentem non teneri ad restitutionem eius, quod ex dicta actione fuerit consecutus: quæ omnia Ias. concedit, refragante Panor. in. l. nemo potest. ff. de leg. 3. l. 2. lectio. nume. 102. & consi. 67. volu. 3. penul. col. & esse verissima ego existimo, etiam si agens certo sciat illam fuisse voluntatem testatoris, aduersus Ripam in. d. l. nemo potest. nume. 100.

Secundo infertur, eum qui possideat bona testatoris ex titulo, minus solennis voluntatis teneri, etiam in diuino animæ iudicio legitimis intestati heredibus illa restituere, quauis non dubitet de libera & spontanea testatoris voluntate. Quam re grauissime errant Alexan. & alij, quos Ripa sequitur in dicta. l. nemo potest. nume. 97.

Tertio ex hoc deducitur, possidentem rem legatam sibi in minus solenni testamento, nec in iudicio exteriori, rectissime uti posse iure retentionis, atque exceptione proposita se aduersus legitimum heredem defendere. Hæc enim defensio, aut retentio, nulla ratione probari potest, imo improbatur a. l. si creditor. C. de fideicom. Tametsi contrarium teneant Alex. Imol. & Ias. post Bart. in. d. l. nemo potest. vbi Iaso. in. l. lect. nume. 70. & in. 2. nu. 94. dicit eorum sententiam communem esse.

Quarto sequitur, vanam esse, omnique ratione destitui Docto. differentiam, quam Alex. tradit in. d. l. nemo potest. & fatentur communem esse Ias. ibi. in. l. lect. nume. 75. & Ripa nu. 102. dum negant, heredem scriptum in minus solenni voluntate posse in iudicio exteriori uti retentione, quauis eam legatario permittant. Nam si id legatario permissum esset, non video quare ratione heredi idem ius negetur.

Quinto, multo minus placet Iaso. sententia, qui in. d. l. nemo, l. lect. nu-

me. 75. dixit aduersus communem, heredem scriptum in minus solenni testamento uti posse retentione. & idem notat Ripa. ibi. nume. 102. hi enim Doct. optime aduertunt, nullum debere constitui discrimen inter heredem, & legatarium: falso tamen ad heredem extendunt, quod legatario communis sententia concesserat.

Sexto, non possum non mirari quorundam allucinationem, qui asserunt, heredem scriptum in testamento minus solenni tutum esse in foro animæ, si possideat hereditatem: rursus legitimum heredem ab intestato non teneri in eodem animæ iudicio restituere hereditatibus, nec legatariis scriptis in testamento minus solenni, legatum, vel hereditatem, ita Alex. nume. 23. Rip. nu. 99. dicens hanc opinionem communem non nisi consensu receptam esse in dicta. l. nemo potest. idem notat Ias. in. l. si post diuisionem. colu. fi. C. de iuris & fact. ignoran. & Tiraquel. post leges controuersiales. glo. 2. nume. 24. Hæc enim parum inter se constant, siquidem is, qui verum ius habet, tute hereditatem possidet. Is vero, qui nullam causam dominij, aut iuris ex legitima legum sanctione consequitur, restituere omnino tenetur id, quod possidet.

Septimo, ex his manifeste conuincitur Bal. errasse in. l. l. col. 2. C. ist. titu. & Ias. in. l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. dicentes, legatarium, qui rem legatam in minus solenni testamento consequi non potest, iuste posse eam furto subtrahere: id enim falsissimum est.

Octauo, constat eadem ratione, legatarium minime posse adsequi rem legatam in testamento imperfecto per denuntiationem Evangelicam: quod Bal. optime asserit in. d. l. cum quis. colu. 5. licet Abb. in huius capit. relect. col. 4. Ias. in dicta. l. cum quis. & Ripa in. d. l. nemo potest. nume. 98. contrarium velint quibus

I bus

CAPVT CVM ESSES.

bis consentire videtur Altiat. in ca. no
uit. de iudic. nu. 47.

- Ad hoc qd in
e. n. continet
spiritus in
reus testis
mo 24. q. 1a
de excep. 1.
e. n. 50.*
- II** Non ex hac opinione, quam verif
simam esse arbitror infero intellectum ad
tex. in. l. Papinianus. §. i. ff. de inoffic.
test. & in. c. si pater hoc titu. in. 6. & de
necq. ad omnia iura, quibus sancitum est, p
expressam pupillarem substitutionem
matrem excludi etiam a portione legis
tima in bonis pupilli, ut tandem in fo
ro, quod conscientie vulgo appellamur
id locum obtineat. Franc. in dic. c. si pater
fi. col. Soci. in. l. 2. num. 21. ff. de vulg.
Corne. 2. col. Lancel. Dec. & Curti. lu
nior in. l. precibus. nu. 14. C. de impu.
& aliis. Crott. in. c. 2. de const. in. 6. no
tab. 1. Galiana in. l. Centurio. col. 70.
ff. de vulg. Altiat. in. c. nonit de iudic.
nume. 41. quorum opinionem sequuntur
dicentes eam communem esse Anton.
Rube. consi. 69. Ripa in. d. l. 2. nume.
45. Zasius in tracta. de substit. titu. de
pupilla. substit. nu. 22. licet contrariam
sententiam asserant Archi. & Domi. in
dicto. c. si pater. quibus adherent Phi
lip. Deci. in. l. precibus. colum. 4. & ibi
Corasius nume. 29. Gomeci. in. d. c. 2.
nume. 19. & Altiat. de quinq. ped. præ
scrip. in princip. nec opinor Archi. opi
nionem esse magis communem, quã
uis id Gomeci. crediderit. Imo nec pla
cet, quod Lancel. Politus notavit tra
cta. de substit. rubri. de pupillari. s. effe
ctu, dicens Archi. opinionem procede
re in bonis, quæ pupillus alium de quã
a patre habuerit: hoc enim falsum est,
& a frequentissima omnium sententia
alienum, sicuti aduertit Zasius in. d.
nu. 22. Verum si mater pupilli sit inops,
& pauper, poterit alimeta petere a sub
stituto. ex. l. si quis a liberis. §. idem res
scriptum. ff. de libe. agnoscen. secundum
Ripam & Zasium.

- Alimenta
Debetur
matri*
- II** Tertio & principaliter caput hoc. cum
esses, ita intelligitur ut procedat iure ca
nonico, & in provinciis ecclesie Romas

næ subiectis quoad temporalem iuris
dictionem: in his etenim casibus testa
mentum solene est, si factum fuerit co
ram duobus testibus, & parocchiali pres
bytero, quãvis ad pias causas factum
non sit. glo. Ioan. And. Anch. Cardi.
Henri. & Imol. hic Fortu. in. d. illa. 15.
Corne. cons. 77. vol. 1. Domi. cons. 49.
Frederi. cons. 217. vbi post Ioan. And.
hic asserit, hanc opinionem moribus re
ceptam esse. & eam esse communem faten
tur Nicol. Boeri. deci. 95. Corne. consi.
261. col. fi. vol. 4. & Carol. Rui. col. 14
nu. 4. volu. 2. & cons. 51. num. 11. vol. 1.
ex qua communi sententia secundum
eos, est necessarium ultra duos testes
presbyterum parochialem testamento
adesse, quod fatetur Abb. in repet. col.
4. Card. & ceteri Doct. communiter:
quemadmodum profitetur Imol. col.
4. & Barb. hic col. 6. Corne. d. cons. 77
Albert. Bru. de potent. & effec. formæ.
30. fallentia. Domi. idem probat dicto
consil. 49. Fortu. in illat. 15. de vlti. sine
iur. nec in hoc dubitandum est: siquidem
hic est ipse verus, ac proprius huius. c.
sensus, a quo discedere non licet. Ex
quo apparet deceptum fuisse in intelle
ctu huius canonis And. Altiat. virum
alioqui & doctissimum, atq. eloquen
tissimum, qui in. c. nonit. de iudi. col.
pe scripsit, hanc decisionem in foro con
scientie procedere, non in iudiciali: con
stat etenim in iudiciali canonico insti
tute seruandam esse.

Ceterum, hæc interpretatio, quã com
munem esse diximus, procedit etiam si
hic presbyter, ut notarius huic testamē
to accesserit, ac præsens fuerit: nam cum
duobus testibus valebit hoc testamen
tum ex ratione huius tex. quem in hac
specie intellexit Pau. Parisius cons. 50.
volu. 3. Quod si presbyter huic actui
non adsit, loco tamen eius sint præsen
tes duo testes, validum erit hoc testamen
tum: quia duo testes satis gerunt vices

vnus

vnusquāntūcūq; maximæ autorita-
tis. c. licet. c. cū a nobis. de testib. ita An-
to. & Abb. hic in lectio. et relect. nu. 12.
Specu. ti. de instru. edit. §. cōpendiose. 15
nu. 12. Domi. cōf. 49. Rom. in auth. si-
militer. C. ad. l. Falci. 34. speciali. Cor-
ne. cōf. 261. vol. 4. si. col. Deci. cōf. 284.
in. 2. dub. dicens hanc opinionē cōmu-
nem. post Alex. cōf. 103. col. 4. vol. 4.
quam sequitur Boeri. decis. 39. col. 2. &
Carol. Rui. cōf. 51. nume. 11. volu. 1.
quanuis idem Corne. contrarium pro-
bare nitatur cōf. 68. col. 1. volu. 1. post
Imol. in. l. nemo potest. ff. de lega. 1.

Est tamē dubitatio insignis. vtrum
fœmina possit esse testis iure Pōtificio
14 in hoc testamēto? Et iure ciuili constat
fœminā non posse testē esse in testamē-
to. l. qui testamēto. §. mulier. ff. ist. tit.
§. testes. inst. eo. glo. in. c. forns. de ver-
bo. signi. verb. fœmina. etiā si honestis-
sima sit. Regia. l. 17. tit. 16. part. 3. Abb.
vero in huius. c. lectione. 1. col. & Anch.
asserūt sat esse ad solēnitatē huius text.
hos testes. vel viros. vel fœminas esse:
quorū opinio cōis est. secundū Ioann.
Crot. in tract. de testib. par. 1. nu. 10. cū
hæc decisio testamēti solēnitatē ad ius
gentiū reduxerit. quo quidem iure nō
distinguitur testimoniū fœminæ a tes-
timonio viri. Quæ quidem ratio non
satis applaudet. ex eo quod præter so-
lennitatē iuris gentium exigit hic tex.
presbyterum. Vnde nō omnino suffi-
ciens est iuris gentiū solēnitas: nec mu-
lier testis esse poterit. Corne. in authet.
quod sine. 2. col. C. ist. ti. Dec. in. c. 3. de
testib. col. penul. & in. l. 2. ff. de reg. iur.
nume. 51. Maxime refragatur commu-
ni sententiæ tex. hic requirēs. non duos
quoscūq; testes. sed idoneos: quo fit.
vt probabilior sit opinio. quæ etiā iu-
re canonico ab his testamētis fœminæ
testimoniū excludit. cui subscribūt Ale-
xan. cōf. 70. col. pe. & cōf. 77. 2. col.
vol. 2. Albert. Brun. in tract. de correc-

& relax. solēnita. & formæ. fol. pe. q. 8.
& Tiraquel. 9. l. conub. nume. 45.

Glo. vltima notat verba huius. c. ef-
secōminatoria ferendæ excoicationis.
non latæ: cui similis est in. c. sicut tuis.
de simo. verb. Anathematis. & in. c. 1.
de sagit. & in. c. Salonitana. 63. distin-
quas vbiq; Doct. approbāt. & Feli. in.
c. Rodolphus. de rescrip. numero. 24.
latius Andre. Tiraquel. in. l. si ynquā.
C. de reno. donatio. verbo. reuertatur.
numero. 16.

EX CAPITE. RE- latum in primo.

- 1 Causa piorum legatorum etiā apud iudicem
secularem. tractanda est iuxta cano-
nicas sanctiones.
- 2 Testamentum principaliter ad pias causas
factum minus solenniter. etiā quoad le-
gata profana validum est.
- 3 Legata pia an peti possint ex testamento mi-
nus solenni. facto tamen principaliter ad
aliam quam piam causam.
- 4 Non est necessarium in testamento ad pias
causas testes esse rogatos.
- 5 Fœmina potest esse testis in testamento cau-
sa pietatis facto.
- 6 An præsumatur nulla præmissa probatio-
ne in casu huius canonis testes esse legiti-
mos.
- 7 Tractatur elegans Angeli opinio. an testes
præsumantur idonei.
- 8 In legatis piis duo testes sufficiunt eius qua-
litatis. quam in testibus canones commu-
niter exigunt.
- 9 Testamentum imperfectum ratione volun-
tatis. etiā ad pias causas. non valet.
- 10 Legata pia debentur ex testamēto perfecto.
ratione voluntatis. quāuis ad legata pro-
fana processum a testatore non sit. impe-
diente morte.
- 11 Testamentum a notario scriptum. distante
testatore. & testibus præsentibus. an sit
iterum legendum ipsi testatori. & testi-
bus.
- 12 Vltima voluntas propria defuncti manu scri-
pta pietatis causa. seruanda est. licet non
sit coram testibus publicata.
- 13 Legata pia possunt ab hærede laico peti. etiā
am coram iudice ecclesiastico.

CAPVT RELATVM IN. 7

CAPVT. RELAT

tum in primo,

QUANTVMVIS inre ciuili, ac Pontificio in testamētis certus testium numerus, & ordinatio maior requiratur regulariter: tamē vltima volūtas, quæ pietatis causa sit, duos tantū testes exposcit, quod in hac decretali decisum est, in fauorem piæ causæ: sicuti plura alia in iure sunt statuta eadem ratione, quæ Roma, tradidit in repe. authen. similiter. C. ad. l. Falcid. Catelli. Cott. in memorabilib. dictione, absenti. & dictione, anima. & dictione, apices. neq; libet ea omnia hic repetere: cum sit satis, pietatis causa legata coram duobus tantū testibus legitime deberi. Cui assertioni ad stipulatur tex. in. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. C. ist. titu.

Hæc vero decretalis definitio primo intelligitur, vt non tantū procedat coram iudice ecclesiastico, sed & coram ciuili & seculari. Nam quoties apud sæcularem iudicem est controuersia de legatis piis, iudicium ferendum est iure Canonico ad amicum seruato: non iure ciuili, licet is iudex nō sit quoad temporalia Romanæ ecclesiæ subiectus. Abb. & Doct. hic Bar. in. l. i. col. 1. & in rep. col. pe. C. de sacros. eccle. vbi Saly. & las. l. lectione. nume. 36. & in. 2. nu. 29. Fortu. de vlti. si. illa. 15. col. 7. ex tex. & ibi sæpissime notatis in. c. ecclesia. de constitu.

Secūdo, hic tex. procedit, si testamētū principaliter fiat causa pietatis: tunc enim coram duobus testibus factū valet, etiam quoad reliqua legata in eo relicta laicis, nulla ex causa pietatis: alioquin testamētum principaliter factum alio quā pietatis respectu minus solenniter, nullum erit, non tantum quoad principale, sed etiam quoad legata pia in eo contenta. Anton. in. c. quod cleris

cis. de for. comp. col. 6. Saly. in authen. cassa & irrita. C. de sacro. eccle. q. 9. Soci. conf. 5. vol. 3. Alex. cōf. 177. viso themate mihi diligēter exhibito. col. 3. vol. 2. qui ytranq; Anto. decisionem sequuntur. Ego vero eas distinguam ne confusione quadam obruantur. Prima etenim ex eo procedit, q; principale trahat ad sese accedētia, vt in hac ipsa specie probat tex. in auth. quod sine. C. ist. tit. quo probatur, in testamēto valido speciali iure, & fauore filiorū, legata extraneis relicta etiam valida fore, & ita hanc Antonij opinionem sequuntur Corne. conf. 278. vol. 1. Alex. conf. 41. vers. quinto. 1. volu. & conf. 103. vol. 4. col. 4. Caro. Rui. conf. 1. num. 11. volu. 2. & alij paulo ante citati. Nec ab eo dissentientem aliquem se legisse, fatetur las. in. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. num. 10. C. ist. titu. Ipse vero ibi, & in. l. i. C. de sacros. eccle. in. l. lect. num. 22. & in relect. num. 29. hanc sententiam reprobat, inducens tex. in. d. §. ex imperfecto. vbi testamētum minus solenne inter liberos valet: non tamen quoad extraneos in eodem testamēto honoratos. Cui inductioni minime satisfecit Salycetus in dicta. 9. q. & si maxime id efficere tentauerit. Hanc etiam opinionem, quam las. tenet, præmittit Pau. conf. 97. volu. 1. & dicit veriozem esse Albert. Brun. de potent. & eff. formæ. fallentia. 31. addit tamen esse primam opinionem magis communem. Sed nihilomin⁹ ipse opinor nihil Antonio obesse decisionem, §. ex imperfecto, cum in eo quoad extraneos reprobetur minus solennis voluntas: quoad liberos vero admittatur, quando extranei principaliter cum liberis simul fuerunt heredes instituti, vel admixti ipsis liberis in principali testatis dispositione. ex. l. si. C. fami. hercis. & Constantino Harmenopulo Epitomes lib. 5. tit. 5. c. 3. Vnde si filij essent hæredes instituti

tuti

exclufit a testimonio testamentario, eo quod ad folennia veteres, nec feruum, nec foeminam, nec peregrinum admittebant. l. qui testamento. §. feruus. & §. mulier. ff. iſt. titu. l. 2. ff. de reg. iur. l. current. ff. de teſtib. non quod imbecillis, & inconfans foemina ſit: cum ex ea ratione in nullis actibus eſſet admittendum eius testimonium. c. forus. de verbo. ſignifica. Et tamē in contractibus, & aliis actibus admittitur. Hinc ergo fit, vt in teſtamentis, quæ citra ſolennitatem ſiunt, foemina teſtis eſſe poſſit. quod Viglius adnotauit in. §. teſtes. nume. 3. de teſtamen. addens ex Anlo Gellio. li. 6. c. 7. antiquiſſimo iure nullius teſtimonij ius mulieribus fuiſſe. Quæ ſane prohibitio in teſtamentorū ſolennibus, pauciſq; aliis actibus permansiſit: ſiquidem & in criminali cauſa ad teſtimonium foemina admittitur. l. 2. ff. de accuſat. Regia. l. 17. tit. 16. part. 3. ſaltem iure ciuili. gloſſ. in. d. c. forus. notant Docto. in. c. quoniam. de teſti. Deci. in. d. l. 2. nume. 27. Tiraquel. 9. lege connubi. nume. 49. vbi nume. 46. communē huius. c. intellectū ſequitur. Illud autem hic prætermittendum non eſt, in quibuſcunq; teſtamentis monachos legitimos teſtes cenſeri, etiā abſq; licentia prælati: ſicuti reſponderūt Signorol. conſi. 157. Areti. conſi. 159. Balduſ conſi. 22. lib. 1. idem Bal. in. l. 1. C. de ſacroſan. eccle. in repet. num. 43. laſ. in authen. ingreſſi. C. de ſacroſanc. eccleſi. colum. 3. Cardi. conſi. 97. Lauren. Sylua. in conſi. 16.

6 Quinto, oportet in huius capituli interpretatione illud tractare, an qui contendit teſtamentū ad pias cauſas factū coram duobus teſtibus firmū iure eſſe, probare debeat eos duos teſtes idoneos, ac legitimos, ab omniq; ſuſpitione alienos prorsus eſſe, qua in contro-
7 uerſia Paulus Pariſius nouiſſime conſi. 24. vol. 3. col. 3. opinatur, probadam

eſſe hanc teſtium qualitatem, nec eam a iure in caſu & ſpecie huius teſtamenti præſumi. Nam, vt ipſe argumentatur, quando lex requirit teſtes idoneos eſſe, per nomen ſuperlatiuum, nō præſumitur hæc qualitas teſtium, niſi probetur. Angel. in. l. 2. §. diem. ff. quem admo. teſtamen. aperi. Iraol. in. l. 1. §. ſi quis neget. eo. titu. nume. 10. Deci. conſi. 321. col. pe. Alexan. cōſi. 82. colum. 2. volu. 1. idē traditur in tracta. de teſtib. Ioan. Crott. num. 393. quam opinionē ſequitur eam eſſe cōmunem profeſſus Aliat. de præſump. reg. 3. præſump. 2. nume. 9. & eam tenet Hippo. ſing. 187 & in. l. ſi quis nec quæſtio. ff. de quæſtionib. nume. 153. Hic vero canon requirit duos teſtes legitimos. Igitur neceſſum erit probare, teſtamentarios teſtes idoneos, optimos, & ab omni ſuſpitione alienos eſſe.

Veruntamen ego ab hoc intellectu plane diſcedo, quippe q̄ ſcīa ex frequentiſſima omniū traditione, in teſtamento ad pias cauſas iuriſgentium probationem ſufficere: nec aliam qualitatem in teſtibus exigī, quam quæ ex ipſo iuriſgentium inſit. Hæc vero præſumitur. c. dudum. de præſum. l. cum pater. §. rogo. ff. de leg. 2. gl. in. c. 1. de ſcruti. gl. in. l. ſi. ff. quod me. cau. tex. in. l. omni modo. C. de inoffi. teſtam. Maxime in teſtibus qui legitimi præſumuntur, ſi aduerſus eos nil obiectum ſit. c. præſentium. de teſtib. c. teſtimonium. glo. in. c. 1. eo. titu. l. ſi quis teſtibus. & in authen. ſi dicatur. C. eo. tit. Vnde etiam ſi legitimos teſtes eos hic accipiam⁹, qui ex lege nullum patiantur defectū præſumptio adhuc locum ſibi vendicat, vt donec cōtrarium probetur, eos legitimos eſſe cēſeamus. Non obſtat quod Paulus Pariſi. aſſumit ad probandam eius interpretationem: id enim pōt pluribus modis tolli. Sunt ſane qui contrariam ſententiam ſequantur, nempe Ioan.

Ioan. de Ligniano. Franc. a Rampos
nibus. & Barb. in. c. tertio loco. de pro
ba. pe. fol. Curt. in tracta. de testib. con
cluf. 35. idem Curt. conf. 55. col. 4. Feli.
in. c. cum Ioannes. de fide in stru. num.
44. quorum opinio ex inferius dicen
dis quandoq; constabit.

Secundo respondeo, communem
sententiam intelligendam esse in statu
tis, nō autem in iure communi, quod
testes requirat optimæ opinionis: nam
in statutis prædicta verba sunt accipien
da in sensu, quem Ange. & ceteri pro
bant, vt aliquid additum sit legi com
munis: ita Altiat. dicto num. 9. & est ex
mente omnium, qui hanc quæstionem 8
attingunt.

Tertio, adhuc in statutis opinor nō
esse communem sententiam seruandā,
si vtantur ipsa statuta verbis huius. c.
quoniam testes legitimi censentur, qui
ex lege admittēdi sunt ad testimoniū.
arg. l. legitima. ff. de pact. quilibet autē
testis præsumitur a lege idoneus, & le
gitimus, vt dixi. Ergo non erit necessa
rium hanc qualitatem probare.

Quarto, vt veram huius quæstio
nis definitionem semel constituamus,
proculdubio existimo Angeli opinio
nem non ita temere esse accipiendam,
sed tunc demum, quando lex, canon,
vel statutum, ratione illius qualitatis,
quā exprimit, illos testes admittit, qui
alioqui iure non essent admittēdi: atq;
in hac specie ipse Ange. huius assertio
nis autor loquitur, & pleriq; alij, qui 9
hactenus eius sententiam defendere
sunt conati: nempe Imola, & Hippoli.
Nec in hoc casu erit satis allegare præ
sumptionē iuris, nisi qualitas ista pro
betur ex mente Angeli, & sequacium:
cum ius non præsumat hanc qualita
tem: licet contrarium notetur in dicto
tracta. de testib. nume. 396.

Hæc vero constitutio non admittit
duos tantum testes, alioqui non suffi

cienter, ex eo, quod habeant hanc qua
litem probatissimæ vitæ, integræ fas
mæ, & opinionis: sed fauore pietatis,
cuius causa testamentum factum fuit:
ac deniq; ista qualitas non est præcise
probanda, cum non fuerit causa indu
cens Romanum Pontificem ad huius
capitis decisionem. Sic cum Iuriseon
sultus in. l. Lucius. ff. de testamen. mi
lit. requirat in vltima militis volunta
te probatiōes legitimas. Accursius eas
interpretatur, quæ ex duobus testibus
constent, & actibus humanis commu
nes sint. idem Accur. in. l. milites. C. de
testamen. milit.

Ex quo sextus ad id ist. text. constat
intellectus, vt plane legitimos testes in
testamento ad pias causas exigamus,
omissa iuris civilis solennitate, inris
gentium probationem secuti, adiuna
ctis ei qualitatibus, quas iura Pontifi
cia cōmuni omnium actuum testimo
nio addiderunt. Hinc etenim colligi
tur, hos duos testes ita integræ fidei
esse oportere, vt communi probationi
iure Canonico sufficiant: quod colligi
poterit ex notatis in. c. testimonium.
de testib. & ex aliis iuris Canonici lo
cis. quam interpretationem a dicta gl.
l. Lucius. deducere libuit, quia maxi
me congrua est. quibus addo Corne.
conf. 166. volu. 3.

Septimus huius cap. intellectus erit,
vt pietatis causa valeat testamentū im
perfectum respectu solennitatis: nō ta
men imperfectum respectu voluntatis.
Cuius rei exemplum præmitto. Testa
tor graui affect⁹ morbo disposuit plu
rima circa proprium testimonium, di
cens ita velle testari, & cum esset nota
rius vocandus, et testes, coram quibus
illa omnia testator rata, & firma cense
ret, vt proprium testamentum: iusse
rat enim ipse, aut animo destinauerat,
vt notarius, & testes vocarentur, quo
actus ille solenniter ageretur: tandem

CAPVT RELATVM IN. L

ante hanc ipsius voluntatis perfectio-
nem, mortē obiit ipse testator. Respon-
dit Oldrad. consi. 119. etiam quoad le-
gata pia hanc dispositionem effectum
non habere. idem Alberi. in. l. hac con-
sultissima. §. si quis autem. C. ist. titu.
Barb. hic nu. 24. Ancha. in. c. 2. nu. 10. 10
& in. c. præcedenti. q. 9. Imol. consi. 91.
Anani. consi. 57. Pau. Castr. consi. 101.
idem consi. 451. volu. 2. Deci. in. c. 1. nu-
me. 15. de fide instru. las. in consi. 196. li.
2. Guid. Pap. consi. 55. Guiliel. Bened.
in. c. Rainuncius. verb. testamentum.
1. nu. 71. Paul. Parisi. consi. 24. volu. 3.
nu. 11. quorū opinionē sequuntur eam
dicentes communem esse Areti. in. l. si
is qui. col. 2. ff. ist. tit. expressius las. cō-
si. 155. colū. 3. volu. 4. Deci. consi. 159. et
consi. 488. idem notat Pau. Castr. con-
si. 307. volu. 1. Thoma. Grammati. de
cis. 62. explicat eandem sententiam Ca-
ro. Ruinus consi. 1. 2. volu. nu. 21. & se-
quenti. idem Pau. Parisi. consi. 146. vo-
lu. 4. nec ab hac opinione est in praxi
recedendum, secundum eundem Ca-
ro. Ruinum consi. 7. num. 8. volu. 3. &
probatur isthac opinio in. l. fideicom-
missa. §. quoties. ff. de lega. 3. Quoties
inquit Iurisconsultus, quis exemplum
testamenti præparat, & prius decedit,
quam testatur, non valent, quasi ex co-
dicillis, quæ in exemplo scripta sunt, li-
cet verba fideicommissi scripta habeāt.
Item, ad idem est egregia Pauli Iuris-
consulti decisio. Ex ea, inquit, scriptu-
ra, quæ ad testamentum faciendum pa-
rabatur, si nullo iure testamentum per-
fectum esset, nec ea, quæ fideicommissi
forum verba haberent, peti posse. l. ex
ea. ff. ist. titu. Accedit præterea Azonis
sententia, qui existimat, contractum
minime perfectum esse, quando cōtra-
hentes ab initio voluerunt per notariū
illam conventionem ad publicam scri-
pturam redigendam esse: quod Accur-
sius retulit in. l. contractus. C. de fide

instrumen. & licet Azonis opinio non
sit a Docto. recepta, eam tamen addu-
cim⁹, quia expressim probatur Regia.
l. 6. titu. 5. part. 5.

Octavius intellectus dicitur, hanc con-
stitutionem procedere, quando testa-
mentum esset perfectū ratione volun-
tatis, quoad legata pia, licet quoad cæ-
tera legata voluntas manserit imperfe-
cta: animo siquidem deliberato coram
idoneis testibus, non cogitans, nec in-
tendens aliam solennitatem adhibere
testator incepit condere testamentum:
& cū pietatis causa aliqua legasset, vel-
letque alia disponere, mortuus est. ex
hac voluntate deberi pia legata adno-
tauit Barto. in. l. in testamento. ff. de fi-
deicom. liber. Abb. in. c. 1. nota. 3. & ibi
Barb. de succes. ab intest. Alex. in. l. hac
consultissima. §. ex imperfecto. ist. tit.
Imol. in. l. si quis. 2. col. ff. eo. las. in. d.
consi. 155. 4. volu. Deci. dicens hanc opi-
nionem communem in. d. consili. 159.
colū. 2. quasi hoc ipsum favore pietatis
sit inductum. Obstat tamen huic opi-
nioni tex. in. d. l. si quis. Si quis, inquit
cum testamentum faceret, hæredibus
primis nūcupatis prius q̄ secundos he-
redes exprimeret, obmutuisset, magis
coepisse eum testamentum facere, quā
fecisse. Varus digestorum libro primo
Servium respondisse scripsit: itaq; pri-
mos hæredes ex eo testamento non fu-
turos. Labeo tunc hoc verum esse exi-
stimat. si cōstaret, voluisse plures eum,
qui testamentum fecisset, hæredes pro-
nuntiare. Ergo nec Servium puto aliud
sensisse. Hactenus dicta lex. vbi gloss.
communiter recepta idem esse ait in te-
stamento facto inter liberos. & esse hanc
opinionem communē fatetur Corne.
consi. 49. volu. 1. 2. col. & in. d. l. si quis.
Areti. dicens idem esse in testamēto ad
prias causas. Ego a priori sententia non
discedo, cum maioris sit privilegii pia
causa, quam inter liberos dispositio, ex-
tra

tra portionem legitimam eis iure debi-
tam. Barto. in. l. i. C. de sacrosan. ecclef.
nume. 74. Abb. in. d. c. i. Alexan. in. l.
pactum quod dotali. C. de pact. si. col.
Vnde quannis sit vera opinio. g. in. d.
l. si quis. quam in. d. §. ex imperfecto.
sequitur las. post alios colū. 2. non erit
cōfestim falsus hic octauus intellectus.
Quinimo elegāter consulendo tractat
Pau. Castren. consi. 307. volumi. 1. esse
perfectum testamentum ratione solen-
nitatis, si testatore dictante scriptum sit
& ad finem deductum, corā sufficienti
testium numero, ad id vocatis ipsis te-
stibus, licet totum testamentum simul
non sit lectum coram eisdem, & subdit
II ipse Paul. hoc testamentum ita reper-
tum in protocollo notarij, a quo, vt a
notario scriptum fuit testatore dictan-
te, posse in publicam formam autori-
tate iudicis redigi, vel præsentiū tes-
tium depositione publice iudicis etiā
autoritate scribi, vt deinde fidem fa-
ciat, etiam si ab initio per nuncupatio-
nem absque notario factum fuerit hoc
testamentum. Poterat enim absq; scri-
ptura vltima hæc voluntas probari ex
sola nuncupatione testatoris coram te-
stibus facta. Igitur nihil refert, coram
ipsis testibus lectum non fuisse id testa-
mentum. Ea namq; lectio requiritur,
quando absentibus testibus scriptum
fuit testamentum: non autem quan-
do ipsis testibus ad id vocatis scripta
fuit vltima voluntas, quod ipse Pau-
lus explicat.

Oportet tamē expēdere, an vera sint
ea, quæ in præfato respōso continētur.
Et ex eo manifeste apparet, nō esse ne-
cessarium, testamentum dictante testas-
tore scriptum coram testib⁹ legitimis,
iterū ipsi testatori & testibus legi, quā-
do actus ipse testandi a testatore perfe-
ctus ita fuit, vt nihil ei addere tunc pro-
posuerit: nec eiusdē actus probatio scrip-
tura sit, sed ipsorū testium depositio-

ne, quod præter Paulū notat Alex.
in. d. §. ex imperfecto. nu. 3. Andre. Pi-
sanus, & Nicol. Neapolit. in. d. l. fidei-
commissa. §. quoties. Carol. Rui. consi.
si. 1. nu. 22. idem consi. 12. nu. 15. & seq.
volu. 2. sensit Paul. Castre. in cons. 75.
vol. 1. in responsione ad. d. l. fideicom-
missa. §. 1. Cuius verba retulimus supe-
rius præcedenti intellectu. Nam ille, §.
procedit eo casu quem ibi notauimus.
Vel aliter potest intelligi, vt procedat,
quādo testator ipse rogauit notarium,
eumq; vocari fecit ad scribēdum testa-
mentum: tunc enim donec scriptum te-
stamentum lectum fuerit coram testas-
tore, & testibus, imperfecta est eius vo-
lūtas, & ideo nec testibus probari pote-
rit, cū ex lectionis defectu præsumatur
voluntatis imperfectio. ex Bald. in an-
then. quod sine. C. ist. ti. Paulo in. d. l.
si quis. quorum sententiam sequitur,
dicens communem esse. Carol. Ruin.
cōsi. 1. vol. 3. num. 21. tex. optimus in. l.
hac consultissima. §. at cum humana
fragilitas. C. qui test. face. poss. idē ipse
Caro. notat cons. 12. ad finem. 2. volu.
Ego tamen fateor illam esse frequēti-
orem sententiam qua probatur a Doct.
publicum metalli instrumentum, vt fi-
dem faciat, legi oportere ipsis testibus,
& contrahentibus, postquā scriptū sit,
etiam eisdem præsentiibus: & ita præter
proxime citatos asserunt Ioan. Andre.
in Speculo. ti. de instrum. edit. §. ostē-
so. vers. illud. num. 15. in additione inci-
pienti. verior est. Anto. num. 12. Abb.
num. 3. Feli. num. 17. & Deci. num. 14.
in. c. 1. de fide instrum. idem Abb. in. c.
cum. P. tabellio. eo. tit. nu. 4. Bart. Bal.
& alij in. d. l. fideicommissa. §. quoties
Bald. in. l. statutis. C. de sent. ex peri. res-
cit. idem in. l. 1. nume. 21. C. de fide ins-
tru. & iure hast. fis. libro. 10. Lanfran.
Orrianus in. c. quoniam cōtra. §. de in-
terlocutoriis. nume. 14. idem cautum
est in Pragmaticis huius regni sanctio-
nibus,

nibus, fol. 166. & idem statuit Maximilianus Cæsar apud Germanos in quadam constitutione, quæ cōtinetur Tomo primo artis notariæ. pagina. 116. pro qua opinione a Docto. adducitur tex. in. d. §. quoties. qui minime id probat, cum ibidē actus imperfectus fuit: non ex defectu lectionis, sed quia scriptura ad testamentum parabatur ante eius contestationem, id est priusquam testes scirent quænam esset voluntas testantis: nec enim ipsis præsentibus testator scripta dictauerat. Sic etiam eodem pacto loquitur Imperator in. d. §. at cum humana fragilitas. atq; eadem ratione in. d. l. si quis. testamētum fuit imperfectum, non ex eo, quod semel testibus præsentibus, & intelligentibus scriptum, coram eisdem lectum nō fuerit: sed quia nondum eius ordinationē testator perfecit, ut ex eo textu cōstat. Nec Accursius in. d. §. quoties. cōmunem opinionem probat: quippe qui sentiat, satis esse testamētum a tabellione scriptum fuisse præsentibus testibus, & intelligentibus, quid notarius ex voluntate testātis scriberet, multo minus coadiuuat eandem cōmunem opinionem tex. ubi Bart. notat in. l. cōtractus. C. de fide instr. nam paulo post dicemus qualiter id intelligatur. Vnde hac in controuersia sequor frequentissimā omnium opinionē, eamq; Regia sanctione probatam, non ex eo, quod ante scripturæ lectionem actus sit imperfectus quoad agentis voluntatem: sed ob defectum huius solennitatis, quæ seruanda est ob publicam utilitatem: nempe, ut fraudes tabellionum euidentur, ut certior sit eorum publica fides, & ita communem sententiam intelligo quidquid alij pro ei⁹ intellectu scripserint.

Verum, nequaestio ista, quæ obiter se huic examini obtulit, ex autorū perplexo catalogo, obscuram habere apud

me decisionem videatur, statim assertiones sequentes subiicio.

Prima equidē asserit, Testamētum nequaquam probari per scripturam a notario dictante testatore, & testibus præsentibus ordinatam, si post ordinationem lecta non fuerit testatori, & testibus. quam cōclusionem communē esse constat ex his, quos adduximus superius: & procedit hæc sententia, etiam in contractibus, cæterisq; actibus, qui geruntur a tabellionibus, quod prædicti Doct. fatentur. Nec quidquam refert, an is actus necessario ac præcise scripturam exigat: nam utcumq; sit, ubi sit alicuius actus instrumentum ad eius probationem, oportet id legi testibus, & ipsis eundem actum agentibus, ut postmodum fides instrumento adhibeatur, licet is actus non esset necessario per scripturam conficiendus. Decio autore in. d. c. 1. de fide instr. num. 14. & idem sentiunt fere omnes, qui cōmuni opinioni adherent, tametsi Abbas in. d. c. 1. nu. 3. & Felin. ibi num. 17. & idem Abb. in. c. cum. P. tabellio. eo. tit. existiment, instrumentum integrā fidem habere: quauis semel corā contrahentibus, & testibus scriptum, minime fuerit eisdem lectū, si is actus præcise ad eius valorem scripturam non exigat. Quibus apertissime præter alia obstat Regia constitutio, cuius paulo antememinimus. Illud vero nō est omitendum, minime præsumi, a notario lectum fuisse instrumentum testibus, & contrahentibus. ut notat Felin. in. d. c. 1. num. 17. Bald. in. d. l. fideicommissa §. 1. idem in. l. si quis. ff. de testamen. l. quæcumq; §. vlti. ff. de publici. idē præmittunt omnes, qui cōmunē opinionem sequuntur, nisi in instrumento dictum fuerit a notario, Actum coram me, & testibus infra scriptis: tunc enim ex his, vel similibus verbis, ex quibus perfectio actus colligitur, præsumitur lectum

lectum fuisse instrumentum illud, ex eodem Baldo in dictis locis, & in authenticis, quod sine, C. ist. titu. & ibi Docto. Barto. in. l. sciendum. colum. vlti. ff. de verbo. obligatio. quem Doct. ibi sequuntur, idē Bart. in dicta. l. si quis, las. in. l. si ita scriptum. colum. 3. ff. de legat. 1. dicens idem præsumi ex sigillo tabellionis eidem scripturæ appolito, post Bald. in. l. l. C. de fide instrumen. & iure hast. fis. libr. 10. nume. 22. Hac ergo prima conclusione prenotata manifestum est non esse omnino verū id, quod ex Pau. Castren. adnotauimus, in vers. Quinimo.

Secunda conclusio. Testamentū a notario ex voluntate testatoris coram legitimis testibus scriptum, omnino inter liberos, & eorū fauore per eā scripturā probatur, licet lectum non fuerit ipsi testatori & testibus. argu. §. ex imperfecto. l. hac cōsultissima. C. ist. ti. vbi las. in hac specie. 2. col. probat hanc conclusionē. hic enim actus perfectus est, nec testator obiit dum ageretur ante perfectionem: tantum igitur deficit solennitas illa lectionis, quæ præcise inter liberos non est exigenda. idem notant Barto. in. d. l. fideicommissa. §. 1. Ana. consi. 57. las. consi. 61. volumi. 1. idem consi. 155. vol. 4. quorum opinio ex eo etiā probatur, quod prædicta scripturæ lectio ad solēnitatem pertinet, vt modo dicebam. Sunt tamen qui contrariam conclusionem potius sequantur, quos Deci. refert & sequitur consi. 488. num. 15. vers. præterea. Ipse tamen eodem nume. vers. non obstat. hanc secundā conclusionē probauerat. In quo est aduertendum, nos id, quod in hac parte asserimus, intelligere eo casu, quo actus ad finem vsq; deductus fuit, nec in futurum a testatore suspensus. item id opinamur verum esse in scriptura a notario scripta ipso testatore dictante, vel ex eius voluntate, ipsis etiā testibus præ-

sentibus, quibus rationib⁹ ab aliis Doctorū assertionibus, quæ in cōtrarium adduci poterunt, nostra hæc omnino distinguitur. Quo fit, vt pleriq; ex nostris ex confusione allucinentur.

Nec illud omittendum est, satis esse constare ex ipsa scriptura et testimonio notarij, id scriptū fuisse ex voluntate testatoris, vt in cæteris contractibus, & actibus similibus præsumitur. Nam quod las. in. d. consi. 155. ad finem ex aduerso allegat, nihil obstat. Id enim procedit ad probandā commissionem ipsi notario a iudice factam, vt aliquod officium exerceret: tunc enim non probatur hæc cōmissio ipsiusmet notarij testimonio. Bald. in. l. iurisiurandi. col. 3. C. de testib. cuius opinio cōmunis est, secundum las. in. d. consi. 155. Deci. in c. quoniam. nu. 45. de probat. & in consi. 160. col. 4. & in praxi seruāda, secundum Guid. Pap. deci. 126. Sed quoad probandum, vel præsumendū tabellionem contractum ex voluntate contrahentium scripsisse, eius testimonio fides exhibetur, ex glo. & Bal. ibi in. d. l. iurisiurandi. tex. in. l. si quis decurio. C. de falsis. & id passim Docto. fatentur. Maxime lasonis obiectio tollitur ex eo quod Bald. opinio & cōmunis in. d. l. iurisiurandi. locum habet quoad commissionem generalem alicuius officij, non quoad cōmissionem actus alicuius particularis: ea etenim probatur ex indē notarij testimonio, vt scribit Deci. consi. 42. colum. 2. post Areti. consi. 56. colum. vlti. & Bart. in. l. ex sentētia. ff. de testa. tuto.

Tertia conclusio. Nihil refert, non esse lectum testamentū a notario iussu testatoris scriptum coram testibus, si per legitimos testes testantis nuncupata voluntas probetur. Nā si scriptura ad probationē non adducitur, minime videri deo cur sit tractandum de eius solennitate. Et ita hanc opinionem veram esse existimant

existimant Pau. Castr. Nicol. Neapo. And. Pifa. Alex. & Carol. Ruin. quos expressim nūcupauimus superius vers. si. quinimo. & vers. oportet. quibus suffragatur glo. in. l. hac cōsultissima. C. qui testa. face. poss. §. sed quia. dicens. testamentum a notario in iussu testatoris scriptum corā sex testibus. per eam scripturam non probari. cum imperfecta & minus solennis sit ex vnius testis defectu: possetamen probari per eosdem testes. & notarium. qui integrum testamentum numerum facit. quam glo. Doc. communiter sequuntur. vt asserūt notarios ibi. & Carol. Rui. dicto conf. 1. volu. 2. nume. 21. ad idem. l. Domitius Labeo. ff. ist. titu. Nec oberit huic tertie conclusioni. quod opinantur quidam eam reprobantes. & maxime ipse Carol. parum sibi constans in. d. conf. 1. volu. 2. nume. 21. & in. d. conf. 12. volu. 2. nempe testatorem. qui notarium ad scribendum testamentū vocauerit. eum animum. & eam voluntatem habere. vt nolit ipsum actū perficere. nec perfectum censere. donec tabellio eam scripturam ipsi testatori. & testibus legerit: hæc enim ratio falsa est ex Cino. Paul. Castr. & aliis in. l. hac cōsultissima. §. per nūcupationem. C. ist. titu. ex quibus vel admittenda non est hæc argumentatio. Testator notarium ad testamentum scribendum vocauit. ergo necessario scripturam ita exigit. vt aliter testari noluerit: vel procedit vbi ex certis quibusdam coniecturis. vel expresse constat hanc fuisse voluntatem testatoris. non aliter testari. nec perfectum censere testamentum. quam per scripturam a notario in forma publica confectam et ordinatam. l. contractus. & ibi Bar. & alij. C. de fide instru.

Nono. ex præmissis deducitur legata pia valida esse. si relicta sint in eo testamento. quod coram duobus testibus dictatum fuit. & scriptum iussu testa-

toris. qui aliam solennitatem non prædixerat. tametsi lectum coram testibus nõ fuerit. præmoriēte testatore: quod erga liberos notauit Anani. conf. 57. in fine. et las. in dicto. §. ex imperfecto. 2. columna.

Decimo. ex ratione huius tex. apparet verum esse quod Barto. scribit in. l. fideicommissa. §. 1. ff. de lega. 3. & in. l. si is qui testamentum. ff. ist. tit. dicens. vltimam voluntatem propria ipsius disponētis manu scriptam. ita ut hoc dubium non sit. quoad liberos seruandā esse. etiam si nõ sit coram testibus. aut notario nūcupata. Atq; idem erit in legatis piis. sicuti existimant secuti Barto. opinionem. Corne. in authē. quod sine. per tex. ibi. C. ist. tit. Deci. & las. in dictis consiliis. Zasius conf. 6. nume. 25. volu. 1. Alex. in. d. §. ex imperfecto. idem Alex. cōf. 4. col. 3. volu. 7. Imol. & Aretin. dicens hanc opinionem esse communem in. d. l. si quis. col. 2. optimus tex. in. l. si. C. fami. hercisc. qua in re præ cæteris vltimam hanc assertionē a præcedentibus distinxit elegāter Corne. in. d. anthen. quod sine. vbi sensit. illam constitutionem habere locum in legatis piis. vt modo diximus eum. & alios citantes: tametsi contrarium notauerint las. in. d. authent. quod sine. Aret. conf. 64. col. pe. Alexan. conf. 76. col. vlt. 3. volu. quorum opinionem sequitur dicens communē esse Socinus Iunior conf. 189. num. 74. volu. 2. quibus maxime suffragatur tex. in authē. de testa. imperfe. §. si autem. quo fit. vt mallet ipse huic opinioni. quam præcedenti subscribere. ni fauor piæ causæ præcipiti iudicio auerteret.

Glossa vltima egregie probat. legata pia posse etiam coram iudice ecclesiastico peti ab ipso herede laico. ex verbis huius cap. quod notant Abb. Imol. & Barba. hic. 2. col. aduersus Anchar. in qua controuersia non oportet immorari:

rari: cum causa pia sit tractanda iuxta iuris Pontificij constitutiones: & ideo nimirum si eius cognitio & definitio ecclesiasticis iudicibus iure competat.

EX CAPIT.

Relatum in. 2.

- 1 Appellatione bonorum, an veniant iura & actiones.
- 2 Bona acquisita per clericum ex redditibus ecclesiarum, an successori in ecclesia sint restituenda.
- 3 Bona acquisita per Episcopum occasione ecclesiarum, cui competat canonicorum collegio, an successori in dignitate.
- 4 Verus huius cap. sensus in vers. licet.

CAPVT. RELAT.

tum in secundo.

RIMO colligitur ex hoc capite, bonorum appellatione mobilia & immobilia comprehendere. l. bonorum. in. 1. ff. de verb. signi. Et quauis iura & actiones non veniant nomine bonorum mobilium, nec immobilium, sed constituent tertiam bonorum speciem ab his distinctam. l. a Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudic. l. quam Tuberonis. §. vlti. ff. de pecul. Abb. in. c. nulli. de reb. eccles. las. in. d. §. in venditione. 2. col. idem in. l. stipulatio hoc modo. ad finem. ff. de verb. oblig. idem in cons. 194. & cons. 65. r. vol. dubio. 4. Deci. cons. 414. & cons. 653. Andre. Tiraq. in. l. si vnquā. C. de reuo. donat. verbo, bona. nume. 7. tamen appellatione bonorum simpliciter sine illa adiectione mobilium, aut immobilium iura: nomina debitorum, & actiones veniunt. l. nomen. C. quæ res pig. oblig. pos. d. l. bonorum. §. vltimo. l. 1. C. de usufr. l. princeps bona. ff. de verbo. signi. l. 1. §. vtrum. ff. si quid in fraud. patr. l. si legatus. §. si quis bona. ff. ad Trebel. Tiraq. dicto nu. 7. & ideo non tantum bona

mobilia, vel immobilia per clericum ex redditibus ecclesiarum acquisita, sed & nomina atque actiones ipsi ecclesiarum competunt. Abb. & Docto. hic communiter: quod etiam constat ex hoc. c. dum dicit, bona quæcunque, adiunctis quæ notat Altiat. in. l. mouentium. ff. de verb. signi. Roma. in. l. ad tempus. §. 1. ff. de vsucap. Hippo. in. l. vnus. §. cognitorum. ff. de quæstio. nu. 26. vnde diffiniri poterit quæstio illa quotidie contingens, an obligatis omnibus bonis mobilibus & immobilibus, iure hypothecæ, obligata etiā censeantur iura, & actiones. Nam sub generali bonorum hypotheca, iura & actiones continentur. l. nomen. C. quæ res pig. oblig. pos. attamen appellatione bonorum mobilium, & immobilium, etiam in materia hypothecæ, iura & actiones non comprehenduntur. l. a Diuo Pio. §. in venditione. vbi Bart. & las. ff. de re iudic. late Anto. Faanen. de pignori. 2. memb. 2. partis. nume. 9. quod si omnia bona mobilia, & immobilia fuerint iure pignoris obligata: idem respondendum fore videtur ex Barto. in. l. Centurio. nume. 27. ff. de vulgari. & consil. 50. Decio in dicto consil. 414. Corneo consil. 6. libr. 4. Contrarium autem quibusdā placet propter dictionem omnia, quā fere in presenti materia Bart. considerat in. l. quintus. in. 1. §. argeto. ff. de aur. & argen. lega. atque ita in specie, quā tractamus, respondit Carol. Mol. in Alexan. consil. 45. nume. 8. lib. 1. idem colligitur ex Altiat. in dicta. l. mouentium. & Roma. in. d. l. ad tempus. §. 1. ff. de vsucap. expressim fere hoc ipsum voluit Guiliel. Benedi. in cap. Rainuncius. verbo, cætera bona. numero. 8. ist. titu. quorum opinio etiam si minime placuerit Tiraquello, lib. 1. de retract. §. 1. glo. 7. num. 20. quā multa hac in quæstione ad vtriusque partis probationem adducit: mihi sane satis applaudet obcoem vsū loquēdi, secundum

CAPVT RELATVM IN. 2.

secundum quem iam fere receptum est, quod hæc clausula, omnia bona mea mobilia, & immobilia, ex mente cōtrahentium ad iura, & actiones extendatur: siquidem & Oldrad. consi. 219. ob usum communem existimat appellatione bonorum mobilium & immobilium iura, & actiones contineri, ubi is usus hoc obtinuerit.

2 Item, probat hic text. secundum Abb. & Docto. hic. adquisita per clericum post eius obitum pertinere ad clericorum collegium, etiam si ex bonis communibus illi canonico defuncto fuerint separatim bona quædam designata, unde sumeret sibi necessaria ad victum, vestitum, reliquosque usus: adquisita vero per alium clericum habentem beneficium extra congregationem, seu collegium, successoribus dantur, ut ea bona dispendet, ac distribuat: sicuti alia bona ecclesiæ, idem probat text. in. c. præfenti, de offi. ordi. in. 6. extranagās constitutio. Ioan. 22. suscepti. ti. de electio. quæ iterum repetitur. tit. ne sede vacat. inter cōmunes: quibus in locis tractatur de consuetudine quæ aliis, quam successoribus bona, & redditus ecclesiæ vacantibus concedit.

5 Glo. hac in parte querit, quid de adquisitis per Episcopum: & respondet, ea bona cum fructibus vacantibus dignitatis futuro successoribus reservanda: quod Docto. hic concedunt, & probatur in. c. quia sæpe. de elect. lib. 6. & in clem. statutum. de electi. qua constitutione etiam cauetur, emolumentum iurisdictionis, quæ clericorum collegio se de vacante competit, nihilominus futuro Episcopo esse seruandum, deductis tamen expensis necessariis ad exercendam illam iurisdictionem: sicuti in eadem constitutione expressum est. & ibi tradunt Cardi. Imol. & Bonifa. Ex quo inferitur, clericorum collegium teneri ad reddendam rationem nono

Episcopo de redditibus ecclesiæ vacantibus, & ob id oportere inventarium ab ipsis clericis fieri. Archi. & Ioan. Andre. in. c. generali. de ele. lib. 6. Frac. Paspinus de potest. c. vacante sede. 2. part. principi. 8. q. Anto. Rube. cons. 131. col. 2. optimus tex. in. c. charitatem. 12. q. 2.

Eadem glo. tractat de bonis Archidiaconi, quæ tamen est ita intelligenda, ut hæc bona clericorum collegio competant, si ex bonis communibus congregationis fuerit deducta portio illa bonorum, quæ Archidiaconi dignitati diuisim est concessa: alioqui si alium de quam a collegio clericorum obtulerunt bona huic dignitati, per Archidiaconum quæ sita futuro successoribus sunt reddenda. Abb. & ceteri Doct. hic per hunc textum.

4 Præterea est advertendum ad huius canonis decisionem, in versu. licet autem. nam ex ea apparet, posse clericum titulo ultimæ voluntatis, non tantum actus inter vivos ex redditibus ecclesiæ, & bonis causa ecclesiæ adquisitis, moderatam quantitatem in usus pios erogare, & elargiri his, qui ei seruitia præstiterunt, si hoc sit consuetudine inductum: id igitur, quod clerico permittitur iure canonico, titulo & ratione actus inter vivos. in. c. ad hæc. ist. tit. potest ei consuetudine concedi ultimæ voluntatis titulo. secundum Barba. hic. tametsi Hostien. Cardi. & Imol. existiment nihil in hoc cap. sanciri diuersum ab statutis in dicto. c. ad hæc.

Cæterum de consuetudine quæ clericis libere permittit testari, & disponere de redditibus ecclesiæ, hic dicere super sedemus: cum late id tractauerimus in. c. cum in officiis. ist. tit. ubi reliqua examinamus, quæ subseruiunt huius text. interpretationi.

Glo. verbo, congruam, est recipienda in parte prima, & intelligenda in duobus: nam si constare possit, quid sit congruam